

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

RELIGIOUS
LIFE IN
BALIKESİR
INTERNATIONAL
SYMPOSIUM

17-18
EKİM
OCTOBER
2024

ÖZET KİTABI

BALIKESİR
ÜNİVERSİTESİ

İLAHİYAT
FAKÜLTESİ

BALIKESİR
İL MÜFTÜLÜĞÜ

BALIKESİR İL
MİLLÎ EĞİTİM MÜD.

İLMİ MÜZAKERE
TOPLULUĞU

Detaylı Bilgi ve Başvuru için;
For Detailed Information and Application;
blkdinihayat@gmail.com
dinihayat.balikesir.edu.tr

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Kitap Adı

Balıkesir'de Dinî Hayat Uluslararası Sempozyumu Özet Kitabı

(e- Kitap)

Editör

Prof. Dr. Mehmet ÖZKAN

Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI

Doç. Dr. Mustafa POLAT

Dr. Öğr. Üyesi Asem H. A. ABDELGHANY

Dr. Öğr. Üyesi Lütfü CENGİZ

Dizgi, Mizanpaj ve Kapak Tasarımı

Dr. Asem H. A. ABDELGHANY

Emin Yayınları

Fethiye Mah. Kırlangıç Sok. No: 2 Nilüfer/BURSA

Tel: (0224) 2422898, Fax: (0224) 2412569

www.eminyayinlari.com.tr

E- ISBN:

978-625-5901-73-6

Yayın Tarihi

Aralık 2025

Web

<http://ilahiyatarastirmalari.balikesir.edu.tr>

www.eminyayinlari.com.tr

Bu eserde, yer alan metinlerin tüm sorumluluğu, yazarlarına aittir.

Bu eser, yazılı izin olmaksızın hangi dil ve ortamda olursa olsun materyalin tamamının veya bir bölümünün çoğaltılması ve elektronik ortamlarda yayımlanması yasaktır. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

İÇİNDEKİLER

Sempozyum Onursal Başkanı	11
Düzenleme Kurulu Başkanı	11
Düzenleme Kurulu	11
Kurumsal Temsilciler	12
Bilim ve Danışma Kurulu	12
BALIKESİR'DE MEVLİD OKUMA/OKUTMA GELENEĞİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER (OSMANLI SON DÖNEMLERİNDEN CUMHURİYET'İN BAŞLARINA).....	14
Nesimi YAZICI	14
KADI SİCİLLERİNE GÖRE 1894-1910 YILLARI ARASINDA SINDIRGI'DA DİNİ HAYAT	15
Mehmet AKKUŞ	15
BALIKESİR VE ÇEVRESİNDE BİTKİLERLE İLGİLİ GELENEKSEL İNANIŞLAR VE UYGULAMALAR.....	18
Fatih SATIL & Selami SELVİ.....	18
MÜSLÜMAN DOSTU TURİZM KAPSAMINDA BALIKESİR'İN TOPLANTI TURİZMİ POTANSİYELİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	21
Murat DOĞDUBAY.....	21
BALIKESİR İLAHİYAT ÖĞRENCİLERİNİN SÜNNETE YAKLAŞIMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ.....	23
Recep Emin GÜL.....	23
SARI HOCA MEHMET RUHİ TURAN'IN İLMİ ICÂZET ALDIĞI MURAT ARSLANER HOCA'YA (1883-1973) DAİR BAZI NOTLAR	26
Mehmet Fatih SOYSAL.....	26
HASAN BASRİ ÇANTAY'DA KUR'ÂN-HADİS BÜTÜNLÜĞÜ: "ON KERE KIRK HADİS" ADLI ESERDE BAŞVURDUĞU AYETLER ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME.....	29
Yusuf KARATAY	29
ALİ ŞU'URİ'NİN EL-KÂŞİFE ADLI TASAVVUFİ ESERİNDE YER VERDİĞİ HADİSLERİN TAHRİC VE TAHLİLİ.....	32
Sümeyye Nur DOĞAN	32

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

HASAN BASRİ ÇANTAY'DA DİN VE DEĞER ANLAYIŞININ PSİKOLOJİK DİNAMİKLERİ: "KARA GÜNLER VE İBRET LEVHALARI" ADLI ESER ÜZERİNE BİR İNCELEME	35
Rezzan YILMAZ KARATAY	35
ALİ ŞUÛRİ İLE ŞEYH LÛTFULLAH'IN TASAVVUFİ ANLAYIŞLARININ KARŞILAŞTIRILMASI.....	38
Esmâ SAYIN.....	38
ABDÛLAZİZ MECDİ TOLUN'UN TASAVVUFİ ŞAHSİYETİ, BALIKESİR'E HİZMETLERİ.....	41
Talat OLGUN.....	41
ALİ HAYDAR EFENDİ'NİN HALİFELERİNDEN DARICALI KADİR GÛLBAHAR EFENDİ (1908-1970).....	44
Muzaffer ERTUĞRUL.....	44
OSMANLI DEVLETİNİN SON DÖNEMİNDE KARESİ SANCAĞINDA GAYRİ MÜSLİMLERİN DİNİ YAPILANMALARI	46
İsmail BAŞARAN	46
BALIKESİRLİ ABDÛLAZİZ MECDİ TOLUN EFENDİ'NİN HAYATI VE TASAVVUFİ YÖNÜ	49
Serkan DENKÇİ	49
MANEVİYAT VE SANATIN BULUŞMASI: SINDIRGI'DA ZİKİRLE ŞEKİLLENEN ÇÖMLEK ÜRETİMİ.....	52
Muhammet ÇETİN	52
BALIKESİR ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİYLE DEĞERLER EĞİTİMİ KAPSAMINDA YAPILAN ETKİNLİK İÇERİLERİ VE OLUMLU GERİ DÖNÜŞLER.....	54
Şükrü Hakan ATALGIN	54
OSMANLI VE CUMHURİYET DÖNEMLERİNDE BALIKESİR'DE DİNİ EĞİTİM METOTLARININ KARŞILAŞTIRILMASI	57
Rabia YURDAKÖK.....	57
BALIKESİR'DE DİNİ HAYATIN ŞEKİLLENMESİNDE BALIKESİR İMAM HATİP OKULU İLK KAYITLI KIZ ÖĞRENCİLERİNİN ROLÜ	61
Muhammed İbrahim TEPE & Mükail DALMIŞ	61
BURSA MEDRESELERİNDE GÖREVLİ BALIKESİRLİ MÜDERRİSLER.....	64
Mehmet Sıddık ARVAS	64
MANEVİ BİR REHBER GAZİ MOLLA ÖMER HOCA	67
Mehmet BAYYİĞİT	67
İMAMLARIN TOPLUMSAL HAYATIN İÇİNDEKİ YERİ: BALIKESİR KAZASI	71

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Zübeyde GÜNEŞ YAĞCI	71
EMRUDABAD NAHİYESİ YAYA KÖYÜNDE KİLİSE VE MEKTEP İNŞASI	73
Fatma KAYA DOĞANAY	73
ONDOKUZUNCU YÜZYILIN SON ÇEYREĞİNDE KARESİ'DE DİNİ HAYAT	75
Nevfel AKYAR	75
BİR REİSÜLKURRÂ ÖRNEĞİ: GÖNENLİ MEHMET EFENDİ	77
Murat AKKUŞ	77
BALIKESİR ESKİ MÜFTÜSÜ MEHMET EMRE VE ARAPÇA-TÜRKÇE MÜTERCİMLİK YÖNÜ (TAFSİLÜ'N-NEŞ'ETEYN VE TAFSİLÜ'S-SAADETEYN ÖZELİNDE)	80
Recep KIRCI	80
DİN EĞİTİMİ VE KUR'ÂN'A ADANMIŞ BİR ÖMÜR: HAFİZ ÖMER HOCA'NIN BALIKESİR'İN DİNİ HAYATINA KATKISI	84
Nuriye İNCİ	84
SINDIRGI EĞRİDERELİ "HACI BABA" İBRAHİM (AKBAŞ) EFENDİ	87
İsa BALDEMİR	87
ÖMER SEYFETTİN'İN "İLK NAMAZ" İSİMLİ HİKAYESİ	90
Seyfullah KORKMAZ	90
HIDIRELLEZ KUTLAMALARINDA BAHARIN MÜJDECİSİ BİTKİLER: İNANÇLAR VE UYGULAMALAR ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME	92
Selami SELVİ, Fatih SATIL	92
COĞRAFYANIN İNSAN ÜZERİNDE ETKİSİYLE DEĞİŞEN İSLAMİ HAYAT	94
İbrahim YILMAZ	94
BALIKESİR'İN MEŞHUR ÂLİMİ İMÂM BİRGİVİ VE TECVİD İLMİNDEKİ YERİ .	97
Hasan Hüseyin HAVUZ	97
OSMANLI DÖNEMİNDE VAKIF İDARİ YAPISI VE PERSONEL ATAMALARI: BALIKESİR'DEKİ CAMİ VE MESCİTLER ÜZERİNE BİR İNCELEME	99
Mustafa POLAT	99
SEYAHATNAMELERDE BALIKESİR'DE DİNİ GÜNDELİK HAYAT	101
Hamit AKTÜRK	101
100. YILINDA TÜRKİYE'DE İLAHİYAT FAKÜLTELERİ VE BALIKESİR İLAHİYAT FAKÜLTESİ'NİN EĞİTİM FAALİYETLERİ	104
Ahmet Ali ÇANAKCI	104
OSMANLI DEVLETİ'NDE HUZUR DERSLERİNE KATILAN BALIKESİRLİ ÂLİMLER	106

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Fatih ORTA & Şevket Kaan GÜNDOĞDU	106
BALIKESİR'Lİ MUTASAVVIF BAHÂEDDİNZÂDE'NİN "SIRR-I KADER" RİSALESİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME	109
Murat MEMİŞ	109
BALIKESİR'Lİ SİDDİK NACİ EREN VE UŞŞÂKİLERİN TÜRK DİN MÜSİKİSİ'NE KATKILARI	112
Mustafa Asım AKKUŞ	112
İNSAN HAYATINDAKİ GEÇİŞ DÖNEMİ OLAYLARINA İLİŞKİN İNANIŞLAR VE UYGULAMALARIN DEĞERLERLE İLİŞKİSİ: SUSURLUK ÖRNEĞİ	115
İsmail PARLAMIŞ & Ümmü Gül DEMİRCAN	115
100. YILINDA BALIKESİR'DE DİNİ BİR EĞİTİM KURUMU: BALIKESİR İMAM HATİP LİSESİ	118
Muhammed İbrahim TEPE & Mükail DALMIŞ	118
BALIKESİR'DE HÜSN-Ü HAT SANATININ DİNİ VE SOSYAL HAYATA ETKİLERİ	121
Mehmet ÖZKAN	121
CEMAL ŞAKAR ÖYKÜLERİNDE BALIKESİR'DE DİNİ HAYATIN GÖRÜNÜMLERİ	123
Ertan ÖRGEN	123
BALIKESİR İLİNDEKİ ARAPÇA DUVAR METİNLERİ: BİR ANALİZ ÇALIŞMASI	126
Hesham MOTAVA & Yaser ABDULHALİK	126
MUTASARRIF ÖMER ÂLİ BEY YAZMA ESER KÜTÜPHANESİNDE BULUNAN HADİS KONULU ESERLER VE DEĞERLENDİRMESİ	128
Sümeyye Nur DOĞAN	128
SELATİN CAMİLER: BALIKESİR ÖRNEĞİ	131
Şeyma YURDAKÖK	131
19. YÜZYIL SONLARINDA BALIKESİR'DE GERÇEKLEŞTİRİLEN DİNİ VE İLMİ YAPILARIN İNŞA VE ONARIMLARI	134
Mefail HIZLI	134
1944-2004 YILLARI ARASINDA BALIKESİR'DE ETKİN HİZMET VEREN BİR KUR'AN KURSU: SINDIRGI MERKEZ ERKEK YATILI KUR'AN KURSU	136
İsmail KURT	136
BALIKESİR ÖMER ALİ BEY YAZMA ESERLER KÜTÜPHANESİNDE BULUNAN KELAM'A DAİR ESERLER	139
Lütfü CENGİZ	139

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

SINDIRGI KIRSAL YERLEŞİMLERİNDEN DÖRT AHŞAP TAVANLI CAMİ ÖRNEĞİ	142
Hüseyin CAN	142
BİR EĞİTİMCİ OLARAK PROF. DR. EROL AYYILDIZ (1945-2018)	144
Ahmet Ali ÇANAKCI	144
BALIKESİR'İN MANEVİ ÖNDERLERİ: HAFIZ AHMET KARATOPRAK (BALIKESİR'İN DİNİ HAYATINA KATKILARI BAĞLAMINDA BİR DEĞERLENDİRME).....	146
Burhan GÜLER & Ahmet Ali ÇANAKCI	146
İHTİYAÇ ODAKLI KUR'AN KURSLARINDA ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİNİN KULLANIMI: BALIKESİR ÖRNEĞİ	148
Özlem ÇALIK & Ahmet Ali ÇANAKCI	148
İMAM HATİP LİSELERİNDE GÖREV YAPAN ÖĞRETMENLERİN TEKNOLOJİK ARAÇ-GEREÇ KULLANIMI ÜZERİNE BİR İNCELEME (SAVAŞTEPE ÖRNEĞİ)	150
Esra SOYLU & Ahmet Ali ÇANAKCI	150
MEZUNLARIN GÖZÜYLE HAFIZLIK KUR'AN KURSLARI: İMKÂNLAR- SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ (BALIKESİR ÖRNEĞİ).....	152
İsmail ÇOLAK & Ahmet Ali ÇANAKCI.....	152
BALIKESİRLİ BİR OSMANLI ÂLİMİ: HACİHASANZÂDE MUHAMMED ŞÂH VE FİKİH İLMİNE KATKILARI.....	154
Mehmet ÖZKAN	154
BALIKESİRLİ KADIZÂDE İLMİ MEHMED EFENDİ'NİN NAZM-I AKÂİD ESERİNDE DİNİ HAYATA İLİŞKİN TESPİTLER VE FİKHÎ UNSURLAR.....	156
Yılmaz FİDAN	156
KÜRENDERELİ HACI SALİH EFENDİ	160
Mehmet KAHRAMAN	160
BALIKESİR ESKİ MÜFTÜSÜ MEHMET EMRE HOCA'NIN FETVALAR ADLI ESERİNİN FİKİH AÇISINDAN TAHLİLİ	163
Ramazan AKSOY.....	163
BİĞADİÇ'İN HAFIZ HOCALARI	165
Recep AYIK	165
SABAHADDİN ŞUURİ ALİ EFENDİ'NİN EL-KAŞİFE İSİMLİ ESERİ	167
Süleyman AKKUŞ	167

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

BALIKESİR İL HALK KÜTÜPHANESİNDE SÜLEYMAN B. SÜLEYMAN'A İSNATLA KAYIT ALTINA ALINAN YASİN-İ ŞERİF TEFSİRİ ADLI ESERİN İNCELEME VE DEĞERLENDİRMESİ.....	170
Fahri ÇAKAN	170
BALIKESİR HALK KÜLTÜRÜNDE ULUCANLAR, ERENLER, MANEVİ MİMARLAR	173
Yaşar KALAFAT & Şükran OĞUZ & İsmail OĞUZ	173
BALIKESİRLİ BİR UŞŞAKİ ŞEYHİ: SİDDİK NACİ EREN (1925-2018)	175
Elif ÖZCAN METİN	175
EMİR SULTAN'IN BALIKESİR'DEKİ İZLERİ	178
Elif ÖZCAN METİN	178
BALIKESİR KÜTÜPHANELERİNE KAYITLI MAHTÜTÂT ÜZERİNE DÜŞÜLEN OKUYUCU NOTLARI	181
Esra HACİMÜFTÜOĞLU & İsmail BAYER	181
BALIKESİR'İN DİNİ HAYATI VE GASTRONOMİK KÜLTÜRÜN ETKİLEŞİMİ: İNANÇ VE YEMEĞİN ORTAK RİTÜELLERİ.....	183
İrfan YURT & Mustafa YILMAZ	183
OSMANLI BALIKESİR'İNDEKİ DİNİ HAYATIN İZİNDE: İLK DÖNEM KARESİ GAZETESİNDEKİ DİNİ-EDEBİ METİNLER	185
Ekrem SAKAR	185
BALIKESİR İL HALK KÜTÜPHANESİNDE BULUNAN YAZMA TASAVVUFİ ESERLER.....	188
Fatih ÇINAR.....	188
SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS ULUSAL ENVANTER LİSTESİNDE BALIKESİR İLİNİN GÖRÜNÜRLÜĞÜ – KÜLTÜREL VE DİNİ HAYAT	190
Bülent İNCİ	190
BALIKESİR'DEKİ OSMANLI DÖNEMİ VAKIF KÜTÜPHANELERİNİN İNCELENMESİ: MUTASARRIF ÖMER ÂLİ BEY YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ ÜZERİNDEN KAYNAK TESPİTİ	193
Mustafa POLAT	193
ANADOLU'NUN İLK KAZASKERİ HACİHASANZÂDE EFENDİ	196
Abdullah ELMAS	196
TÜRKİYE'DE BALIKESİR ÖZELİNDE YAPILMIŞ DİN KONULU LİSANSÜSTÜ TEZLERİN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ VE SONUÇLARININ DİN PSİKOLOJİSİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	199
Mustafa ÇALIŞKAN	199

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

PANDEMİ SÜRECİNDE DKAB ÖĞRETMENLERİNİN MATERYAL KULLANIMI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA.....	202
Beyza Nur GÖRMÜŞ	202
BALIKESİR İLYAS PAŞA MELEVİHANESİ VE MEDRESESİ	204
Murat Mustafa ÖNTÜĞ	204
SUSURLUK MEZAR TAŞLARI	207
Yusuf ACIOĞLU	207
BALIKESİR'DE İKİ HAYIRSEVER KADININ VAKFİYESİ (1692/1899) ÜZERİNE DİPLOMATİK BİR KARŞILAŞTIRMA	210
Ayşe ŞİMŞEK	210
BALIKESİR'DE YAŞANAN DİNİ BAYRAM VE KANDİL GECELERİNİ KARESİ GAZETESİ SÜTUNLARINDAN TAKİP ETMEK	213
Işıl GÖKTAŞ	213
BİRGİVİ MEHMED EFENDİ'NİN TARİKAT-I MUHAMMEDİYE ESERİNDE İNSAN TASAVVURU	214
Halis DEMİR & Murat KAYA.....	214
ARŞİV BELGELERİNE GÖRE SON DEVİR BALIKESİR ULEMASI	217
Nevzat SAĞLAM	217
BALIKESİR YILDIRIM BAYAZIDHAN MEDRESESİ DERSİÂMLARINDAN YAĞCILARLI AHMET NÂFİZ	219
Mücahid ÇOLAK	219
BALIKESİRLİ BİR SÜFİ ŞÂİR: KEŞKEKZÂDE FATMA KAMİLE HANIMIN TASAVVUFİ VE EDEBİ ŞAHSİYETİ.....	221
Kübra YILMAZ	221
BALIKESİR ULEMASINDAN İBRAHİM SADIK EFENDİ (1858-1924)	223
İbrahim TAMAR	223
TOPLUMA ETKİSİ VE KATKISI BAĞLAMINDA BALIKESİRLİ OSMANLI ÂLİMİ BİRGİVİ'NİN ÜÇ YÖNÜ: MUTASAVVIF, KELAMCI VE MÜDERRİS-VAİZ.....	226
Mehmet DALKILIÇ	226
'AVÂMİLİ BİRGİVİ İLE ED-DÜRERÜ'L-FETHİYYE Fİ'L-'AVÂMİLİ'N- NAHVİYYE'NİN MUKAYESESİ.....	229
Mahfuz GEYLANİ	229
BALIKESİRLİ İSLÂM ÂLİMİ İMAM BİRGİVİ'NİN İRADE ANLAYIŞI VE BİR EHL-İ SÜNNET MÜDAFİİ OSMANLI ÂLİMİ AHMED EL-MARAŞİ ÜZERİNDEKİ TESİRİ	232
Mustafa KESKİN	232

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

ELEŞTİREL DÜŞÜNCE TARZI VE TAVİZSİZ TAVRI ÖRNEKLİĞİNDE BİRGİVİ'NİN ÜCRET KARŞILIĞINDA KUR'ÂN OKUNMASI HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ	235
Ayhan ŞEN	235
BALIKESİRLİ BİR ALİM BİRGİVİ'NİN BERZAH ALEMİ GÖRÜŞÜ	237
Eyüp GÜR.....	237
HASAN BASRİ ÇANTAY'IN KUR'AN KISSALARINA YAKLAŞIMI	240
Hasan KILIÇ	240
Görkemli Geçmişin Hayalet Kalıntıları ve Gerçek İslâm'ın Doğuşu: Hasan Basri Çantay'ın Türkiye'de İslâm, Tasavvuf ve Tarikatlar Hakkındaki Görüşleri	243
Aynur SİNGİN	243
OSMANLI DÖNEMİNDE ÇOCUKLARIN DİNİ EĞİTİMİ: BALIKESİR ÖRNEĞİ.	246
Melek COŞGUN SOLAK.....	246
HASAN BASRİ ÇANTAY'IN KUR'ÂN-I HAKÎM VE MEÂL-İ KERÎM'İNDEKİ HADİSLERİN KAYNAKLARI VE DEĞERLENDİRİLMESİ.....	249
Ahmet CİHANGİR.....	249
Sarı Hoca'nın Hayatı ve "Mefhumu's-Sarf" Adlı Eseri	252
Asem Hamdy Ahmed ABDELGHANY	252
SARI HOCA'NIN ARAPÇA EĞİTİMİNDE METODU	253
Asem Hamdy Ahmed ABDELGHANY	253

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Sempozyum Onursal Başkanı

Prof. Dr. Yücel OĞURLU, Balıkesir Üniversitesi Rektörü

Düzenleme Kurulu Başkanı

Prof. Dr. Mehmet ÖZKAN, BAÜN İlahiyat Fakültesi Dekanı

Düzenleme Kurulu

Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI, Balıkesir Üniversitesi

Doç. Dr. Esmâ SAYIN, Balıkesir Üniversitesi

Doç. Dr. Hamit AKTÜRK, Balıkesir Üniversitesi

Doç. Dr. Hesham MOTAVA, Balıkesir Üniversitesi

Doç. Dr. İsmail BAŞARAN, Balıkesir Üniversitesi

Doç. Dr. İsmail KURT, Balıkesir Üniversitesi

Doç. Dr. Mustafa POLAT, Balıkesir Üniversitesi

Doç. Dr. Semra TÜFENKÇİ, Balıkesir Üniversitesi

Doç. Dr. Yılmaz FİDAN, Balıkesir Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet EŞER, Balıkesir Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Asem H. A. ABDELGHANY, Balıkesir Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ekrem SAKAR, Balıkesir Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Fahri ÇAKAN, Balıkesir Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Lütfü CENGİZ, Balıkesir Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Fatih ÖZEROL, Balıkesir Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Recep KIRCI, Balıkesir Üniversitesi

Öğr. Gör. Battal Gazi ŞAHAN, Balıkesir Üniversitesi

Arş. Gör. Dr. Azime Merve TAŞDELEN, Balıkesir Üniversitesi

Arş. Gör. Enise OSMANOĞLU BENGİ, Balıkesir Üniversitesi

Arş. Gör. Sümeyye Nur DOĞAN, Balıkesir Üniversitesi

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Kurumsal Temsilciler

Prof. Dr. Fatih SATIL, Balıkesir Üniversitesi

Ahmet ALTACI, Balıkesir İl Müftülüğü

Şükran BÜYÜKHAN, Balıkesir İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Bilim ve Danışma Kurulu

Prof. Dr. Cemal TOSUN, Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Cevdet AVCIKURT, Balıkesir Üniversitesi

Prof. Dr. Ezzat Abdelaziz ABDELRAHIM, el-Ezher Üniversitesi (Mısır)

Prof. Dr. Fatih SATIL, Balıkesir Üniversitesi

Prof. Dr. Hacer ÂŞIK EV, Balıkesir Üniversitesi

Prof. Dr. Hasan Basri ÖCALAN, Bursa Uludağ Üniversitesi

Prof. Dr. Hamdi DÖNDÜREN, KTO Karatay Üniversitesi

Prof. Dr. İbrahim AYDIN, Balıkesir Üniversitesi

Prof. Dr. Mehmet AKKUŞ, Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Mehmet EREN, Necmettin Erbakan Üniversitesi

Prof. Dr. Mehmet NARLI, Balıkesir Üniversitesi

Prof. Dr. M. Emin AY, Bursa Uludağ Üniversitesi

Prof. Dr. Mehmet BAHÇEKAPILI, Yalova Üniversitesi

Prof. Dr. Mehmet BAYYİĞİT, Balıkesir Üniversitesi

Prof. Dr. Mehmet ÖZKAN, Balıkesir Üniversitesi

Prof. Dr. Mefâil HIZLI, Bursa Uludağ Üniversitesi

Prof. Dr. Murat DOĞDUBAY, Balıkesir Üniversitesi

Prof. Dr. Murat Mustafa ÖNTUĞ, Uşak Üniversitesi

Prof. Dr. Nesimi YAZICI, Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Nevzat AŞIK, Dokuz Eylül Üniversitesi

Prof. Dr. Saffet KÖSE, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi

Prof. Dr. Süleyman AKKUŞ, Balıkesir Üniversitesi

Prof. Dr. Yunus Emre GÖRDÜK, Balıkesir Üniversitesi

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Prof. Dr. Abelkareem BELLIL, Université Chadli Bendjedid -El Tarf (Cezayir)

Doç. Dr. Adil ÇORUK, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI, Balıkesir Üniversitesi

Doç. Dr. Esmâ SAYIN, Balıkesir Üniversitesi

Doç. Dr. İsmail BAŞARAN, Balıkesir Üniversitesi

Doç. Dr. İsmail KURT, Balıkesir Üniversitesi

Doç. Dr. Hesham MOTAVA, Balıkesir Üniversitesi

Doç. Dr. Mustafa POLAT, Balıkesir Üniversitesi

Doç. Dr. Naile SULEYMANOVA, Azərbaycan Milli İlimlər Akademisi, (Azərbaycan)

Doç. Dr. Semra TÜFENKÇİ, Balıkesir Üniversitesi

Doç. Dr. Yılmaz FİDAN, Balıkesir Üniversitesi

Doç. Dr. Wahiba Saad ELLAOUI, University of Sousse (Tunus)

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet EŞER, Balıkesir Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Asem ABDELGHANY, Balıkesir Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ekrem SAKAR, Balıkesir Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Fahri ÇAKAN, Balıkesir Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Doğan YAVAŞ, Bursa Uludağ Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Lütfü CENGİZ, Balıkesir Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Fatih ÖZEROL, Balıkesir Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Recep KIRCI, Balıkesir Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Sezai SEVİM, Bursa Uludağ Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Suliman ALOMIRAT Katar Üniversitesi (Katar)

Dr. Assem Hefny, Philipps-Universität Marburg, Centrum für Nah- und Mittelost-Studien (Almanya)

E. Öğr. Gör. Aydın AYHAN, Balıkesir Üniversitesi

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

BALIKESİR'DE MEVLİD OKUMA/OKUTMA GELENEĞİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER (OSMANLI SON DÖNEMLERİNDEN CUMHURİYET'İN BAŞLARINA)

Nesimi YAZICI

Prof. Dr., Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Öz

İslâm dini, iman, ibadet, muamelât ve ahlak boyutlarıyla, mü'minlerin hayatlarının bütününe şamildir. Bu durumda da *Balıkesir'de Dinî Hayat* başlıklı halihazır sempozyumun, geçmişte birlikte olduğumuz, çoğunluğu Rum ve Ermeni asıllı vatandaşlarımız haricindeki, bütün Balıkesirlilerin hayatlarının incelenmesini içerdiği kabul edilebilir. Bu kabulden hareketle bir tarihçi olarak biz, başlığımızdaki dönem sınırlaması içerisinde mevlid okuma/okutma geleneğini, çok yönlü olarak değerlendirmek istiyoruz.

Bilindiği gibi mevlid, hemen bütün Müslüman toplumlarda kabul gören bir uygulama olmakla birlikte, Türk toplulukları bu sahada çok özel ve özellikli bir yer tutmuşlardır. Bizde, sevinçli zamanlarda olduğu gibi kederli devrelerde de mevlid, aynı heves ve istekle okunmuş, dinlenmiştir. Dikkat çekici olan mevlidin, bugün de dinî ritüellerimiz arasında önemli bir yer tutmakta olduğudur.

Bu tebliğimizde, Balıkesir özelinde mevlid konusuyla ilgili, yeterince altı çizilmeyen bir hususa dikkat çekerek alana küçük de olsa katkıda bulunacağımızı düşünmekteyiz. Buna göre hakkında DİA'da muhtelif kayıtlar, ayrıca müstakil bir madde bulunan ve Edirne Müftüsü olarak tanınan Mehmed Fevzi Efendi (ö.1900), şehrimizdeki kısa süreli hakimlik görevi sırasında bir Mevlid Kandili (12 R. Evvel 1305/28 Kasım 1887) akşamı vali, ferik paşa ve vilayetin bütün memurlarının hazır bulunduğu topluluğa, kendi telifi olan *Kudsiyyetü'l-Ahbar fî Mevlid-i Ahmedî'l-Muhtar* isimli mevlidi okumuştur. Mümkündür ki, halkın da istifadesinin temini yolundaki teklifler üzerine, ertesi Cuma günü Zağnos Mehmed Paşa Camii'ndeki Cuma namazından önce kısa bir vaazdan sonra mevlidi tekrar okumuştur.

Son olarak bizim bu tebliğde, diğerleri yanında, esas kaynağımızı dönemin süreli yayınlarının oluşturduğunu, bunlar arasında her iki dönemiyle birlikte *Karesi*, *İzmir'e Doğru*, *Anadolu'da Yeni Gün*, *Sebilürreşad*'ın bulunduğunu ifade edebiliriz.

Anahtar Kelimeler: Mevlid, Süleyman Çelebi, Mehmed Fevzi Efendi, Karesi, İzmir'e Doğru.

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

KADI SİCİLLERİNE GÖRE 1894-1910 YILLARI ARASINDA SINDIRGI'DA DİNİ HAYAT

Mehmet AKKUŞ

Prof. Dr., Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (Emekli)

Öz

Kadı veya şeriyeye sicilleri olarak adlandırılan bu defterler şehrin kadılığına yapılan çeşitli konulardaki şikayetler üzerine açılan davalarda kadı veya naibi tarafından tutulan kayıtları ihtiva etmektedir. Bu konuda Sındırgı kazasında Mayıs 1894 – Ağustos 1910 yılları arasında tutulan kayıtlar ve çeşitli konulardaki şikayetlere ait müracaatlar, kadı huzurunda görülen davalar, şahitler ve varılan kararlar bu defterlerde görülmektedir.

Söz konusu tarihler arasında Sındırgı'ya bağlı olan veya komşu kaza köylerinden evlenme, aile geçimsizliği, boşanma, nafaka, vesayet ölüm, veraset, hırsızlık, hilali gözetleyerek arabi ayların ve Ramazan ayının başlangıcı ve bayramı, zilhicce ayının tespiti hususunda yapılan çalışmalar ve varılan neticenin ilanı gibi bilgiler bulunmaktadır. Elimizdeki mevcut sicil defterlerinde üç yüz elliden fazla dava konusu ele alınırken şahitler huzurunda gerçekleştirilen nikah sırasında mehir tesbiti, ailede eşler arasında birbirlerinden şikayetler, aşırı geçimsizlik sonucu boşanmalar, eşler ve çocuklar için nafaka talepleri, reşid olmayan çocuklar için vasi tayini gibi konular karara bağlanmaktadır. Geçimsizlik vukuunda taraflara nasihat edilerek ayrılan tarafların ailesine geri dönmesi istenmektedir. Sicillerde en ayrıntılı konu ise, vefat edenin terekesinin mal ve eşya cinsinden tafsilatlı olarak ta'dâdî ve malların değerleri, şer'î esasa göre bunlardan varislere ayrı ayrı kaçır hisse, ne kadar para verilmesi gerektiği kayıt altına alınmaktadır.

Davalarda şehadetine başvurulmuş şahısların önemli bir kısmının hacı, hafız ve müderris olarak zikredilmesi, şahitlerin adaleti ve liyakati konusunda köy imamı, muhtar ve hatta kaza müftüsünün de görüşüne başvurulması meselelerde İslami hassasiyetin gösterildiğine işarettir.

Davaların başında şikayet konusu dile getirilmeden önce mahkemenin İslami esaslara göre ele alınacağı, “ *kaza-i mezbur Mahkeme-i şer'yyesinde ma'kûd meclis-i şer'-i şerîf-i enverde...* ”, veya nikah müracaatında “*“İş bu hâzır bi'l-meclis üzerine cânib-i şer'den akd-i nikaha izin ve icazet verilmesini taleb ve dava ederim*”

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Tebliğimizde Sındırgı şer'i mahkemesinde görev alan memurlar, nikah için yapılan meclisteki uygulamalara, vefat edenin varisleri olduklarını iddia edenlerin şahitlerle doğruluklarının araştırılmasına ve ayrıca Ramazan ayının tespiti, bayramın başlangıcı konularındaki bazı kayıtların metinlerine de yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Balıkesir, Sındırgı, Dini Hayat, Kadı Sicilleri, Mahkeme

ACCORDING TO KADI RECORDS

RELIGIOUS LIFE IN SINDIRGI IN 1894-1910

Abstract

These books, called kadı or şeriyye registers, contain the records kept by the kadı or the regent in cases filed on complaints about various issues made to the city's judge. In this regard, the records kept in the Sındırgı district between May 1894 and August 1910, applications for complaints on various issues, cases heard before the judge, witnesses and decisions reached are seen in these books.

Between the said dates, the studies carried out in the villages of Sındırgı or neighboring districts on marriage, family discord, divorce, alimony, custody, death, inheritance, theft, determination of the beginning and feast of the Arabic months and the month of Ramadan, the month of Dhul-Hijjah by observing the crescent, and the announcement of the results. There is information such as. While more than three hundred and fifty cases are handled in the current registry books we have, issues such as determination of dowry during the marriage held in the presence of witnesses, complaints between spouses in the family, divorces as a result of extreme disagreements, alimony requests for spouses and children, appointment of a guardian for underage children are resolved. In case of disagreement, the parties are advised and asked to return to the family of the separated parties. The most detailed issue in the registries is the detailed distribution of the estate of the deceased in terms of goods and belongings, the value of the goods, how many shares and how much money should be given to the heirs separately according to the Sharia principle.

The fact that a significant portion of the persons whose testimony is sought in the cases are mentioned as pilgrims, hafız and mudarris, and that the opinion of the village imam, headman and even the district mufti are also consulted regarding the justice and merit of the witnesses, indicates that Islamic sensitivity is shown on the issues.

At the beginning of the cases, before the subject of complaint is expressed, the court will handle it according to Islamic principles, "in the

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

case of the solemn court of law, in the ma'kûd council-i şer'i şerîf-i enver...", or in the marriage application, ""This is ready" It is understood from expressions such as "I request and sue the Almighty to grant permission and permission for the marriage contract upon a parliamentary meeting..."

In our notification, the officers working in the Sındırgı Sharia Court, the practices in the parliament held for the marriage, the investigation of the veracity of those who claim to be the heirs of the deceased with witnesses, and also the texts of some records on the determination of the month of Ramadan and the beginning of the holiday will be included.

Key Words: Balıkesir, Sındırgı, Religious Life, Kadı Registers, Court

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

BALIKESİR VE ÇEVRESİNDE BİTKİLERLE İLGİLİ GELENEKSEL İNANISLAR VE UYGULAMALAR

Fatih SATIL & Selami SELVİ

*Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü,
fsatil@gmail.com*

*Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi, Altınoluk MYO, Bitkisel ve Hayvansal
Üretim Bölümü, sselvi2000@yahoo.com*

Özet

Anadolu, tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yaptığından dünya genelinde zengin bir kültürel mirasa sahip olan bölgelerden biri olarak öne çıkmaktadır. Bu kültürel mirasın önemli bir parçasını da bitki kullanım kültürü oluşturmaktadır. Buna ek olarak Balıkesir ve çevresinde kurulan birçok medeniyet Balıkesir'de de zengin bir bitki kullanım kültürünün gelişmesine neden olmuştur. Bu etnobotanik kültür içerisinde bitkilere yönelik inanışlar ve uygulamalar önemli bir yer tutmaktadır. Araştırmamızın amacı zengin bir bitki kullanım kültürüne sahip olan Balıkesir yöresinin barındırdığı inanç ve düşünüş kalıpları çerçevesinde yaşatılan inanış ve uygulamalara dikkat çekilmesini sağlamaktır. Balıkesir ve çevresinde yürütülen bu çalışmada, etnobotanik çalışmalarda yer alan geçmişten günümüze bitkilere yönelik inanışları ve uygulamaları içeren tüm yayınlar; Google Scholar, Web of Science, Scopus, PubMed, YÖK Tez Merkezi ve ULAKBİM gibi veri tabanları kullanılarak taranmıştır. Ayrıca il genelinde gerçekleştirilen periyodik saha araştırmalarında yerel halk ile yüz yüze görüşmeler yapılarak bitkilerle ilgili inanışlara yönelik sözlü ve yazılı kaynaklardan da veriler toplanmıştır. Çalışma sonucunda, Balıkesir'deki bitki inanış ve uygulamalarının, eski Türk inanışlarıyla büyük ölçüde benzerlik taşıdığı ortaya konulmuştur. Halk inanış ve uygulamaları içinde doğduğu geleneğin özelliklerini yansıtmaktadır. İnanışların çoğunlukla dilek, nazar ve bereketle ilişkili olduğu; özellikle de ağaçlarla ilgili inançların belirgin bir yere sahip olduğu görülmüştür. Bu inanışların Türkmen köylerde daha belirgin olduğu gözlemlenmektedir. Özellikle Hıdırellez ve tarımsal etkinliklerde bitkilere ait inanışların yoğun olarak görüldüğü tespit edilmiştir. Balıkesir yöresinden elde edilen bu inanışlar, bölgenin bitkilerle ilgili kültürel değerlerinin kayıt altına alınması ve korunması açısından büyük bir öneme sahiptir. Ancak, eski kuşaklarca bilinen bu değerli bilgilerin yeni nesillere aktarılamaması ve bu alandaki çalışmaların yetersizliği, bitkilere ait bu geleneksel kültürel bilgilerin kaybolma riski taşıdığını göstermektedir. Bu nedenle, bölgedeki bitkilerle ilgili inanışlarının gelecek kuşaklara

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

aktarılmasında bu çalışmanın önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Sonuç olarak, Balıkesir'in zengin bitki inanışları ve uygulamaları, yalnızca bölgenin kültürel mirasını yansıtmakla kalmayıp, aynı zamanda gelecek nesillere aktarılması gereken değerli bir bilgi hazinesi sunmaktadır. Bu çalışma, bu kültürel mirasın korunmasına yönelik yapılan bilimsel çabaların önemini bir kez daha vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Balıkesir, Bitki, Etnobotanik, İnanç, Kültür

TRADITIONAL BELIEFS AND PRACTICES ABOUT PLANTS IN BALIKESİR AND ITS SURROUNDINGS

Abstract

Since Anatolia has hosted many civilizations throughout history, it stands out as one of the regions with a rich cultural heritage in the world. An important part of this cultural heritage is the culture of plant use. In addition, many civilizations established in and around Balıkesir have led to the development of a rich culture of plant use in Balıkesir. Beliefs and practices regarding plants have an important place in this ethnobotanical culture. The aim of our research is to draw attention to the beliefs and practices within the framework of belief and thought patterns in Balıkesir, which has a rich culture of plant use. In this study conducted in Balıkesir and its surroundings, all publications containing beliefs and practices regarding plants from past to present in ethnobotanical studies; It was scanned using databases such as Google Scholar, Web of Science, Scopus, PubMed, YÖK Thesis Center and ULAKBİM. In addition, during periodic field research conducted throughout the province, face-to-face interviews were conducted with local people and data was collected from oral and written sources regarding beliefs about plants. As a result of the study, it was revealed that plant beliefs and practices in Balıkesir are largely similar to ancient Turkish beliefs. It is observed that these beliefs are more evident in Turkmen villages. It has been determined that beliefs about plants are especially prevalent during Hidirellez and agricultural events. These beliefs obtained from the Balıkesir region are of great importance in terms of recording and protecting the plant-related cultural values of the region. However, this valuable information known by older generations cannot be transferred to new generations and studies in this field are insufficient, which creates a risk of losing this traditional cultural knowledge about plants. For this reason, it is thought that this study will make an important contribution to transferring plant beliefs in the region to future generations. As a result, Balıkesir's rich plant-related beliefs and practices not only reflect the cultural heritage of the region, but also offer a valuable wealth of knowledge that should be passed on

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

to future generations. This study once again emphasizes the importance of scientific efforts to preserve this cultural heritage.

Key Words: Balıkesir, Culture, Ethnobotany, Faith, Plant

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

MÜSLÜMAN DOSTU TURİZM KAPSAMINDA BALIKESİR'İN TOPLANTI TURİZMİ POTANSİYELİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Murat DOĞDUBAY

Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi Turizm Fakültesi

Özet:

Küreselleşmenin ve dünyada yaşanan değişimlerin en büyük çıktısı elbette ki rekabet alanının genişlemesi ve Turizm endüstrisini de içine alacak biçimde rekabet şartlarının ağırlaşmasıdır. Çok çeşitli ürün ve hizmete kolaylıkla ulaşımın ve elbette ki değişen beklenti ve ihtiyaçların tüm sektörler gibi Turizm sektörünü de rekabet alanında ürün ve hizmet açısından değişime açık olmaya ve daha farklı düşünmeye itmektedir.

M.I.C.E. (Meeting, Incentive, Congress, Events) sektörünün istihdam, gelir, altyapı gelişimi, bölgenin tanıtımı, ülke imajı gibi belirgin katkılarının üzerinde sıklıkla durulmaktadır. Bunların yanı sıra M.I.C.E. turizm faaliyetleri firmalar arası iletişimin desteklenmesi, teknolojilerin değişimi, eğitim fikirlerinin paylaşımı, ülkeler arası bilgi akışının sağlanması, uluslararası ilişkilerin pozitif yönde geliştirilmesi ve ulusal çıkarlar bağlamında da önemli faydalar sağlamaktadır. Buradan yola çıkarak M.I.C.E. turizm faaliyetlerinin Türkiye'nin rekabet edebilirliğine de katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Bu anlamda önlemlerin genişletilmesi, pazarlama faaliyetlerinin, tanıtımın bu yönde kuvvetlendirilmesi M.I.C.E. turizm faaliyetlerinin Türk turizmi için bir çıkış noktası olmasını sağlayabilecektir.

Müslüman Dostu Turizm ise; Turizmde yaşanan krizler ve buna yönelik çözüm arayışları, Müslüman turist sayısındaki artış, sosyal, fiziksel ve kültürel yapı uygunluğu ve yeni bir turizm pazarı avantajı sunması gibi konularla ilgilenen yeni bir kavram özelliği taşımaktadır. Bu doğrultuda destinasyonların ve işletmelerin gelişen bu pazara yapısına uygun ürün ve hizmetler geliştirmesi gerekmektedir.

Bu çalışmada; Balıkesir ilinin Müslüman Dostu Turizm kapsamında MICE Turizm potansiyeli ortaya konulmaya çalışılmış ve bu doğrultuda çözüm önerileri geliştirilmiştir. Çalışmanın bundan sonraki ilgili alanyazına ve uygulama çalışmalarına temel teşkil etmesi hedeflenmektedir.

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Abstratct

The biggest outcome of globalization and changes in the world is of course the expansion of the field of competition and the aggravation of the conditions of competition, including the tourism industry. Easy access to a wide variety of products and services and of course changing expectations and needs push the tourism sector, like all sectors, to be open to change and think differently in terms of products and services in the field of competition.

The obvious contributions of the M.I.C.E. (Meeting, Incentive, Congress, Events) sector such as employment, income, infrastructure development, promotion of the region, and country image are frequently emphasized. In addition to these, M.I.C.E. tourism activities provide significant benefits in terms of supporting communication between companies, changing technologies, sharing educational ideas, ensuring the flow of information between countries, developing international relations positively, and national interests. Based on this, it is thought that M.I.C.E. tourism activities can also contribute to Turkey's competitiveness. In this sense, expanding the measures, strengthening marketing activities and promotion in this direction will enable M.I.C.E. tourism activities to become a starting point for Turkish tourism.

Muslim Friendly Tourism is a new concept that deals with issues such as the crises experienced in tourism and the search for solutions to these crises, the increase in the number of Muslim tourists, the suitability of the social, physical and cultural structure and the advantage of a new tourism market. In this direction, destinations and businesses need to develop products and services that are suitable for this developing market structure.

In this study; It was tried to reveal the MICE Tourism potential of Balıkesir province within the scope of Muslim Friendly Tourism and solution suggestions were developed in this direction. It is aimed that the study will form the basis of the relevant literature and application studies from now on.

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

BALIKESİR İLAHİYAT ÖĞRENCİLERİNİN SÜNNETE YAKLAŞIMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Recep Emin GÜL

*Doçent Dr., Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri
Bölümü, Hadis Anabilim Dalı, emingul08@gmail.com*

Özet

Dinin ikinci kaynağı olan hadis ve sünnetin doğru anlaşılması Hz. Peygamber'i doğru anlamayı; O'nu doğru anlamak da İslam'ı ve Allah'ı doğru anlamayı sağlayacaktır. Bu nedenle inanan kişilerin doğru bir din ve yaratıcı tasavvuruna sahip olmaları için hadis ve sünneti doğru anlamaları gerekmektedir. Hadis tarihinin ilk dönemlerinden itibaren hadis ve sünnetin anlaşılması üzerine çalışmalar yürütülmüş, eserler ortaya konulmuştur. Garibü'l-hadis, muhtelifü'l-hadis, müşkilü'l-hadis gibi ilim dalları hep hadis ve sünneti doğru anlamaya yöneliktir. Temel hadis kaynakları üzerine yapılan şerh çalışmalarının da ilk amacı hadis ve sünnetin doğru anlaşılmasıdır. Tüm bu çabalar neticesinde ortaya sadece hadis ve sünnetin doğru anlaşılmasına yönelik kriterleri ele alan Fıkhu'l-hadis ilim dalı teşekkül etmiştir. Tüm bu çabalara rağmen halen günümüzde birçok hadisin ve sünnetin anlaşılması hususunda bazı problemler bulunmaktadır. Toplumun hemen her kesiminde bu problemlerin izini görmek mümkündür. Biz de bu çalışmada temel olarak Balıkesir İlahiyat öğrencilerinin sünneti anlama biçimlerini ele almaya gayret ettik. Bu tespit, tüm İslami ilimlerin temel prensiplerini fakülte ortamında lisans düzeyinde elde eden ve böylece mezun olan ilahiyat fakültesi öğrencilerinin meslek hayatlarında öğrencilerine veya çevrelerine aktaracakları sünnet bilgisini görmek açısından önem arz etmektedir. Toplumun ve gelecek nesillerin doğru bir sünnet, peygamber, din ve Allah tasavvuruna sahip olmaları için öncelikle ilahiyat fakültesi öğrencilerinin doğru bir hadis/sünnet tasavvuruna sahip olmaları gerekmektedir.

Çalışmanın verileri Balıkesir İlahiyat öğrencilerinin kendilerine yönelttiğimiz "Aklınıza gelen ilk üç sünneti yazınız." talebi doğrultusunda verdikleri cevaplara dayanmaktadır. 2021-2022 eğitim-öğretim döneminden itibaren kendileriyle ilk defa tanıştığımız öğrencilerden rica ettiğimiz bu talep doğrultusunda elimizde oldukça fazla veri birikmiş oldu. Söz konusu verilerin işlenip, hadis ilminin en temel gayelerinden biri olan hadis ve sünnetin anlaşılması ve yorumlanması konusunda, kullanılması artık bir gereklilik haline geldiğinden böyle bir çalışma yapmayı gerekli gördük. Çalışmada elde ettiğimiz veriler Balıkesir İlahiyatta eğitim gören 2, 3 ve 4. sınıf öğrencilerinin verdikleri cevaplara

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

dayanmaktadır. Çalışmanın yöntemi de elde edilen verilerin analizi şeklinde gerçekleşmiştir. Bu verilere göre Balıkesir İlahiyat öğrencilerinin büyük bir kısmı lafzi, şekilci ve taklitçi bir sünnet anlayışına sahiptir. Öğrencilerin aklına gelen sünnetlerin genelde misvak kullanmak, suyu üç yudumda içmek, sağ elle yemek, yemeğe tuzla başlamak, sakal bırakmak gibi sünnetin özünden uzak şekli ve taklidî eylemler olduğu anlaşılmıştır. Çalışmada söz konusu yanlış sünnet tasavvurunun önüne geçmek adına bir dizi öneride bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Sünnet, Anlama ve Yorumlama, Tasavvur, Balıkesir İlahiyat.

THE EVALUATION OF BALIKESİR THEOLOGY STUDENTS' APPROACH TO SUNNAH

Abstract

A correct understanding of hadith and sunnah, the second source of religion, will lead to a correct understanding of the Prophet, and a correct understanding of him will lead to a correct understanding of Islam and God. For this reason, it is necessary for believers to understand hadith and sunnah correctly in order to have a correct conception of religion and Creator. Since the early periods of the history of hadith, studies on the understanding of hadith and sunnah have been carried out and works have been produced. Branches of science such as gharib al-hadith, muhtalif al-hadith, and mushkil al-hadith are always aimed at understanding hadith and sunnah correctly. The first aim of the commentary studies on the basic hadith sources is the correct understanding of hadith and sunnah. As a result of all these efforts, the branch of science of Fiqh al-hadith, which deals only with the criteria for the correct understanding of hadith and sunnah, has been formed. Despite all these efforts, there are still some problems in understanding many hadiths and sunnah today. It is possible to see the traces of these problems in almost every segment of the society. In this study, we have basically tried to deal with the way Balıkesir Theology students understand the sunnah. This determination is important in terms of seeing the knowledge of the sunnah that the students of the Faculty of Theology, who obtain the basic principles of all Islamic sciences at the undergraduate level in the faculty environment and thus graduate, will transfer to their students or their environment in their professional lives. In order for the society and future generations to have a correct conception of sunnah, prophet, religion and God, first of all, the students of the faculty of theology should have a correct conception of hadith/sunnah.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

The data of the study is based on the answers given by Balıkesir Theology students in line with the request "Write the first three sunnahs that come to your mind." Since the 2021-2022 academic year, we have accumulated quite a lot of data in line with this request from the students we met for the first time. Since it has become a necessity to process these data and use them in the understanding and interpretation of hadīth and sunnah, which is one of the most basic aims of the science of hadīth, we deemed it necessary to conduct such a study. The data we obtained in the study are based on the answers given by 2nd, 3rd and 4th year students studying in Balıkesir Theology. The method of the study is also based on the analysis of the data obtained. According to these data, most of the students of Balıkesir Theology have a literal, formalist and imitative understanding of sunnah. It is understood that the sunnahs that come to the minds of the students are generally formal and imitative actions such as using miswak, drinking water in three sips, eating with the right hand, starting the meal with salt, and growing a beard, which are far from the essence of sunnah. In the study, a series of suggestions were made in order to prevent the wrong conception of sunnah.

Key Words: Hadith, Sunnah, Understanding and Interpretation, İmagination, Balıkesir Theology.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

SARI HOCA MEHMET RUHÎ TURAN'IN İLMÎ İCÂZET ALDIĞI MURAT ARSLANER HOCA'YA (1883-1973) DAİR BAZI NOTLAR

Mehmet Fatih SOYSAL

*Dr. Öğr. Üyesi, Trakya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi,
mfatihsoysal@trakya.edu.tr*

Özet

Bu tebliğimizde Balıkesir'in manevi mimarlarından kıymetli alim Sarı Hoca olarak maruf olan merhum Mehmet Ruhi Turan Hoca'nın ilmi icazet aldığı hocası Murat Arslaner Hoca –Muhammed Murad b. İbrahim el-Akovî- hakkında bilgi verilecektir. Aslen Bosna'nın Sancak bölgesinden olan Murat Arslaner Hoca, Yugoslavya'nın dağılmasından sonra bugün Karadağ sınırları içinde yer alan Akova şehrinde 1883 yılında doğmuştur. Ayrıntılarını tebliğimizde aktaracağımız hayati bir sağlık problemi akabinde memleketinden ayrılarak ilim tahsili için İstanbul'a gitmiştir. İstanbul'da Fatih Medreseleri'nde uzun yıllar süren eğitimini Osmanlı Devleti'nin son fetva emini olan Muğlalı Ali Rıza Efendi'den 1333-1915 tarihinde ilmi icazet alarak tamamlamıştır. İlmî icazetini almasından kısa bir süre sonra Osmanlı Devleti'nin tarih sahnesinden ayrılması ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması sonucunda Murat Arslaner Hoca bu dönemde Boşnak kökenlilerin yoğun olarak bulunduğu Bursa'nın İnegöl ilçesi köylerinde –uzun yıllar müddetince İnegöl'e dahi gitmeyerek- yaşamını köy hocalığı yaparak idame ettirmiştir. Bununla birlikte dönemin şartlarında mümkün olduğu kadarıyla ilim tedrisinde bulunmuş, özellikle İnegöl başta olmak üzere Bursa çevresindeki ilim talebeleri İslami ilimleri tahsil etmek için kendisinden ders almışlardır. İlmî yönü yanında aynı zamanda sūfî bir şahsiyet olan Murat Arslaner Hoca'nın sūfîlerle yakın münasebetleri olmasına rağmen tasavvufî irşâd faaliyetlerinde bulunmadığı gayretini ilim tedrisine teksif ettiği görülmektedir. Mezkur muhitte birçok ilim talebesine ders vermekle birlikte yalnızca üç zata ilmi icazet vermiştir. Bu zatlardan biri de Sarı Hoca Mehmet Ruhi Turan'dır. İcazet verme hususunda geniş davranmayan Murat Arslaner Hoca'nın Sarı Hoca'ya icazet vermesindeki asli sebep Sarı Hoca'nın tereddütsüz ilmi yetkinliğini tespit etmiş olmasıdır. İlmî münasebetlerinin ötesinde mezkur iki zatın derin bir dostluklarının bulunduğu yakın çevrenin aktardığı bilgilerdendir. Bu çerçevede dahilinde bu tebliğde Murat Arslaner Hoca'nın hal tercümesi şifahi kaynaklardan edinilen bilgiler vasıtasıyla aktarılacak, İnegöl'deki ilmi faaliyetleri, okuttuğu eserler, icazet verdiği

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

öğrencileri, ilmi yetkinliği ve muhiti hakkında bilgi verilmeye çalışılacaktır. İlave olarak Murat Arslaner Hoca ile alakalı çeşitli görseller sunulmaya çalışılacaktır. Bu tebliğ ile Sarı Hoca'nın gerek ilmi gerekse ferdi arka planına dair mütevazı bir katkıda bulunmak amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sarı Hoca, Murat Arslaner Hoca, Bosna, İlmi İcazet, İnegöl

A FEW REMARKS ABOUT MURAT ARSLANER HOCA WHO GAVE İCAZET TO SARI HOCA MEHMET RUHİ TURAN

Abstract

In this presentation, information about Murat Arslaner Hoca—Muhammed Murad b. İbrahim el-Akovî— will be provided, who was the esteemed Hoca of the late scholar Mehmet Ruhi Turan Hoca, known as Sarı Hoca, one of the spiritual architects of Balıkesir. Murat Arslaner Hoca, originally from the Sancak region of Bosnia, was born in 1883 in the city of Akova, which is now within the borders of Montenegro following the disintegration of Yugoslavia. After a serious health issue, which we will detail in our presentation, he left his hometown and went to Istanbul to pursue academic studies. In Istanbul, he completed his long years of education at the Fatih Medreseleri by receiving scholarly authorization from Muğlalı Ali Rıza Efendi, the last fetva official of the Ottoman Empire, on 1333-1915. Shortly after receiving his scholarly authorization, and following the break-up of the Ottoman Empire and the establishment of the Turkish Republic, Murat Arslaner Hoca spent this period living in the villages of İnegöl district in Bursa, which had a significant Bosnian population. He sustained his livelihood by serving as a village teacher, without even going to İnegöl itself for many years. Despite the circumstances of the time, he continued to teach as much as possible. Particularly in the İnegöl area and around Bursa, students of Islamic sciences sought him out for lessons to advance their education. Although Murat Arslaner Hoca was a Sufi and had close relationships with other Sufis, he concentrated his efforts exclusively on teaching and did not engage in Sufi guidance activities. Although he taught many students in the area, he granted scholarly authorization to only three individuals. One of these individuals was Sarı Hoca Mehmet Ruhi Turan. The primary reason Murat Arslaner Hoca, who was generally reserved in granting scholarly authorization, decided to grant it to Sarı Hoca was his recognition of Sarı Hoca's unquestionable scholarly competence. Beyond his scholarly relationship, it is reported by those close to him that the two individuals shared a deep friendship. Within this framework, this presentation will provide a biographical sketch of Murat Arslaner Hoca based on information obtained from oral

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

sources. It will also cover his scholarly activities in İnegöl, the works he taught, the students to whom he granted authorization, his scholarly competence, and details about his environment. Additionally, various images related to Murat Arslaner Hoca will be presented. This presentation aims to make a modest contribution to the understanding of both the scholarly and personal background of Sarı Hoca.

Key Words: Sarı Hoca, Murat Arslaner Hoca, Bosnia, İcazet, İnegöl

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

HASAN BASRİ ÇANTAY'DA KUR'ÂN-HADİS BÜTÜNLÜĞÜ: “ON KERE KIRK HADİS” ADLI ESERDE BAŞVURDUĞU AYETLER ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Yusuf KARATAY

*Dr. Öğr. Üyesi, Karabük Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam
Bilimleri Anabilim Dalı Tefsir Bilim Dalı, yusufkaratay@karabuk.edu.tr*

Özet

Cumhuriyet döneminin önemli şahsiyetlerinden biri olan Balıkesirli Hasan Basri Çantay, siyaset, gazetecilik, yazarlık ve eğitimcilik gibi çeşitli rolleriyle toplumsal alanda etkili olmuş, aynı zamanda İslamî ilimler alanında yazdığı eser ve makalelerle dinî yönü güçlü bir aksiyoner olarak tanınmıştır. Çantay, siyasî ve toplumsal yönüyle Cumhuriyet Türkiye'sinde topluma yön vermeye çalışırken, İslamî ilimler konusunda da kendini yetiştirmiş bir âlim olarak dinî konularda kaleme aldığı eser ve yazılarla da toplumun manevî yönünü inşa ve ikmal etmeyi amaçlamıştır. Bu bağlamda, önemli eserlerinden biri olan “Kur’ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm” adlı meal çalışması ve 1200 hadisi içeren “On Kere Kırk Hadis” adlı derleme çalışması dikkat çekmektedir.

Bu çalışmanın konusu, Çantay'ın söz konusu iki eserinin Kur'ân-Hadis bütünlüğü açısından incelenmesidir. Kur'ân ve hadis bütünlüğü, İslamî ilimlerde Kur'ân ayetlerinin ve hadislerin birbirlerini tamamlayıcı ve açıklayıcı şekilde ele alınmasını ifade eder. Bu, bazen ayetlerin hadisleri, bazen de hadislerin ayetleri tamamlaması ve açıklaması şeklinde tezahür edebilir. Çantay da kendi düşüncesi ve ilmi birikimine göre hem mealinde ayetlerin daha detaylı anlaşılması ve manasının pekişmesi için hadisleri kullanmış, hem de hadis alanında derlediği “On Kere Kırk Hadis” adlı eserinde, hadislerin anlam ve sıhhat derecelerini güçlendirmek amacıyla ayetlere başvurmuştur.

Bu çalışmada odak noktamız, müellifin derlediği hadis eseri olacak ve hadislerin hangi ayetlerle desteklendiğini inceleyerek Çantay'ın hadisler üzerinden ayet temellendirmelerini görerek onun Kur'ân ve hadis bütünlüğünü anlamaya çalışmaktır. Müellif, söz konusu hadis eserinde delil olarak getirdiği ayetlerin neredeyse tamamında kendi mealine atıf yaparak ayetleri kendi mealıyla açıklamaktadır. Bu durum hem hadis hem de meal çalışması bulunan Çantay'ın Kur'ân ve hadis bütünlüğüne yaklaşımını ve bu konudaki metodunu göstermesi açısından önemlidir.

Çalışmada veri toplama, analiz ve mukayese yöntemleri kullanılmış olup, çalışmanın sonunda Çantay'ın perspektifinden Kur'ân-Hadis bütünlüğü ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışmanın kapsamı dışında olduğundan,

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

müellifin hadislerin ardından kullandığı ayetler hakkında ayetin siyak-sibak, sebab-i nüzul gibi muhteva açısından, ayrıca hadis ve ayet eşleştirmelerinde bu eşleştirmelerin doğru olup olmaması gibi yargı ve yorumlarda bulunulmamış, sadece Çantay'ın kendi perspektifinden Kur'an-Hadis bütünlüğü objektif olarak incelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hasan Basri Çantay, Hadis, Tefsir, On Kere Kırk Hadis, Kur'an-Hadis Bütünlüğü.

THE INTEGRITY OF THE QUR'AN-HADITH IN HASAN BASRI CANTAY: AN EVALUATION OF THE VERSES HE REFERS TO IN HIS WORK TITLED "ON KERE KIRK HADIS"

Abstract

Hasan Basri Cantay from Balıkesir, one of the important figures of the Republican period, was influential in the social sphere with his various roles as a politician, journalist, writer and educator, and at the same time, he was recognized as an activist with a strong religious aspect with his works and articles in the field of Islamic sciences. While trying to give direction to the society in Republican Turkey with his political and social aspects, Cantay, as a self-trained scholar in Islamic sciences, also aimed to build and replenish the spiritual aspect of the society with his works and articles on religious issues. In this context, one of his important works, "Kur'an-i Hakîm ve Meâl-i Kerîm" and his compilation work "On Kere Kırk Hadis", which includes 1200 hadiths, draw attention.

The subject of this study is to analyze these two works of Cantay in terms of Qur'an-Hadith integrity. The integrity of the Qur'an and hadith refers to the complementary and explanatory treatment of Qur'anic verses and hadiths in Islamic sciences. This can sometimes manifest itself in the form of verses complementing and explaining hadiths, and sometimes in the form of hadiths complementing and explaining verses. According to his own thought and scholarly accumulation, Çantay used hadiths in both his translation for a more detailed understanding of the verses and reinforcement of their meaning, and in his work "On Kere Kırk Hadis", which he compiled in the field of hadith, he used verses to strengthen the meaning and authenticity of the hadiths.

In this study, our focus will be on the hadith work compiled by the author and by examining which verses the hadiths are supported by, we will try to understand the integrity of the Qur'an and hadith by seeing Cantay's verse justifications through hadiths. In almost all of the verses that the author brings as evidence in the hadith work in question, he refers to his own translation and explains the verses with his own translation. This situation is important in terms of showing Cantay's

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

approach to the integrity of the Qur'an and hadith and his method in this regard.

Data collection, analysis and comparison methods were used in the study, and at the end of the study, the Qur'an-Hadith unity was tried to be revealed from Cantay's perspective. Since it is beyond the scope of the study, no judgments and comments have been made about the verses used by the author after the hadiths in terms of content such as the siyaq-sibak of the verse, the reason for the verse and whether these pairings are correct or not in the pairings of hadith and verse, and only the Qur'an-Hadith unity from Cantay's own perspective has been tried to be examined objectively.

Key Words: Hasan Basri Cantay, Hadith, Tafsir, On Kere Kırk Hadis, Qur'an-Hadith Integrity.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

ALİ ŞUÛRÎ'NİN EL-KÂŞİFE ADLI TASAVVUFÎ ESERİNDE YER VERDİĞİ HADİSLERİN TAHRİC VE TAHLİLİ

Sümeyye Nur DOĞAN

*Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Temel İslam
Bilimleri Doktora Öğrencisi*

sumeyyenurdogan756@gmail.com

Özet

19. yüzyıl Osmanlı alimlerinden Balıkesirli Ali Şuûrî'nin el-Kâşife eseri içeriğindeki hadisler özelinde bu çalışmanın kaynağını oluşturmaktadır. Türkiye'de dört adet nüshası olduğu bilinen eser henüz matbu halde değildir ancak eserlerin görüntülemeleri yapılmış ve online erişime açıktır. Bu çalışmada Balıkesir'in Koca Müftü olarak da bilinen alimi Ali Şuûrî'nin el-Kâşife adlı, Tasavvufun temel esaslarının konu edildiği eserinde yer alan hadislerin tespit, tahrir ve tahlili konu edilmektedir. Verilen tüm hadisler yalnızca Allah Rasulü'nün (s.a.s.) ismi zikredilerek, ravi zinciri olmadan yani isnadsız bir şekilde metin içine dahil edilmiştir. Dolayısıyla bu çalışma sırasında sıhhat araştırmalarının başlıca unsuru olan isnad araştırması hadis metinleri üzerinden tarama usulüyle yapılmıştır. Araştırmamızda Sünni hadis kaynaklarının yer aldığı Cevâmiu'l-Kelim ve el-Mektebetü's-Şâmile programları kullanılmıştır. Bu programlarda tespit edilemeyen rivayetler arama motorları ve çeşitli online veri tabanlarında taratılmıştır. Çalışmamız neticesinde Ali Şuûrî'nin el-Kâşife adlı Tasavvuf eserinde toplamda 48, mükerrerler hariç 38 rivayet geçmektedir. Bu sayı hadis metninin tamamının veya bir kısmının verildiği rivayetler için geçerlidir. Cümle içinde birkaç kelime ile atıf yapılan rivayetler bu sayıya dahil değildir. Rivayetleri sıhhat analizinde dörtlü bir ayrıma tabi tuttuk. Buna göre 5 tane rivayet Sahih, 2 rivayet Hasen, 6 rivayet Zayıf, 25 rivayet ise Mevzu/uydurma haberdır.

Varılan sonuçta elde ettiğimiz sayılar, daha doğrusu mevzu haberlerin fazlalığı, tasavvuf ehlinin rivayetleri kullanımdaki genel tutumuna muvafıktır. Sufiler hadisler hususunda klasik hadis usulcülerinin kabul ettiği ölçütlerden farklı yöntemlere sahiptir. Temel amacı insanları irşad etmek, kötülükten sakındırıp iyiliğe yöneltmek olan Sufiler hadis rivayetlerini eserlerinde kullanırken de amaçlarının peşinden giderek hadis usulünün temel esaslarına bağlı kalmadan rivayetleri kullanmışlardır. Bu her ne kadar hadis ilmi için kabul edilemez bir durum olsa da kendi paradigmaları içinde doğal kabul edilen bir durumdur. Dolayısıyla rivayetin sahih yahut zayıf olması ile değil manası ile büyük oranda ilgilenmişlerdir. Rivayetlerin incelenmesi esnasında

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

dikkati çeken bir diğer husus, mevkuf rivayetlerin de kullanılıyor olması ve bu rivayetlerin Hz. Ali'den (r.anh) nakledilmiş olmasıdır. Velayet yolunun öncüsü olarak kabul edilen Hz. Ali'nin rivayetlerini tasavvufun temel esaslarının konu edildiği bir eserde görmek beklenen bir durumdur.

Sonuç olarak bazı rivayetlerin sahih metinleri varken aynı manada, ancak sahih olmayan metne eserinde yer veriyor olması, sahih rivayet kullanımını öneclememesi, çokça mevzu haber bulundurması gibi hususlar hadis ilimleri açısından kabul edilebilir bir durum değildir. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda Osmanlı son döneminin önemli alim ve mutasavvıflarından Ali Şuûrî'nin hadisleri kullanımında yalnızca konunun amacına uygun şekilde serdetmeyi yeterli gördüğü dolayısıyla hadis ilimlerinde aranan sıhhat hassasiyetlerinin el-Kâşife eserinde görülmediği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Yazma eser, Tahric, Ali Şuuri, Kaşife

EVALUATION OF THE HADITHS THAT ALI SHUÛRÎ INCLUDED IN HIS SUFİ WORK NAMED AL-KÂSHİFA

Abstract

The 19th century Ottoman scholar Ali Shuûrî from Balıkesirli's al-Kâshifa constitutes the source of this study in terms of the hadiths it contains. The work, which is known to have four copies in Türkiye, is not yet in print, but the works have been scanned and are available online. This study focuses on the determination, identification and analysis of the hadiths in the work of Ali Şuûrî, also known as Koca Müftü of Balıkesir, called al-Kâshifa, in which the basic principles of Sufism are discussed. All the hadiths are included in the text only by mentioning the name of the Messenger of Allah (pbuh) and without any chain of narrators, i.e. without any isnad. Therefore, in the course of this study, isnad research, which is the main element of wellness research, has been conducted by scanning the hadith texts. In our research, Jawâmi al-Kelim and al-Mektabat al-Shâmila programs, which include Sunni hadith sources, were used. The narrations that could not be identified in these programs were searched through search engines and various online databases. As a result of our study, there are 48 narrations in total and 38 narrations excluding duplicates in Ali Shuûrî's Sufi work al-Kâshifa. This number is valid for those narrations in which the full or partial text of the hadith is given. This number does not include narrations that are cited in a few words in a sentence. In the analysis of the authenticity of the narrations, we divided them into four categories. Accordingly, 5 narrations are Sahih, 2 narrations are Hasan, 6 narrations are Weak, and 25 narrations are mawdu/fabricated hadith.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

The numbers, or more precisely the high number of fabricated hadith, are in line with the Sufis' general attitude towards the use of narrations. Sufis have different methods in their use of hadiths from the criteria accepted by classical hadith scholars. The Sufis, whose main purpose was to guide people, to prevent them from evil and lead them to goodness, followed their purpose while using hadith narrations in their works and used the narrations without adhering to the basic principles of hadith methodology. Although this is unacceptable for the science of hadith, it is a situation that is considered natural within their paradigm. Therefore, they were largely interested in the meaning of the narration, not its authenticity or weakness. Another point that draws attention during the analysis of the narrations is the use of mawquf narrations and the fact that these narrations were narrated from Hz. Ali. It is expected to see the narrations of Hz. Ali, who is regarded as the pioneer of the path of guardianship, in a work that deals with the basic principles of Sufism.

As a result, it is not acceptable in terms of hadith sciences that some narrations have authentic texts while others have unauthentic texts with the same meaning, that he does not prioritize the use of authentic narrations, and that he includes a lot of mawdu hadith. Considering all these, it can be said that Ali Shuūri, one of the most important scholars and Sufis of the last period of the Ottoman Empire, only considered it sufficient to present the hadiths in accordance with the purpose of the subject, and therefore, the sensitivities of authenticity sought in hadith sciences are not seen in al-Kāshifa.

Keywords: Hadith, Manuscript, Tahric, Ali Shuūri, Kashifa

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

HASAN BASRİ ÇANTAY'DA DİN VE DEĞER ANLAYIŞININ PSİKOLOJİK DİNAMİKLERİ: “KARA GÜNLER VE İBRET LEVHALARI” ADLI ESER ÜZERİNE BİR İNCELEME

Rezzan YILMAZ KARATAY

*Araştırma Görevlisi, Karabük Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve
Din Bilimleri Anabilim Dalı Din Psikolojisi Bilim Dalı,
rezzankaratay@karabuk.edu.tr*

Özet

Bu çalışmanın amacı vatansever ve dindar kişiliği ile öne çıkan Hasan Basri Çantay'ın (ö.1964) din ve değer algısının psikolojik temellerini ortaya koymaktır. Çalışma onun I. Dünya Savaşı yıllarında kaleme aldığı “Kara Günler ve İbret Levhaları” adlı neşrini kapsamaktadır. Söz konusu eserinde o, oğlunun talebiyle kaçak olarak yaşadığı dokuz aylık sürecini kaleme almıştır. Bu sürecin anlatımı dışında Çantay eserinde, kendi çıkardığı Ses gazetesinde bulunan bazı haberleri aktarmaktadır. Bu çalışmada konuyu sınırlandırmak adına onun diğer eserleri dışarıda bırakılmış, ancak yeri geldikçe bu eserlerinden de istifade edilmiştir. Çalışmada nitel bir yöntem olan betimsel analiz kullanılmış, onun söylemlerinden ilgili alıntılar yapılarak din ve değer algılarının psikolojik alt yapısı ile ilgili çıkarımlarda bulunulmuştur. Din psikolojisi perspektifiyle ele alınan bu çalışmada psiko-analitik ve insancıl yaklaşım ekolüne ait kuramlardan yararlanılmıştır. Psikanalitik yaklaşım çerçevesinde Eric Ericson'un kuramı kullanılmış, insancıl yaklaşımda ise Carl Rogers ve Abraham Maslow'un ortaya koyduğu teorik plandan yararlanılmıştır. Sonuç olarak onun erken yaşta baba kaybı nedeniyle yetimler, zayıflar ve zorda kalmışların hakkını gözetme konusunda hassasiyet geliştirdiği tespit edilmiştir. Bunun dışında Çantay'ın Hümanist psikologlardan Carl Rogers'ın “potansiyelini tam kullanan insan” tanımlamasına uygun olduğu saptanmıştır. Çünkü o, gerek bireysel yaşamında gerek toplumsal hayatta din ve değer düşüncesini doğal bir gayretle yansıtmaya çalışmış, yaşadığı yeni deneyimleri zor da olsa kabul ederek kendini inşa etmiştir. Son olarak Çantay'ın söz konusu eserinden yola çıkılarak Eric Ericson'a ait “yaşam döngüsü içinde kişilik gelişimi” modeline uyduğu çıkarımı yapılmıştır. Özellikle orta yaşlarında zihin yorgunluğundan dolayı rahatsızlanması ve emekliye ayrılması Ericson'un “üretkenliğe karşı durgunluk” sınıflandırmasına denk düşmektedir. Ancak 1950 yılından sonra demokratik yönetimin sağladığı kısmi özgürlükle beraber Çantay, eser teliflerine, eğitim ve öğretim faaliyetlerine yeniden dönmüştür. Bu anlamda o, Ericson'un

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

sınıflandırmasında bulunan üretkenliğe yeniden dönmüş ve benlik bütünlüğünü kazanmıştır. Son olarak Çantay'ın din ve değer, birey ve toplum, eğitim ve öğretim yaklaşımlarından yola çıkarak onun Abraham Maslow'a ait ihtiyaçlar hiyerarşisinde neleri tamamlayıp tamamlayamadığı konusunda çeşitli fikirler öne sürülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Din, Değer, Psikanalizm, Hümanist Psikoloji, Hasan Basri Çantay.

PSYCHOLOGICAL DYNAMICS OF RELIGION AND VALUE UNDERSTANDING IN HASAN BASRİ ÇANTAY: AN ANALYSIS ON THE WORK TITLED "KARA GÜNLER VE İBRET LEVHALARI"

Abstract

The aim of this study is to reveal the psychological foundations of the perception of religion and values of Hasan Basri Çantay (d.1964), who stands out with his patriotic and religious personality. The study covers his publication titled "Kara Günler ve İbret Levhaları", which he wrote during the World War I years. In this work, he wrote about the nine-month period he lived as a fugitive at the request of his son. Apart from the narration of this process, Çantay conveys some of the news found in the newspaper Ses, which he published himself. In this study, in order to limit the subject, his other works were left out, but these works were also utilized when necessary. Descriptive analysis, which is a qualitative method, was used in the study, and inferences were made about the psychological substructure of religion and value perceptions by quoting his discourses. The theories of psychoanalytic and humanistic approach were utilized in this study, which was handled from the perspective of psychology of religion. Within the framework of the psychoanalytic approach, Eric Ericson's theory was used, and in the humanistic approach, the theoretical plan put forward by Carl Rogers and Abraham Maslow was utilized. As a result, it was determined that due to the loss of his father at an early age, he developed sensitivity towards orphans, the weak, and the underprivileged. In addition, it has been determined that Çantay is in accordance with the definition of "a person who uses his potential to the fullest" by Carl Rogers, one of the humanist psychologists. Because he tried to reflect the idea of religion and values with a natural effort both in his individual life and in social life, and he built himself by accepting the new experiences he lived, albeit with difficulty. Finally, based on the aforementioned work of Çantay, it is inferred that he fits Eric Ericson's model of "personality development in the life cycle". In particular, his illness and retirement due to mental fatigue in middle age corresponds to Ericson's classification of "stagnation versus productivity". However, with the partial freedom provided by the democratic government after 1950, Çantay returned to

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

his works, education and training activities. In this sense, he returned to the productivity in Ericson's classification and regained his integrity of self. Finally, based on Çantay's approaches to religion and value, individual and society, education and training, various ideas have been put forward about what he did and did not complete in Abraham Maslow's hierarchy of needs.

Key Words: Religion, Value, Psychoanalysis, Humanist Psychology, Hasan Basri Cantay.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

ALİ ŞUÛRÎ İLE ŞEYH LÛTFULLAH'IN TASAVVUFÎ ANLAYIŞLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Esma SAYIN

*Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi,
esmasayin16@gmail.com*

Özet

Ali Şuûri ve Şeyh Lûtfullah, Balıkesir'in hem ilmî hem manevî hayatına önemli katkılarda bulunmuş manevî şahsiyetlerdir. Bu noktada Ali Şuûri, Balıkesir ve çevresinin hem ilmî hem manevî gelişimini sağlarken ilmî alandaki modernleşme hareketinin önemli âlimlerinden birisidir.

O, İstanbul medreselerinde eğitimini tamamladıktan sonra bütün ilmî ve tecrübi birikimini Balıkesir'deki öğrencilerine ve meslektaşlarına aktarmıştır. Ali Şuûri'ye göre tasavvuf, Allah'ın isim ve sıfatlarıyla bütünlük kurup O'nun ilahî ahlakını modellemeye dayanır. Zira tasavvuf, insan-ı kâmil yetiştirme hedefiyle insanı güzel ahlak sahibi olmaya yönlendirir.

Ali Şuûri'nin tasavvufî anlayışının merkezinde hiçbir varlığın, Yüce Allah'ın eşi ve benzeri olmadığı fikri vardır. İkilik düşüncesi tamamen kalpten çıkarılıp birlik fikri kalbe hâkim olunca, Yüce Allah'ın ilahî isim ve sıfatları, insanın ahlakında görülmeye başlar.

Ali Şuûri, geleneksel klasik tasavvufî düşünceden ayrılmaksızın on dokuzuncu yüzyıl ortalarında değişen toplumun fikrî ve manevî yapısını düzenleyen eserler vermiş ve öğrenciler yetiştirmiştir.

Balıkesir'in en önemli manevî mimarlarından olan Şeyh Lûtfullah, Hacı Bayram-ı Veli'nin manevî işaretleriyle Bayramî şeyhlerinden birisi olmuştur. O, Balıkesir'de doğmuştur. Zamanın önemli âlimlerinden dersler alıp Mevlânâ Hocaî'nin öğrencisi olmuştur. Daha sonra Şeyh Lûtfullah, müderrislik için icâzet alıp Balıkesir'de müderrislik yapmıştır.

Şeyh Lûtfullah, bir müddet sonra Bursa'da Yıldırım Bâyezid medresesinde müderrislik yapmıştır. Kısa müddet sonra o, tekrar Bursa'da müderrisliği bırakıp Balıkesir'e çekilip mensup olduğu Bayramiyye tarikatını yaymak üzere babasının dergâhında hizmete dönmüştür.

İsfendiyyar Bey neslinden Lûtfullah Efendi, Ankara'da tanışıp el aldığı Hacı Bayram-ı Veli'ye Balıkesir'i anlatır ve onu Balıkesir'e davet eder. Bu davet üzerine Hacı Bayram-ı Veli, Lûtfullah Efendi ile birlikte Balıkesir'e gider. Orayı ziyaret eder ve Lûtfullah Efendi'yi bu şehirde Bayramîliği

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

yaymak üzere halife olarak bırakır. Şeyh Lütfullah, tasavvufta sohbet, fakr, seyr u sülûk, sünnete bağlılık ve dünya konularını ele alır.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf, Balıkesir, Ali Şuûri, Şeyh Lütfullah, Tasavvufî Anlayış.

COMPARISON OF THE SUFI UNDERSTANDINGS OF

ALI SHUÛRİ AND SHEIKH LUTFULLAH

Abstract

Ali Suûri and Sheikh Lutfullah are spiritual figures who made significant contributions to both the scientific and spiritual life of Balıkesir. At this point, Ali Suûri is one of the important scholars of the modernization movement in the scientific field, while ensuring both the scientific and spiritual development of Balıkesir and its surroundings.

After completing his education in Istanbul madrasahs, he transferred all his scientific and experiential knowledge to his students and colleagues in Balıkesir. According to Ali Shuûri, Sufism is based on establishing integrity with the names and attributes of Allah and modeling His divine morality. Because Sufism directs people to have good morals with the aim of raising a perfect human being.

At the center of Ali Suûri's mystical understanding is the idea that no being is equal or similar to Allah Almighty. When the idea of duality is completely removed from the heart and the idea of unity dominates the heart, the divine names and attributes of Almighty Allah begin to be seen in human morality.

Ali Suûri produced works and educated students that organized the intellectual and spiritual structure of the changing society in the mid-nineteenth century, without departing from traditional classical Sufi thought.

Sheikh Lütfullah, one of the most important spiritual architects of Balıkesir, became one of the Bayrami sheikhs with the spiritual sign of Hacı Bayram-ı Veli. He was born in Balıkesir. He took lessons from the important scholars of the time and became a student of Mevlana Hocaşade. Later, Sheikh Lutfullah has received a mudarris license and has worked as a mudarris in Balıkesir.

After a while, Sheikh Lutfullah has worked as a professor at Yıldırım Bayezid Madrasa in Bursa. After a short time, he has left his job as a teacher in Bursa and moved to Balıkesir, where he has returned to serve

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

in his father's dervish lodge to spread the Bayramiyye sect to which he belonged.

Lutfullah Efendi, a descendant of İsfendiyar Bey, tells about Balıkesir to Hacı Bayram-ı Veli, whom he has meet in Ankara and invites him to Balıkesir. Upon this invitation, Hacı Bayram-ı Veli goes to Balıkesir with Lutfullah Efendi. He visits there and leaves Lutfullah Efendi as caliph to spread Bayramism in this city. Sheikh Lutfullah deals with the topics of conversation, poverty, seyr u suluk, adherence to the sunnah and the world in Sufism.

Key Words: Sufism, Balıkesir, Ali Suûri, Şeyh Lutfullah, Sufi Understanding.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

ABDÜLAZİZ MECDÎ TOLUN'UN TASAVVUFÎ ŞAHSİYETİ, BALIKESİR'E HİZMETLERİ

Talat OLGUN

Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, talatolgun09@gmail.com

Özet

Türk milletinin kara günlerinde yönünü bulmasını sağlayan kılavuzları olmuştur. Bu insanlar, en sıkıntılı zamanlarda toplumu selamete çıkaracak yolu göstermiş; millete hakkı ve sabrı tavsiye etmiştir. Bu kişilerin çabaları devlet-millet bütünlüğü için, muhabbetleri ise ilim ve ahlak üzerinedir. Onların sohbetlerinin yapıldığı yerler, eğitim kurumu işlevi görmüş; toplumların hafızalarında derin izler bırakmıştır. Osmanlının son döneminde de gayret ve fikirleriyle fener işlevi görmüş, halkına kılavuzluk yapmış şahsiyetlerden biri de Abdülaziz Mecdi TOLUN'dur (ö. 1941). O, kendini ulusuna ve mukaddes değerlerine adanmış, toplumuna öncülük etmiştir.

Abdülaziz Mecdi Efendi otuz yedi yaşına kadar tasavvufla uğraşmamıştır. Ancak tasavvufta *cezbe* denilen hâl kendisinde hasıl olunca¹ bu ilme ilgi duymaya başlamıştır.² Ayrıca Divan'ın da *Gözüm pür nurdur bir sürme çekti çeşmîme murşit*³ diyerek bu yola girmesinde mürşidi Ahmet Amiş Efendi'nin de etkisinden bahseder.

Bu geçici hâli yaşadıktan sonra, Konya'ya gitmiş⁴ ve orada tasavvufla uğraşmaya başlamıştır.⁵ Konya'da bulunmuş olduğu dönem Abdülaziz Mecdi Efendi için hayatında dönüm noktasıdır. Çünkü Üstat'ın hayata ve dünyaya bakışı tamamıyla değişir. Bu değişikliği *çeke adem* redifli şiirinde *Seyyandır içinde edilen zevk ile matem / Şehdâbe deyüp sunduğudur zehr-i helâhi...* mısraları ile anlatır.⁶ Bu nedenle ona göre dünya nimetlerine değerinde kıymet verilmeli, külfetleri ise o ölçüde önemsenmelidir. Mecdi Efendi'nin tasavvufî şahsiyetinin oluşmasında etkili olan kişiler: Sivaslı Ali Kemali Efendi, Çumralı Hacı Hüseyin Efendi, vilayet muhasebesinden Osman Efendi, Mevlevi Şeyhi Sıdkı

¹İsmail Hakkı Altuntaş, *Ahmet Amiş Efendî*, (İstanbul: Seçil Ofset, 2011) 27, 28.

² M. Ali Uz, *Baha Veled'den Günümüze Konya Alimleri ve Velileri*, (Konya: Alagöz İletişim Yayıncılık, 1993) 394, 396.

³ Abdülaziz Mecdi Tolun (Derleyen: Osman Ergin), *Abdülaziz Mecdi Divanı*, (İstanbul: Gün Basımevi, 1945) 36.

⁴ Hasan Özönder, "Abdülaziz Mecdi Efendi", *Konya Ansiklopedisi*. 72.

⁵ Abdülaziz Mecdi Tolun, *Abdülaziz Mecdi Divanı*, 1945, 18.

⁶ Abdülaziz Mecdi Tolun, *Abdülaziz Mecdi Divanı*, 1945, 18.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Dede, Ayaşlı Şakir Efendi gibi şahsiyetlerdir.⁷ Bu kimseler Mecdi Efendi'nin ifadesiyle *Keşf-i hakayikle sükunet ve itidal-i kalbiye vasıl olmuş insanlardır*.⁸

Mecdi Efendi, yaşam felsefesini milletine hizmet etmek üzere kurmuştur. Çünkü ona göre insan *Âleme sultan dahi olsa hâlka hizmetkar olmalıdır*.⁹ Memleketine yaptığı hizmetlerden bazıları Balıkesir'in müstakil *Mutasarrıflık* (vilayet-il) hâline getirilmesi¹⁰ ve Bandırma'dan Soma'ya kadar uzanan demiryolunun yapılmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf, Âlim, Din, Hizmet, Balıkesir

THE SUFİ PERSONALİTY OF ABDÜLAZİZ MECDİ TOLUN, HIS SERVICES TO BALIKESİR

Abstract

During the dark days of the Turkish nation, there were guides who helped people find their way. These individuals showed the path to salvation during the most challenging times, advising the nation on righteousness, perseverance, and patience. Their efforts were aimed at maintaining the unity of the state and the people, while their love was centered on knowledge, logic, and morality. The places where they held their conversations functioned as educational institutions, leaving deep marks in the collective memory of societies. One of the notable figures who served as a beacon of light and guided his people with his efforts and ideas during the late Ottoman period was Abdülaziz Mecdi TOLUN (d. 1941). He dedicated himself to his people and the values he held sacred, leading his community.

Abdülaziz Mecdi Efendi did not engage in Sufism until the age of thirty-seven. However, he experienced a state known in Sufism as "cezbe" (spiritual attraction), and after going through this experience, he developed an interest in Sufism. In his Divan, he also mentions the influence of his spiritual guide, Ahmet Amiş Efendi, in leading him to this path with the verse, "My eye is full of light; my guide has drawn kohl on my eyelid."

After experiencing this temporary state, he went to Konya and began to engage in Sufism there. The period he spent in Konya was a turning point in the life of Abdülaziz Mecdi Efendi, as it completely changed his outlook on life and the world. He describes this change in his poem with the redif

⁷ Hasan Özönder, "Abdülaziz Mecdi Efendi", 394, 396.

⁸ Abdülaziz Mecdi Tolun, *Abdülaziz Mecdi Divanı*, 18.

⁹ Osman Ergin, *Abdülaziz Mecdi Tolun'un Hayatı ve Şahsiyeti*, (İstanbul: Kenan Basımevi, 1942), 44.

¹⁰ Osman Ergin, *Abdülaziz Mecdi Tolun'un Hayatı ve Şahsiyeti*, 42.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

(repeating word) "eke adem" as follows: "... In it, pleasure and mourning are transient / What he offers as a sherbet is poison...". According to him, worldly blessings should be valued appropriately, and their burdens should be considered in the same measure.

Mecdi Efendi built his philosophy of life on serving his nation. According to him, even if a person is a sultan of the world, they should be a servant to the people. Some of his contributions to his homeland include the elevation of Balıkesir to the status of an independent Mutasarrıflık (province) and the construction of the railway line extending from Bandırma to Soma

Key Words: Sufism, Scholar, Religion, Service, Balıkesir

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

ALİ HAYDAR EFENDİ'NİN HALİFELERİNDEN DARICALI KADİR GÜLBAHAR EFENDİ (1908-1970)

Muzaffer ERTUĞRUL

Dr., Milli Eğitim, muzaffertugrul@gmail.com

Özet

Balıkesir'in manevi zenginliklerinden ve gizli hazinelerinden biri de Manyas'ın Darıca köyünde medfun Kadir Gülbahar Efendi'dir. Kadir Efendi'nin hayatıyla alakalı şu ana kadar detaylı herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Meşhur Nakşbendiyye şeyhi Ahıskalı Ali Haydar Efendi'nin (1860-1970) hulefasından olan Kadir Gülbahar, Osman Bey ve Emine Hanım'ın iki oğlundan biri olarak 1908'de Bulgaristan'ın Pazardığık vilayetinde dünyaya gelmiştir. Mezar taşında doğum yeri Aydos olarak belirtilmiş olsa da bu bilgi nüfus kaydına göre yanlış görülmektedir. Diğer kardeşinin ismi Ömer'dir. Balkan Savaşları'ndan dolayı çocukluk yıllarında annesi ve akrabalarıyla beraber Çorlu'ya göç edip Evrenli'ye yerleşmiştir. Bu göçte babası yanlarında değildir ki muhtemelen balkanlarda vefat etmiştir. Çorlu'da kendileri gibi muhacir bir ailenin kızı olan Seher Hanım ile evlenen Kadir Efendi, bir müddet sonra annesini ve hanımını yanına alarak Manyas'ın Darıca köyüne göç etmiş ve 1970 yılında burada vefat etmiştir. Kabri Darıca mezarlığındadır. Ömrünü Darıca'da geçirmiş ve ailesinin geçimini bazen çiftçilikten bazen pirinç tarlalarında işçilikten bazen de çobanlıktan temin etmiştir. Manevi yönden büyük bir zenginliğe sahip olsa da maddi olarak fakirliği tercih etmiştir. Köyde birkaç dönüm tarlasından ve evinden başka bir mülk edinmemiştir. Ali Haydar Efendi'ye ne zaman ve nasıl intisap ettiğine dair kesin bir bilgi yoktur. Fakat Ali Haydar Efendi'nin hulefasından olduğuna dair şahitlerin açık ve kesin ifadeleri mevcuttur. Hatta Ali Haydar Efendi'nin halifesi olduğuna dair mezar taşında bir ibare bulunmaktadır. Rivayet göre Salurlu Abbas Efendi vasıtasıyla Nakşbendiyye tarikatine giren Kadir Efendi'ye mürşidi, 1960 yılında hilafet icazeti vermiş ve onu Manyas bölgesi ve civarında irşatla vazifelendirmiştir. Böylece Kadir Efendi, vefatına kadar on sene halkı irşat etmiştir. Herkesi de müritliğe kabul etmemiştir. Herhangi bir tahsil görmediği ve hatta Kur'an-ı Kerim okumayı dahi bilmediği için ümmi veliler kervanına dahil edilen Kadir Efendi'nin manevi haller ve hikmetlerle dolu menakabının sözlü kültürden çıkarılarak yazılı kültüre aktarılması özelde Balıkesir ve genelde tasavvuf çevreleri bakımından önem arz etmektedir. Bu çalışmada gelini ve torunu gibi aile yakınlarının, müritlerinin ve dostlarının ifadelerinden istifade edilmiştir.

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf, Ahıskalı Ali Haydar Efendi, Kadir Gülbahar, Nakşbandiyye, Halife.

ONE OF ALİ HAYDAR EFENDİ'S KHALİFAS DARICALI KADİR GÜLBAHAR EFENDİ (1908-1970)

Abstract

One of the spiritual riches and hidden treasures of Balıkesir is Kadir Gülbahar Efendi, who is buried in Darıca village of Manyas. No detailed study on Kadir Efendi's life has been carried out so far. Kadir Gülbahar, one of the khalifas of the famous Naqshbandiyya sheikh Ali Haydar Efendi of Ahıskalı (1860-1970), was born in 1908 in Pazarcık province of Bulgaria, one of the two sons of Osman Bey and Emine Hanım. Although the gravestone lists his birthplace as Aydos, this information appears to be incorrect according to the census record.

His other brother's name is Omar. Due to the Balkan Wars, he migrated to Çorlu with his mother and relatives in his childhood and settled in Evrenli. His father was not with them during this migration and probably died in the Balkans. Kadir Efendi married Seher Hanım, the daughter of an immigrant family in Çorlu, and after a while he migrated to Darıca village of Manyas, taking his mother and his wife with him, where he died in 1970. His grave is in Darıca cemetery. He lived in Darıca and provided his family sometimes as a farmer sometimes as a laborer in the rice fields and sometimes as a shepherd. Although he had great spiritual wealth, he preferred poverty in material terms. There is no exact information about when and how he became a disciple of Ali Haydar Efendi. However, there are clear and definite statements of witnesses that he was one of Ali Haydar Efendi's khalifas. There is even a statement on his tombstone that he was Ali Haydar Efendi's khalifa. According to rumors, Kadir Efendi, who entered the Naqshbandiyya order through Abbas Efendi of Salurlu, was given the caliphate icazah in 1960 and was assigned to provide spiritual guidance in the vicinity of Manyas. Thus Kadir Efendi guided the people for ten years until his death. He did not accept everyone as a disciple. Since he did not have any education and did not even know how to read the Holy Quran, he can be characterized as an ummah awliya. The transfer of Kadir Efendi's life full of spiritual states and wisdom from oral culture to written culture is important for Balıkesir in particular and sufi circles in general. This study has benefited from the testimonies of family relatives such as his daughter-in-law and granddaughter, his disciples and friends.

Key Words: Sufism, Ahıskalı Ali Haydar Efendi, Kadir Gülbahar, Naqshbandiyya, Khalifa.

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

OSMANLI DEVLETİNİN SON DÖNEMİNDE KARESİ SANCAĞINDA GAYRİ MÜSLİMLERİN DİNİ YAPILANMALARI

İsmail BAŞARAN

Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Öz

Anadolunun diğer bölgelerinde olduğu gibi Karesi Sancağı bölgesinde de müslümanların dışında gayri müslim topluluklar yaşamışlardır. Hristiyan (Ortodoks Rumlar ve Ermeniler) ve az sayıda Yahudilerden oluşan bu din mensupları, bazen müstakil bazen de kendilerine ait bir bölge yapılanmasına bağlı olarak, nüfus yoğunluklarına göre dini kurumlarını oluşturmuşlardır. Bu dini yapılar, kendi cemaatlerinin dini-ruhani ihtiyaçlarını karşılamış ve (istisnalar hariç) bunların işleyişlerine devlet müdahale etmemiştir. Çünkü İslam'a göre Hristiyan ve Yahudiler Ehli Kitap (Zımmi) kabul edilmişler ve İslam topraklarında, dini yapılanmaları dahil olmak üzere din özgürlüklerini sonuna kadar yaşamışlardır. Gayrimüslim unsurlar, kendi inançlarına göre dini ibadet ve ayinlerini tam bir serbestlik içerisinde yapabiliyorlardı. Statüleri padişah fermanlarıyla belirlenen ibadet yerlerinin bütünüyle dokunulmazlıkları vardı. Devlet, bu ibadet yerlerinin iç teşkilatına ve idaresine kesinlikle karışmamış, ibadet yerlerinin idaresi tamamen bu cemaatlerin kendi içlerindeki yönetim teşkilatlarına bırakılmıştır.

Osmanlı Devleti içerisinde gayri müslimlerden nüfus olarak en yoğun olarak bulunan Hristiyan Ortodoks Rumlardır. Karesi Sancağı'nda Rumlar İstanbul Patrikliğine bağlı olarak metropolitlikler şeklinde yapılanmıştır. Bunlar; Erdek, Marmara Adası ve bağlı adalarda yaşayan rumların dini faaliyetlerini ifa ettiği Marmara Metropolitliği, Erdek ve Biga bölgelerinden sorumlu olan Kapıdağı Metropolitliği, Ayvalık ve Saruhan bölgelerinden sorumlu dini idaresi olan Kuşadası Metropolitliği ve son olarak da; 1873 yılından sonra Marmara Metropolitliği yerine kurulan Paşalimanı Metropolitliğidir.

Diğer bir Hristiyan grup olan Ermenilerin Sancak'taki temsilciliği ise Bandırma Patrikliği'dir. Bandırma Patrikliği'nin sorumluluk alanı Ermenilerin yaşadığı Erdek ve Karesi bölgeleridir. Bu Patriklik, 1881 yılında isim değişikliğine gitmiş ve Balıkesir Bandırma Patrikliği şeklinde anılmaya başlanmıştır.

Karesi Sancağı'nda Yahudi nüfus fazla yaşamadığı için bu bölgede Hristiyanlar gibi müstakil bir kurum ve yapılanmaları olmamıştır. Ondokuzuncu asrın ikinci yarısında Çanakkale'de bulunan Yahudi

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

cemaati, az sayıda Yahudinin bulunduğu Biga ve Karesi interlandlarındaki Yahudi cemaatiyle ilgilenmekteydi. Yine bu tarihlerde Karesi'ye yakın Saruhan bölgesinde, Çanakkale'de olduğu gibi burada da bir Yahudi din adamı (rabbi) bulunuyordu ve buralarda yaşayan Yahudi cemaat bu din adamlarından hizmet almakta idi.

Anahtar Kelimeler: Karesi, Gayri Müslimler, Hristiyanlar, Ortodoks Rumlar, Ermeniler

RELIGIOUS STRUCTURES OF NON-MUSLIMS IN THE KARESI SANJAK DURING THE LAST PERIOD OF THE OTTOMAN EMPIRE

Abstract

As in other parts of Anatolia, non-Muslim communities other than Muslims lived in the Karesi Sanjak region. Members of this religion, consisting of Christians (Orthodox Greeks and Armenians) and a small number of Jews, have established their religious institutions according to their population density, sometimes independently and sometimes depending on their own regional structure. These religious structures met the religious-spiritual needs of their communities and (with exceptions) the state did not intervene in their functioning. Because, according to Islam, Christians and Jews were accepted as People of the Book (Zimmi) and enjoyed their religious freedom, including their religious structures, to the fullest in Islamic lands. Non-Muslim elements were able to perform their religious worship and rituals with full freedom according to their own beliefs. Places of worship, whose status was determined by sultan decrees, had complete immunity. The state did not interfere with the internal organization and administration of these places of worship, and the administration of the places of worship was left entirely to the management organizations within these communities.

Among the non-Muslims in the Ottoman Empire, the largest population is Christian Orthodox Greeks. In the Karesi Sanjak, Greeks were structured as metropolitans affiliated with the Istanbul Patriarchate. These; Marmara Metropolitanate, where the Greeks living in Erdek, Marmara Island and affiliated islands carry out their religious activities, Kapıdağı Metropolitan Municipality, which is responsible for Erdek and Biga regions, Kuşadası Metropolitan Municipality, which is the religious administration responsible for Ayvalık and Saruhan regions, and finally; It is the Paşalimanı Metropolitan Municipality, which was established after 1873 instead of the Marmara Metropolitan Municipality.

The representative office of Armenians, another Christian group, in Sanjak is the Bandırma Patriarchate. The Bandırma Patriarchate's area of responsibility is the Erdek and Karesi regions where Armenians live.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

This Patriarchate changed its name in 1881 and became known as Balıkesir Bandırma Patriarchate.

Since the Jewish population did not live much in the Karesi Sanjak, they did not have an independent institution and structure like the Christians in this region. In the second half of the nineteenth century, the Jewish community in Çanakkale was interested in the Jewish community in the interlands of Biga and Karesi, where there were a small number of Jews. Again, during those dates, there was a Jewish clergyman (rabbi) in the Saruhan region close to Karesi, as in Çanakkale, and the Jewish community living there was receiving service from these clergy.

Key Words: Karesi, Non-Muslims, Christians, Orthodox Greeks, Armenians

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

BALIKESİRLİ ABDÜLAZİZ MECDİ TOLUN EFENDİ'NİN HAYATI VE TASAVVUFİ YÖNÜ

Serkan DENKÇİ

*Doktora Öğrencisi/Uludağ Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü/
Temel İslam Bilimleri Ana Bilim dalı/ Tasavvuf Bölümü –
serkandenkci@gmail.com*

Özet

Abdülaziz Mecdî Tolun, eğitim-öğretim, ticaret, edebiyât, siyâset ve tasavvuf sahalalarında, derin izler bırakmış Balıkesirli önemli bir şahsiyettir. Şer'iyye ve Evkaf Vekaleti müsteşarlığı gibi çok önemli bir görevi ifa eden ve çok farklı alanlarda etkin çalışmaları ve eserleri olan bu zatın, kayda değer en önemli tarafı ise tasavvufî hayatta sergilediği mühim duruşudur. Tasavvufî şiirlerini ve önemli tercümelerini ilim mirasımıza kazandıran Mecdî Efendi, ilk tahsilini bizzat babası Hasan Efendi'den ve Balıkesir ulemasından alarak İstanbul ve çevresini etkilemiş önemli bir şahıstır.

Abdülaziz Mecdî Efendi, H. 1281/M. 1865 yılı Haziran ayı başlarında, Balıkesir'de Okçular Mahallesi'nde dünyaya gelmiştir. Babası, Bölükoğlu Hâfız Hasan Efendi (1810-1893), “şey hû'l-kurrâ ve musikide sadâ-yı câzibeyle yekta” bir kimsedir ve Mecdî Efendi'nin ilk hocasıdır. Hafızlığını tamamladıktan sonra Balıkesir'de Rüştiye'ye giren Mecdî Efendi mezun olduktan sonra burada ikinci muallim olarak göreve başlar. Girit ve sonrasında da İstanbul'a da tayin olunmuş ancak memuriyet maaşının maddi sıkıntılara yol açmasından dolayı istifa ederek ticarete başlamıştır. 37 yaşında iken Konya'da yaşadığı bir cezbe hali sebebiyle Balıkesir'e geri dönmüş ve yaklaşık bir sene evinden çıkmamıştır. Balıkesir halkının ısrarıyla siyaset sahasında yer alan Mecdî Efendi, 1908 yılında Karesi (Balıkesir) mebusu olarak Meclis-i Mebusan'daki yerini almıştır. Mebusluğu sırasında Bandırma'dan Soma'ya kadar uzanan demir yolunun yapımında önemli etkisi olan Mecdî Efendi, İttihat ve Terakki Partisi tarafından uygulanan bazı hususlara muhalefet ettiğinden dolayı mebusluğu bırakarak Mısır'a gitmiştir. Altı buçuk sene Mısır'da kaldıktan sonra tekrar yurda dönerek yeniden Balıkesir mebus olmuştur. Ancak Meclis-i Mebusan dağıtılınca Şer'iye ve Evkaf Vekaleti müsteşarlığı görevine başlayarak 1924 yılına kadar bu görevi yerine getirmiştir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında kendisine teklif edilen Diyanet İşleri Reisliği teklifini reddetmiş ve 1941 yılındaki irtihaline kadar resmi veya hususi başka hiçbir vazife kabul etmeyerek İstanbul'daki evinde istirahatete çekilmiştir. Bu süre zarfında genellikle vaktini ibadetle, okumakla, yazmakla ve sevenlerine sohbet ederek

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

geçirmiştir. Mecdi Efendi; 1832 yılı itibâriyle, tekkesini lağv edip yerine Muhammedi sohbetleri ihdas eden Kuşadalı İbrâhim Halveti'nin başlattığı ve Ahmed Âmiş Efendi tarafından devam ettirilen mühim bir tasavvufi geleneği, sohbetleri ve tercüme faaliyetleriyle 1921-1941 yılları arasında sürdürmüştür.

Osmanlı ilim ve kültür mirasını Cumhuriyete taşıyan ve geçiş döneminin sosyal, siyasal, kültürel durumlarını gerek talebeleri ve sevenleri aracılığıyla gerek kendi yazdıklarıyla aktaran Mecdi Efendi' nin etki çevresinde Ahmed Süheyl Ünver, Osman Nuri Ergin, Muallim Cevdet İnançalp, Maraşlı Ahmet Tahir (Memiş) Efendi, Mahir İz, İsmail Fenni Ertuğrul, Babanzade Ahmet Naim, Ferit Kam, Hasan Basri Çantay, Abdülbaki Gölpinarlı gibi zamanın çok önemli ilim adamları, yazarları ve şairleri bulunmaktaydı.

Anahtar Kelimeler: Âmiş Efendi, Süheyl Ünver, Tasavvuf, Şer'iye ve Evkaf Vekaleti.

THE LIFE AND SUFI DIRECTION OF ABDULAZİZ MECDİ TOLUN EFENDİ FROM BALIKESİR

Abstract

Abdülaziz Mecdi Tolun is an important figure from Balıkesir who has left deep marks in the fields of education, trade, literature, politics and Sufism. The most important aspect of this person who fulfilled a very important duty as the Undersecretary of the Ministry of Sharia and Foundations and who had effective works and works in many different fields is his important stance in Sufism life. Mecdi Efendi, who contributed his Sufi poems and important translations to our scientific heritage, is an important person who influenced Istanbul and its surroundings by receiving his first education from his father Hasan Efendi and the scholars of Balıkesir. Abdülaziz Mecdi Efendi was born in the Okçular Neighborhood of Balıkesir in early June 1281 H./1865 A.D. His father, Bölükoğlu Hafız Hasan Efendi (1810-1893), was a person who was "one with the charm of the sound of şeyhül-kurrâ and music" and was Mecdi Efendi's first teacher. After completing his hafız education, Mecdi Efendi entered the Rüştiye School in Balıkesir and started working as the second teacher there after graduating. He was also assigned to Crete and then to Istanbul, but since his civil service salary caused financial difficulties, he resigned and started a business. When he was 37 years old, he returned to Balıkesir due to a state of ecstasy he experienced in Konya and did not leave his house for about a year. Mecdi Efendi, who took part in politics with the insistence of the people of Balıkesir, took his place in the Meclis-i Mebusan as a representative for Karesi (Balıkesir) in 1908. During his term of office, Mecdi Efendi, who

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

had an important influence on the construction of the railway extending from Bandırma to Soma, left his post and went to Egypt because he opposed some issues implemented by the Union and Progress Party. After staying in Egypt for six and a half years, he returned to the country and became a deputy for Balıkesir again. However, when the Meclis-i Mebusan was dissolved, he began serving as the undersecretary of the Ministry of Sharia and Foundations and served in this position until 1924. He rejected the offer of the Presidency of Religious Affairs offered to him in the early years of the Republic and retired to his home in Istanbul, not accepting any other official or private duty until his death in 1941. During this period, he generally spent his time worshipping, reading, writing and chatting with his loved ones. Mecdi Efendi; An important Sufi tradition, started by Kuşadalı İbrahim Halveti, who dissolved his lodge in 1832 and established Muhammadan conversations in its place, and continued by Ahmed Amiş Efendi, continued between 1921-1941 with his conversations and translation activities. Mecdi Efendi, who carried the Ottoman scientific and cultural heritage to the Republic and conveyed the social, political and cultural situations of the transition period both through his students and admirers and through his own writings, was influenced by many important scholars, writers and poets of the time, such as Ahmed Süheyl Ünver, Osman Nuri Ergin, Muallim Cevdet İnançalp, Maraşlı Ahmet Tahir (Memiş) Efendi, Mahir İz, İsmail Fenni Ertuğrul, Babanzade Ahmet Naim, Ferit Kam, Hasan Basri Çantay, Abdülbaki Gölpınarlı.

Key Words: Amish Efendi, Suheyl Unver, Sufism, Sharia and the Ministry of Foundations.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

MANEVİYAT VE SANATIN BULUŞMASI: SINDIRGI'DA ZİKİRLE ŞEKİLLENEN ÇÖMLEK ÜRETİMİ

Muhammet ÇETİN

*İmam Hatip-Çocuk ve Gençlik Koordinatörü-KTB Çömlek Sanatçısı
muhammetcetinim@gmail.com*

Özet

Sındırgı'da bir zamanlar çömlek üretiminin yapıldığı bardakhanelerde asırlardır süregelen derin bir tasavvufî ritüelle çömlek üretimi yapılmaktadır. Bu üretim süreci, toprakla başlayıp, son ürünün “Elhamdülillah” diyerek tamamlanmasına kadar uzanan, zikirlerle dolu manevi bir yolculuktur.

Toprağın hazırlanması, her çömleğin ruhunun şekillendiği ilk aşamadır. Çömlek yapımında kullanılan toprak, 40 gün boyunca suda dinlendirilir ve arındırılır. Bu süre boyunca toprak, hem fiziksel hem ruhani bir temizlikten geçer. Bekleme süreci bittiğinde, Bismillah diyerek Subhanallah zikriyle yoğrulan toprak, “Ya Hakk” zikri ile çarka yerleştirilir. Sulandırarak çarka oturtulan toprak “Ya Hayy” zikri eşliğinde şekillenmeye başlar ve ruh kazanır.

Şekillendirilen çömlekler, doğal ortamda 7 gün boyunca kurumaya bırakılır. Bu süreçte ürünlerin içsel olgunlaşması tamamlanır ve çömleklerin ruhları pekişir. Kuruyan ürünler, fırınlama için dikkatle hazırlanır. Fırına yerleştirilen çömlekler, yüksek sıcaklıklarda pişirilirken her odun atışında tevbe-i istiğfar getirilir. Fırınlama süreci boyunca “Sübhânallâh”, “Elhamdülillâh” ve “Allâhu Ekber” gibi tesbih duaları tekrarlanır, zikirler pişirme sürecinin manevi derinliğini artırır. Çömlekler, geceleri sabaha kadar süren zikirlerle ruhani bir yolculuğa çıkar.

Fırınlama sonrası 1 gün soğumaya bırakılır. Soğuma süreci boyunca tesbih namazı kılınır ürünlerin sağlam çıkması için dua edilir. Fırından çıkarılan her bir sağlam ve çatlamamış ürün için “Elhamdülillah” denir. Bu, sadece fiziksel bir üretim değil, aynı zamanda manevi bir teslimiyet ve şükür ifadesidir.

Son aşamada, üretilen çömleklerin ruhani etkisi, onlardan su içenlere şifa olması duasıyla tamamlanır. Testilerin içinde biriken toz ve sıcak havayı dışarı çıkarmak için Hu zikri yapılır. Testilerin içlerinde biriken enerji, bu zikirlerle dışarı salınır. “Püf noktası” deyimi de buradan gelmektedir; içeride sıcak olan testinin ani soğumayla çatlamaması için hem fiziksel hem de manevi önlemler alınmış olur.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Bu geleneksel çömlek üretim süreci, yüzyıllardır sadece bir zanaat olarak değil, aynı zamanda zikir ve dualarla bütünleşmiş bir ibadet olarak yaşatılmaktadır. Üretilen her çömlek, el emeği ve gönül zenginliğiyle yoğrulmuş manevi bir eser olarak değerlendirilmektedir.

Bu çalışma, Sındırgı bardakhanelerinde uygulanan geleneksel çömlek üretim sürecini ele almakta ve zikir için kullanılan çömlek ürünlerin de ışığında sürecin derin manevi boyutunu incelemektedir. Testilerin şifa niyetiyle yapılması ve zikirlerle desteklenmesi, bu ürünleri sıradan bir eşya olmaktan öteye taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çömlek, Sanat, Zikir, Ritüel, Gelenek

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

BALIKESİR ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİYLE DEĞERLER EĞİTİMİ KAPSAMINDA YAPILAN ETKİNLİK İÇERİLERİ VE OLUMLU GERİ DÖNÜŞLER

Şükrü Hakan ATALGIN

Prof.Dr., Balıkesir Üniversitesi Veteriner Fakültesi

Özet

Balıkesir ili ve bazı ilçelerinde (Altıeylül, Karesi, Bandırma, Kepsut, Sındırgı) yapılan Konferanslar ve söyleşiler bu çalışmada kullanılmıştır. Yapılan etkinliklerin başlıklarından bazıları şunlardır: Vakit Yönetimi, Mükemmel Yaratılış Örnekleri, Beynini Kullan, Akademik Kariyer Günleri Konuşmaları, Körelmiş Organ İddialarına Cevaplar, Meslek Tanıtımları, İrade Terbiyesi ve söyleşiler (Tübitak Bilim Söyleşileri dahil). Yapılan söyleşiler davet edilme, tarafımdan talep edilme, resmi olarak Tübitak tarafında görevlendirme veya STK'lar tarafından yapılan protokoller kapsamında gerçekleştirilmiştir. Yapılan söyleşilerin içeriklerinde öğrencilerimizin maddi ve manevi gelişimlerine katkıda bulunacak çeşitli konulardan bahsedilmiştir. Mesela vakit yönetimi konferanslarında verilen ömrün önemli bir sermaye olduğu ve bunun bilinçli bir şekilde kullanması gerektiği, seçimlerimizin kısa ve uzun vadeli neticelerinin olacağı anlatılmıştır. Kısa vadedeki neticelerin dünyevi, uzun vadedeki neticelerin ise uhrevi olduğundan da bahsedilmiştir. Mükemmel Yaratılış Örnekleri konferanslarında bazen maket bazen de gerçek anatomik organlardan örnekler sergilenmiştir. Bu vesile ile anatomi laboratuvarına gelen öğrenciler olmuştur. Bu konferanslarda göz mucizesi, dil ve tat alma mucizesi gibi hayret uyandıran ve farkındalık oluşturan organlar anlatılmıştır. Beynini Kullan konferanslarında beynimizi geliştirme yollarından biri olan Kur'an öğrenme ve hafızlıktan bahsedilmiştir. Ayette 1.400 yıl önce bize belirtildiği gibi geceyi uyuyarak geçirmenin gündüzü ise çalışarak geçirmenin hikmetleri anlatılmıştır. Gece uykusunun fizyolojik öneminden bahsedilmiştir. Körelmiş organ iddialarına ikna edici yanıtlar verilmiştir. Akademik kariyer günleri konuşmalarında öğrencileri boş ve malayani işlerden uzak durmaları tavsiye edilmiş, önlerinde çalışmaları ve üretmeleri için birçok imkânın olduğu belirtilmiş, destek verilen proje örnekleri anlatılmıştır. Bazı uygulamalı interaktif çalışmalarda öğrencilerle laboratuvar ortamında soru cevap şeklinde konuşmalar yapılmıştır. Bu şekilde öğrencilerle birebir muhatap olunması daha verimli neticeler doğurmuştur. Genelde çok ilgiyle takip edilmeyen konferanslara nispeten yapılan konuşmaların öğrencilerinin ilgisini çektiği ve dikkatle dinlendiği gözlenmiştir. Özellikle materyal ve

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

maketlerin kullanıldığı etkinlikler daha fazla ilgi çekmiş ve farklı konularla bu serinin devam edip etmeyeceği sorulmuştur. Konferanslar sonrasında hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin beğenisi kazanmıştır. Fakat konferansların belirli bir metotla seri halinde devam etmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir

Anahtar Kelimeler: Balıkesir, değerler eğitimi, ortaöğretim, olumlu geri dönüş

VALUES EDUCATION CONTENTS AND POSITIVE FEEDBACKS WITH BALIKESİR SECONDARY SCHOOL STUDENTS

Abstract

Conferences and talks held in Balıkesir province and some of its districts (Altıeylül, Karesi, Bandırma, Kepsut, Sındırgı) within the scope of values education were used in this study. Some of the titles of the activities held are as follows: Time Management, Perfect Creation Examples, Use Your Brain, Academic Career Days Talks, Responses to Vestigial Organ Claims, Profession Introductions, Willpower Training and talks (including TUBITAK Science Talks). The talks were held upon invitation, request by resaecher, official assignment by TUBITAK or within the scope of protocols made by NGOs. Various topics that will contribute to the material and spiritual development of our students were mentioned in the content of the talks. For example, in the time management conferences, it was explained that the life given is an important capital and that it should be used consciously, and that our choices will have short and long-term results. It was also mentioned that short-term results are worldly and long-term results are otherworldly. In the Perfect Creation Examples conferences, sometimes models and sometimes real anatomical organs were exhibited. There were students who came to the anatomy laboratory for this purpose. In these conferences, organs that were amazing and created awareness such as the miracle of the eye, the miracle of the tongue and the taste buds were explained. In the Use Your Brain conferences, learning and memorizing the Quran, which is one of the ways to develop our brains, was mentioned. As stated in the verse 1,400 years ago, the wisdom of spending the night sleeping and the day working was explained. The physiological importance of night sleep was mentioned. Convincing answers were given to the claims of vestigial organs. In the academic career days speeches, students were advised to stay away from pointless and trivial work, it was stated that there were many opportunities for them to work and produce, and examples of supported projects were explained. In some applied interactive studies, students were given Q&A talks in the laboratory environment. In this way, being in touch with students one-on-one produced more productive results. It was observed that the speeches made attracted the attention

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

of the students and were listened to carefully compared to the conferences that were generally not followed with much interest. Particularly the events where materials and models were used attracted more attention and questions were asked whether this series would continue with different topics. The conferences were appreciated by both teachers and students. However, it is thought that it would be beneficial to continue the conferences in series with a certain method.

Key Words: Balıkesir, positive feedback, secondary education, values education

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

OSMANLI VE CUMHURİYET DÖNEMLERİNDE BALIKESİR'DE DİNİ EĞİTİM METOTLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Rabia YURDAKÖK

Bilim Uzmanı, rabiayurd@gmail.com

Özet

Osmanlı Devleti Şer'i Hukuk ile yönetilen bir devlettir. Şer'i Hukuk en genel ifadeye göre İslam dininin kurallarına göre konulan kanunlara verilen isimdir. Ancak devletin sınırları geliştikçe Şer'i Hukuk kanunlarında yer almayan toplumsal durumlar ortaya çıkmıştır. Osmanlı Devleti de böyle durumlarda uygulayabilmek için Örfi Hukuk sistemini ortaya koydu ve geliştirdi. Örfi Hukuk'un uygulama alanları yönetim, ceza gibi alanları kapsamaktaydı. Diğer birçok alanlarda Şer'i Hukuk hayatın her kademesinde görülmekteydi. Bunlardan birisi de eğitim sistemiydi.

Osmanlı Devleti'nde eğitim dini ağırlıklı idi. Dini eğitimin yanında pozitif bilimler ile ilgili eğitim de verilmekteydi. 19. yüzyıl ile birlikte pozitif bilimlere verilen önem daha da artmış ancak imparatorlukta dini eğitim modeli hâlâ daha yaygın bir şekilde faaliyet göstermeye devam ediyordu. 13 Kasım 1918 tarihinde Osmanlı Devleti'nin başkenti İstanbul, İtilaf Devletleri tarafından resmen işgal edilmişti. Başkentin işgalinden sonra ülkenin dört bir yerinde fiilen işgaller başlamıştı. Bu işgaller üzerine Türk milleti olarak topyekûn bir milli mücadele kaçınılmaz olmuştu.

Türk Kurtuluş Savaşı'nın kazanılması ile yeni bir devlet kurulmuş ve 29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyet ilan edilmişti. Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte siyasi, ekonomik, toplumsal gibi oluşumlar başta olmak üzere her alanda çağdaş bir devlet olmak üzere yeniliklere gidilmişti. Eğitim sistemi de bu yenilik yapılan alanların başında gelmekteydi. Osmanlı Devleti'nden kalan yıpranan ve bozulan eğitim sistemi ve eğitim kurumları için çeşitli inkılaplar yapılmıştı. Osmanlı Devleti'nin eğitim sisteminde dini eğitim ağırlıklı, pozitif bilimlere ise daha az önem veriliyordu. Cumhuriyet tarihinde ise pozitif bilimlere daha fazla önem verilmiş, pozitif bilimlerin ders saati arttırılmış ve dini eğitimin ders saati azaltılmıştı.

Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemlerinde Balıkesir'de Dini Eğitim Metotlarının Karşılaştırılması isimli çalışmamızda Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde Balıkesir şehrinde verilen eğitim sistemindeki dini eğitimin karşılaştırılması anlatılmıştır. Çalışmamız ilk olarak bir giriş bölümü ile başlamaktadır. Bu bölümde Balıkesir şehrinde tarihin

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

ilk zamanlarından Osmanlı dönemine kadar verilen dini eğitimden bahsedilmiştir. Birinci bölümde Osmanlı döneminde Balıkesir’de verilen dini eğitim sisteminden ve metotlarından bahsedilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte Balıkesir şehrinde verilen dini eğitim sistemi ve metotları hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın giriş, birinci ve ikinci bölümünde anlatılanlar ile bir bütünlük sağlanmak amaçlanmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise birinci ve ikinci bölümde anlatılanlar arasında bir karşılaştırma yapılarak eğitim sistemlerinin olumlu ve olumsuz yönleri ortaya konulmuştur. Daha sonra çalışma sonuç bölümünde bir sonuca bağlanarak makale sonlandırılmıştır.

Çalışmamızda, Osmanlı Devleti yönetiminde Balıkesir şehrindeki dini eğitim ve Türkiye Cumhuriyeti yönetiminde Balıkesir şehrindeki dini eğitim modelleri hakkında bilgi verilerek karşılaştırılma yapılmıştır. Bu bilgiler sonucunda Balıkesir şehrindeki eğitim modeli içerisindeki dini eğitim yapısı incelenmiştir. Böylece kültür tarihi çerçevesinde bir bulgu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmamızın ana kaynakları bahsedilen dönemler ile ilgili yapılan çalışmalar sonucu ele alınan araştırma inceleme eserleridir. Bu eserlere ek olarak çeşitli makaleler ve tezler ile çalışma desteklenmiştir. Çalışmanın temel çerçevesi belirlendikten sonra elde edilen bilgiler doğrultusunda çalışma zenginleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Balıkesir, Dini Eğitim, Karesi Bey, Cumhuriyet Dönemi, Yıldırım Bayezid Medresesi

COMPARİSON OF RELİGİOUS EDUCATION METHODS IN BALİKESİR DURING THE OTTOMAN AND REPUBLICAN PERİODS

Abstract

The Ottoman Empire was a state governed by Sheri Law. According to the most general expression, Sheri Law is the name given to the laws made according to the rules of the Islamic religion. However, as the borders of the state developed, social situations that were not included in Sheri Law emerged. The Ottoman Empire also introduced and developed the Örfi Law system in order to be able to apply it in such situations. The application areas of Örfi Law include areas such as administration and punishment. In many other areas, Sheri Law was seen at all levels of life. One of these is the education system.

Education in the Ottoman Empire was religious-oriented. In addition to religious education, education on positive sciences was also given. With the 19th century, the importance given to positive sciences increased further, but the religious education model still continued to operate more widely in the empire. On November 13, 1918, Istanbul, the capital of the Ottoman Empire, was officially occupied by the Allied Powers. After the

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

occupation of the capital, actual occupations began all over the country. Following these occupations, an all-out national struggle as the Turkish nation became inevitable.

With the victory of the Turkish War of Independence, a new state was established and the Republic was declared on October 29, 1923. With the proclamation of the Republic, innovations were made in every field, especially in political, economic and social formations, to create a modern state. The education system is one of the areas where these innovations are made. Various reforms were made for the worn out and deteriorated education system and educational institutions inherited from the Ottoman Empire. In the education system of the Ottoman Empire, religious education was emphasized and less importance was given to positive sciences. In the history of the Republic, more importance was given to positive sciences, the course hours of positive sciences were increased and the course hours of religious education were reduced.

In our study titled Comparison of Religious Education Methods in Balıkesir in the Ottoman and Republican Periods, the comparison of religious education in the education system given in the city of Balıkesir in the Ottoman and Republican periods is explained. Our study first starts with an introduction section. In this section, the religious education given in the city of Balıkesir from the early times of history until the Ottoman period is mentioned. In the first chapter, the religious education system and methods given in Balıkesir during the Ottoman period were mentioned. In the second part of the study, information was given about the religious education system and methods given in Balıkesir city with the declaration of the Republic. It is aimed to provide integrity with what is explained in the introduction, first and second parts of the study. In the third part of the study, a comparison was made between what was explained in the first and second parts and the positive and negative aspects of the education systems were revealed. Then, the article was concluded by drawing a conclusion in the conclusion section of the study.

In our study, a comparison was made by giving information about the religious education models in the city of Balıkesir under the Ottoman Empire and the religious education models in the city of Balıkesir under the administration of the Republic of Turkey. As a result of this information, the religious education structure within the education model in Balıkesir city was examined. Thus, an attempt was made to reveal a finding within the framework of cultural history. The main sources of our study are the research and review works carried out as a result of studies on the mentioned periods. In addition to these works, the study was supported by various articles and theses. After the basic

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

framework of the study was determined, the study was enriched in line with the information obtained.

KeyWords: Balıkesir, Religious Education, Mr. Karesi, Republic Period, Yıldırım Bayezid Madrasa.

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

BALIKESİR'DE DİNİ HAYATIN ŞEKİLLENMESİNDE BALIKESİR İMAM HATİP OKULU İLK KAYITLI KIZ ÖĞRENCİLERİNİN ROLÜ

Muhammed İbrahim TEPE & Mükail DALMIŞ

Öğretmen, MEB, Balıkesir İmam Hatip Lisesi, mibragintepe@gmail.com

Öğretmen, MEB, Balıkesir İmam Hatip Lisesi, mikailnur@hotmail.com

Özet

Kızların ve kadınların eğitimi İslam tarihinde önemli bir yere sahiptir. Asrı Saadetteki gibi olmasa da sonraki dönemlerde de kızlara ve kadınlara yönelik farklı çözümler aranmıştır. Dünyanın gittikçe küçük bir köye dönüşmesi sürecinde gelişmelerden en çok Osmanlı İmparatorluğu etkilenmiştir. Batıdaki gelişmelere ayak uydurmaya çalışırken diğer taraftan dini referanslara aykırı düşmeme kaygısı yaşamıştır. Tanzimat sürecinde kızların eğitimi “iyi bir eş, iyi bir anne, eşine yardımcı eğitimli bir birey” gibi etkenler ön plana çıkmıştır. 19. YY sonları ile 20. YY başlarında eğitim “devleti kötü felaketten kurtaracak” sosyal bir işlev olarak görüldüğünden kız çocuklarının eğitimi “sadakat, padişaha bağlılık ve vatan sevgisi” üzerine bina edilmiştir. Bu dönemde eğitimli bir anne hem ailesini hem çocuklarını geleceğe hazırlamada önemli bir figür olarak görülmüştür. Sosyal hayatta görünürlüğü ve yüksek eğitimi birinci öncelik olarak görülmemiştir. Devam eden savaşlarda, Balkan Savaşlarında, 1. Dünya Savaşında ve akabinde Milli Mücadelede birçok kahraman kadının etkin rol oynaması gözleri yeniden kızların eğitimi ve bunların yüksek eğitimlerine çevirmiştir. 1. Dünya Savaşı sürerken inas darülfünunu açılmıştır. Cumhuriyetin ilanı, medeni kanunun ilanı, seçme seçilme vs. ile kadınların sosyal hayatta etkin olmalarının yolu açılmıştır. Ancak kızların eğitimlerinin her kademesinde din dersleri ve dini eğitim kaldırılmıştır. Bu da muhafazakâr kesimin kız çocuklarını okula göndermelerini engellemiştir. Yarım asra yakın kızlarını okula göndermeyen aileler için imam hatip okullarının açılması bir fırsat olarak görülmüştür. Balıkesir İmam Hatip Okulu bu anlamda öncü okullardan biridir. 1969 yılında Balıkesir İmam Hatip Okuluna kayıt yaptıran kız öğrenciler, aldıkları dini eğitim ve donanım sayesinde bulundukları yerlerde farklı görevler üstlenerek topluma faydalı olmaya çalışmışlardır. 1976'da İmam Hatip Liselerinin lise kısmına kız öğrenci kayıtlarının yapılmasıyla hem lise seviyesinde hem de üniversite seviyesinde dini eğitim almalarının önü açılmıştır. Bu makalemizde Balıkesir İmam Hatip Okulunun ilk kayıtlı kız öğrencilerinin Balıkesir'in dini hayatının şekillenmesindeki başarıları üzerinde durulmuştur.

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Yöntem olarak, literatür taraması yapılmış ve bu kapsamda çeşitli veri tabanları taranarak ilgili belge ve dokümanlar elde edilmiştir. Çalışmanın temel bulguları arasında, imam hatip okullarının din eğitimi ve hizmetleri alanındaki önemli bir boşluğu doldurduğu, bu okulların yetiştirdiği öğrencilerin hem dini hem de milli değerlere bağlı bireyler olarak topluma kazandırıldığı söylenebilir. Ayrıca, imam hatip okullarının zaman içinde müfredat ve vizyonlarını güncelleyerek değişen ihtiyaçlara cevap verdiği görülmektedir. Özellikle Balıkesir örneği üzerinden, bu okulların yerel düzeyde dinî hayatın şekillenmesindeki etkileri daha net bir şekilde ortaya çıktıği görülmüştür.

Anahtar kelimeler: İmam Hatip Okulu, Eğitim, Din Eğitimi, Kızların Eğitimi, Balıkesir İmam Hatip Lisesi

BALIKESİR IMAM HATIP IN THE SHAPING OF RELIGIOUS LIFE IN BALIKESİR THE ROLE OF FIRST ENROLLMENT FEMALE STUDENTS

Summary

Education of girls and women has an important place in Islamic history. Despite not as in the century of Saadet, different solutions were sought for girls and women in later periods. The Ottoman Empire was most affected by the developments in the process of the world gradually turning into a small village. While trying to keep up with developments in the West, it was also concerned about not contradicting religious references. During the Tanzimat period, factors such as "a good wife, a good mother, an educated individual who helps her husband" came to the fore in the education of girls, 19.

Girls' education was built on "loyalty, devotion to the sultan and love of the country since the education was seen as a social function that would" save the state from bad disaster in the late 19th century and the early of 20th century. During this period, an educated mother was seen as an important figure in preparing both her family and her children for the future. Visibility in social life and higher education were not seen as top priorities. The active role of many heroic women in the ongoing wars, the Balkan Wars, the First World War and subsequently in the War of Independence turned the attention once again to the education of girls and their higher education. While World War I was going on, İnas Darülfünun was opened.

Proclamation of the Republic, proclamation of the civil code, election, etc. Paved the way for women to be active in social life. However, religious lessons and religious education have been abolished at all levels of girls' education. This prevented conservative people from sending their girls to school. The opening of imam-hatip schools was seen as an opportunity

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

for families who had not sent their daughters to school for nearly half a century. Balıkesir Imam Hatip School is one of the leading schools in this sense. Female students who enrolled in Balıkesir Imam Hatip School in 1969 tried to be useful to society by taking on different tasks in their places, thanks to the religious education and equipment they received. In 1976, female students were enrolled in the high school section of Imam Hatip High

Schools, paving the way for them to receive religious education at both high school and university levels.

In this article, we focus on the success of the first registered female students of Balıkesir Imam Hatip School in shaping the religious life of Balıkesir. As a method, a literature review was conducted and in this context, various databases were scanned and relevant documents were gotten. Among the main findings of the study, it can be said that imam-hatip schools fill an important gap in the field of religious education and services, and the students educated by these schools are integrated into society as individuals who adhere to both religious and national values. In addition, it is seen that imam-hatip schools respond to changing needs by updating their curricula and visions over time. Especially through the example of Balıkesir, it has been seen that the effects of these schools in shaping religious life at the local level have become clearer.

Key words: Imam Hatip School, Education, Religious Education, Girls' Education, Balıkesir Imam Hatip High School

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

BURSA MEDRESELERİNDE GÖREVLİ BALIKESİRLİ MÜDERRİSLER

Mehmet Sıddık ARVAS

*Doktora Öğrencisi, Uludağ Üniversitesi SBE, İlahiyat Fakültesi, İslam
Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, msarvas@outlook.com*

Özet

Osmanlı Devleti, tarih sahnesinden çekildiği zamana kadar eğitim ve öğretime değer vermiştir. Osmanlılar, hâkim olduğu topraklarda kendisinden önceki devlet ve beyliklerin tecrübelerinden istifade etmiş ve kurdukları medrese müessesesini geliştirerek korumuştur. İslam eğitim sisteminin olduğu gibi Osmanlı eğitim sisteminin de temelini medrese oluşturmaktaydı. Orhan Gazi'nin İznik'te kurduğu ilk medrese ile beraber, devletin büyümesine paralel olarak Bursa, Edirne, Anadolu ve Rumeli'de birçok medrese açılmıştır. Medrese, devletin kuruluşundan inkırazına kadar inişli çıkışlı bir seyir izlemekle beraber devlet ve cemiyetin ihtiyacı olan memur ve yöneticilerini yetiştirmiş olması hasebiyle önemli bir hizmeti yerine getirmiştir. İlk dönemlerde müderrislerin ekserisi Osmanlı beyliği dışından gelen âlimlerdi. Zamanla medreseler, ihtiyacı olan öğretim elemanı müderrislerini yetiştirdiler. İlk dönem Osmanlı medreselerinden sonra Fatih ve Kanuni döneminde medreseler büyük bir gelişim gösterdiler. Fatih döneminde medreseler 7 dereceye, Kanuni döneminde ise 12 dereceye ayrıldı. Müderrisler belli bir sisteme göre tayin edilmekte idiler. Medrese eğitimi bitirip icazet alan bir kimse, tedris, kazâ ve iftâ alanlarında görev alırdı. Müderris adayı, tercihiye göre Rumeli veya Anadolu kazaskerinin defterine yazılır, tayin için sırasını beklerdi. Osmanlı ilmiyesinin en önemli aktörü müderrislerdi. Tahsilleri sebebiyle medrese hocalığı, müftülük ve kadılık görevlerini yerine getirebiliyorlardı. Müderrislerin kayıtları, kazasker ruznamçe defterlerinde ve Meşihat dairesinin kurulması ile birlikte müderris defterlerinde tutulurdu. Bu çalışmada, Osmanlı devletine başkentlik yapmış olması hasebiyle son döneme kadar önemini korumuş olan Bursa şehrinin 17. ve 20. yy. arası medreselerinde görev yapan Balıkesirli müderrislerin hangi medreselerde ve hangi derecede görevlendirildiklerini ele alacağız. Bu çalışma ile, Bursa gibi Osmanlı'nın güzide bir ilim merkezinde bulunan medreselerde görev yapan Balıkesirli müderrislerin varlığına, dolayısıyla da Balıkesir'in entelektüel birikimine işaret edilmektedir.

Bu araştırma, Osmanlı Arşivi ve İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM)'da bulunan Meşihat arşivindeki Bursa medrese ve müderris defterleri ile ruznamçelerden oluşan dokümanlar taranarak elde edilmiştir. Bu

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Çalışmada, Bursa medreselerinde görev yapan 126 müderrisin medrese sistemi içerisinde terfî, itibarı, yerinde ve misliyye gibi hareket kaydı yer almaktadır.

Çalışmamızda, elde edilen bilgilerin diğer kaynaklardaki bilgilerle desteklenmesi amaçlanmıştır. Ortaya çıkacak bilgilerle hem Osmanlı eğitim tarihi ve ilmiye sınıfına hem de Balıkesir şehir tarihine yönelik araştırmalara katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Medrese, Müderris, Bursa, Balıkesir

MUDERRIS FROM BALIKESİR WHO SERVED IN BURSA MADRASAHS DURING THE OTTOMAN PERIOD (17-20TH CENTURY)

Abstract

The Ottoman Empire valued education and training until its withdrawal from the stage of history. The Ottomans benefited from the experiences of the previous states and principalities in the lands they dominated and developed and preserved the madrasa institution they established. As in the Islamic education system, the basis of the Ottoman education system was the madrasah. Along with the first madrasa established by Orhan Gazi in Iznik, many madrasahs were opened in Bursa, Edirne, Anatolia and Rumelia in parallel with the growth of the state. Although the madrasah followed an up and down course from the foundation of the state until its collapse, it fulfilled an important service in that it trained the officials and administrators needed by the state and society. In the early period, most of the muderris were scholars from outside the Ottoman principality. In time, madrasahs trained the teaching staff they needed. After the first period of Ottoman madrasahs, madrasahs showed a great development during the reigns of Fatih and Kanuni. During the reign of Fatih, madrasahs were divided into 7 grades, and during the reign of Kanuni, they were divided into 12 grades. Muderris were appointed according to a certain system. A person who completed his madrasah education and received an ijazah would be assigned in the fields of teaching, judiciary and iftaa'. Depending on his preference, the muderris candidate would be entered in the book of the Rumeli or Anatolian kazasker and wait for his turn to be appointed. The most important actors of Ottoman scholarship were the muderris. Due to their education, they could fulfill the duties of madrasah professor, mufti and qadi. The records of the muderris were kept in the kazasker logbooks and, with the establishment of the office of the Mashihat, in the muderris books.

In this study, we will examine in which madrasahs and at which level the muderris from Balıkesir who served in the madrasahs of the 17th-20th centuries in the city of Bursa, which was the capital of the Ottoman

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

state and maintained its importance until the last period. This study points to the existence of the muderris from Balıkesir who served in the madrasahs in a distinguished Ottoman center of knowledge such as Bursa, and thus to the intellectual heritage of Balıkesir.

This research was obtained by searching the documents consisting of Bursa madrasah and muderris registers and journal entries in the Mashihat archive in the Ottoman Archives and Islamic Research Center (ISAM). This study includes the records of 126 muderris working in Bursa madrasahs and their movements within the madrasah system such as promotion, reputation, merit and equity.

In our study, it is aimed to support the information obtained with information from other sources. With the information that will emerge, it is aimed to contribute to research on the history of Ottoman education and the scholarly class as well as the history of the city of Balıkesir.

Key Words: Ottoman, Madrasah, Mudarris, Bursa, Balıkesir

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

MANEVÎ BİR REHBER GAZÎ MOLLA ÖMER HOCA

Mehmet BAYYİĞİT

Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kurucu Dekanı

Özet

93 Harbi de denilen 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşından sonra Bulgaristan'ın Hasköy bölgesinden hicret edip Balıkesir Atanaz (Ovaköy) köyünde iskan edilen bir ailenin çocuğu olan Ömer 1313'te (1897-1898) dünyaya geldi.

Ailesinden aldığı temel eğitimden sonra şehirde bir medreseye yerleştirildi. Gösterdiği başarı sonucu bir üst eğitim için Yıldırım Bayazıt Medresesine gönderildi. 1914'te I. Dünya Savaşı başlamıştı. Akabinde meydana gelen Çanakkale Savaşları ile asker ihtiyacı hat safhaya varmıştı. Henüz askerlik çağına gelmemiş İdadi, Medrese ve Darülfünun öğrencileri eğitimlerini yarıda bırakarak gönüllü olarak orduya katılmışlardı. Öğrencilerin savaşa gitmesi nedeniyle okullarda öğrenim yapılamaz hale gelmişti. Dolayısıyla İstanbul ve Anadolu'daki okulların birçoğu kapatıldı. 16 yaş altındaki küçük öğrenciler de evlerine gönderildi.

Medresenin üst sınıflarında okuyan Ömer Efendi de (16-17 yaşında) gönüllü olarak orduya katılarak Çanakkale'ye sevk edildi. Çanakkale Kara Savaşlarında (25 Nisan 1915-9 Ocak 1916) her asker gibi büyük kahramanlık gösterdi. 1915'in son aylarında bir şarapnel parçasının sol omzuyla göğüs kafesi arasına isabet etmesi sonucu ağır bir şekilde yaralandı. İlk tedavisi yapıldı. Fakat, hastanelerde yer olmaması nedeniyle iyileşmesi için memleketine gönderildi. Bir müddet köyünde tedavisi yapılan Ömer Efendi, sağlığına kavuşunca tekrar Çanakkale'ye dönerek birliğine teslim oldu ve askerliğini tamamladı.

Terhis olduğunda (1917) savaş sona ermişti. Köyüne döndü. Fakat, Ömer Efendinin öğrenimini devam ettirme imkanı da kalmamıştı. Kendi kendini yetiştirmeye, okumaya devam etti. 1918'de evlendi. Bu evlilikten 5 çocuğu oldu. Köylünün isteği üzerine köy camiinde imamet görevini üstlendi ve köyün çocuklarını da okutmaya başladı. Medresedeki öğreniminden olsa gerek halk arasında "Molla Ömer" ismiyle anılmaya başlandı. Molla Ömer, kendi köyüyle yetinmeyip, ihtiyaç durumuna göre civar köylerde de dini hizmetlerini yapıyordu.

1924'te başlayan ve uzun yıllar sürecektir olan dini hayat üzerindeki yasaklamalar ve medreselerin kapatılması nedeniyle Cumhuriyetin ilk nesli din eğitiminden yoksun yetişmekteydi. Az-çok medrese öğrenimi görmüş veya müderrislik yapmış olanların gayretiyle halk, asgari

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

düzeyde de olsa eğitilmeye çalışılıyordu. Molla Ömer Hoca örgün ve yaygın din eğitiminin yasak olduğu bu dönemde köy odalarında, camilerde, gözden uzak yerlerde, imkansızlıklar ve olumsuz şartlar altında eğitim ve irşad faaliyetlerini sürdürdü.

Diğer yandan, devrimlerin arka arkaya yapıldığı Cumhuriyetin ilk yirmi yılında devlet eliyle din görevlisi yetiştirilmemişti. Bilhassa 40'lı yıllarda eski medreseliler tarafından yürütülen din hizmetleri, yenilerinin yetişmemesi, mevcudun da zaman içinde yaşlılık ve ölümle azalmalarıyla yapılamıyordu. Kırsal bölgelerde din görevlileri kalmadığı gibi, bu niteliklere sahip kimseler de bulunmadığı için cenazeler dahi kaldırılamaz durumdaydı. Molla Ömer Hoca, böyle bir dönemde çocuk-çocuğunu terk ederek, oldukça geniş bir bölgede -Tire'ye kadar- dini hizmetlerinin yanı sıra, hiç olmazsa temel dini bilgilerle mücehhez insan yetiştirebilmek için, aylarca evine dönmeden, sürekli yer değiştirerek çalışmalarını sürdürdü.

Molla Ömer Hoca, hizmet yaptığı yerlere giderken yanında valizinin yanı sıra âlet-edevât çantasını da götürürdü. Bir evi temelden çatısına inşa edebilecek bilgi ve tecrübeye sahipti. Zaten fakru zaruret içinde bulunan halka yük olmamak için, "imam hakkına" pek iltifat etmez, gittiği yerlerde kendi el emeğiyle geçinmeye çalışırdı.

Molla Ömer Hoca'nın üzerinde durduğu bir konu da bid'at ve hurafelerdi. Bilgi yetersizliğiyle halk arasında gündün güne yaygınlaşan hurafelerle mücadele etmek ve dini sahih haliyle öğretmek ve yaşamak en önemli hedefiydi. Kur'an ve Sünnette olmayan her türlü inancı reddeder, onların yerine ikâme edilmeye çalışılan uygulamalara şiddetle karşı çıkardı.

Öğretim yöntemi olarak, iman-bilgi ve amel birlikteliğini esas alan bir anlayışla, bilgi ve pratiği ihmal etmeden, dini yaşanılır kılmanın önemine vurgu yapar, pratize edilmeyen bilginin zamanla yok olacağı inancıyla eğitimlerinde uygulamayı öne çıkarırdı.

Yaşadığı dönemdeki halkın bilgilenme ihtiyacını dikkate alarak yapmaya çalıştığı önemli husus, aciliyet kazanmış olan temel dini bilgilerin öğretimini ve yaşanmasını esas almasıdır. Zarûrât-ı diniyye'yi yani iman esaslarıyla ibadetleri ve helâl-haram dairesindeki temel hususların öğretimini merkeze alan bir anlayışı hayatı boyunca her şart altında uygulamaya çalışmıştır.

Çok partili genel seçimlerin yapıldığı 1946'dan sonra din meselesi, dini özgürlükler tartışılmaya başlanmıştı. İlk defa otuz yıl aradan sonra hacca gitmeye izin verildi (1947'de verilen izin 1948'de kaldırıldı). Yine ilk defa halkın din görevlisi ihtiyacını karşılayabilmek için İstanbul ve Ankara'da onar aylık İmam-Hatip Kursları açıldı. Müftülükler imamlık yetki belgesi için sınav yaptılar. Molla Ömer Hoca da hizmetlerinde jandarma takibinden kurtulmak ve rahat görev yapabilmek için 1949'da

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Balıkesir Müftülüğü'nde açılan sınavı kazanarak imamlık yetki belgesini aldı. Bu belge resmi bir görevlendirme olmayıp, sadece imamlık yapabileceğine dair yetkilendirmeydi. Bu belge ile görev yapacağınız, sizi davet eden köye müracaat ederek, köy ihtiyar heyetinin kararıyla ancak hizmet yapılabilirdi. Bunun dışında yasaktı.

1950 genel seçimleri sonucunda yönetimde değişiklik olmuş, Demokrat Parti iktidara gelmişti. Türkçe ezan uygulaması sona ermiş, Kur'an kurslarına serbestlik gelmişti. Diyanet İşleri Başkanlığı yeni hükümete hazırladığı bir raporla, dini görevlerde istihdam edilecek eleman bulunamaması sebebiyle, dini hizmetlerin yapılamadığını, dolayısıyla din görevlisi yetiştirecek mesleki kurumlara âcil ihtiyaç olduğunu bildirmişti. Kısa bir zaman sonra 1951'de İmam-Hatip Okulları açılmaya başlandı. Molla Ömer Hoca bu kararı sevinçle karşıladı. İmam-Hatip Okullarına öğrenci gönderilmesini teşvik etti.

Molla Ömer Hoca'nın, köy hayatının zorlukları, çoğu zaman camilerin odalarındaki ikâmeti, yetersiz beslenme, soğuk algınlıkları akabinde gelen hastalıklar, yeterli tedavi imkanlarının olmaması gibi nedenlerle vücudu epey yıpranmış, zayıf düşmüştü. Bir türlü geçiremediği, onu vefatına kadar terk etmeyecek müzmin bir öksürüğe yakalanmıştı.

1953'te gelinine mirasta düşen küçük bir arsa payı üzerine, şehrin kenar semtinde oğluyla birlikte kalabilecekleri bir ev inşasına başladılar. Tek katlı, küçük bir bahçesi olan, bitişik nizam iki evcikten meydana gelen bir ev. Kendi evceğizinin odasının önüne biraz daha geniş, ders vermek için bir sofa plânlamıştı. Marangozluk ve inşaatla mahir olan Molla Ömer Hoca, hane halkıyla hep birlikte evi tamamladılar. Ancak, birer odasını düzenleyerek evlerine girebilmişlerdi. Diğer pencere-cam vs. zaman içinde yapılabilecekti. Oğlu eve yerleşti ancak o, Atanaz'daki imamet görevine takriben 1960'a kadar devam etti. Ancak, şehirle irtibatını sıklaştırmıştı. 63 yaşını idrak ettiğinde, Çanakkale'den bu yana nerdeyse ömrünün 47 yılını vatan-millet ve din hizmetine adanmış bu koca çınar, artık yerleşik bir hayata geçme ihtiyacı duyuyordu. Yeni yılın başlarında, görevini tamamen bırakarak şehre göç etti

Artık o, yeni evinde, yerleşik bir düzen içinde şehirde hizmetlerine devam edecekti. Onu çocukluğumuzda, yalnız kaldığında kitaplarıyla baş başa okurken görürdük. Hattı güzeldi. Karton kâğıtlara Hilve-i Şerif yazar, konu-komşuya, ziyaretine gelenlere hediye ederdi. Çoğu evde çerçeveletilmiş halde duvara asılı görürdük. Ayrıca, istiğfar duası, hatim duası, Kur'an-ı Kerim'den bazı sureleri yazar ilgilenenlere hediye ederdi.

Hayatında hiç ikinci bir elbisesi olmadı. Çok arzuladığı halde Hacca gitme imkânı da olmadı.

Molla Ömer Hoca, en sıkıntılı ve yasaklı dönemlerde dahi sarık ve cübbesini çıkarmamıştı. Şehre taşındığı günlerde kıyafeti dikkat

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

çekiyordu. Bu nedenle olsa gerek 27 Mayıs 1960 darbesinde t kibata uğradı. Zor günler yaşıadı. Ancak, hayatında en ufak bir değişiklik yapmadı. O zor zamanlarda da m d n sız bir tutumla rutin hayatını sürdürdü. Vefatından kısa bir zaman önce yapılan 12 Mart 1971 Muhtırası/Darbesinde de aynı muamelelere maruz kalacaktı. Gözaltına alındı. Ama o, hak bildiği yolda yürümeye devam etti. Hiç şik yet i olmadı.

Yeni bir yerleşim bölgesi olan, o gün için şehrin kenarında oluşmaya başlayan mahallede (Vicdaniye), kendi evinde, daha  zg r bir ortamda hem ders okutuyor hem büyüklere sohbetler yapıyordu. Haftanın belirli bir gününde, gelininin aracılığıyla kadınlara ders yapıyor, sorularını cevaplandırıyor, problemlerine  are üretmeye çalışıyordu. Aile sorunlarında hakemlik yapıyor, civarda yapılan evliliklerde nik h kıyıyor, yeni doğmuş çocukların isimlerini koyuyordu. Hastaları ziyaret ediyor, onlara dua ediyordu. Hiçbir hizmetinden para, hediye almazdı.

Yıllar önce, mahalle sakinlerinden yaşı bir hanım anlatmıştı: “ O yıllarda kız çocuğu pek istenmez, doğumdan sonra bazı ailelerde biraz soğukluk olurdu. Molla Ömer Hoca, yeni doğum yapmış bir eve isim koymak için gittiğinde, önce anne-babayı tebrik ederdi. Doğan kız  ocuęuysa, tebrikten sonra, göz aydınlığı diler, kız çocuklarının değeri hususunda Hz. Peygamber'den örnekler vererek bir konuşma yapardı. Çocuklarını iyi yetiştirdiklerinde, kendilerine cennet kapılarının açılacağını müjdeler ve şöyle tamamlardı: -Unutmayın, bir hanede bir doğum olursa oraya nur yağar, eğer doğan kız çocuğu ise 7 mahalleye nur yağar. Ne mutlu size, mübarek olsun.”

Gazi Molla Ömer Hoca, birkaç günlük rahatsızlıktan sonra 22 Haziran 1971 Salı günü Rahmet-i Rahman'a kavuştu. Cenazesi pek sevdiği Balıkesir Zağnos Paşa Camiinde,  ęle namazını müteakip kalabalık bir cemaatle kılınan cenaze namazından sonra Başçeşme mezarlığına defnedildi. Hak ve Hakikat m cadelesin isimsiz kahramanları arasında yerini aldı.

Saygı, hürmet ve rahmet niyazıyla...

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

İMAMLARIN TOPLUMSAL HAYATIN İÇİNDEKİ YERİ:

BALIKESİR KAZASI

Zübeyde GÜNEŞ YAĞCI

Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

Özet

Osmanlı Devleti'nde imamlar toplumun önde gelen kişileri arasında yer almaktaydı. Sadece camilerde görev yapan, cemaate namaz kıldırarak kişileri eğitirdi. Toplumun yönlendiren, onları bilgilendiren, gerektiğinde görev yaptığı mahalle sakinlerine kefil olan ya da olmayan kişiydi. Bu itibarla mahallenin diğer ileri gelenleri ile birlikte ona başvurulurdu. Hatta kimsesiz kalan kadın ve çocuklar onlara emanet edilirdi. İmamların görevleri sadece bunlara sınırlı değildi. Görev yaptığı cami, mescidin temizliği, aydınlatılması, bakım ve onarımları doğal olarak onların görevleri arasındaydı. Bütün bunlar ek olarak mahalledeki yollarla ilgili problemlerin bile kadıya bildirilmesi vazifesi imamlara aitti. Tanzimatla birlikte bu görevlerine mahallede ölüm, doğum, nikah takipleri de eklendi.

Böylece toplumun içinde yer alan imamların Balıkesir'de yaşamları bu bildirinin konusunu teşkil etmektedir. Konunun başkanı kaynağı Balıkesir mahkeme kayıtlarını içeren şer'iyye sicilleridir. Şer'iyye sicillerindeki kayıtlar imamların toplumsal hayatın ne kadar içinde olduklarını bize gösterecektir.

THE PLACE OF IMAMS IN SOCIAL LIFE: BALIKESİR DISTRICT (KAZA)

Abstract

In the Ottoman Empire, imams were among the leading figures in society. They were not just people who worked in mosques and led the congregation in prayer. They were people who guided the society, informed them, and when necessary, vouched for or did not vouch for the residents of the neighborhood they served. In this respect, they were consulted together with other prominent figures in the neighborhood. Even women and children who were left alone were entrusted to them. The duties of the imams were not limited to these. Naturally, cleaning, lighting, maintenance and repair of the mosques and masjids they served in were among their duties. In addition to all these, the imams were also responsible for reporting problems related to the roads in the

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

neighborhood to the judge. With the Tanzimat, the monitoring of deaths, births and marriages in the neighborhood was added to these duties.

Thus, the lives of the imams in Balıkesir, who were part of the society, constitute the subject of this report. The reference source for the subject is the Sharia court records containing the Balıkesir court records. The records in the Sharia court records will show us how much the imams were involved in social life.

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

EMRUDABAD NAHİYESİ YAYA KÖYÜNDE KİLİSE VE MEKTEP İNŞASI

Fatma KAYA DOĞANAY

*Dr. Öğr. Üyesi, Balıkesir Üniversitesi/Necatibey Eğitim Fakültesi/Türkçe
ve Sosyal Bilimler Eğitimi, fatma.doganay@balikesir.edu.tr*

Özet

Bu çalışmada Burhaniye kazası Emrudabad nahiyesi Yaya köyünde Ermeni cemaati tarafından inşa edilmek istenen kilise, mektep ve rahip odası ele alınacaktır. Binaların inşası için Emrudabad nahiyesinde meskûn Ermeni cemaati adına yedi şahıs tarafından 28 Aralık 1911 tarihinde dilekçe verilmiştir. Sicil-i nüfusta kaza dahilinde bulunan dokuz hanede Ermeni cemaatine mensup kırk kişi kayıtlıdır. Ancak nahiye merkezi olan Gömeç ile Yaya ve Hacı Osman köylerinde yirmi yedi nüfus kayıtlı; kayıtsız fakat yerleşmiş ve ticaretle meşgul doksan üç, toplamda da 120 nüfus mevcuttur. Verilen dilekçe üzerine ilgili makamlarca gerekli tahkikat yapılmıştır. Tahkikat sonucunda binaların yapılacağı mevkinin civarında hayırlı eser, cami ve mescit bulunmadığı anlaşılmıştır. Arazi, Rum kilisesine 755, nahiye merkezi Gömeç'e 790 ve Yaya köyüne 380 zira mesafede bulunmaktadır. Keza binalar, dilekçede isimleri bulunan Sarkis Torosyan, Gazeros Takoryan ve Hacı Simon Ohanyan'ın sened-i defter-i hakani gereğince tasarruflarında bulunan arazi-i miriye üzerine inşa edilecektir. Bu arazi 1200 mimari zira olup bir kısmı bahçe ve avlu olarak planlanmaktadır. Arazinin kıymeti ise 2.000 kuruştur. Binaların inşası için gerekli olan 20.000 kuruşun Ermeni cemaatinden yedi şahıs tarafından ianeten karşılanacağı taahhüt edilmiştir. Yapıların planı Mimar İstefan İzmirliyan tarafından çizilmiştir. On beş pencere, iki kapı kiliseye, on yedi pencere ve bir kapı mektep ile rahip odası kısmına ait olacaktır. Mektep açıldığında Maarif Nizamnamesinin 129. maddesinin uygulanmasına dikkat edilecektir. Kilise, mektep ve rahip odasının inşası için 29 Mayıs 1913'te irade-i seniyye alınmıştır. Çalışmada gayrimüslim ve ecneblerin kilise, mektep vb. açmak için başvurularında izin süreci, bu tür yapıların inşası için yapılan tahkikatta hangi soruların cevaplanması gerektiği, Yaya köyü özelinde kilise, mektep ve rahip odasının inşası için arazinin ve nüfusun durumunun ortaya konulması amaçlanmaktadır.

Bu çalışmada tarihsel yöntem benimsenmiş olup veri toplama tekniği olarak doküman incelemesi seçilmiştir. Çalışmanın kaynakları arasında devlet arşivlerinden alınan belgeler, salnameler ve telif eserler bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Burhaniye, Ermeni kilise, mektep, inşa izni

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

CONSTRUCTION OF A CHURCH AND SCHOOL IN YAYA VILLAGE OF EMRUDABAD DISTRICT

Abstract

In this study, the church, school and priest's room to be built by the Armenian community in the village of Yaya in Emrudabad district of Burhaniye will be discussed. A petition for the construction of the buildings was submitted on December 28, 1911 by seven individuals on behalf of the Armenian community residing in Emrudabad sub-district. Forty members of the Armenian community were registered in nine households in the district. However, twenty-seven people were registered in Gömeç, the town center, and the villages of Yaya and Hacı Osman, and there were ninety-three unregistered but settled and engaged in trade, totaling 120 people. Upon the petition, necessary investigations were made by the relevant authorities. As a result of the investigation, it was found out that there were no auspicious monuments, mosques and masjids in the vicinity of the location where the buildings would be built. The land is 755 yards from the Greek church, 790 yards from Gömeç, the town center, and 380 yards from Yaya village. Likewise, the buildings will be constructed on the state land owned by Sarkis Torosian, Gazeros Takoryan and Haji Simon Ohanyan, whose names appear in the petition, in accordance with the title deed. This land is 1200 architectural yards, part of which is planned as a garden and courtyard. The value of the land is 2,000 kurus. The 20,000 kurus required for the construction of the buildings was pledged to be provided with the help of seven members of the Armenian community. The plan of the buildings was drawn by architect İstëpan İzmirliyan. Fifteen windows and two doors will belong to the church, seventeen windows and one door will belong to the school and the priest's room. When the school is opened, attention will be paid to the implementation of Article 129 of the Education Regulations. A decree was issued on May 29, 1913 for the construction of the church, school and priest's room. This study aims to reveal the permission process for non-Muslim and foreigners' applications to open churches, schools, etc., which questions should be answered in the investigation for the construction of such structures, and the status of the land and population for the construction of a church, school and priest's room in the village of Yaya.

In this study, the historical method was adopted and document analysis was chosen as the data collection technique. The sources of the study include documents from state archives, salnames and copyrighted works.

Key Words: *Ottoman, Burhaniye, Armenian church, school, building permit*

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

ONDOKUZUNCU YÜZYILIN SON ÇEYREĞİNDE

KARESİ'DE DİNİ HAYAT

Nevfel AKYAR

*Dr. Öğretim Üyesi, Adıyaman Üniversitesi / İlahiyat Fakültesi / Felsefe
ve Din Bilimleri Bölümü, nevfelakyar@gmail.com*

Özet

Balıkesir'in merkez ilçesi yani Karesi kazası günümüze ulaşan bilgilere göre ilk kez Müslümanlar tarafından kurulmuştur. Karesi Beyliğinden bu yana merkezi bir şehir hüviyetine sahiptir. Şehrin ilk sakinleri Müslümanlar olsa da Yahudiler, Ermeniler ve Rumlar merkez ilçe sınırlarında uzunca bir süre ikamet etmişlerdir. Arşiv belgelerine göre yerleşik olarak Balıkesir'in merkezinde yaşayan Yahudi aileler zamanla Bursa'ya göç etmişlerdir. Ancak Ermeni ve Rumlar On Beşinci yüzyıldan itibaren gün geçtikçe artarak yerleşimlerini sürdürmüşlerdir. Ermenilerin Karesi kazasına ne zaman yerleştikleri aşağı yukarı tarihlendirilebilse de Rumlar ile ilgili bu konuda net kayıtlar bulunmamaktadır. Ancak merkez kazaya bağlı köylerde ve civar kazalarda yaşayan Rum nüfusun zamanla merkeze yerleşmiş olabileceğini iddia edebiliriz. Bu birbirinden farklı dini topluluklar diğer birçok şehirden farklı olarak Karesi'de aynı mahallelerde iç içe yaşamış, komşuluk ilişkileri geliştirmiş ve birbirlerine müsamaha göstermişlerdir. Bu çalışma on dokuzuncu yüzyılın son çeyreğinde Müslüman ve gayrimüslimlerden oluşan o günkü Osmanlı tebaasının Karesi kazasındaki dini yaşantısını göz önüne sermeyi amaçlamaktadır. Balıkesir halkının dini kimleri, cemaat yapıları, ibadetleri, birbirleriyle olan ilişkileri söz konusu sınırlamalar içerisinde ele alınmaya çalışılacaktır. Çalışmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmaktadır. Osmanlı Arşiv Belgeleri, gayrimüslim cemaate ait belge ve dokümanlar, şehri ziyaret eden seyyah ve müsteşriklerin yazıları faydalandığımız temel metinler olup günümüz bilginlerinin araştırmaları da önemli kaynaklarımız arasındadır.

Anahtar Kelimeler: Balıkesir, Karesi, Dini Hayat, Müslüman, Gayri Müslim

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

RELIGIOUS LIFE IN KAREŞİ IN THE LAST QUARTER OF THE NINETEENTH CENTURY

Abstract

The latest information indicates that the central district of Balıkesir, specifically the Karesi district, was initially established by Muslim settlers. The city has retained its status as a central urban centre since the establishment of the Karesi Principality. Although the initial inhabitants of the city were Muslim, there had been a significant Jewish, Armenian, and Greek presence within the central district for an extended period. As evidenced by archival documents, Jewish families residing in the central region of Balıkesir gradually relocated to Bursa over time. However, the Armenian and Greek populations continued to grow in the Karesi district, with new arrivals recorded from the fifteenth century onwards. While the approximate date of Armenian settlement in the Karesi district can be determined, no clear records exist regarding the Greeks. Nevertheless, it can be posited that the Greek population residing in the villages associated with the central district and in the surrounding districts may have gradually established themselves in the city centre over time. In contrast to the situation in many other cities, the various religious communities in Karesi coexisted in the same neighborhoods, developed amicable relations, and demonstrated tolerance towards one another. This study aims to elucidate the religious life of the Ottoman subjects of that time, comprising Muslims and non-Muslims, in the Karesi district in the last quarter of the nineteenth century. This study will examine the religious identity, community structures, worship practices and relationships of the people of Balıkesir within the aforementioned limitations. Qualitative research methods will be employed in the investigation. The primary source material comprises Ottoman Archive Documents, documents and papers belonging to the non-Muslim community, writings of travellers and orientalist who visited the city. The research of contemporary scholars will also be utilised as a valuable source of information.

Key Words: Balıkesir, Karesi, Religious Life, Muslim, Non-Muslim

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

BİR REİSÜLKURRÂ ÖRNEĞİ: GÖNENLİ MEHMET EFENDİ

Murat AKKUŞ

*Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi,
muratakkus114@hotmail.com*

Özet

Reisülkurrâ kavramı kıraat ilmini hususi bir şekilde tamamlayıp bitiren hafızların ve okuyucuların başı anlamına gelmektedir. Osmanlı Devleti döneminde ortaya çıkan reisülkurrâya “reisü meşâyihî'l-kurrâ” da denilmektedir. Ayrıca kaynaklarda reisülkurrâ için “reisülkurrâ fî vaktih, reisü meşâyihî'l-kurrâ fî vaktih, reisü'l-kurrâ fî asrih, reisü meşâyihî'l-kurrâ fî asrih ve reisü meşâyihî'l-kurrâ fî devleti'l-'aliyye” gibi kullanımlara rastlanmaktadır. Reisülkurrâlık makamı, Osmanlı'da Şeyhu'l-İslâmîliğe bağlı yüksek memuriyetlerden biriyken, günümüzde ise kıraat ilmiyle uğraşanları temsil eden üst düzey bir unvan hâlini almıştır. Her ne kadar sembolik bir rütbe hüviyetine bürünmüş olduğu düşünülse de Diyanet İşleri Başkanlığının reisülkurrâlık makamı ile ilgili bir yönergesinin olması görevin önemi ortaya koymaktadır. Bu yönergede reisülkurrânın niteliği, seçim şekli ve görevleri gibi hususlar yer almaktadır. Buna göre Reisülkurrâ takrib kıraatinden mucâz (Aşere-takrib seviyesinde kıraat ilmini tahsil ederek icazetname almış), muciz (İcazetname vermiş ve uzun süre kıraat tedrisinden kopmamış), icazette akdem (Takrib icazeti tarihi itibarıyla en kıdemli) ve müdebbir (Merasimi idare edebilecek dirayet ve temsil yeteneğine sahip) vasıflarına sahip olup, Türkiye'deki bütün hafız ve kurra hafızların başıdır. Osmanlıdan günümüze reisülkurrâlık görevinde bulunan pek çok isimden söz etmek mümkündür. Evliya Mehmed Efendi, Yusuf Efendi, Hüseyin Efendi, Şaban Efendi, Ali el-Mansûrî Efendi, Yusufefendizâde Abdullah Efendi, Çelebi İmam Mehmet Efendi, Arabzade Mehmet Emin Efendi, Kastamonulu Sûfî Ahmed Efendi, Cinzâde Mustafa Efendi, Salih Efendi, Ahıskalı Osman Efendi, Hacızâde Mehmed Efendi, Feyzullah Şeker Efendi, Vidinli Hasan Efendi, Çamaşırcızâde Ahmed Efendi, Abdullah Eyyübî Efendi, Bolulu Kara Hafız Ömer Efendi, Mevlevihanekapılı Mehmed Efendi, Turşucuzâde Ahmed Hıfzî Efendi, Molla Mehmed Emin Efendi, Mehmed Sâkıb Efendi, Varnalı Ahmed Hamdi Efendi, Bayındırlı Mustafa Bilge Efendi, Üsküdarlı Ali Efendi, Abdurrahman Gürses Efendi, Ahmed Arslanlar Efendi reisülkurrâlık görevinde bulunanlar arasında zikredilebilir. Araştırmamıza konu olan Gönenli Mehmed Efendi de 1976'da reisülkurrâlık makamına gelmiş ve vefatına kadar bu vazifeyi sürdürmüştür. Bu çalışmamızda imam-hatiplik, vaizlik ve Kur'an öğretmenliği gibi görevleri ifa etmiş olan ve ömrünü hayır

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

hizmetlerine sarfeden Gönemli Mehmet Efendi'nin kıraat ilmi bağlamında reisülkurrâlığı inceleneyeektir.

Anahtar Kelimeler: Kıraat, Kurrâ, Reisülkurrâ, Gönemli Mehmet Efendi, Mucâz, Muciz

AN EXAMPLE OF A REİSÜLKURRÂ: GÖNEMLİ MEHMED EFENDİ

Abstract

The term "Reisülkurrâ" refers to the title given to those who have completed and perfected the science of Qira'at in a specialized manner, representing the leading authority among hafız and readers. During the Ottoman period, the position of Reisülkurrâ (Head of the Reciters.) was also referred to as "reisü meşâyihi'l-kurrâ." (Chief of the Masters of the Reciters) Additionally, in historical sources, the term Reisülkurrâ(Head of the Reciters.) is found in various forms such as "reisülkurrâ fi waktih" (Chief of the Reciters in his time), "reisü meşâyihi'l-kurrâ fi waktih" (Chief of the Masters of the Reciters in his time), "reisül-kurrâ fi asrih" (Chief of the Reciters in his era), "reisü meşâyihi'l-kurrâ fi asrih" (Chief of the Masters of the Reciters in his era), and "reisü meşâyihi'l-kurrâ fi devleti'l-'aliyye" (Chief of the Masters of the Reciters in the Sublime State). The Reisülkurrâ (Head of the Reciters.) position was one of the high-ranking offices associated with the Şeyhülislâm (Sheikh ul-Islam) during the Ottoman period, but today it has become a high-level title representing those engaged in the science of Qira'at. Although it may seem more of a symbolic rank, the existence of a directive from the Presidency of Religious Affairs regarding the Reisülkurrâ(Head of the Reciters.) shows the significance of the role. This directive includes the qualifications, selection process, and responsibilities of the Reisülkurrâ(Head of the Reciters.). According to this directive, a Reisülkurrâ (Head of the Reciters.) has the qualifications of mucaz (mujaz) (having received certification after studying the science of Qira'at at the Aşere-takrib (Ashara taqrîb) level), muciz (mujiz) (having issued certifications and remained actively involved in teaching Qira'at for a long time), icazette akdem (aqdem/akdem in ijazah) (the most senior based on the date of Takrib (taqrîb) certification), and müdebbir (mudabbir) (having the capability to manage ceremonies and represent effectively). The Reisülkurrâ (Head of the Reciters.) is the head of all hafız and qurrâ hafız in Turkey. Many individuals have served in the Reisülkurrâ (Head of the Reciters.) role from the Ottoman period to the present. Among them are Evliya Mehmed Efendi, Yusuf Efendi, Hüseyin Efendi, Şaban Efendi, Ali el-Mansûrî Efendi, Yusufefendizâde Abdullah Efendi, Çelebi İmam Mehmet Efendi, Arabzade Mehmet Emin Efendi, Kastamonulu Sûfi Ahmed Efendi, Cinzâde Mustafa Efendi, Salih Efendi, Ahıskalı Osman Efendi, Hacızâde Mehmed Efendi, Feyzullah Şeker Efendi, Vidinli

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Hasan Efendi, Çamaşırcızâde Ahmed Efendi, Abdullah Eyyübî Efendi, Bolulu Kara Hafız Ömer Efendi, Mevlevihanekapılı Mehmed Efendi, Turşucuzâde Ahmed Hıfzî Efendi, Molla Mehmed Emin Efendi, Mehmed Sâkıb Efendi, Varnalı Ahmed Hamdi Efendi, Bayındırlı Mustafa Bilge Efendi, Üsküdarlı Ali Efendi, Abdurrahman Gürses Efendi, Ahmed Arslanlar Efendi Our study focuses on Gönenli Mehmed Efendi, who assumed the position of Reisülkurrâ (Head of the Reciters.) in 1976 and held this position until his death. This study will examine Gönenli Mehmed Efendi's role in the context of Qira'at science, including his contributions as an imam, preacher, and Qur'an teacher, as well as his dedication to charitable services throughout his life.

Keywords: Qira'at, Qurrâ (Reciters), Reisülkurrâ(Head of the Reciters), Gönenli Mehmed Efendi, Mucâz(mujaz), Mucîz(mujiz)

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

BALIKESİR ESKİ MÜFTÜSÜ MEHMET EMRE VE ARAPÇA-TÜRKÇE MÜTERCİMLİK YÖNÜ (TAFSİLÜ'N- NEŞ'ETEYN VE TAFSİLÜ'S-SAADETEYN ÖZELİNDE)

Recep KIRCI

*Dr. Öğretim Üyesi, Balıkesir Üniversitesi/İlahiyat Fakültesi/Temel İslam
Bilimleri Bölümü/ Arap Dili ve Belagatı Anabilim Dalı/
recep.kirci@balikesir.edu.tr*

Özet

Bu çalışmada Balıkesir eski müftüsü Mehmet Emre'nin Arapça-Türkçe mütercimlik yönü, Arapça'dan Türkçe'ye tercüme ettiği *Tafsilü'n-Neş'eteyn ve Tafsilü's-Saadeteyn* üzerinden ele alınacaktır. Mehmet Emre 1927 yılında Manisa'nın Turgutlu ilçesinde doğmuştur. Babası imam hatip Hasan Efendi annesi Tevhide hanımdır. Fatıma, Nesibe ve Selime isimli 3 kızı vardır. İlk eğitimini babasından almış sonrasında imamlık yaptığı dönemde yakın köyde (Saruhanlı/Büyükbelen'de) imam olan Muhammed Hanefi Hoca Efendi'den Arapça dersleri almaya başlamıştır. İleriki zamanlarda Manisa'nın Demirci kazasında Kıran camiine imam olarak atanmış ve Demirci ilçe müftüsü Refik Akçalıoğlu'ndan Arapça derslerini okumaya devam etmiştir. Ders okuduğu esnada hocasından Süleyman Hilmi Tunahan Efendi Hazretlerinin (k.s.) ders ve irşad faaliyetlerini öğrenmiştir. Bu dönemde hocasından izin alarak Süleyman Efendi hazretlerini ziyaret edip kendisine intisap etmiştir. Üstadına nasıl intisab ettiği ile ilgili durumunu *"O, manevi rasatlarıyla bizi tespit etti ve önce dikkatimi, sonra sevgimi celbetti ve daha sonra kendimi huzuruna çekti"* sözleriyle dile getirmiştir. 1954 yılında Üstadının tekâmül kursunda kendisinden Şerh-i Akâid ve Usûl-i Fıkıh dersleri okur. Süleyman Efendi'den (k.s.) ders okumasının mutluluğunu *"Sevincim sonsuzdu. Çünkü zülcenâheyn bir alimin ders halkasında bu âcize de bir yer lütfedilmişti"* ifadeleriyle bildirmiştir. Resmi görevine imamlık vazifesi ile başlar. Sonrasında sırasıyla Eskişehir/Sivrihisar ilçe müftülüğü, Eskişehir il müftülüğü, Balıkesir il müftülüğü ve Bilecik il müftülüğü yapıp 1979 yılında emekli olur. Mehmet Emre kendisini tanıyanlar tarafından alim, edip, şair, çalışkan, zeki ve dürüst, efendi bir kişiliğe sahip olup görev yaptığı yerlerde halkın yüksek güvenine mazhar olan, yazdığını konuşabilen konuştuğunu da yazabilen velüd (üreten) bir yazar olarak bildirilmektedir. Müellifin, Fıkıh, hadis, akaid, İslam tarihi ile ilgili eserlerinin yanında Arapça'dan Türkçe'ye tercüme çalışmaları da vardır. Çok iyi derecede Arapça bilen Emre Hoca Arapça'dan Türkçe'ye *Şevâhidü'l-Hakk'dan Vehhâbilere Cevaplar, Rûhu's-Salâh Aynü'l-Hayât,*

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Riyâzû's-Sâlihîn Tercümesi, Emirü'l Mü'minine İtaatın Vücubı Hakkında Kırk Hadis, Cennet Bahçeleri İmanın Hakikatleri, Tafsîlû'n-Neş'eteyn ve Tahsilû's-Saâdeteyn, isimli eserleri anlaşılır bir dille tercüme etmiştir. Tercüme eserlerin isimlerinden de anlaşılacağı üzere müellif dini metinleri tercümeye yoğunlaşmıştır. İçerisinde bulunduğu dönemde Türkiye kamuoyu ve dini çevreler tarafından kabul gören Mehmet Emre gibi bir alim ile ilgili herhangi bir çalışma yapılmaması bizim açımızdan konuyu önemli hale getirmiştir. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman, literatür tarama ve analizi yöntemi kullanılmıştır. Öncelikle eserin Arapça basımı temin edilmiş arkasından mütercim tarafından Arapça ifadelerin Türkçe çevirisinde nasıl tercüme edildiği karşılaştırılmış ve sonuca varılmıştır. Bu çalışmada söz konu eser olan *Tafsîlû'n-Neş'eteyn ve Tahsilû's-Saâdeteyn* Ragıb el-İsfehani (ö. V./XI. yüzyılın ilk çeyreği) tarafından tasavvuf ve ahlaka dair yazılan bir eserdir. Emre Hoca eseri farklı gerekçelerden dolayı uzun bir zamana yayarak tercüme etmiştir. Zira eserin önsözünde tercümeye başladıktan sonra bazı nedenlerden dolayı birkaç yıl ara verdiğini bildirmektedir. Eserin Arapçası ile çalışmamıza konu olan Türkçe tercümesi karşılaştırıldığında mütercimin asıl metne sadık kalmakla beraber kelimelerin lügat/sözlük anlamına takılıp kalmadan içerisinde bulunduğu toplum tarafından kullanılan dilde anlaşılabilir bir şekilde tercüme ettiği görülmüştür. Ayrıca tahsil ettiği Arapça ilmi ve yaşadığı zamanda kullanılan konuşma dili Türkçe'yi edip bir şekilde tercüme esere yansıtmıştır. Eserin adı daha önceleri Hüseyin Mazhar tarafından *Tafsîlû'n-neş'eteyn Tercümesi*, Lütfü Doğan tarafından *Mutluluğun Kazanılması* ve Mevlüt F. İslamoğlu tarafından *İnsan: İki Hayat İki Saadet* şeklinde Türkçe'ye çevrilirken Emre Hoca tarafından *Dünya ve Ahiret Hayatı ve Bu İki Hayatta Saadetin Temini* şeklinde tercüme edilmiştir. Bu isim tercümeleri içerisinde bize göre en iyisi Emre Hoca'nın tercümesidir. Zira bu tercüme eserin içeriğinde bahsi mevzu ismin açıklanması ile son derece uyumludur. Son olarak Tercüme eserde ayetler Arapça harflerle verilip altına tercümeleri yapılmıştır. Müellif farklı eserlerinde ayetlerin latince harflerle yazılmasına sıcak bakmadığını dile getirmektedir. Çalışmanın amacı Balıkesir'in önemli şahsiyetlerinden olan ve halkın mazhariyetini kazanan Balıkesir eski müftüsü Mehmet Emre'nin tercümanlık yönünü ortaya koyarak alana katkı sunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Arapça, Tercüme, Balıkesir, Mehmet Emre, Tafsîlû'n-Neş'eteyn ve Tafsîlû's-Saâdeteyn.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

FORMER MUFTI OF BALIKESİR MEHMET EMRE AND ARABIC-TURKISH TRANSLATION DIRECTION (SPECIAL TO TAFSİLÜ'N-NEŞ'ETEYN AND TAFSİLÜ'S-SAADETEYN)

Abstract

In this study, the Arabic-Turkish translation aspect of the former mufti of Balıkesir, Mehmet Emre, will be discussed through Tafsilü'n-Neş'eteyn and Tafsilü's-Saadeteyn, which he translated from Arabic to Turkish. Mehmet Emre was born in 1927 in the Turgutlu district of Manisa. His father was an imam-hatip Hasan Efendi and his mother was Tevhide Hanım. He has three daughters named Fatima, Nesibe and Selime. He received his primary education from his father and later, during his time as an imam, he started taking Arabic lessons from Muhammed Hanefi Hoca Efendi, who was an imam in a nearby village (in Saruhanlı/Büyükbelen). Later, he was appointed as an imam to the Kıran Mosque in the Demirci district of Manisa and continued to take Arabic lessons from the Demirci district mufti, Refik Akçalıoğlu. While he was taking lessons, he learned from his teacher the lessons and guidance activities of Süleyman Hilmi Tunahan Efendi Hazretleri (k.s.). During this period, he visited Süleyman Efendi with permission from his teacher and became affiliated with him. He expressed the situation of how he became affiliated with his master as "He detected us with his spiritual observations and first attracted my attention, then my love and then drew me to his presence." In 1954, he read the lessons of Şerh-i Akâid and Usul-i Fiqh from his master in the development course. He expressed the happiness of taking lessons from Süleyman Efendi (k.s.) with the words "My joy was endless. Because this helpless person was also granted a place in the circle of lessons of a great scholar." He started his official duty as an imam. Later, he served as Eskişehir/Sivrihisar district mufti, Eskişehir provincial mufti, Balıkesir provincial mufti and Bilecik provincial mufti respectively and retired in 1979. Mehmet Emre is reported by those who know him as a scholar, literary man, poet, hardworking, intelligent, honest, and a gentlemanly person who has earned the high trust of the people in the places where he has served, a productive writer who can speak what he writes and write what he speaks. In addition to his works on jurisprudence, hadith, belief, and Islamic history, the author has also translated works from Arabic to Turkish. Emre Hoca, who has a very good command of Arabic, has translated from Arabic to Turkish the works titled Şevâhidü'l-Hakk'dan Vahhabilere Cevaplar, Rûhu's-Salâh Aynü'l-Hayât, Riyâzü's-Sâlihîn Çeviri, Forty Hadiths About the Obligation of Emirü'l Mü'minine, Cennet Bahçeleri İmanın Hakikatleri, Tafsilü'n-Neş'eteyn, and Tahsilü's-Saadeteyn in an understandable language. As can be understood from the names of the translated works, the author focused on translating religious texts. The fact that no study was conducted on a scholar like

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Mehmet Emre, who was accepted by the Turkish public and religious circles during his time, made the subject important for us. In this study, one of the qualitative research methods, document, literature review and analysis method, was used. First, the Arabic edition of the work was obtained, then the translator compared how the Arabic expressions were translated in the Turkish translation and reached a conclusion. The work in question in this study, Tafsilü'n-Neş'eteyn ve Tahsilü's-Saâdeteyn, is a work written by Ragıb el-İsfehani (d. first quarter of the 5th/11th century) on Sufism and morality. Emre Hoca translated the work over a long period of time for various reasons. Because in the preface of the work, he states that he took a break for a few years after starting the translation due to some reasons. When the Arabic version of the work is compared with the Turkish translation that is the subject of our study, it is seen that the translator, while remaining faithful to the original text, translated the words in a way that could be understood in the language used by the society he was in, without getting stuck on the dictionary meaning of the words. In addition, he eloquently reflected the Arabic language he studied and the Turkish spoken at the time he lived in, in the translated work. The name of the work was previously translated into Turkish by Hüseyn Mazhar as Tafsilü'n-neş'eteyn Tercümesi, Lütfü Doğan as Mutluluğun Kazanılması and Mevlüt F. İslamoğlu as İnsan: İki Hayat İki Saadet, while it was translated by Emre Hoca as Dünya ve Akhiret Hayat ve Bu İki Hayat Saadetin Temini. In our opinion, the best of these translations is Emre Hoca's translation. Because this translation is extremely compatible with the explanation of the name in question in the content of the work. Finally, the verses in the translated work are given in Arabic letters and their translations are made below. The author states in his different works that he does not approve of verses being written in Latin letters. The aim of the study is to contribute to the field by revealing the translation skills of Mehmet Emre, the former mufti of Balıkesir, who is one of the important figures of Balıkesir and has gained the honor of the people.

Key Words: Arabic, Translation, Balıkesir, Mehmet Emre, Tafsilü'n-Neş'eteyn and Tafsilü's-Saadeteyn.

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

DİN EĞİTİMİ VE KUR'ÂN'A ADANMIŞ BİR ÖMÜR: HAFIZ ÖMER HOCA'NIN BALIKESİR'İN DİNİ HAYATINA KATKISI

Nuriye İNCİ

*Dr. Öğr. Üyesi, Ege Üniversitesi Birgivi İlahiyat Fakültesi Temel İslam
Bilimleri Tasavvuf, incinuriye10@gmail.com*

Özet

Bu bildiride, Hafız Ömer'in Balıkesir'de hafızlık dönemi ve İstanbul'da eğitim hayatı ve hocaları, eğitimi zamanından bazı hatıraları, öğrencileri ve vazife anlayışı ile Balıkesir'in dinî hayatına sağladığı katkı ana hatlarıyla ele alınmıştır. 1943 yılında Balıkesir'in Savaştepe ilçesi, Sarıbeyler beldesinde doğan Ömer Hoca, ilköğrenimini tamamladıktan sonra hafızlık eğitimi için Balıkesir Yıldırım Camii Kur'an Kursu'na kaydedilir. Hafız Ahmet Karatoprak Hoca'nın (1923-2008) rahle-i tedrisinde hafızlığını tamamlar. Hafızlık sonrası hocasının referansı ve teşviki ile İstanbul'a Sultan Ahmet Camii imamı, Gönenli Mehmet Efendi'nin (1901-1991) rahle-i tedrisine gönderilir. Talim için ise İstanbul Fatih Camii'nde Kesik Bacak İsmail Efendi' den (1905-1972) ders almıştır. Ardından Diyarbakır'da askerlik görevini imam olarak tamamlamıştır. Terhis sonrası tekrar İstanbul'a dönerek Nuru Osmaniye Kur'an Kursu'nda Hacı Hafız Hasan Akkuş Hoca'nın (1885-1972) talim derslerine devam etmiştir. Önce Firuz Ağa Camii'nde merhum Prof. Dr. Bekir Topaloğlu'nun müezzinliği ardından Salkım Söğüt Camiinde vekâleten müezzinlik gibi görevlerde bulunmuştur. Kendisine asli görev tevdi edileceği sırada memleketinden gelen mektupta babasının hastalığı bildirilir ve annesi geri dönmesi konusunda ısrar eder. Hafız Ömer geri dönmek konusunda isteksizdir diğer yandan ailesini de yalnız bırakmayı vefasızlık gibi düşünür. Hocası ile istişaresinde geçen diyalog hayatının kararını almasında etkili olur. Hocası "İstanbul'da kalamıyorsan; İstanbul'u köyüne sen götürürsün" sözü Hafız Ömer'e bundan sonraki yaşamını tayin etme konusunda bir pusula işlevi görür. İstanbul'dan döner dönmez memleketinde hizmetlere başlar. Önce görevli olduğu camisini, halkın da katkılarıyla tamir ettirerek odasını Kur'an öğretimi için hazır hale getirir. Burada hem çocuklara hem de yetişkinlerle yıllarca dersler sürdürülür. Diğer yandan Savaştepe ilçesinde İmam Hatip Lisesi'nin kurulmasına öncülük etmiştir. Dönemin şartları ve ulaşım imkânları kısıtlı olmasına rağmen Savaştepe'nin civar köylerini tek tek dolaşarak okul çağına çocuğu olan aileleri, çocuklarının eğitimi konusunda ikna girişiminde bulunur. Kendi köyünden de bulduğu öğrencilerle birlikte yetmişe yakın talebenin veliliğini üstlenir. İmam

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

arkadaşları ile talebelere kalacak yer temini ve iâşesi gibi her türlü ihtiyaçlarının karşılanmasında Savaştepe halkını harekete geçirir. İlçenin ve civar köylerde eğitim ve dini hayatın canlanmasına katkı sağlar. Ayrıca Savaştepe İmam- Hatip okulunun yeni binasının inşaatı ve ilk kız öğrencilerin eğitime başlaması konusunda da destek verenlerdendir. Hafız Ömer 9 Mart 2023 tarihinde Balıkesir'de dar-ı bekaya irtihal etmiştir. Hayatı hakkında bilgilere vefatından üç yıl kadar önce yazmaya başladığı *Hayat Tercemem* başlıklı hatıratı, çocukları, öğrencileri ve yakın dostları ile yapılan görüşmeler yoluyla ulaşılmıştır. Bu bilgiler analiz edildiğinde Hafız Ömer Hoca'nın hayatını Kur'an öğretmeye adanmış olduğunu görülmektedir. İmamlık ve Kur'an Kursu öğreticiliği yanı sıra emekli olduktan sonra da evinde veya mahalle camisinde Kur'an derslerini sürdürdüğünü, vefatına kadar her zaman talebeleri ile eğitime devam ederek Balıkesir'in din eğitimi sahasına katkı sunduğu bilinmektedir. Ayrıca kabiliyetli talebelerini imkânlarla göre İstanbul, Bursa'ya yönlendirir. Hafız Ömer Hoca, yaşadığı bölgenin dini hayatını inşa etmede gayretleri ile ömrünün sonuna kadar yardım eden fedakâr şahsiyetlerden biridir. Bu bildiri onun adının unutulmaması ve yaptığı hizmetlere teşekkürün bir ifadesidir.

Anahtar Kelimeler: Balıkesir, Savaştepe, Hafız Ömer Hoca, Din Hizmetleri, Dini Hayat

A DEDICATED LIFE TO RELIGIOUS EDUCATION AND THE QUR'AN: HAFIZ ÖMER HOCA'S CONTRIBUTION TO THE RELIGIOUS LIFE OF BALIKESİR

Abstract

In this paper, Hafız Ömer's hafız period in Balıkesir and his education life and teachers in Istanbul, some of his memories from his education, his students and his understanding of duty, and his contribution to the religious life of Balıkesir are discussed in outlines. Born in 1943 in Sarıbeyler town, Savaştepe district of Balıkesir, Ömer Hoca was enrolled in Balıkesir Yıldırım Mosque Qur'an Course for his hafız education after completing his primary education. He completed his hafız education under the tutelage of Hafız Ahmet Karatoprak (1923-2008). After Hafız, with the reference and encouragement of his teacher, he was sent to Istanbul to study under the imam of Sultan Ahmet Mosque, Gönenli Mehmet Efendi (1901-1991). For training, he took lessons from Kesik Bacak İsmail Efendi (1905-1972) at Fatih Mosque in Istanbul. Then he completed his military service as an imam in Diyarbakır. After his demobilisation, he returned to Istanbul and continued the training lessons of Hacı Hafız Hasan Akkuş Hoca (1885-1972) at Nuru Osmaniye Qur'an Course. Firstly, he worked as the muezzin of the late Prof. Dr.

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Bekir Topaloğlu in Firuz Ağa Mosque and then as a deputy muezzin in Salkım Söğüt Mosque. When he was about to be entrusted with his main duty, his father's illness was reported in a letter from his hometown and his mother insisted that he return. Hafız Ömer was reluctant to go back, but on the other hand, he thought it would be disloyal to leave his family alone. The dialogue in his consultation with his teacher is effective in making the decision of his life. His teacher's words 'If you cannot stay in Istanbul, you will take Istanbul to your village' serve as a compass for Hafız Ömer to determine his life from now on. As soon as he returns from Istanbul, he starts to serve in his hometown. Firstly, he repairs the mosque where he is in charge with the contributions of the people and makes the room ready for Qur'an teaching. Here, lessons are continued for years with both children and adults. On the other hand, he pioneered the establishment of Imam Hatip High School in Savaştepe district. Although the conditions of the period and transport facilities were limited, he travelled to the surrounding villages of Savaştepe one by one and tried to convince families with school-age children about the education of their children. Together with the students he found from his own village, he undertook the guardianship of nearly seventy students. With his fellow Imams, he mobilised the people of Savaştepe to meet all their needs such as accommodation and food for the students. He contributes to the revival of education and religious life in the district and neighbouring villages. He is also one of those who supported the construction of the new building of Savaştepe Imam-Hatip school and the first female students to start education. Hafız Ömer passed away on 9 March 2023 in Balıkesir. Information about his life was obtained through his memoir titled *Hayat Tercemem*, which he started to write about three years before his death, and interviews with his children, students and close friends. When this information is analysed, it is seen that Hafız Ömer dedicated his life to teaching the Qur'an. In addition to being an imam and Qur'an Course instructor, it is known that he continued his Qur'an lessons in his home or neighbourhood mosque after his retirement and contributed to the field of religious education in Balıkesir by continuing education with his students until his death. He also directed his talented students to Istanbul and Bursa according to the opportunities. Hafız Ömer Hodja is one of the devoted personalities who helped to build the religious life of the region he lived in with his efforts until the end of his life. This paper is an expression of gratitude for his name not to be forgotten and his services.

Key Words: Balıkesir, Savaştepe, Hafız Ömer Hodja, Religious Services, Religious Life

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

SINDIRGI EĞRİDERELİ “HACI BABA” İBRAHİM (AKBAŞ) EFENDİ

İsa BALDEMİR

Öğr. Gör. Dr., Balıkesir Üniversitesi Rektörlük Türk Dili
isa.baldemir@balikesir.edu.tr

Özet

1300’de (1885) Sındırgı Eğridere Mahallesi’nde doğan İbrahim Efendi, küçük yaşta Kırkağaç Ayanzâde Medresesi’ne verilmiştir. Burada Uşşakî meşâyihinden Akhisar Kömürcülü Bekir (Erenbaş) Efendi’den ders ve icâzet alarak köyüne dönmüştür. Medrese eğitimi ve Sarı Hoca Camii imamlığı dolayısıyla yirmi üç yıl Kırkağaç’ta kalmıştır. 1. Dünya Savaşı başlarında Bandırma’da gerçekleştirilen ve o dönem çok önem verilen “efendilik” imtihanında köylüsü Mehmet, Göcüklü Muharrem ve Emin Efendilerle başarılı oldukları için önce sefer görev emrinden muaf tutulmuş; ancak Çanakkale Savaşı’nın sonlarında çoğu aydın gibi o da cepheye çağırılmıştır. Henüz talimdeyken çatışmalar bittiğinden fiili savaşa girmeden köyüne dönmüştür. Ailesi ve çocuklarının geçimi için tarım ve daha çok hayvancılıkla meşgul olmuş ve köy mescidinde yaklaşık altmış beş yıl fahrî imamlık yapıp çocuk okutmuştur. 1941’de vefat eden Emine hanımdan beş çocuğu olmuş, daha sonra da Hatice hanımla evlenmiştir.

İşgal yıllarında bir Yörük obasında yaşadığından yayla ve kışla hayatında Yunan zulmünden kaçarak ailesiyle hayatta kalabilmiştir. Cumhuriyet’in ilk yıllarında köyünde normal bir hayat sürse de gerek kendi çocuklarının gerekse de köy çocuklarının eğitiminde sorumlu hissetmiş ve mahallesinde küçük bir oda (mescit) yaptırmıştır. 1947’de üçüncü oğlu Mehmet’i evlendirmek için ev ihtiyacı çıkınca mescidi eve dönüştürmüş ve 1949’da cami inşasına girişmiştir. Çevreden cami yapılan yerde su olmamasından çok eleştiri alsa da o yaklaşık iki yüz metre uzaklıktaki arazi tabanına 12 metrelik kuyu kazdırmış; ancak yeterli miktarda oradan da su çıkmayınca yaklaşık beş kilometre uzaklıktan Kırkağaç Gelenbe’den develerle getirttiği 14 bin toprak künkle yetmiş günde su getirtmiştir.

1917-1949 arası Türkiye’den düzenli hacca gidilmemiş, devlet kontrolündeki ilk katile, kendi köyünden üç kişiyle Hacı Baba’nın da bulunduğu, 1950’de gitmiştir. Bu hacda medrese arkadaşları Akhisarlı Kamil (Mısırlı) ve Kömürcülü Sadık (Erenbaş) Efendiler de bulunmaktadır. Hac sonrası kafilesindeki kendi köylülerinin ve komşu köylerden ileri gelenlerin ona teveccühleri daha da kesifleşmiş, çevresi çocuklarını onun yanına verip okutmasını istemişlerdir. Büyük emek

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

verdiği Cami, yanındaki odası ile yavaş yavaş bir eğitim mekanına bürünmüş, 1950 sonrasında cuma hutbelerini ve namazını sürekli kendisi icra ettiği halde küçük çocukların eğitimini daha önce yetiştirdiği gençler icra etmiştir.

1950 sonrası ilk Bigadiç köylülerinin kullandığı “Hacı Baba” ifadesi zamanla kendi köyü ve çevrenin de benimsediği bir adlandırmaya dönüşmüştür. Ölümüne dek hiç ziyaretçisi eksik olmamış, söylediklerinin bir bir ortaya çıkmasıyla keramet ehli, Allah dostu diye hep itibar görmüştür. Sındırgı, Akhisar, Bigadiç ve Kırkağaç çevresindeki köylerden insanlar 1968’de ölümüne dek akın akın ona derslenmeye gelmişlerdir. Bânisi olduğu Eğridere İşinilir Camii’nin son cemaat mahallinde medfundur. Yolu üçüncü oğlu Mehmet, Hisaralanlı Hacı Hasan, Bakırlı Hacı İsmail Efendilerce günümüze dek sürdürülmüştür.

Anahtar Kelimeler: *Hacı Baba Sındırgı Eğridere Uşşâkîlik*

SINDIRGI EĞRİDERELİ “HACI BABA” İBRAHİM (AKBAŞ) EFENDİ

Abstract

Born in 1300 (1885) in the Eğridere Neighborhood of Sındırgı, İbrahim Efendi (Akbaş) was sent to Kırkağaç Ayanzâde Madrasah at a young age. Here, he received lessons and an licence from Akhisar Kömürcülü Bekir (Erenbaş) Efendi, an Uşşakî sheikh, and returned to his village. He stayed in Kırkağaç for twenty-three years due to his madrasah education and his position as the imam of Sarı Hoca Mosque. At the beginning of World War I, he was exempted from the expedition duty order at first because he and his fellow villagers Mehmet, Göçüklü Muharrem and Emin Efendi were successful in the “efendilik” exam held in Bandırma, which was very important at the time; however, like most intellectuals, he was called to the front towards the end of the Çanakkale War. Since the fighting ended while he was still in training, he returned to his village before entering actual combat. He was engaged in agriculture and mostly animal husbandry to support his family and children and served as an honorary imam in the village mosque for about sixty-five years and educated children. He had five children with Emine Hanım, who passed away in 1941, and later married Hatice Hanım.

Since he lived in a Yoruk tribe during the occupation years, he was able to survive with his family by escaping from Greek oppression in the highlands and barracks. Although he lived a normal life in his village in the early years of the Republic, he felt responsible for the education of both his own children and the village children and had a small room (mosque) built in his neighborhood. When he needed a house to marry his third son Mehmet in 1947, he converted the mosque into a house

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

ÖMER SEYFETTİN'İN “İLK NAMAZ” İSİMLİ HİKAYESİ

Seyfullah KORKMAZ

*Prof. Dr., Seyfullah Korkmaz, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Fen
Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi, seyfullahkorkmaz@ahievran.edu.tr
Orcid: 0000-0001-9611-4798*

Özet

Balıkesir ili Gönen ilçesinde doğmuş olan meşhur Türk yazar Ömer Seyfettin'in "İlk Namaz" isimli hikayesi, Balıkesir'in dini hayatı hakkında önemli bilgiler sunmaktadır.

Bu hikayede, Ömer Seyfettin, ilk defa, sabah namazını nasıl kıldığına dair hatıralarını dile getir. Soğuk bir kış sabahı, erkenden yakılan bir sobanın sıcaklığında, annesi ve hizmetçilerinin de yardım ve irşatlarıyla Ömer Seyfettin, abdestini alır ve sabah namazını kılar. Sabah namazı vaktinin en bereketli ve en huzurlu zamanından nasıl faydalandırıldığı güzel bir Türkçeyle edebi ifadelerle anlatılır..

"İlk Namaz" hikayesi, Ömer Seyfettin'in *Bahar ve Kelebekler* isimli hikaye kitabında yer alır. Hikaye diğer yönüyle bu hatıra, 1 Kânunisanı 1320 (14 Ocak 1905) tarihinde yazılmıştır.

Hikayede Ömer Seyfettin'e abdest aldırılışı şu ifadeler ile anlatılır:

"Haydi, besmele çek ..." "Pervin ılık suyu ellerime döküyor, annem başucumda: 'Yüzünü ... şimdi kollarını, yine üç defa ... ' diye fısıldıyor, unuttukça: 'A! Hani başına mesh?' gibi uyanlarla yanlışlarımı bana tekrar ettiriyordu. Aptes bitince annemle beraber yavaş bir sesle namaz dualarını okuyacak kollarımı ve yüzümü kuruladık..."

Hikayede, namazı nasıl kıldığına dair şu ifadeler de dikkat çeker:

"Küçücük ben, onunla bir seccadede, bir yavru samimiyet ve saadetiyle o yüce, o hassas anne vücudunun yanında durdum. İki sözle bana yapacağımı, önceden öğrettiklerini tekrar etti:

"İki rekat sünnet ... Gece öğrendiklerini ekle, unutmadın ya? .. "

"Hayır ... " "Haydi ... "

O iftitah tekbirini ellerini omuzlarına kaldırarak bir kadın gibi yaparken ben de gayri ihtiyarı onu taklit etmiştim. Sünneti bitirdikten sonra bana, gözlerinin tatlı ve içe işleyen tebessümüyle gülerek: "Yavrum" demişti, "sen kadın mısın? .. Kadınlar öyle başlar, sen erkeksin, ellerini kulaklarına götüreceksin." Ve sıcak elleriyle benim küçük ellerimi kulaklarıma kaldırarak, "İşte böyle ... " diyerek erkek iftitahını öğretti.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Annesi ona, namazdan sonra nasıl dua edileceğini de öğrettiğini şu ifadelerden anlıyoruz:

Dua ederken sordum: "Nasıl dua edeceğim anne? .. " O dua ediyor ve dudakları hareket ettikçe başörtüsü de titrer gibi oluyordu. Başını salladı, duasını bitirdikten sonra, daha hala hatırimda:

"Önce İslam olduğum için ey Cenab-ı vacibü'l-vücut, sana hamt ederim, de ... Sonra vatanımızın düşmanlarını perişan etmeni senden dilerim, de ... Sonra da bütün eziyet çeken, hasta olan, felakette bulunan, fakir olan Müslümanların selamet ve sıhhatlerini senden temenni ederim, de ... En sonra kendin için, kendi iyi olman ve şeytanın yalanlarına aldanmaman için dua et!"

Bu "İlk Namaz" hikayesi, (hatıra yazısı) Balıkesir'deki çocuk din öğretimi ve o yıllarda Balıkesir'deki bir Müslüman evinin manevi atmosferi hakkında ayrıntılı bilgiler sunmaktadır.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

HIDIRELLEZ KUTLAMALARINDA BAHARIN MÜJDECİSİ BİTKİLER: İNANÇLAR VE UYGULAMALAR ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Selami SELVİ, Fatih SATIL

*Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi, Altınoluk MYO, Bitkisel ve Hayvansal
Üretim Bölümü, sselvi2000@yahoo.com*

*Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü,
fsatil@gmail.com*

Özet

Hıdırellez, doğanın canlanmasını, toprağın bereketini ve Hızır ile İlyas peygamberlerin bir araya geldiği gün olarak kabul edilen, Türk kültüründe kutlanan önemli bir bahar bayramıdır. Bu bayram, tarihsel kökenleri net olmayan, bereket teması ve estetik sembollerle iç içe geçmiş, milli bir kültürel miras niteliği taşımaktadır. Bu çalışmada, Balıkesir ve çevresinde Hıdırellez kutlamaları sırasında yerel halkın dileklerinin gerçekleşmesi için kullandığı bitkiler derlenmiştir. Ayrıca Hıdırellez'in gelişini simgeleyen bazı bahar bitkilerine de yer verilmiştir. Araştırma sonucunda, Hıdırellez kutlamalarında 16 farklı bitkinin ve bazı baklagil türlerinin yaygın olarak insanlar tarafından kullanıldığı tespit edilmiş ve bu türleri nasıl kullandıklarına yer verilmiştir. Hıdırellez günü en sık kullanılan bitkinin gül (*Rosa spp.*) türleri olduğu belirlenmiştir. Çalışma, yerel halkın hıdırellez günü kullandığı bu bitkilerin sembolik ve ritüel kullanımlarını ortaya koyarak, doğa ile insan arasındaki kadim bağın devamlılığına dikkat çektiğini de ortaya koymuştur. Sonuç olarak, bu tür ritüellerin doğruluğu bilimsel bir zeminde tartışılabileceği; ancak, modern yaşamın getirdiği sıkışmışlık hissinden kurtulmak ve doğayla daha yakın bir bağ kurmak için bu tür uygulamaların manevi bir rahatlama sağladığının göz ardı edilmemesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hıdırellez, Ritüel, Balıkesir, Dilek, Gül

Plants as Harbingers of Spring in Hıdırellez Celebrations: An Evaluation of Beliefs and Practices

Abstract

Hıdırellez is an important spring festival celebrated in Turkish culture, marking the revival of nature, the fertility of the land, and the day when

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

the prophets Hızır and İlyas are believed to meet. This festival, characterized by its historic roots intertwined with themes of fertility and aesthetic symbols, represents a national cultural heritage. In this study, plants used by local people during Hıdırellez celebrations in Balıkesir and its surroundings to fulfill their wishes are compiled. Additionally, certain spring plants symbolizing the arrival of Hıdırellez are also highlighted. The research identified that 16 different plants and some legume species are commonly used by people during Hıdırellez celebrations, along with the methods of their usage. It was determined that the most frequently used plant on Hıdırellez day is the rose (*Rosa* spp.) species. The study highlights the symbolic and ritualistic uses of these plants by the local people on Hıdırellez day, underscoring the continuity of the ancient bond between nature and humans. In conclusion, while the validity of such rituals can be scientifically debated, it should not be overlooked that these practices provide spiritual relief by helping individuals escape the constraints of modern life and forge a closer connection with nature.

Keywords: Hıdırellez, Ritual, Balıkesir, Wish, Rose

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

COĞRAFYANIN İNSAN ÜZERİNDE ETKİSİYLE DEĞİŞEN İSLAMİ HAYAT

İbrahim YILMAZ

Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi/ İlahiyat Fakültesi, iyilmaz@atauni.edu.tr

Özet

Coğrafyanın insan kaderi üzerindeki etkisini ilk olarak İbn Haldun ele alır ve bunu tarihi örneklerle ispatlar. Daha sonra bunu Montesquieu dile getirir. Aralarında yaklaşık olarak dört asır vardır. Düşünce tarihinde ise bunun temsilcisi Buckle'dir. O aynı zamanda modern tarihin babası olarak da isimlendirilir. Buckle, toplumsal olaylarla coğrafya koşulları arasında sıkı bir ilişki olduğunu varsayar ve sosyal gelişmede temel etkenin bu koşullar olduğunu ileri sürer. Ona göre tüm toplumsal olaylar, toprak özellikleri, iklim, su kaynakları ve akarsuların durumuna göre belirlenmektedir. Buckle, toplumsal olayların Tanrı'ca belirlendiği görüşüne karşı çıkmaktadır. Diğer taraftan o, düşüncelerini ve kuramlarını sömürgeciliğin savunulması yönünde kullanmıştır.

Aslında insan, yaşadığı çevreyle ve coğrafyayla sürekli bir mücadele içindedir. Tarih dediğimiz şey de bu mücadelenin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Peki, bu tarihin aktörü nedir? Tarihin aktörü bazı toplumlarda insan zekâsı, bazılarında din, bazılarında gelenek, bazılarında her şeyi olduğu gibi kabullenmektir. İnsan zekasının hakim olduğu toplumlarda modern birey ve toplumları görmek mümkündür. İnsan unsuru, kendisiyle, çevresiyle, coğrafyasıyla hem barış halinde, hem de savaş halindedir. Savaş ve barış kaçınılmazdır. İnsan, zekasıyla maddi dünyayla çarpıştığı müddetçe, kazanır veya kaybeder. Ancak onun sayesinde zekasını kullanan mücadeleciler ve sağlıklı bir toplum ortaya çıkar.

Marksizm'de tarihi maddecilik söz konusudur. İnsanın tabiatla mücadelesini dile getirir ve tabiatı izah eder. Materyalizm, maddeyi doğadaki temel madde olarak kabul eden bir felsefi tekçilik biçimidir. Bu felsefeye göre zihinsel durumlar ve bilinç dahil her şey, maddi şeylerin ve maddi etkileşimlerinin sonucudur. Felsefi materyalizme göre zihin ve bilinç, maddi süreçlerin (insan beyninin ve sinir sisteminin biyokimyası gibi) yan ürünleridir. Bunlar olmadan zihin ve bilinç var olamaz.

Bütün insanlık tarihinde ruhçuluk ve maddecilik söz konusu olmuştur. Genel itibarıyla insan unsuru hangi coğrafyada dünyaya gelirse gelsin ya ruhçu olur, ruhçuluğu ile bir hayat tarzı sürer ya da maddeciliği ile ortaya çıkar ve madde egemen bir hayat sürer. İslam dünyasında tarih boyunca bu iki hayat felsefesini bazen ayrı ayrı, bazen de bir arada

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

görmek mümkündür. Yani egemen düşünce ancak egemen sınıfın düşüncesidir. İslam dünyasına egemen olan sınıflar, bu iki felsefeden birisini benimsemişler ve ona göre hareket etmişlerdir.

Bu bildiride coğrafyanın değişmesi ya da insanların coğrafyalarını değiştirmeleri ile meydana gelen kimlik ve düşünce planında günümüzdeki Müslümanlarda görülen değişimler ele alınacaktır. Ayrıca değişmemede ısrar eden İslami topluluklar bilimsel analize tabi tutulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Coğrafya, insan, değişim, düşünce, din.

CHANGING ISLAMIC IDEAS DUE TO THE EFFECT OF GEOGRAPHY ON HUMANS

Abstract

Ibn Khaldun was the first to discuss the impact of geography on human destiny and prove this with historical examples. Montesquieu later expresses this. There are approximately four centuries between them. In the history of thought, its representative is Buckle. He is also called the father of modern history. Buckle assumes that there is a close relationship between social events and geographical conditions and argues that these conditions are the main factor in social development. According to him, all social events are determined by soil properties, climate, water resources and the condition of rivers. Buckle opposes the view that social events are determined by God. On the other hand, he used his thoughts and theories to defend colonialism.

In fact, humans are in a constant struggle with the environment and geography they live in. What we call history emerges as a result of this struggle. So what is the actor of this history? The actor of history is human intelligence in some societies, religion in some, tradition in some, and acceptance of everything as it is. It is possible to see modern individuals and societies in societies where human intelligence prevails. The human element is both at peace and at war with itself, its environment, and its geography. War and peace are inevitable. As long as man clashes with the material world with his intelligence, he wins or loses. Only thanks to him, a combative and healthy society that uses its intelligence emerges.

There is historical materialism in Marxism. It expresses man's struggle with nature and explains nature. Materialism is a form of philosophical monism that regards matter as the fundamental substance in nature. According to this philosophy, everything, including mental states and consciousness, is the result of material things and their material interactions. According to philosophical materialism, mind and

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

consciousness are byproducts of material processes (such as the biochemistry of the human brain and nervous system). Without these, mind and consciousness cannot exist.

Spiritualism and materialism have existed throughout human history. In general, regardless of the geography in which the human element is born, he either becomes a spiritualist and leads a lifestyle with spiritualism, or he emerges with materialism and lives a life dominated by matter. Throughout history in the Islamic world, it is possible to see these two philosophies of life sometimes separately and sometimes together. In other words, the dominant thought is only the thought of the ruling class. The classes that dominated the Islamic world adopted one of these two philosophies and acted accordingly.

In this paper, the changes seen in today's Muslims in the identity and thought plan that occur with the change of geography or people changing their geography will be discussed. Additionally, Islamic communities that insist on remaining unchanged will be subjected to scientific analysis.

Key Words: Geography, people, change, thought, religion

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

BALIKESİR'İN MEŞHUR ÂLİMİ İMÂM BİRGİVÎ VE TECVİD İLMİNDEKİ YERİ

Hasan Hüseyin HAVUZ

Dr. Öğretim Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

*Kur'an-ı Kerim Okuma ve Kıraat İlmi Anabilim Dalı, Afyonkarahisar,
Türkiye, hhhavuz@aku.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4388-9383*

Özet

Birgivi Mehmed Efendi (10 Cemaziyevvel 929/27 Mart 1523 Cuma günü) Balıkesir'de dünyaya geldi. İlk tahsilini babasının yanında yaptı. Ondan Arapça, mantık ve diğer bazı ilimleri okudu, bu arada Kur'an'ı da ezberledi. Daha sonra İstanbul'a giderek Mahmutpaşa mahallesinde Küçük Şemseddin Efendi'den ders aldı. 53 yıllık kısa ömründe İslami ilimlerin her alanında eser yazmış, toplamda 57 eser telif etmiştir. Ahlak, Tefsir, Hadis, Kelâm, Fıkıh, Tecvid, Ferâiz, Sarf, Nahv, Astronomi ve Tasavvuf gibi alanlarda yazmış olduğu eserlerle topluma yol göstermiştir. Bu eserlerin, 15 tanesi İslam hukuku, 12 tanesi Arapça öğretimi, 11 tanesi itikâd ve ibadet konuları, 8 tanesi ahlak ve tasavvuf meseleleri, 4 tanesi Kur'an ilimleri, 3 tanesi hadis bilgisi ve 4 tanesi de farklı konularla ilgilidir. Kur'an ilimleri ile ilgili olan eserlerinden tefsir; Arapça bir eser olup, Fâtihâ sûresinden başlayıp Bakara sûresinin 98. âyeti ile sona ermektedir. Ahsenü'l-kasas adlı eser, Yusuf sûresinin tefsiridir. Risâle fî beyânî rusûmî'l-Mesâhifî'l-Osmâniyyeti's-Sitte ise mushaf hattına dair Arapça bir eserdir. ed-Dürü'l-yetim fî't-tecvîd adlı eser, tecvide dair Arapça bir eserdir. Birgivi'nin Arapça ve tecvid konusunda etkili olan ders kitabı niteliğinde kıraat ilmine dair bir eseri bulunmamaktadır. Onun hayat hikayesinde de kıraat ilmi tahsilinden bahsedilmemektedir. Ancak onun tecvid alanında yazdığı ed-Dürü'l-yetim adlı Arapça yazılan tecvid eseri ilim tahsilinde şerhleri ve tercümeleriyle önemli rol oynamıştır. İmam Birgivi, bu risâlesinde genel tecvid kurallarını ve bunların bazı kıraat ihtilaflarında nasıl uygulandığından kısaca bahsetmektedir. Eserin muhtevasında besmele, hamd, salavât ve dua'dan sonra, tecvid'in tanımı, harflerin mahreçleri ve sıfatları, tenvîn ve sâkin nûn'un hükümleri, medler, vakf ve sekteler, tilavet çeşitleri ve harflerle ilgili uyarılar vardır. Müellif, zikredilen bu ana konularla beraber bunların alt bölümlerini de zaman zaman örneklerle açıklamıştır. Bu çalışmada imam Birgivi'nin hayatı hakkında bilgi verilmiş, akabinde ed-Dürü'l-yetim adlı eserinin Kur'an eğitimindeki yerinden bahsedilerek, metodu ve muhtevası incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kıraat İlmi, Tecvid, İmâm Birgivi, ed-Dürü'l-yetim.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

FAMOUS SCHOLAR OF BALIKESİR, İMÂM BİRGİVÎ AND HIS PLACE IN THE SCIENCE OF TAJWÎD

Abstract

Birgivi Mehmed Efendi (10 al-jumadia a-lawwal 929/Friday, 27 March 1523) was born in Balıkesir. First, he studied Arabic, logic and some other sciences from his father and also memorized the Qur'ân. Later, he went to Istanbul and took lessons from Small Shamsuddîn aafandi in the Mahmutpaşa neighborhood. In his short life of 53 years, he wrote works in every field of Islamic sciences, he wrote 57 works in total. He guided the society in areas such as Ethics/al-akhlâk, Tafsîr, Hâdith, Kalâm, Fiqh, Tajwîd, Farâiz, Sarf, Nahv, Astronomy and Sufism. Of these works, 15 are about al-huqûq al-aslamia Islamic law, 12 are about teaching Arabic, 11 are about el-'akâ'id and al-ibādât, 8 are about issues of Ethics and Taşawwuf/Sufism, 4 are about Qur'anic sciences, 3 are about Hadith knowledge and 4 are about various subjects. His works related to the sciences of the Qur'ân, Tafsîr, is an Arabic work, starting from the al-Fâtiha Sûrah and ending with the 98th verse/al-âyah of the Baqarah Sûrah. al-Durru al-Yatîm fî al-Tajwîd is an Arabic work on tajwîd. Al-Risâlat fî bayâni rusûm al-masâhif al-uthmania is an Arabic work on the Mushâf writing. The work called al-Ahsanu'l-Qasas is a commentary on the Yusuf Surah. Birgivi does not have a work on the science of qirâ'ât that is an influential textbook on Arabic and Tajwîd. There is no mention in his life story that he learned the science of qirâ'ât. However, his Arabic Tajwîd work named al-Durru al-Yatîm, which he wrote in the field of tajwîd, played an important role in the education of knowledge with its commentaries (explanations) and translations. In this treatise, İmâm Birgivi briefly mentions the general tajwîd rules and how they are read in some recitation disputes. The content of the work includes, after the Basmala, Hamd, Salawât and Duâ, the definition of tajwîd, the origins and attributes of the al-ḥarf/letters, the rules of al-Tanwîn (two al-haraka) and al-sâkin al-Nûn, al-madds, waqf and al-saktas, types of reading and warnings about the al-ḥarf/letters. Along with these main subjects, the author has also explained their sub-sections from time to time with examples. In this study, information about the life of İmam Birgivi is given, then the place of his work al-Durru al-Yatîm in Qur'ân education is mentioned and its method and content are examined.

Key Words: The Science of Qirâ'ât, Tajwîd, İmâm Birgivi, al-Durru al-Yatîm.

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

OSMANLI DÖNEMİNDE VAKIF İDARİ YAPISI VE PERSONEL ATAMALARI: BALIKESİR'DEKİ CAMİ VE MESCİTLER ÜZERİNE BİR İNCELEME

Mustafa POLAT

*Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi ve
Sanatları Bölümü, mustafa.polat@balikesir.edu.tr*

Özet

Müslüman toplumlarda tarih boyunca iktisadi ve içtimai alanda önemli roller üstlenen vakıflar, Osmanlı döneminde sayı ve etki açısından daha da artış göstermiştir. Vakıflar, insanlığa sosyal, dinî, kültürel ve iktisadi alanlarda çeşitli hizmetler sunmuş; bu hizmetlerin ifası için cami, medrese, mektep, kütüphane, darüşşifa ve kervansaray gibi kurumsal yapılar inşa edilmiştir. Bu yönüyle vakıflar, Osmanlı içtimai yapısında önemli bir işlev üstlenmiş ve kamu yararına hizmetlerin sürdürülebilirliğini sağlamıştır.

Bu çalışmada, Osmanlı dönemine ait Balıkesir'deki vakıf eserlerinden cami ve mescit gibi yapıların incelenmesi amaçlanmaktadır. İncelemenin ana kaynağını, şehir tarihi yazımında önemli bir yere sahip olan hurûfât defterleri oluşturmakta olup, Osmanlı arşiv belgeleri ve konuyla ilgili literatür de çalışmada kullanılmaktadır. Bu bağlamda, incelenen vakıf eserlerinin tarihi, mimari ve toplumsal açıdan değerlendirilmesi hedeflenmektedir. Hurûfât defterleri, vakıflara yapılan atamalara ilişkin bilgiler sunarak, hangi kişilerin ne zaman görevlendirildiğini ve bu görevlilerin aldıkları ücretleri ayrıntılı bir şekilde açıklamaktadır. Bu defterler, vakıf yönetiminde görev alan personelin atanma süreçlerini ve maaş düzenlemelerini kayıt altına alarak Osmanlı dönemi vakıf teşkilatının idari yapısına ışık tutmaktadır.

Çalışma kapsamında Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde yer alan 24 defter tespit edilerek incelenmiştir. Bu defterlerde toplam 1285 kayıt bulunmaktadır ve bunların büyük bir kısmı cami ve mescitlere yapılan atamalarla ilgilidir. İncelenen kayıtlardan, imam, hatip, zaviyedar, cüzhan ve müezzin gibi görevlilerin görev yerleri, görev değişikliklerinin sebepleri, aldıkları ücretler ve tayin tarihleri gibi bilgilere ulaşılmıştır. Elde edilen bu veriler, vakıf bünyesinde görev yapan personelin yönetsel süreçleri hakkında önemli bilgiler sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Balıkesir, T. C. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Hurûfât defterleri, vakıf, cami.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

FOUNDATION ADMINISTRATIVE STRUCTURE AND PERSONNEL APPOINTMENTS IN THE OTTOMAN PERIOD: A STUDY ON MOSQUES AND MASJIDS IN BALIKESİR

Abstract

Foundations, which have played important roles in the economic and social fields of Muslim societies throughout history, increased in number and influence during the Ottoman period. Foundations have provided various services to humanity in social, religious, cultural, and economic fields; Institutional structures such as mosques, madrasahs, schools, libraries, hospitals and caravanserais were built to perform these services. In this respect, foundations played an important role in the Ottoman social structure and ensured the sustainability of services for the public good.

This study, it is aimed to examine the foundation works such as mosques and masjids in Balıkesir from the Ottoman period. The main source of the survey is type books, which have an important place in city history writing, and Ottoman archive documents and literature on the subject are also used in the study. In this context, it is aimed to evaluate the foundation works examined from historical, architectural and social perspectives. Hurûfât books provide information about appointments to foundations, explaining in detail which people were appointed when and the wages these officials received. These books shed light on the administrative structure of the foundation organization in the Ottoman period by recording the appointment processes and salary arrangements of the personnel involved in the foundation management.

Within the scope of the study, 24 notebooks in the Archives of the General Directorate of Foundations were identified and examined. There are 1285 records in these books, and most of them are related to appointments to mosques and masjids. From the records reviewed, information such as the places of duty of officials such as imams, hatips, zawiye-dars, juzhans and muezzins, the reasons for their change of duty, the wages they received and their appointment dates were obtained. These data obtained provide important information about the managerial processes of the personnel working within the foundation.

Key Words: Balıkesir, Republic of Turkey Directorate General of Foundations Archives, Hurûfât books, foundation, mosque.

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

SEYAHATNAMELERDE BALIKESİR'DE DİNİ GÜNDELİK HAYAT

Hamit AKTÜRK

*Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri
Bölümü, akturkhamit@gmail.com*

Özet

Seyahatnameler, gayri resmi tarihin önemli belgeleri arasında yer alır. Seyyah gezip gördüğü halklar, kültürler, inançlar, mekanlar, gelenek görenek hakkında bilgiler aktarır. Resmi tarihin arşivlerinde bulunmayan bir çok bilgi seyahatnamelerde mevcuttur. Tarihin derinliklerinde de olsa günümüz dünyasında da olsa gündelik hayatın kılcallarını görebilmenin imkanlarından biri de seyahatnamelerdir. Seyyahın aktardığı bilgilerden bazıları Tarih bilimi açısından tartışılabilir olsa da sosyal bilimci, gündelik hayat ve kültür araştırmacısı için hazine niteliğindedir.

Modern öncesi dönemde, bilgi edinme yollarından biri de seyyahlar ve ürettikleri ürünlerdir. Seyyah gezip gördüğü mekan ve yaşam tarzlarını onu görmeyenlere tanıtır, bunu yaparken dışarıdan bir gözlemci olarak izlenimlerini aktarırdı. Seyyahlardan bazıları karşılaştığı yeni kültüre karşı tarafsız olmaya çalışırken bir çoğu da kendi değer yargılarıyla bu yeni kültürü tartar ve gözlemlerine değer yüklerdi.

Dini yaşamın bireysel ve toplumsal tezahürlerini görebilmenin önemli yollarından biri de gündelik hayata sinen dinseliliği incelemektir. Seyyahlar, dışardan bir gözlemci olarak; kurumlaşmış ve temsil edilen dini hayatın yanında hatta belki de ondan daha fazla dinin kültür ile iç içe geçen gündelik hayatı fark edebilme potansiyeline sahiptirler. Bunu başarabilen seyyahlar, toplumsal yapının kılcallarının, bir zaman dilimi için bile olsa fotoğrafını sunabilirler. Gerek Evliya Çelebi, daha kısıtlı da olsa İbni Batuta eserlerinde gündelik hayatın kılcallarını tasvir ederler. Gezdikleri ve gördükleri zaman dilimi için araştırmacılara dini gündelik hayat hakkında kıymetli bilgiler verirler.

Çalışmamızda, İbni Batuta ve Evliya Çelebinin Balıkesir ve çevresindeki gündelik hayatı, sosyo kültürel ve dini yaşamı hangi açılardan gözlemlediği ve nasıl değerlendirdiğini ele alacağız.

Bilindiği gibi İbni Batuta 14. Yüzyılda yaşamış Mağrip'li bir Berberi seyyah iken Evliya Çelebi 17. Yüzyılda yaşayan Osmanlı bürokrati ve seyyahıdır. İki farklı zaman dilimi ve iki farklı kültür ve medeniyetin üyesi iki seyyahın gözlem ve değerlendirmeleri bize hem zamansal

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

farklılık açısından bir kıyaslama hem de iki farklı bakış açısını karşılaştırma imkanı verecek olması açısından ilginç olacaktır.

Çalışmamızda dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde seyahatnameler ve onların epistemolojik değerini ele alacağız. İkinci bölümde İbni Fadlan ve evliya Çelebi'nin Balıkesir'deki gözlem ve değerlendirmelerini inceleyeceğiz. Son bölümde ise; gözlem ve değerlendirmeler kıyaslanacak ve değerlendirmelerin değerlendirilmesine çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Evliya Çelebi, İbni Batuta, Seyahatnameler, Gündelik hayat, Balıkesir

RELIGIOUS DAILY LIFE IN BALIKESİR IN TRAVELOGUES

Abstract

Travelogues are among the important documents of unofficial history. The traveler conveys information about the peoples, cultures, beliefs, places, customs and traditions he has visited. A lot of information not found in the archives of official history is available in travelogues. Whether in the depths of history or in today's world, travelogues are one of the possibilities to see the capillaries of daily life. Although some of the information conveyed by the traveler can be discussed in terms of historical science, it is a treasure for the social scientist, researcher of daily life and culture.

In the pre-modern period, one of the ways of obtaining information was through travelers and the products they produced. The traveler would introduce the places and lifestyles he had visited to those who had not seen them, and in doing so, he would convey his impressions as an outside observer. While some of the travelers tried to be impartial towards the new culture they encountered, most of them weighed this new culture with their own value judgments and attributed value to their observations.

In this study, we will examine how Ibn Batuta and Evliya Çelebi observed and evaluated the daily life, socio-cultural and religious life in Balıkesir and its surroundings.

As it is known, Ibn Batuta was a Berber traveler from Maghreb who lived in the 14th century, while Evliya Çelebi was an Ottoman bureaucrat and traveler who lived in the 17th century. The observations and evaluations of two travelers from two different time periods and two different cultures and civilizations will be interesting in terms of giving us both a comparison in terms of temporal difference and the opportunity to compare two different perspectives.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Our study consists of four parts. In the first part, we will discuss travelogues and their epistemological value. In the second part, we will analyze the observations and evaluations of Ibn Fadlan and Evliya Çelebi in Balıkesir. In the last part; observations and evaluations will be compared and evaluations will be evaluated.

Key Words: Evliya Chalabi, İbni Batuta, Balıkesir, Travelogues, Religious Daily Life

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

100. YILINDA TÜRKİYE'DE İLAHİYAT FAKÜLTELERİ VE BALIKESİR İLAHİYAT FAKÜLTESİ'NİN EĞİTİM FAALİYETLERİ

Ahmet Ali ÇANAKCI

*Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi Anabilim
Dalı*

Özet

İslam tarihinde sistemli olarak nizamiye medreseleri ile başlayan, tarih içinde farklı kurumlarda sürdürülmüş olan, Cumhuriyetten günümüze ise ilahiyat/İslami ilimler fakülteleri ile devam eden yüksek din eğitimi ve kurumları son yıllarda gelişim göstermiş, sayıları 100'ün üzerine çıkmıştır. Bu fakülteler ulusal ve uluslararası ölçekte genelde Türkiye'de, özelde ise bulundukları bölgedeki eğitim faaliyetlerinin gelişimine ve dönüşümüne de katkı sunmuştur. Bu bağlamda çalışmanın amacı, 2012 yılında kurulan ve 2013 yılında öğrenci alarak eğitim-öğretime başlayan Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin Türkiye'deki diğer ilahiyat/İslami ilimler fakülteleri arasındaki yerini/önemini ortaya koymak, kurulduğu günden bugüne yaklaşık 12 yıldır yaptığı bilimsel çalışmaları ve din eğitimi faaliyetlerini incelemek ve bunların Balıkesir'deki eğitim faaliyetlerine katkısını ortaya koymaktır. Çalışmada literatür taraması, doküman incelemesi ve görüşme teknikleri kullanılmıştır. Dolayısıyla çalışmada nitel araştırma yönteminden yararlanılmıştır. Çalışmada ulaşılan sonuçlara göre; Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin kuruluş aşamasını çok hızlı tamamladığı, nitelikli akademik kadroya sahip olduğu, kısa bir zaman diliminde ulusal ve uluslararası düzeyde kurumlar arası işbirliği stratejisiyle bir çok bilimsel çalışma (sempozyum, panel, konferans, seminer, proje vb.) gerçekleştirdiği, bunlarla ilgili literatüre ve şehrin entelektüel birikimine, genelde formal-informal, özelde ise örgün, yaygın din eğitimine, ailelerin eğitimine, öğrencilerin gelişimlerine katkı sağladığı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Öğretim, Din Eğitimi, Balıkesir, İlahiyat Fakültesi.

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

THE THEOLOGICAL FACULTIES IN TURKEY ON THE 100TH YEAR AND THE EDUCATIONAL ACTIVITIES OF BALIKESİR FACULTY OF THEOLOGY

Abstract

Higher religious teaching and institutions, which started systematically with Nizamiye Madrasahs in Islamic history, continued in different institutions throughout history, and continued with theology/Islamic sciences faculties from the Republic to the present day, have developed in recent years and their number has exceeded 100. These faculties have contributed to the development and transformation of educational activities in Turkey in general and in the region in which they are located in particular, both nationally and internationally. In this context, the aim of the study is to reveal the place/importance of Balıkesir University Faculty of Theology, which was founded in 2012 and started accepting students in 2013, among other theology/Islamic sciences faculties in Turkey, to examine the scientific studies and religious education activities it has carried out for approximately 12 years since its establishment, and to reveal their contribution to educational activities in Balıkesir. Literature review, document review and interview techniques were used in the study. Therefore, qualitative research method was used in the study. According to the results of the study; it can be said that Balıkesir University Faculty of Theology completed its establishment phase very quickly, has qualified academic staff, has carried out many scientific studies (symposiums, panels, conferences, seminars, projects, etc.) with the strategy of inter-institutional cooperation at national and international levels in a short period of time, and has contributed to the literature and intellectual accumulation of the city, formal-informal religious education in general and formal-non-formal religious education in particular, the education of families and the development of students.

Keywords: Education, Teaching, Religious Education, Balıkesir, Faculty of Theology.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

OSMANLI DEVLETİ'NDE HUZUR DERSLERİNE KATILAN BALIKESİRLİ ÂLİMLER

Fatih ORTA & Şevket Kaan GÜNDOĞDU

*Doktora Öğrencisi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih
Ana Bilim Dalı, fatihortaa@gmail.com & Bilim Uzmanı, Balıkesir
Büyükşehir Belediyesi, atabegkaan@gmail.com*

Özet

Osmanlı Devleti'nde padişahlar ile ulema arasında her zaman sıkı bir irtibat bulunmuş, padişahlar ilme ve âlimlere büyük değer vermiştir. Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarından itibaren ulema sınıfı, iktidarı desteklemiştir. Padişahlar da bunun karşılığında ulemayı himaye etmiştir. Dolayısıyla iki taraf arasında simbiyotik bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu bağlantıyı güçlendiren unsurlardan biri de "Huzur Dersleri" olarak bilinen ilmi toplantılardır. Huzur Dersleri, resmî olarak 1759 yılında başlamış ve 1923 yılına kadar devam etmiştir. Ancak, bu toplantıların kökleri daha eski dönemlere, özellikle Fatih Sultan Mehmet devrine kadar uzanmaktadır. Padişahlar, XVI. yüzyılın sonlarından itibaren, farklı alanlarda temayüz eden âlimlerle bir araya gelmiş, bu toplantılar XVII. yüzyıl sonlarına doğru daha düzenli bir hâle gelmiştir. Fakat bunların resmi bir statüye sahip olmadıkları görülmektedir. Padişahlar katılsa ve desteklese dahi bu toplantılar belirli bir kurumsal özelliğe sahip değildi.

1759 yılından itibaren resmileşen Huzur Dersleri, özellikle Ramazan ayında gerçekleştirilmiştir. Bu toplantılarda ayetlerin tefsiri yapılır ve dindeki tartışılmalı konular üzerine derinlemesine konuşmalar gerçekleştirirdi. Kadı Beyzavî tefsiri, bu derslerde en çok başvuru kaynaklardan biri olmuştur. Dersler, bir mukarrir ve yaklaşık on beş muhatap ile birlikte yapılmış, her biri iki saat sürmüş ve haftada iki gün olarak düzenlenmiştir. Derslere padişahın yanı sıra şeyhülislam ve dönemin önde gelen âlimleri de katılmıştır.

Huzur derslerine Osmanlı'nın farklı bölgelerinden âlimler davet edilmiştir ve Balıkesir de bu geleneğe önemli katkılarda bulunmuştur. Tespitlere göre, Balıkesir'den dokuz âlim Huzur Derslerine katılmıştır. Bu isimler; Edremitli Sadullah Efendi, Edremitli Seyit Mehmet Efendi, Edremitli Ali Hilmi Efendi, Gönenli Hafız Muhammed Efendi, Balıkesirli Muhammed Salih Efendi, Balıkesirli Hafız İbrahim Ethem Efendi, Balıkesir Mustafa Münib Efendi, Balıkesirli Hafız Seyyid Ahmed Nureddin Efendi ve Balıkesirli Halil Fehmi Efendi'dir.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Bu bildiri, huzur derslerinin tarihsel gelişimini, Osmanlı ilim geleneğindeki yerini ve Balıkesirli âlimlerin bu derslerdeki rollerini ele alacaktır. Ayrıca bu âlimlerin biyografileri, eserleri ve huzur derslerindeki katkıları değerlendirilecektir. Bu bağlamda, huzur derslerinin İslâmî ilimlerdeki yeri ve Balıkesir'in Osmanlı ilmi mirasındaki önemi vurgulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Huzur Dersleri, Balıkesir, Ulema, Tefsir

SCHOLARS FROM BALIKESİR WHO ATTENDED HUZUR LECTURES IN THE OTTOMAN EMPIRE

Abstract

In the Ottoman Empire, there was always a close relationship between the sultans and the ulema, and the sultans highly valued science and scholars. Since the founding years of the Ottoman Empire, the ulema class supported the government. In return, the sultans patronized the ulema. Therefore, it is seen that there was a symbiotic relationship between the two parties. One of the elements that strengthened this connection was the scholarly meetings known as "Huzur Lectures". The Huzur Lectures officially started in 1759 and continued until 1923. However, the roots of these meetings date back to earlier periods, especially to the reign of Sultan Mehmet the Conqueror. Starting from the end of the 16th century, the sultans came together with distinguished scholars in different fields, and these meetings became more regular towards the end of the 17th century. However, it is seen that these meetings did not have an official status. Even if the sultans attended and supported these meetings, they did not have a specific institutional character. From 1759 onwards, Huzur Lectures became official and were held especially during Ramadan. In these meetings, verses were interpreted and in-depth discussions were held on controversial issues in religion. Kadı Beyzavî's commentary was one of the most frequently consulted sources in these lectures. The lectures were held with a mukarrir and about fifteen interlocutors, lasted two hours each, and were organized two days a week. In addition to the sultan, the sheikhulislam and prominent scholars of the period also attended the lectures.

Scholars from different regions of the Ottoman Empire were invited to Huzur Lectures and Balıkesir made significant contributions to this tradition. According to the findings, nine scholars from Balıkesir participated in Huzur Lectures. These names are Sadullah Efendi from Edremit, Seyit Mehmet Efendi from Edremit, Ali Hilmi Efendi from Edremit, Hafız Muhammed Efendi from Gönönlü, Muhammed Salih

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Efendi from Balıkesir, Hafız İbrahim Ethem Efendi from Balıkesir, Mustafa Münib Efendi from Balıkesir, Hafız Seyyid Ahmed Nureddin Efendi from Balıkesir and Halil Fehmi Efendi from Balıkesir.

This paper will discuss the historical development of peace classes, their place in the Ottoman scholarly tradition, and the role of scholars from Balıkesirli in these classes. In addition, the biographies of these scholars, their works and their contributions to the Huzur Lectures will be evaluated. In this context, the Huzur Lectures in Islamic sciences and the importance of Balıkesir in the Ottoman scholarly heritage will be emphasized.

Key Words: Ottoman Empire, Huzur Lectures, Balıkesir, Scholars, Tafsir

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

BALIKESİR'Lİ MUTASAVVIF BAHÂEDDİNZÂDE'NİN “SIRR-I KADER” RİSALESİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Murat MEMİŞ

Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kelam Anabilim Dalı

Özet

Osmanlı Devleti'nin yükseliş döneminde önemli bürokratik görevlerde bulunan ve Hacı Bayram Veli tarafından irşad faaliyetleri için Balıkesir'e gönderilen Şeyh Lütfullah'ın torunu ve pek çok âlim yetiştiren bir ailenin ferdi olarak Balıkesir'de doğan Muhyiddin Mehmed Bahâeddinzâde (951/1544), dönemin önde gelen âlimleri arasında yer alır. Başta babası Molla Bahâeddin olmak üzere, İstanbul ulemasının önemli isimlerinden dersler alan Bahâeddinzâde, kelâm, fıkıh, felsefe ve tasavvuf başta olmak üzere pek çok ilim dalında eserler kaleme almıştır. Ebû Hanife'nin itikâda dair *Fıkıh-ı Ekber*'ine yazdığı *el-Kavlü'l-Fasl* adlı meşhur şerhi, onun özellikle tasavvuf ve kelâm ilimlerini bir arada götürme yaklaşımının bir ürünüdür. Bayramî tarikâtinin Şeyh Yavsi'den sonraki postnişini olan Bahâeddinzâde, tasavvufi düşüncede vahdet-i vücûd anlayışını benimser. Bu anlayışın izlerini kelâm ve tasavvufa ait hemen bütün eserlerinde görmek mümkündür. Onun kader konusuna özel bir önem atfettiğini söylemek gerekir. Konuyla ilgili görüşlerini, *el-Kavlü'l-Fasl* ve *Şerhu'l-Esmâi'l-Hüsnâ* gibi hacimli eserlerinde dile getirdiği gibi, müstakil risâleler de yazmıştır. Bu çalışmanın konusu da bu risalelerden biridir. Muhtemelen hayatının son döneminde Türkçe olarak kaleme aldığı “Risâle-i Sırr-ı Kader” adlı bu eserin günümüze ulaşmış dört adet yazma nüshasını tespit ettik. Bahâeddinzâde, bu risâlesinde konuya, kader meselesinin zorluğunu hatırlatarak başlar. Ardından vahdet-i vücûd anlayışını işlediği anahtar kavramlardan biri olan “isti'dâd” terimi ile cebr arasındaki ilişkiyi açıklamaya girişir. Konunun izahında irade, ilim, tecelli, taalluk, zuhur, feyz-i ilahî, mâhiyet, a'yân-ı sâbite gibi vahdet-i vücûd anlayışının varlık felsefesine dair temel kavramları, insanın yaratılışı ve âleme yüklenen anlam ile ilişkilendirilerek anlatılır. Dolayısıyla Bahâeddinzâde'ye göre kader meselesi, sadece insanın Allah karşısında sorumlu bir varlık olarak özgürlüğü sorunu değil, aynı zamanda onun varoluşsal anlamına dayanan temel bir problemdir. Her ne kadar ele aldığımız konu özü itibarıyla, tarihte ortaya çıkmış bir düşüncenin tanıtılması gibi görünse de, bize göre günümüzde özellikle nihilizmin etkisiyle varoluşsal anlam kaybı yaşayan modern insan için, dinin temel iddialarıyla ilgili dikkate değer bir teklif de barındırır. Bu çalışma, söz konusu teklifin ana hatlarına işaret eder. Yine bu tebliğ,

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

kendisine daha kolay erişim sağlanması amacıyla ele aldığımız risâlenin günümüz Türkçesine uygun transliterasyonlu metnini de içerir.

Anahtar Kelimeler: Bahâeddinzâde, Sırr-ı Kader Risâlesi, Kelam, Tasavvuf, Vahdet-i Vücut.

İNGİLİZCE BAŞLIK (TÜM HARFLER BÜYÜK OLMALI)

Abstract

Born in Balıkesir as the grandson of Sheikh Lutfullah, who held important bureaucratic positions during the rise of the Ottoman Empire and was sent to Balıkesir by Hacı Bayram Veli for his spiritual guidance activities, and as a member of a family that raised many scholars, Muhyiddin Mehmed Bahaeddinzade (951/1544) was among the leading scholars of this period. Taking lessons from important figures of Istanbul scholars, especially his father Molla Bahaeddin, Bahaeddinzade wrote works in many branches of Islamic sciences, especially *kalam*, *fiqh*, philosophy and sufism. His famous commentary on Islamic creed, called *al-Qawl al-Fasl*, which he wrote on Abu Hanifa's *Fiqh al-Akbar*, is a product of his approach to combining the sciences of sufism and *kalam*. Bahaeddinzade, the sheikh of the Bayrami order after Sheikh Yavsi, adopted the concept of unity of existence (*wahda al-wujud*) in Sufi thought. It is possible to see traces of this understanding in almost all of his works on *kalam* and sufism. It must be said that he attached special importance to the issue of destiny. He expressed his views on the subject in his voluminous works such as *al-Qawl al-Fasl* and *Sharh al-Esmâ al-Husnâ*, as well as writing independent treatises. The subject of this study is one of these treatises. We have identified four surviving manuscripts of this work, called "Resalah Sırr Qader", which he probably wrote in Turkish in the last period of his life. In this treatise, Bahaeddinzade begins the subject by reminding the difficulty of the issue of destiny. Then he attempts to explain the relationship between the term "*isti'dâd*" (capability), which is one of the key concepts in his understanding of the unity of existence, and coercion (*jabr*). In explaining the issue, the basic concepts of the philosophy of being of the unity of existence, such as will (*irada*), knowledge (*'ilm*), manifestation (*tajallî*), connection (*taalluq*), emergence (*zuhur*), divine grace (*fayz ilahî*), essence (*mahiya*), and *a'yan sabita*, are explained in relation to the meaning attributed to creation of human and the universe. Therefore, according to Bahâeddinzâde, the issue of destiny is not only a problem of human's freedom as a being responsible to Allah, but also a fundamental problem based on its existential meaning. Although the subject we are discussing, seems to be the introduction of an idea that emerged in history, in our opinion, it also contains a remarkable proposal regarding the fundamental claims of religion for modern people who are experiencing a loss of existential

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

meaning, especially under the influence of nihilism. This study points out the main outlines of this proposal. This paper also includes the transliterated text of the treatise, which we have discussed, in accordance with today's Turkish, in order to provide easier access to it.

Key Words: Bahaeddinzade, Resalah Sırr Qader, Kalam, Sufism, Unity of Existence.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

BALIKESİR'Lİ SİDDİK NACİ EREN VE UŞŞÂKÎLERİN TÜRK DİN MÛSİKÎSİ'NE KATKILARI

Mustafa Asım AKKUŞ

*Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi/Türk Mûsikîsi Devlet
Konservatuarı/Türk Din Mûsikîsi Ana Sanat Dalı,
mustafasimakkus@gmail.com*

Özet

Balıkesir'in Aktarma Köyü'nde dünyaya gelen Sıddık Naci Eren, İslâmî ilimler ve Kur'ân eğitimiyle ilgili ilk derslerini babası Hâfız Ali Efendi'den almıştır. Askerlik yaptığı yıllarda Sıddık Nâci Efendi, Uşşâkî şeyhi Bekir Sıdkı Visâli'ye intisap etmiştir. Bekir Sıdkı Visâli vesilesiyle Sıddık Naci Eren tekke ve tasavvuf kültürüne hakim olmuştur. Kısa zamanda seyr ü sülûkunu tamamlamış, Uşşâkî tarikatının âdab ve erkânını öğrenmiş ve akabinde hilâfet almıştır. Rütbesini de almaya hak kazanan Sıddık Naci Eren'e şeyhi tarafından icâzet verilmiştir. Hayatı boyunca irşâd faaliyetlerinde bulunan Sıddık Nâci Efendi, otuz sekiz eser telif etmiş olan bir âlim zattır. Eserlerinin arasında divânı da bulunan Sıddık Naci Eren'in birçok şiiri bestelenmiştir. Şeyhinin vefâtından sonra Mehmet Rûhi Efendi ve Kâzım Efendi Uşşâkîliğin şeyhi olmuş, onların vefâtından sonra da Sıddık Naci Efendi posta oturmuş ve Uşşâkîliğin şeyhi olmuştur. Cumhuriyet döneminde Uşşâkîliğin devamı niteliğinde olan ve Sıddık Naci Eren'in de temellerini attığı Uşşâkî Vakfı'nda, Türk din mûsikisinin, zikir tertiplerinde aktif kullanıldığı yapılan mülâkâtlar, gözlemler ve arşiv taramaları neticesinde tespit edilmiştir. Naat, Mevlî Âyini, Nefes, Mersiye, Tevhid, Salâvât, Kasîde, İlâhi vb. formların Uşşâkî Vakfı'nda icrâ edildiği görülmüştür. Zikir tertiplerinde icrâ edilen formlar ve güftesi Sıddık Naci Eren'e ait besteli özgün ilâhiler bulunmaktadır. Sıddık Naci Eren'in şiirlerinden yetmiş yedisinin bestesine ve notasına ulaşılmıştır. Uşşâkî Vakfı'nda meşklerin de yapıldığı bilinmektedir. Çeşitli makamlarda ilâhilerin icrâ edildiği bu meşklere sazların da zâkirbaşı ve zâkirlere eşlik ettiği görülmüştür. Örneğin kudüm, halîle, dâire, bendir, kanun, keman, ney gibi sazlar meşkte icrâ edilmektedir. Uşşâkîlik'te özel gün, hafta ve aylarda merâsimler yapılmakta ve Türk din mûsikîsi uygulamalarına yer verilmektedir. Örneğin; Mevlânâ haftasındaki Şeb-i Arûs programlarında Na't-ı Mevlânâ ve Mevlî Âyini, şeyhlerin vefâtlarının sene-i devriyelerindeki anma törenlerinde şeyh efendilerin şiirlerinden bestelenmiş ilâhiler, bayram merâsimlerinde Mirâciyye ve Uşşâkîliğe mahsus bir ilâhi formu olan Hamdiyye, Ramazan ayında Enderûn Usûlü Terâvih Tertibi ve Buhûrizâde Mustafa İtrî Efendi'nin bestelemiş olduğu Segâh Salât-ı Ümmiye, Muharrem ayında Nefes ve Mersiye gibi formlar icrâ edilmektedir.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Anahtar Kelimeler: Balıkesir, Sıddık Naci Eren, Uşşâkîler, Türk Din MüsİKİSİ, Tekke MüsİKİSİ.

CONTRIBUTIONS OF BALIKESİR SİDDİK NACİ EREN AND UŞŞÂKÎS TO TURKISH RELIGIOUS MUSIC

Abstract

Born in the Aktarma Village of Balıkesir, Sıddık Naci Eren received his first lessons in Islamic sciences and Quranic education from his father, Hafız Ali Efendi. During his military service, Sıddık Naci Efendi became affiliated with the Uşşaki sheikh Bekir Sıdkı Visâli. Through Bekir Sıdkı Visâli, Sıddık Naci Eren mastered the lodge and Sufi culture. In a short time, he completed his journey and süluk, learned the etiquette and rules of the Uşşaki order, and subsequently became the caliph. Having earned the right to receive his rank, Sıddık Naci Eren was granted permission by his sheikh. Sıddık Naci Efendi, who carried out guidance activities throughout his life, is a scholar who has written thirty-eight works. Among his works, many poems of Sıddık Naci Eren, whose divan is also included, were composed. After the death of his sheikh, Mehmet Rûhi Efendi and Kâzım Efendi became the sheikhs of Uşşâkî Order, and after their death, Sıddık Naci Efendi took the seat and became the sheikh of Uşşâkî Order. It has been determined as a result of interviews, observations and archive scans that Turkish religious music was actively used in dervish lodges and zikir organizations in the Uşşâkî Foundation which was the continuation of Uşşâkî Order in the Republican period and whose foundations were laid by Sıddık Naci Eren. It has been observed that forms such as naat, Mevlevî Âyinî, Nefes, Mersiye, Tevhid, Salavat, Kaside, hymn etc. were performed in the Uşşâkî Foundation. There are original hymns composed by Sıddık Naci Eren, with forms performed in zikir arrangements and lyrics. The compositions and notes of seventy-seven of Sıddık Naci Eren's poems have been reached. It is known that meşks were also performed in Uşşâkî Vakfı. It has been seen that in these meşks, where hymns in various modes were performed, the saz also accompanied the zakirbaşı and zakirs. For example, instruments such as kudüm, halile, dâire, bendir, kanun, violin, ney are performed in the meşk. In Uşşâkîlik, ceremonies are performed on special days, weeks and months and Turkish religious music practices are included. For example, in the Şeb-i Arûs programs during the Mevlana week, Na't-ı Mevlana and Mevlevî Âyini are performed; in the commemoration ceremonies on the anniversary of the death of sheikhs, hymns composed from the poems of sheikhs are performed; in the holiday ceremonies, Hamdiyye, a hymn form specific to Miraciyye and Usshakiyya, in the month of Ramadan, tarawih arrangement in the enderun method and Segah Salat-ı Ümmiye composed by Buhûrîzâde

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Mustafa İtri Efendi, and in the month of Muharram, forms such as Nefes and Mersiye are performed.

Key Words: Balıkesir, Sıddık Naci Eren, Uşşakis, Turkish Religious Music, Lodge Music.

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

İNSAN HAYATINDAKİ GEÇİŞ DÖNEMİ OLAYLARINA İLİŞKİN İNANIŞLAR VE UYGULAMALARIN DEĞERLERLE İLİŞKİSİ: SUSURLUK ÖRNEĞİ¹¹

İsmail PARLAMİŞ & Ümmü Gül DEMİRCAN

*Dr. Öğretmen, Susurluk İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü,
ismailparlamis@gmail.com & Öğrenci, Susurluk Anadolu İmam Hatip
Lisesi, guldemircan205@gmail.com*

Özet

İnsan hayatının belli dönemleri bir geçiş niteliği taşımaktadır. Bu bağlamda doğum, evlenme ve ölüm, insan hayatındaki önemli geçiş dönemleri arasında kabul edilmektedir. Söz konusu dönemlere bakıldığında, onların çeşitli inanış ve uygulamalarla kuşatılmış olduğu görülmektedir. Biçim ve içerik bakımından farklılıklar olsa da bu dönemlere ilişkin inanış ve uygulamalara hemen hemen her toplumda rastlanabilmektedir. Belirtilen geçiş dönemi olaylarına dair inanış ve uygulamalar, zaman içerisinde bazı değişikliklere uğrasa da geleneksel olarak devam ettirilmektedirler. Onlar, ait olduğu toplum nezdinde belli anlamlara sahiptirler ve toplum tarafından önemsenmektedirler. Geçiş dönemi olaylarında tezahür eden inanış ve uygulamaların toplum tarafından önemli görülmesi aynı zamanda onların değerlerle ilişkisine de işaret etmektedir. Bu bağlamda Balıkesir'in Susurluk ilçesi özelinde doğum, evlenme ve ölüm olaylarında görülen inanış ve uygulamaların hangi değer ya da değerlerle ilişkili olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Nitel yaklaşıma dayalı olarak yapılan bu saha araştırması, Susurluk ilçesi sınırlarında yaşayan 18 yaş üstü 16 katılımcıyı kapsamaktadır. Kartopu örnekleme tekniği ile belirlenen katılımcılarla yarı yapılandırılmış sorularla ve derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bu çerçevede bireylerin bizzat tecrübe ettikleri olaylar ve aile büyüklerinin anlatılarından yola çıkarak geçmişten günümüze kadar doğum, evlilik ve ölüm merasimlerini örneklerle açıklamaları istenmiştir. Elde edilen veriler, içerik analizine tabi tutulmuş, tema ve kod kavramlar oluşturularak ifade edilmiştir. Araştırma sonunda doğum, evlenme ve ölüm olaylarına ilişkin inanışlar ve uygulamaların bazılarının devam ettirildiği, bazılarının değişikliklere uğradığı ve bir kısmının da kaybolduğu tespit edilmiştir. Bütün bunlarla birlikte geçiş dönemi olaylarında tezahür eden inanış ve uygulamaların değerlerle ilişkili olduğu saptanmıştır. Sonuç olarak ölüm olaylarındaki inanış ve

¹¹ Bu çalışma, 8-9 Mayıs 2024 tarihinde 10. Tübitak 4006 Bilim Fuarı kapsamında sunulan "İnsan Hayatındaki Geçiş Dönemi Olaylarının Dini Değerlerle İlişkisi: Susurluk Örneği" adlı projenin verileri kullanılarak üretilmiştir.

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

uygulamaların en az değişikliğe uğradığı ve halen yoğun bir şekilde yaşandığı ortaya çıkmıştır. Ölüm olaylarındaki inanış ve uygulamaların, itaat, manevi hayata yönelme, dünya hayatının geçiciliği, imanlı ölüm, temizlik, helalleşme, af dileme, sorumluluk değerleriyle ilişkili olduğu görülmüştür. Doğum olaylarına dair inanış ve uygulamaların, şükür, güvenlik, sağlıklı bir yaşam, hayırlı bir evlat olma değerleri ile ilişkili olduğu belirlenmiştir. Doğum ve ölüm olaylarına göre inanış ve uygulamaların en çok erozyona uğradığı olay evlenme olayıdır. Evlenme olaylarına ilişkin inanış ve uygulamaların, itaat, sorumluluk, hayırlılık, bereket değerleriyle ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Değer, İnanç, Uygulama, Doğum, Evlenme, Ölüm, Susurluk.

THE RELATIONSHIP OF BELIEFS AND RITUALS REGARDING THE TRANSITIONAL PERIOD EVENTS IN HUMAN LIFE AND VALUES: THE SUSURLUK EXAMPLE

Abstract

Certain periods of human life are transitional. In this context, birth, marriage and death are considered among the important transition periods in human life. When we look at the periods in question, we see that they were surrounded by various beliefs and rituals. Although there are differences in form and content, beliefs and rituals related to these periods can be found in almost every society. Although the beliefs and rituals regarding the transition period events mentioned have undergone some changes over time, they are traditionally maintained. They have certain meanings in the eyes of the society they belong to and are valued by the society. The fact that the beliefs and practices manifested in the events of the transition period are seen as important by the society also indicates their relationship with values. In this context, it has been tried to reveal which value or values are related to the beliefs and rituals seen in birth, marriage and death events in the Susurluk district of Balıkesir. This field research, based on a qualitative approach, includes 16 participants over the age of 18 living within the borders of Susurluk district. Semi-structured questions and in-depth interviews were conducted with the participants determined by snowball sampling technique. In this context, individuals were asked to explain birth, marriage and death ceremonies from past to present with examples, based on the events they personally experienced and the narratives of their family elders. The data obtained was subjected to content analysis and expressed by creating themes and code concepts. At the end of the research, it was determined that some of the beliefs and rituals regarding birth, marriage and death were continued, some were changed and some were lost. In addition to all these, it has been determined that the beliefs

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

and rituals manifested in transition period events are related to values. As a result, it has been revealed that the beliefs and rituals in death events have changed the least and are still experienced intensively. It has been observed that beliefs and rituals in death events are related to the values of obedience, turning to spiritual life, the transience of worldly life, faithful death, cleanliness, forgiveness, asking for forgiveness and responsibility. It has been determined that beliefs and practices regarding birth events are related to the values of gratitude, security, a healthy life, and being a good child. Compared to birth and death events, the event in which beliefs and practices are eroded the most is marriage. It has been determined that beliefs and practices regarding marriage events are related to the values of obedience, responsibility, auspiciousness and abundance.

Key Words: Value, Belief, Ritual, Birth, Marriage, Death, Susurluk.

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

100. YILINDA BALIKESİR'DE DİNİ BİR EĞİTİM KURUMU: BALIKESİR İMAM HATİP LİSESİ

Muhammed İbrahim TEPE & Mükail DALMIŞ

*Öğretmen, MEB, Balıkesir İmam Hatip Lisesi, mibragimtepe@gmail.com,
ORCID, 0000-0001-9700-9842*

*Öğretmen, MEB, Balıkesir İmam Hatip Lisesi, mikailnur@hotmail.com,
ORCID, 0000-0001-9997-1111*

Özet

İnsanlık tarihi boyunca din eğitimi, toplumların vazgeçilmez bir parçası olmuş ve bu amaçla çeşitli kurumlar kurulmuştur. İslam'ın ilk dönemlerinde, "Suffe Mektebi" gibi kurumlarla başlayan din eğitimi, zaman içinde daha da organize bir hal almıştır. Özellikle medreseler, uzun yıllar boyunca din adamı yetiştirme görevi üstlenmişlerdir. Osmanlı'nın gerileme döneminde, medreseler de değişen dünya karşısında yetersiz kalmıştır.

Din hizmetlerini karşılamak irşat ve tebliğcilerini yetiştirmek amacıyla II. Meşrutiyetten sonra 1913 tarihinde Evkâf Nezâretine bağlı Medresetü'l-Vâizin ve "Medresetü'l-Eimme ve'l-Huteba" açılmıştır. 1914'de yapılan bir düzenleme ile İstanbul'daki medreseler, Dârü'l-hilâfeti'l-aliyye Medreseleri adıyla birleştirilmiştir. Bu medresenin bir şubesi 1916 yılında Balıkesir Dârü'l-hilâfeti'l-aliyye Medresesi adıyla açılmıştır. 1924'te Tevhidi Tedrisat Kanunu ile Balıkesir İmam ve Hatip Mektebi adını almıştır. Ayrıca farklı 29 merkezde imam ve hatip mektepleri açılmıştır. Kısa bir zaman sonra bu kurumların da kapatılması din hizmetleri ve din eğitimi alanında ciddi problemlerin çıkmasına sebep olmuştur. Bu problemler 1950'de iktidara gelen ve din eğitimine sıcak bakan Demokrat Parti'yi çözüme zorlamıştır. Bu amaçla imam ve hatip mektepleri yerine yeni bir müfredat ve yeni bir vizyonla 1951'de imam hatip okulları açılmıştır.

1958'de açılan Balıkesir İmam Hatip Lisesi, Türkiye'de açılan 18'inci, Marmara Bölgesinde üçüncü, Güney Marmara'da birinci ve Balıkesir'de ilk olma özelliği ile kurulduğu günden günümüze din hizmetlerinde önemli görevler yapmıştır. Yetiştirdiği ve mezun ettiği binlerce öğrencisiyle Balıkesir'in dini hayatının şekillenmesinde etkin rol oynayan bir kurum olmuştur.

Balıkesir İmam Hatip Lisesi'nin 1923'ten günümüze kadar olan din eğitimi ve hizmetlerdeki serüveni tarihsel bir perspektifte incelemektedir. Ayrıca Balıkesir İmam Hatip Lisesi'nin kuruluşu, bu kurumda görev yapan şahsiyetlerin Milli Mücadele'deki rolleri ve 1958'den günümüze

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

kadar yapılan hizmetler üzerinde durulmaktadır. Balıkesir'in dini hayatındaki değişimler ve bu değişimlerde imam hatip lisesinin oynadığı rol vurgulanmaktadır.

Yöntem olarak, literatür taraması yapılmış ve bu kapsamda çeşitli veri tabanları taranarak ilgili belge ve dokümanlar elde edilmiştir. Çalışmanın temel bulguları arasında, imam hatip okullarının din eğitimi ve hizmetleri alanındaki önemli bir boşluğu doldurduğu, bu okulların yetiştirdiği öğrencilerin hem dini hem de milli değerlere bağlı bireyler olarak topluma kazandırıldığı söylenebilir. Ayrıca, imam hatip okullarının zaman içinde müfredat ve vizyonlarını güncelleyerek değişen ihtiyaçlara cevap verdiği görülmektedir. Özellikle Balıkesir örneği üzerinden, bu okulların yerel düzeyde dinî hayatın şekillenmesindeki etkileri daha net bir şekilde ortaya çıktığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler:

İmam Hatip Okulu, Eğitim, Din Eğitimi, Balıkesir İmam Hatip Lisesi

A RELIGIOUS EDUCATIONAL INSTITUTION IN BALIKESİR IN ITS 100TH ANNIVERSARY: BALIKESİR IMAM HATIP HIGH SCHOOL

Summary

Throughout human history, religious education has been an indispensable part of societies and various institutions have been established for this purpose. Religious education, which started in the early periods of Islam with institutions such as the "Suffa School", became more organized over time. Especially madrasahs have undertaken the task of training clergy for many years. During the decline of the Ottoman Empire, madrasahs became inadequate in the face of the changing world.

In order to provide religious services and to train preachers and guides, the Medresetü'l-Vâizin and "Medresetü'l-Eimme ve'l-Huteba" affiliated with the Ministry of Foundations were opened in 1913 after the Second Constitutional Era. With a regulation made in 1914, the madrasahs in Istanbul were combined under the name of Dârü'l-hilâfeti'l-aliyye Madrasahs. A branch of this madrasah was opened in 1916 under the name of Balıkesir Dârü'l-hilâfeti'l-aliyye Madrasah. In 1924, it was named Balıkesir Imam and Hatip School with the Tevhidi Tedrisat Law. In addition, imam and hatip schools were opened in 29 different centers. Afterwards The closure of these institutions caused serious problems in the field of religious services and religious education. These problems forced the Democratic Party, which came to power in 1950 and favored religious education, to find a solution. For this purpose, instead of imam

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

and hatip schools, imam hatip schools were opened in 1951 with a new curriculum and a new vision.

Balıkesir Imam Hatip High School, which was opened in 1958, is the 18th opened in Türkiye, the third in the Marmara Region, the first in Southern Marmara and the first in Balıkesir, and has performed important duties in religious services since its establishment. It has become an institution that plays an active role in shaping the religious life of Balıkesir with the thousands of students it has trained and graduated.

It examines the adventure of Balıkesir Imam Hatip High School in religious education and services from 1923 to the present day in a historical perspective. In addition, the establishment of Balıkesir Imam Hatip High School, the roles of the individuals working in this institution in the War of Independence and the services provided from 1958 to the present are emphasized. The changes in the religious life of Balıkesir and the role played by the Imam Hatip High School in these changes are emphasized.

As a method, a literature review was conducted and in this context, various databases were scanned and relevant documents were gotten. Among the main findings of the study, it can be said that imam-hatip schools fill an important gap in the field of religious education and services, and the students educated by these schools are integrated into society as individuals who adhere to both religious and national values.

In addition, it is seen that imam-hatip schools respond to changing needs by updating their curricula and visions over time. Especially through the example of Balıkesir, it has been seen that the effects of these schools in shaping religious life at the local level have become clearer.

Key Words:

Imam Hatip School, Education, Religious Education, Balıkesir Imam Hatip High School

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

BALIKESİR'DE HÜSN-Ü HAT SANATININ DİNİ VE SOSYAL HAYATA ETKİLERİ

Mehmet ÖZKAN

Hattat-Kaligraf/ Serbest/ sumeyu1@hotmail.com

Özet

Balıkesir'de Hüsn-i Hat sanatı geçmişten günümüze İslam kültür ve medeniyetinde önemli bir yere sahiptir. Camilerde, mescitlerde, türbelerde hatta evlerimizde geçmişten geleceğe sosyal hayat içerisinde mesaj iletmektedir. Bu sanatın yazı türlerinin güzel yazı örnekleri hayatımıza estetik görüntüsüyle yönlendirmektedir. Kuran-ı Kerim ayetleri, Edep, Ahlak ve hatırlatıcı güzel sözler ile hayatımıza yön vermektedir. Bu sanatın en güzel örneklerini camilerde aşağıda görüldüğü gibi büyük kalibreli kalemler ve evlerde Hilye-i Şerif yazıları ile büyük yapıların kapı girişlerinde, türbe ve mezar taşlarında bilgi veren yazılar ile karşılaşmaktayız. Balıkesir'de Zağnos Mehmet Paşa Camisinde bulunan Sülüs ve Talik Besmele-i Şerif yazıları kible yönünde olup camiye gelen cemaatin namaz esnasında ve sosyal hayat içerisinde her işe başlanırken Besmele ile başlanması gerektiğini hatırlatan hat yazı örnekleridir.

Resim:1 Neml Suresi 30. Ayetin Celi Sülüs yazı türü ile Yazılışı.

Resim:1 Neml Suresi 30. Ayetin Talik Yazı ile Yazılışı.

(17-18 EKİM 2024)

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

CEMAL ŞAKAR ÖYKÜLERİNDE BALIKESİR'DE DİNİ HAYATIN GÖRÜNÜMLERİ

Ertan ÖRGEN

*Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi/ Necatibey Eğitim Fakültesi /Türkçe
Eğitimi, eorgen@balikesir.edu.tr*

Özet

Balıkesirli yazar Cemal Şakar'ın öykü dünyası, modernist ve postmodern yapı unsurları itibarıyla iki döneme ayrılır. Onun öykülerinde *Gidenler Gidenler* (1990), *Yol Düşleri* (1996), *Esenlik Zamanları* (1999) *Pencere* (2003) kitapları itibarıyla modernist; *Hayal Perdesi* (2008), *Sular Tutuştuğunda* (2010), *Mürekkap* (2012), *Portakal Bahçeleri* (2014), *Kara* (2016), *Adı Leyla Olsun* (2018), *Utanç* (2020) ile postmodern bir yapı söz konusudur. Yazarın iki döneminde de gerçekliği bırakmadan hatta daha katı hâle getirerek sürdürmesini öncelikle dikkate sunmak gerekir. Cemal Şakar'ın öykücülük serüveninde ilk dönemde yer yer tasavvuf temelli bir bakış “Şar” öyküsünde olduğu üzere Hacı Bayram Veli'ye, “Otacı”da Kaz Dağlarında şifa arayış ve hikmete, “Mevlit”le beraber ise kendi içine sıkışmış bir dindarlık eleştirisine doğru gitmiştir.

Yazar, öykü yazma amacını net biçimde “Tüm müminler gibi sadece Allah'ın kendisinden razı olduğu bir kul olmak istiyorum. Ve bana nasip ettiği bu dille O'na şükretmeye çabalıyorum sadece.” şeklinde açıklar. Öykülerinde Türkiye sosyolojisi ve modernist bilinci bir kesişim noktası olarak ele alır. Bu açıdan Balıkesir önemli bir gözlem zemini oluşturur. Kendi ilerleyiş çizgisinde mistik perspektiften onun eleştirisine, nihayet geleneksel dini duygu, davranış ile kitabi olanın çatışmasına doğru geçişler gözlenir. Bu bir bakıma kendi geçmişinden ülke sosyolojisine geçişlerle Balıkesir'i bir laboratuvar gibi kullanması demektir. Özellikle *Utanç*'la, taşraya dönük kurgular baskınlık kazanır. Dini duyarlılığın şehirle hesaplaşmasında yenilmiş insanlar taşranın mahpus gibi görülen sadeliğine bir türlü karar veremezlerse de dönerler. İlk öykülerdeki sufizmi içeren “Tekasür”, “Zindan” gibi metinlerdeki arayış, İslam dünyasının yerle bir edilişini anlatan “Fragmanlar”, “Portakal Bahçeleri” gibi öyküler ve ardından “Ağustos Böcekleri”ndeki imam ve Mao, “Cevşen”deki imamın yalnızlığı bu sürecin okunabileceği çizgidir. Yazar, eleştirel denemesi “İslamcı Öykünün Uzlaşmaları”nda Türkiye'deki algının kendi içine aşırı kapanmasına doğrudan kendi yazı türü dolayısıyla eleştiriler getirir. Örneğin sünnetin yaşayan bir gelenek hâlinde düşünülmeyp geçmişin iyi ve güzeli içinde algılanışı, hızlı modernleşmenin travmalarını işlemek yerine simgesel dilin seçilmesi ona göre bir kaçıştır. Bu görüşlerini özellikle Balıkesir bağlantılı metinlerde

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

takip etmek mümkündür. Örneğin kaybedilen zaman duygusundan değil yaşanan gerçeklikten yola çıkar ve uzun zaman bu tema etrafında kalır. Bu bağlantılar dolayısıyla şehirle, modernle iç içe geçirilen süreç, dini algılar ile yeni kurulan anlayış arasındaki çatışma öykülerinin merkezini kurar. Hayatı ve günceli kaçıran bir din anlayışı ile yerini arayan din anlayışı arasında anlattığı kişiler Türkiye temsilidir.

Anahtar Kelimeler: Cemal Şakar, Mistisizm, İslam Dünyası, Balıkesir, Modernlik ve Gelenek

VIEWS OF RELIGIOUS LIFE IN BALIKESİR IN CEMAL ŞAKAR STORIES

Abstract

The story world of Balıkesir writer Cemal Şakar is divided into two periods in terms of modernist and postmodern structural elements. He is modernist in terms of his books, *Those Who Go* (1990), *Yol Dreams* (1996), *Esenlik Zamanları* (1999) and *Window* (2003); There is a postmodern structure with *Hayal Perdesi* (2008), *When the Waters Ignite* (2010), *Mürekkkep* (2012), *Portakal Bahçeleri* (2014), *Kara* (2016), *Let Her Name Be Leyla* (2018), *Utanç* (2020). It should be noted here that he maintained reality without abandoning it, even making it more rigid, in both periods. In Cemal Şakar's story-telling adventure, in the first period, a view based on Sufism turned to Hacı Bayram Veli, as in the story "Şar", to the search for healing and wisdom in the Kaz Mountains in "Otacı", and to a critique of religiosity stuck in itself with "Mevlit". is gone.

He clearly stated his purpose in writing stories: "Like all believers, I want to be a servant with whom Allah is pleased. And I am just trying to thank Him with this language He has given me." He often says that he has a Muslim attitude when explaining it as follows. In his stories, he begins by looking at the sociology of Türkiye from within the modernist consciousness. In this respect, Balıkesir constitutes an important observation ground. In his line of progress, transitions are observed from the mystical perspective to its criticism, and finally to the conflict between traditional religious feeling and behavior and the bookish. In a way, this means using Balıkesir as a laboratory with transitions from his own past to the sociology of the country. Especially with *Utanç*, provincial fictions gain dominance. People who are defeated in the showdown between religious sensitivity and the city return even if they cannot decide on the imprisoned simplicity of the countryside. The search in texts such as "Takasur" and "Dungeon", which include Sufism in the first stories, stories such as "Fragments", "Orange Gardens", which tell about the destruction of the Islamic world, and then the imam and

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Mao in "Cicadas", and the loneliness of the imam in "Cevşen", are all part of this process. is the line where it can be read. In his critical essay "Conventions of the Islamist Story", the author criticizes the excessive self-absorption of perception in Turkey, directly on the basis of his own writing style. For example, not considering circumcision as a living tradition but perceiving it within the good and beautiful of the past, and choosing symbolic language instead of dealing with the traumas of rapid modernization are, in his opinion, an escape. In the texts related to Balıkesir, he quickly moves away from the feeling of lost time and turns his eyes to the lived reality and stays around this theme for a long time. Due to these connections, the process of intertwining with the city and the modern causes him to examine how the religious perceptions in the provinces, namely Balıkesir, and the newly established understanding created a conflicting transition. The people he describes are representative of Türkiye, between an understanding of religion that misses life and current events and a religion that is searching for its place.

Key Words: Cemal Şakar, Mysticism, Islamic World, Balıkesir, Modernity and Tradition

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

BALIKESİR İLİNDEKİ ARAPÇA DUVAR METİNLERİ: BİR ANALİZ ÇALIŞMASI

Hesham MOTAVA & Yaser ABDULHALİK

*Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Arap Dili ve Belagati
Anabilim Dalı, hesham.moahmed@balikesir.edu.tr & Balıkesir
Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi, yaserabdulhalik@gmail.com*

Özet

Balıkesir ilindeki duvar yazıları incelenmeye değer bir olguyu temsil etmektedir. Bu yazıların yalnızca Osmanlı Türkçesi veya günümüz Türkçesi ile sınırlı kalmayıp Arapça metinlerin de Balıkesir mimarisinde geniş yer kaplaması dikkat çekicidir. Arapça metinler, şehrin mimari sanatının İslami kimliğini yansıtan yönlerinden birini temsil etmektedir. Yapılan araştırma, bu metinlerin tarihi yapıların mimari açıdan rolünü belirlemek amacıyla Balıkesir'deki Arapça metinlerin envanterini çıkarmayı ve bunları analiz etmeyi amaçlamaktadır. Araştırmada tanımlayıcı analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın giriş bölümünde Balıkesir şehrinin tarihine, Arapça metinlerin yer aldığı yapıların tarihine ve Osmanlı döneminde Arap dilinin şehirdeki yerine ilişkin kısa bir genel bakışa yer verilmiştir. Araştırmacılar şehirdeki birden fazla cami ve mezarlık (Zağanos Paşa Camisi, Yıldırım Camisi, Şeyh Lütfullah Camisi, İbrahimbey Camisi, Karaoğlu Camisi) gibi mimari yapılar üzerinde uygulamalı saha çalışması gerçekleştirmiştir. Bu saha çalışmasında tespit edilen Arapça metinler tasnif edilerek analiz edilmiştir. Bu metinlerin çoğunun dini metinler olduğu ve içerik olarak Kur'an'ı Kerim metinlerine fazlaca yer verildiği görülmüştür. Araştırmanın sonucunda, mimari yapılarda yer alan bu metinlerin seçilmesi ve bunlara atıfta bulunulmasının rastgele olmadığı, bu belirlemenin derin bir vizyona göre yapıldığı sonucuna varılmıştır. Bu sırada alıntılanan metinlerin temel bağlamının Arapça metnin yerleştirildiği yeni bağlamla uyumlu olduğu sonucunda varılmıştır. Çalışma kapsamında yapılan saha çalışması aynı zamanda Arap hat sanatının İslam kültüründe tarihi ve coğrafi düzeyde özgün bir sanat olarak kullanılmasının estetik yönlerini de ortaya koymaktadır. Hat sanatı ile oluşturulmuş olan metinlerin, özellikle de cami duvarlarında bulunan metinlerin, ahlaki eğitimsel imalar taşıdığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Arapça Metinler, Tarihi Yapılar, Balıkesir, Arapça Hat Sanatı, Mimari Sanat.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Arabic Mural Texts in the City of Balıkesir: An Analytical Study

Abstract

The wall texts in the city of Balıkesir represent a phenomenon worthy of study. What is striking is that these texts are not limited to Ottoman or modern Turkish texts, but Arabic texts occupied a large space in the architecture of the city of Balıkesir, and mosques come at the forefront of these buildings.

There is no doubt that these Arabic texts represent one of the aspects of the architectural art that reflects the Islamic identity of the city. This research paper aims to limit and analyze these Arabic texts to reach the role of these texts in the architectural aspect of these historical buildings.

The researchers used the descriptive analytical approach. The theoretical introduction included a brief overview of the history of the city of Balıkesir, the history of the buildings that included Arabic texts, and the status of the Arabic language in the city during the Ottoman era.

The researchers conducted a field study on a number of mosques, cemeteries and historical buildings in the city, such as the Zanus Pasha Mosque, the Mosque of Yıldırım, the Mosque of Şeyh Lütfullah, the Mosque of İbrahim, and the Mosque of Karaoğlu.

These Arabic texts were classified and analyzed, as most of these texts were religious texts, with the Qur'anic text occupying the largest share of them.

The research paper concluded that the selection and citation of these texts was not random, but rather was done according to a deep vision, during which there was agreement between the basic context of the quoted text and the new context in which the Arabic text was placed.

The field study demonstrated the aesthetic aspects of using Arabic calligraphy as an authentic art within Islamic culture on the historical and geographical levels.

These texts contained educational and moral content, especially those texts found on the walls of mosques.

Keywords: Arabic texts, historical buildings, Balıkesir city, Arabic calligraphy, architecture

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

MUTASARRIF ÖMER ÂLÎ BEY YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ'NDE BULUNAN HADİS KONULU ESERLER VE DEĞERLENDİRMESİ

Sümeyye Nur DOĞAN

*Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Temel İslam
Bilimleri Doktora Öğrencisi*

sumeyyenurdogan756@gmail.com

Özet

Batı Anadolu'nun ilk yazma eser kütüphanesi olarak bilinen Mutasarrıf Ömer Âli Bey Yazma Eser Kütüphanesi ilk olarak 1901 yılında Sultan II. Abdülhamid Han'ın emriyle "Hamidiye Kütüphanesi" ismi ile kurulmuştur. Çeşitli isim ve mekan değişikliklerinin ardından bugünkü ismiyle ve bugünkü yerine Ziraat Bankası eski hizmet binasına 2013 yılında geçmiştir. Bu çalışmanın amacı mezkur kütüphanede yer alan hadis konulu yazma eserlerin istatistiksel incelemesini yapmaktır. Araştırmamız sırasında Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı'nın yazma eserler veri tabanındaki bilgiler esas alınmıştır. Eser ismi, müellif ismi ve vefat tarihi, eserin dili, konusu, bibliyografik kayıt numarası, varsa istinsah tarihi ve önemli notlara dair bilgiler listelenmiştir. Bu bağlamda eldeki kayıtlara göre Balıkesir Kütüphanesi başlığı altında Balıkesir İl Halk Kütüphanesi, Dursunbey İlçe Halk Kütüphanesi ve Edremit İlçe Halk Kütüphanesi isimleriyle 3 koleksiyonun yer aldığı Mutasarrıf Ömer Âli Bey Yazma Eser Kütüphanesi'nde 2792 yazma eser muhafaza edilmektedir ve bu eserler içinde hadis alanına dair 89 yazma eser bulunmaktadır. 3'ü Osmanlı Türkçesi 86'sı Arapça dilindedir. Bu eserler arasında 17 kitabın müellifi belli değildir. Ancak araştırmamız esnasında İbn Hacer'in meşhur eserlerinden Nüzhetü'n-nazar'da müellif kısmının boş bırakıldığını gördük, eserin sonunda yer alan ferağ kaydında müellifin isminin kaydedildiği görüldü ve bu eser müellifi belli olmayan eserler listemizden çıkarıldı. Kalan 16 eserin müelliflerine dair hem eser taramalarımızda hem veritabanı araştırmalarımızda herhangi bir bilgiye rastlamadık. Çalışmamızda eserleri hadis usulüne dair eserler ve metne yönelik eserleri esas alarak ikili bir tasnifte bulunduk. Bu tasnife göre hadis usulüne dair en çok kitabı bulunan müellif İbn Hacer el-Askalani'dir. Nuhbetü'l-Fiker ve Nüzhetü'n-nazar eserlerinden beşer tane olmak üzere kütüphanede en çok eseri bulunan hadis alimi İbn Hacer'dir. Bunun yanı sıra hadis metinlerini ihtiva eden eserler arasında kütüphanede en çok nüshası bulunan eser Begavî'nin Mesâbihu's-Sünne adlı eseridir. Bilindiği üzere bu eser üzerine yapılan en meşhur telifler Tebrizî'nin Mişkâtü'l-Mesâbih'i ve Ali el-Kârî'nin Mirkâtü'l-Mefatih

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

eserleridir. Bu eserlerin de birer nüshasının kütüphanede yer alıyor olması Begavî'nin eserinin Balıkesir ulema ehline önemsendiğini gösterebilir. Eldeki bu verilerden yola çıkarak medreselerinin çokluğu ile maruf Balıkesir'de hadis usûlü alanında en çok okunan eserin İbn Hacer'in Nuhbetü'l-fiker ve ona şerh olarak kaleme aldığı Nüzhetü'n-nazar eserleri olduğu, ayrıca Begavî'nin Mesâbihu's-Sünne eserinin ilim çevrelerinde sıklıkla okutulduğu söylenebilir. Bu tespit yapılırken kırk hadis kitapları tasnifin dışında tutulmuştur. Zira müellifi belli olmayan eserlerin çoğu kırk hadislerdir.

Mutasarrıf Ömer Âli Bey Yazma Eser Kütüphanesi'nde mükerrerler hariç 49 eserin 26 tanesi günümüzde matbu haldedir. Kalan 23 eser ise henüz yazma halinde olup araştırmacıların müdekkik çalışmaları ile ilim dünyasına kazandırılmayı beklemektedir.

Anahtar Kelimeler: hadis, hadis usulü, hadis tarihi, Mutasarrıf Ömer Âli Bey, yazma eser.

Works on Hadith in The Mutasarrıf Ömer Âli Bey Manuscripts Library and Their Evaluation

Abstract

The Mutasarrıf Ömer Âli Bey Manuscripts Library, known as the first manuscript library of Western Anatolia, was first established in 1901 under the name of "Hamidiye Library" by the order of Sultan Abdülhamid II. After various name and location changes, it moved to its current name and its current location in the old service building of Ziraat Bank in 2013. The aim of this study is to make a statistical analysis of the manuscripts on hadith in the aforementioned library. During our research, the information in the manuscript database of the Presidency of the Manuscripts Institution of Türkiye was taken as basis. Information on the title of the work, the name of the author and the date of their death, the language of the work, the subject, the bibliographic record number, the date of the manuscript, if any, and important notes are listed. In this context, according to the available records, 2792 manuscripts are kept in The Mutasarrıf Ömer Âli Bey Manuscripts Library, which has 3 collections under the title of Balıkesir Library, namely Balıkesir Public Library, Dursunbey Public Library and Edremit Public Library, and among these works, there are 89 manuscripts in the field of hadith. Three of them are in Ottoman Turkish and 86 of them are in Arabic. Among these works, the author of 17 books is unknown. However, during our research, we saw that the author's part of Nuzhat al-nazar, one of Ibn Hajar's famous works, was left blank, and the name of the author was recorded in the faragh record at the end of the work, and this work was excluded from our list of works with unknown

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

authors. We did not find any information about the authors of the remaining 16 works both in our literature searches and database searches. In the present study, a binary classification was made of the works in question, distinguishing between those employing hadith methodology and those comprising purely textual works. According to this classification, the author with the most books on hadith methodology is Ibn Hajar al-Askalani. Ibn Hajar is the hadith scholar with the most works in the library, including five each of Nuhbet al-Fiker and Nuzhat al-nazar. In addition, among the works containing hadith texts, Begavî's al-Masābīhu al-Sunna is the one with the most copies in the library. As it is known, the most famous works on this work are Tabrīzî's Mishkat al-Masābīh and Ali al-Qārî's Mirqāt al-Mafatih. The fact that there is a copy of each of these works in the library may indicate that Begavî's work was valued by the scholars of Balıkesir. Based on these data, it can be said that Ibn Hajar's Nuhbat al-fiker and his commentary Nuzhat al-nazar are the most widely read works in the field of hadith methodology in Balıkesir, a city known for its many madrasas, and that Begavî's al-Masābīhu al-Sunnah is frequently read in scholarly circles. While making this determination, forty hadith books were excluded from the classification. This is because most of the works whose author is unknown are forty hadiths.

In The Mutasarrıf Ömer Alî Bey Manuscripts Library, 26 of the 49 works, excluding duplicates, are currently in print. The remaining 23 works are still in manuscript form and are waiting to be brought to the world of science with the scholarly work of researchers.

Keywords: hadith, hadith methodology, history of hadith, Mutasarrıf Ömer Alî, manuscript.

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

SELATİN CAMİLER: BALIKESİR ÖRNEĞİ

Şeyma YURDAKÖK

Yazar, Kriter Haber (Balıkesir Üniversitesi/ Fen- Edebiyat Fakültesi/ Türk Dili ve Edebiyatı-Mezun-), seymayurdakok18@gmail.com

Özet

Selatin kelimesi sultanlar, padişahlar anlamına gelmektedir. Selatin Camiler ise, Osmanlı Dönemi'nde sultanların ya da padişahların kendi ödenekleri ile yaptırdıkları camilere verilen isimdir. Bu çalışma Balıkesir ilinin dini kimliğini öne çıkarmak amacıyla ele alınmıştır. Bu kapsamda Balıkesir'in merkez ilçeleri olan Altıeylül ve Karesi'de yer alan selatin camiler incelenmiştir. Yapılan araştırmalar neticesinde Balıkesir'in merkez ilçesi olan Altıeylül'de selatin cami olmadığı tespit edilmiştir. Balıkesir ilinin Karesi İlçesi'nde ise üç adet selatin cami belirlenmiştir. Belirlenen bu camiler Yıldırım (Eski) Camii, Aziziye Camii ve Hamidiye Camisi'dir.

Camiler, bir milleti gerek kültür gerek medeniyet açısından öne çıkaran yapılar arasında yer alır. İbadet yeri olmasının yanında turistler tarafından da ziyaret edilen camiler kültürel miras bağlamında önemli yere sahiptir. Selatin camiler ise sultanlar veya padişahlar tarafından yaptırıldığı için ayrı bir anlam ifade etmektedir. Bir şehirde selatin caminin bulunuyor olması o şehrin kimliğini öne çıkaran değerler arasındadır. Bu çalışmada Balıkesir ilinde yer alan selatin camiler tanıtılarak bu değerler ile şehrin değerini ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır.

Balıkesir'in Karesi İlçesi'nde üç adet selatin camii yer almaktadır. Buna rağmen gerek yerli halk gerekse Balıkesir'e ziyaret amaçlı dışarıdan gelen kitleler Balıkesir'deki selatin camiler hakkında fazla bir bilgiye sahip değildirler. Balıkesir'de camii dendiğinde genel itibarıyla Karesi İlçesi'nde bulunan ve Balıkesir'in en ünlü camilerinden Zağnos Paşa Camii akıllara gelmektedir. Hatta Zağnos Paşa Camisi'ni selatin cami olarak bilen bir kesim de mevcuttur. Bu tarz bilgi kirlilikleri asırlardır devam etmektedir. Yapılan bu çalışma ile yanlış bilgileri ortadan kaldırmak ve doğru olanı ortaya çıkarmak çalışmanın bir diğer amacıdır.

Selatin Camiler: Balıkesir Örneği isimli bu çalışmada, en genel anlamda selatin cami kavramı ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın devamında Balıkesir'in Karesi İlçesi'nde yer alan Yıldırım Camii, Aziziye Camii ve Hamidiye Camisi tanıtılarak, selatin camilerin diğer camilerden ne gibi farkları olduğuna değinilmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise Yıldırım Camii, Aziziye Camii ve Hamidiye Camisi'nde görev alan din

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

görevlileri ile yapılmış olan röportaja yer verilmiştir. Çalışma neticesinde genelde selatin camilerin, özelde Balıkesir'deki selatin camilerin önemine vurgu yapılarak tüm bunların sonucunda Balıkesir ilinin dini kimliği ve şehrin önemi değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Camii, Selatin Cami, Yıldırım Camii, Aziziye Camii, Hamidiye Camii

SELATİN MOSQUES: BALIKESİR EXAMPLE

Abstract

The word Selatin means sultans, sultans. Selatin Mosques is the name given to the mosques built by sultans or sultans with their own funds during the Ottoman Period. This study was undertaken to highlight the religious identity of Balıkesir province. In this context, the sultan mosques located in Altıeylül and Karesi, the central districts of Balıkesir, were examined. As a result of the research, it was determined that there is no sultan mosque in Altıeylül, the central district of Balıkesir. Three imperial mosques were identified in Karesi District of Balıkesir province. These mosques are Yıldırım (Old) Mosque, Aziziye Mosque and Hamidiye Mosque.

Mosques are among the structures that make a nation stand out in terms of both culture and civilization. Mosques, which are visited by tourists as well as being places of worship, have an important place in the context of cultural heritage. Selatin mosques have a special meaning because they were built by sultans or sultans. The presence of a sultan mosque in a city is among the values that highlight the identity of that city. In this study, it is aimed to introduce the sultan mosques in Balıkesir province and to reveal the value of the city with these values.

There are three sultan mosques in Karesi District of Balıkesir. Despite this, both the local people and the masses coming from outside to visit Balıkesir do not have much information about the imperial mosques in Balıkesir. When it comes to mosques in Balıkesir, Zağnos Pasha Mosque, located in Karesi District and one of the most famous mosques of Balıkesir, comes to mind. There are even some people who know the Zağnos Pasha Mosque as the sultanate mosque. This kind of information pollution has been going on for centuries. Another aim of this study is to eliminate misinformation and reveal the truth.

In this study titled Selatin Mosques: Balıkesir Example, it has been tried to put forward the concept of selatin mosque in the most general sense. In the continuation of the study, Yıldırım Mosque, Aziziye Mosque and Hamidiye Mosque located in Karesi District of Balıkesir are introduced and the differences between selatin mosques and other mosques are

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

mentioned. In the last part of the study, interviews with religious officials working in Yıldırım Mosque, Aziziye Mosque and Hamidiye Mosque are included. As a result of the study, the importance of the imperial mosques in general and the imperial mosques in Balıkesir in particular was emphasized, and as a result of all these, the religious identity of Balıkesir province and the importance of the city were evaluated.

KeyWords: Mosque, Selatin Mosque, Yıldırım Mosque, Aziziye Mosque, Hamidiye Mosque

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

19. YÜZYIL SONLARINDA BALIKESİR'DE GERÇEKLEŞTİRİLEN DİNÎ VE İLMÎ YAPILARIN İNŞA VE ONARIMLARI

Mefail HIZLI

*Prof. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi ve
Sanatları Bölümü, mefailhizli@uludag.edu.tr*

Özet

Bu bildiri, 1891-1893 yılları arasında Hudavendigâr Vilâyetine bağlı yerleşim birimlerinde gerçekleştirilen imar faaliyetlerinin raporlaştırıldığı bir yazma eserden istifade edilerek hazırlanmıştır. İdarî statüsü ve kapsamı son birkaç yüzyılda birtakım değişikliklere uğrayan vilâyette yer alan çoğu dinî, ilmî ve sosyal yapıların nasıl onarıldığına dair mahkeme sicillerine yansıyan tamir kayıtları ya da belediye meclislerinde bu konuda alınan kararların kitap haline getirilmiş örneklerinin varlığı bilinmektedir. Ancak vilâyet kapsamındaki cami, medrese, mektep, imaret, türbe, sular ve su yolları, kaldırım, kanalizasyon, köprü, yol ve bunun dışında daha birçok yapı hakkında dönemin vilâyet valisi Münir Paşa'nın isteği üzerine hazırlanan bu raporda çok kıymetli bilgilere yer verilmiştir. Bu raporda öncelikle Bursa Sancağı'nda yaşanan imar faaliyetleri detaylı olarak aktarılmış, Bursa dışındaki vilâyet sancaklarına dair de dikkat çeken bilgilere yer verilmiştir. Bu bağlamda Balıkesir genelinde bundan yaklaşık 130 yıl önce gerçekleştirilen mescid, cami, mektep ve medreselerin yanı sıra bazı kamu binaları ile diğer yapıların inşa ve onarımları hakkında bilgiler bu bildiride yer alacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, 19. Yüzyıl, Balıkesir, Dinî Yapı, İnşa, Onarım

CONSTRUCTION AND REPAIR OF RELIGIOUS AND SCIENTIFIC BUILDINGS IN BALIKESİR AT THE LATE 19TH CENTURY

Abstract

This notification was prepared by making use of a manuscript in which the development activities carried out in the settlements of Hudavendigâr Province between 1891 and 1893 were reported. It is known that there are repair records reflected in the court registries or book-compiled examples of the decisions taken by the municipal councils on how most religious, scientific and social structures in the province, whose administrative status and scope have undergone some changes in the

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

last few centuries, were repaired. However, very valuable information was included in this report, prepared upon the request of the then governor of the province, Münir Pasha, about the mosques, madrasahs, schools, soup kitchens, tombs, waters and waterways, pavements, sewers, bridges, roads and many other structures within the province. In this report, first of all, the development activities in the Bursa Sanjak are explained in detail, and remarkable information about the provincial sanjaks outside Bursa is also included. In this context, information about the construction and repair of masjids, mosques, schools and madrasahs, as well as some public buildings and other structures, which were carried out approximately 130 years ago in Balıkesir, will be included in this declaration.

Key Words: Ottoman, 19th Century, Balıkesir, Religious Buildings, Construction, Repair

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

1944-2004 YILLARI ARASINDA BALIKESİR'DE ETKİN HİZMET VEREN BİR KUR'ÂN KURSU: SINDIRGI MERKEZ ERKEK YATILI KUR'AN KURSU

İsmail KURT

Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Özet

Bu çalışmada 1944-2004 Yılları Arasında Balıkesir'de Etkin Hizmet Veren Bir Kur'ân Kursu: Sındırgı Merkez Erkek Yatılı Kur'an Kursu tarihçesi, ders müfredatı, mezunlarının çalıştığı yerler, Balıkesir'deki dini hayata katkısı, eğitim öğretime ara verme nedenleri vb. yönleriyle ele alınmaktadır. Çalışmamızın amacı; 1944-2004 yılları arasında Balıkesir'in Sındırgı ilçesinde Kur'ân-ı Kerim'i yüzüne okuma ve hafızlık eğitimi veren bu kursun tarihçesi, ders müfredatı, Kur'ân öğretim metodu, hafızlıkta takip ettiği yöntem vb. hususları inceleyerek kursun Balıkesir'deki dini hayata, Kur'ân öğrenme ve hafızlık eğitimine sunduğu katkıyı ortaya koymaktır. Türkiye'nin farklı bölgelerindeki bazı Kur'ân kurslarıyla ilgili farklı çalışmalar yapılmış olsa da Sındırgı Merkez Erkek Yatılı Kur'an Kursu ile ilgili herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Bu çalışmada nitel araştırma yönteminden istifade edilmiş, literatür/arşiv taraması ve derinlemesine görüşme (mülakat) tekniği kullanılmıştır. Çalışmada ulaştığımız bulgu ve sonuçlar ise şunlardır: Sındırgı Merkez Erkek Yatılı Kur'an Kursu 1944-2004 yılları arasında etkin hizmet vermiş Cumhuriyet döneminde açılan ilk Kur'ân kurslarından biridir. Bu kursu hoca merkezli bir değerlendirmeye tabi tutacak olursak üç döneme ayırabiliriz. 1944-1960 Hafız Veli dönemi, 1961-1984 Yaşar Hafız Dönemi ve 1993-2004 Orhan Hoca dönemi şeklindedir. Bununla beraber 1984-1993 arasında Sındırgı Merkez Erkek Yatılı Kur'an Kursu'nun eğitim öğretime kapalı olduğu hocası ve öğrencisinin olmadığı görülmektedir. Kursun resmi açılış tarihi ise Cumhuriyetin kuruluş yılları akabinde başlayan ve çeyrek asır deva eden laisizm (ülkenin ve vatandaşlarının zorla dinden arındırılması) politikasının sonlarına gelindiği Türkiye'de Kur'ân Kurslarının açılmaya başlandığı 1948 yılı gözükmemektedir. Zaman zaman farklı sebeplerle eğitim öğretime ara vermekle birlikte kursun açıldığı yıldan itibaren ilçede değişik binalarda Kur'ân öğretimine devam ettiği anlaşılmaktadır. Sındırgı Merkez Erkek Yatılı Kur'ân Kursu'nun 1944-2004 yılları arasındaki eğitimine bakıldığında genel olarak kursta bir yıl yüzüne öğretimi ve devam eden öğrenciler için iki yıl hafızlık eğitimin verildiği görülmektedir. Günlük ders müfredatına göre kursta yüzüne öğrencilerine Kur'ân-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler olmak üzere sabahdan öğleye kadar beş ders

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

verilmektedir. Hafızlık öğrencileri ise bu beş saatlik ders zarfında ezberlerini vermekte, hocasına ezberini veren öğrenci ertesi günün ezberine başlamaktadır. Kurstaki eğitim öğretim öğle namazından yatsı namazına kadar ise serbest mütalaa şeklinde devam etmektedir. Hafızlık öğrencilerinin eğitimi yüzüne öğrencilerinden farklı olarak -cumartesi dinlenme olmak üzere- altı gün yapılmaktadır. Hem hafızlık eğitimine hem de ilçenin dini hayatına bir katkı olarak kursun hafızlık öğrencileri ramazan aylarında ilçedeki bazı camilerde mukabele okumaktadır. Kurstan mezun olan öğrenciler daha sonra okuduğu lise ve üniversite eğitimine göre farklı yerlerde çalışmaktadır. Kurstan mezun olup İmam-Hatip Lisesi okuyan ve özellikle hafız olan öğrencilerin çoğunluğunun daha çok Balıkesir çevresinde olmak üzere Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı camilerde imam-hatiplik yaptığı görülmektedir. Kursun eğitim öğretime ara verme nedenlerine bakıldığında ise öncelikle 1997'de başlayan sekiz yıllık zorunlu eğitime geçişin kursa gelen öğrenci sayısını her yıl düşürdüğü anlaşılmaktadır. Ayrıca 2000 sonrasında ilçeden büyük şehirlere göçün artması da kursun eğitim öğretime ara vermesinde bir etken olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kiraat, Sındırgı, Erkek, Yatılı, Kur'ân, Kurs.

A QURAN COURSE WHICH PROVIDED EFFECTIVE SERVICES IN BALIKESİR BETWEEN 1994-2004: SINDIRGI CENTRAL BOARDİNG BOYS QURAN COURSE

Abstract

In this study, A Quran Course Which Provided Effective Services in Balıkesir Between 1944-2004: Sındırgı Central Boarding Boys Quran Course is discussed in terms of its history, curriculum, places where its graduates work, its contribution to the religious life in Balıkesir, reasons for interrupting education, etc. The aim of the study is to reveal the contribution of the course to the religious life in Balıkesir, to the learning and memorization of the Quran, by examining the history, curriculum, Quran teaching method, methods followed in memorization, etc. of this course that provided reading and memorization education of the Quran in the Sındırgı district of Balıkesir between 1944-2004. Although different studies have been conducted on some Quran courses in different regions of Turkey, no study has been conducted on the Sındırgı Central Boarding Boys Quran Course. In this study, qualitative research method was used, literature/archive scanning and in-depth interview technique were used. The findings and conclusions we reached in the study are as follows: Sındırgı Central Boarding Boys Quran Course is one of the first Quran courses opened in the Republican period, which served effectively between 1944-2004. If we subject the course to a teacher-centered evaluation, we can divide it into three periods. 1944-

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

1960 Hafız Veli period, 1961-1984 Yaşar Hafız period and 1993-2004 Orhan Hodja period. However, it is seen that between 1984-1993, Sındırgı Central Boarding Boys Quran Course was closed to education and had no teacher and students. The official opening date of the course seems to be 1948, the year in which Quran courses began to be opened in Turkey, when the policy of laicism (the forced purification of the country and its citizens from religion), which began after the establishment of the Republic and continued for a quarter of a century, came to an end. It is understood that from time to time, although it interrupted education for different reasons, the Quran education has continued in different buildings in the district since the year the course was opened. When we look at the education of Sındırgı Central Male Boarding Quran Course between 1944-2004, it is generally seen that the course provides one year reading education and two years of memorization of the Quran education for continuing students. According to the daily class schedule, students are given five lessons from morning to afternoon, including the Quran and Basic Religious Knowledge. Memorizer of the Quran students (hafız) memorize the Quran during this five-hour lesson, and the student who read the Quran by heart to his teacher start to next memorization. The education in the course continues in the form of free study from noon prayer to night prayer. The education of Hafız students is done for six days, unlike other students, with Saturdays being a rest day. As a contribution to both the education of memorizing of the Quran and the religious life of the district, Hafız students of the course recite the Muqabala in some mosques in the district during the months of Ramadan. Students who graduate from the course work in different places depending on their subsequent high school and university education. It is seen that the majority of the students who graduated from the course and studied at Imam-Hatip High School and especially those who are hafız, work as imams in mosques affiliated with the Directorate of Religious Affairs, mostly in the Balıkesir area. When we look at the reasons for the course's suspension of education, it is understood that the transition to eight-year compulsory education, which started in 1997, has reduced the number of students coming to the course every year. In addition, the increase in migration from the district to big cities after 2000 was also a factor in the course's interruption of education and training.

Keywords: Qiraah, Sındırgı, Boys, Boarding, Quran, Course.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

BALIKESİR ÖMER ALİ BEY YAZMA ESERLER KÜTÜPHANESİNDE BULUNAN KELAM'A DAİR ESERLER

Lütfü CENGİZ

Dr. Öğr. Üyesi, Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Öz

Yazma eserler üzerine yapılan çalışmaların önemi ve kıymeti erbabınca bilinmektedir. Kütüphanelerimizde bu tür eserler üzerinde daha ziyade yabancı ilim adamlarının çalıştığı noktasında bir algı söz konusudur. Bu algının değişmesi için ilim adamlarının bu konuda çalışmalarını yoğunlaştırması gerekmektedir. Geçmiş dönemlere ait eserler günümüz dünyasına taşınmadığında bugün itibarıyla yapılan çalışmalarda tekrara düşme tehlikesi ortaya çıkacaktır. O bakımdan geçmiş ulemanın eserlerinden haberdar olarak yeni çalışmalar gerçekleştirmek hedeflenmelidir. Biz de bu sebeple tebliğimizin konusunu yazma eserler ile ilgili olarak belirledik. Balıkesir'de bulunan yazma eserler üzerine yapılan çalışmaların az olmasının bizi bu çalışmayı yapmaya sevk ettiğini söyleyebiliriz.

Osmanlılarda ilkin Yıldırım Bayezid döneminde bugünkü manada kütüphanelerin kurulduğu, yine aynı dönemde Balıkesir'de bir kütüphanenin kurulmuş olduğu kayıtlarda geçmektedir. O günden bugüne Osmanlı Medeniyeti, pek çok kütüphane tesis etmiş, onların varlığı sonraki nesillere aktararak gelmiştir. Geçmiş günümüze taşıyan kütüphanelerden birisi de Mutasarrıf Ömer Ali Bey Kütüphanesidir.

Balıkesir Mutasarrıf Ömer Ali Bey Kütüphanesi 1901 yılında Sultan II. Abdülhamid'in onayı ile 'Hamidiye Kütüphanesi' adıyla kurulmuştur. 1908 yılında 'Maarif Kütüphanesi', 1922 yılında 'Vatan Kütüphanesi' adını taşıyan kütüphane 1962 yılında 'İl Halk Kütüphanesi' adını almıştır. Türkiye genelinde bütün İl Halk Kütüphaneleri bünyesinde bulunan 1928 yılı Harf İnkılabı öncesi döneme ait Arap alfabesiyle yazılmış olan el yazması ve matbu eserlerin ayrılması gereği üzerine daha önce 2010 yılında belirlenen 15 Yazma Eser Kütüphanesine ek olarak 2011 yılında Balıkesir'de Mutasarrıf Ömer Ali Bey Yazma Eserler Kütüphanesi Müdürlüğü kurulmuştur. Geçici bir süre Balıkesir İl Halk Kütüphanesi binasında hizmet verdikten sonra 2013 yılında şimdiki yerine mülkiyeti Balıkesir Ticaret Odası'na ait Ziraat Bankası eski hizmet binasına taşınmış ve 2016 yılında fiilen hizmet vermeye başlamıştır.

Balıkesir İl Halk Kütüphanesi, Dursunbey, Edremit, Burhaniye ve Bandırma İlçe Halk Kütüphanelerinde bulunan bütün yazma eserler, Ömer Ali Bey Yazma Eserler Kütüphanesinde bir araya getirilmiştir.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

1997'de yayınlanan Balıkesir İli Yazmaları Kataloğuna göre toplam eser sayısı 2715 olarak görülmektedir. Türkiye Yazma Eserler Kurumunun Veritabanı'nda ise kütüphanedeki mevcut yazma eser sayısı 2792'dir. Kütüphane yetkililerinin ifadesine göre bu süreç içerisinde eserlerin sayısında bir artış meydana gelmiştir. Yazma eserlerin 2470'i Arapça, 305'i Türkçe, 32 tanesi de Farsça'dır. Bu eserlerin 2549'u görüntülenebilmektedir. Tebliğin konusunu oluşturan Kelam'a dair eserlerin sayısı ise 204'tür. Bu eserlerin de 188'i Arapça, 16'sı Türkçe'dir. Kelam ile ilgili yazmaların yine 188'i görüntülenebilmektedir. 297.4 tasnif numarasıyla düzenlenmiş olan bu eserlere çalışmamızda yer vermeyi planladık.

Anahtar Kelimeler: Yazma eser, Akaid, Kelam, Balıkesir, Mutasarrıf Ömer Ali Bey

Works on Kalam in the Balıkesir Omer Ali Bey Manuscripts Library

Abstract

The importance and value of studies on manuscripts are known by experts. There is a perception that mostly foreign scholars work on such works in our libraries. In order to change this perception, scholars need to intensify their studies on this subject. When works from past periods are not brought to today's world, there will be a danger of repetition in the studies carried out today. In that respect, it should be aimed to carry out new studies by being informed about the works of past scholars. For this reason, we determined the subject of our notification as manuscripts. We can say that the scarcity of studies on manuscripts in Balıkesir prompted us to conduct this study.

It is recorded that libraries in the Ottoman Empire were first established in the period of Yıldırım Bayezid, and that a library was established in Balıkesir during the same period. From that day to the present, the Ottoman Civilization has established many libraries, and their existence has been passed on to the next generations. One of the libraries that has brought the past to the present is the Mutasarrıf Ömer Ali Bey Library.

Balıkesir Mutasarrıf Ömer Ali Bey Library was established in 1901 with the approval of Sultan II. Abdulhamid under the name of 'Hamidiye Library'. Named 'Maarif Library' in 1908 and 'Vatan Library' in 1922, the library was renamed 'Provincial Public Library' in 1962. Upon the necessity of separating manuscripts and printed works written in Arabic alphabet from the period before the Alphabet Revolution of 1928, which are within all Provincial Public Libraries throughout Turkey, Mutasarrıf Ömer Ali Bey Manuscripts Library Directorate was established in Balıkesir in 2011 in addition to the 15 Manuscript Libraries previously determined in 2010. After temporarily providing service in the Balıkesir Provincial Public Library building, it was moved to its current location in

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

2013, the former Ziraat Bank service building, owned by the Balıkesir Chamber of Commerce, and began providing service in 2016. All manuscripts in Balıkesir Provincial Public Library, Dursunbey, Edremit, Burhaniye and Bandırma District Public Libraries have been brought together in the Ömer Ali Bey Manuscripts Library. According to the Balıkesir Province Manuscripts Catalogue published in 1997, the total number of works is seen as 2715. In the Database of the Turkish Manuscripts Institution, the number of manuscripts in the library is 2792. According to the statements of the library authorities, there has been an increase in the number of works during this period. 2470 of the manuscripts are in Arabic, 305 in Turkish and 32 in Persian. 2549 of these works can be viewed. The number of works on Kalam, which is the subject of the notification, is 204. 188 of these works are in Arabic and 16 in Turkish. Again, 188 of the manuscripts on Kalam can be viewed. We planned to include these works, which are arranged with the classification number 297.4, in our study.

Keywords: Manuscript, Akaid, Kalam, Balıkesir, Mutasarrıf Ömer Ali Bey

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

SINDIRGI KIRSAL YERLEŞİMLERİNDEN DÖRT AHŞAP TAVANLI CAMİ ÖRNEĞİ

Hüseyin CAN

*Arş. Gör. Dr. Sakarya Üniversitesi/ İlahiyat Fakültesi / Türk İslam
Sanatları Tarihi huseyincan@sakarya.edu.tr*

Özet

İslam sanatının tüm dönemlerinde kullanılan ahşap malzeme, Anadolu coğrafyasında geniş uygulama alanı bulmuştur. Özellikle konut ve cami mimarisinde coğrafi şartlara bağlı olarak sıklıkla tercih edilmiştir. Bunda doğadan kolay elde edilebilir olması, şekil verilebilir olması büyük rol oynamaktadır. Bu çalışmada Balıkesir ili Sındırgı İlçesinde yer alan kırsal dini mimari örneklerinden olan dört adet ahşap tavanlı cami örneği ele alınmıştır. Bu yapılar; Derecikören Mahallesi, Kocakonak Mahallesi, Osmanlar Mahallesi ile Yaylacık Mahallesi Hatap Mevkii camileridir. Günümüzde cephe duvarları sıvalı olan bu yapılar ahşap tavanları ile dikkat çekmektedir. Eserlerin ahşap tavan uygulamaları Cumhuriyet dönemine tarihlendirilmektedir. Saha çalışmaları esnasında yapılarda yerel usta isimlerine ulaşılmıştır. Bu yapıların ortak özelliği, tezyini kompozisyonlarının birbiri ile benzerlik göstermesidir. Kademeli olarak geometrik formlarla inşa edilen tavanlar detaylarda geometrik ve bitkisel süsleme öğeleri ile hareketlendirilmiştir. Ayrıca farklı renkler ile boyanmıştır. Bunların yanı sıra minber ve kadınlar mahfilinde de ahşap malzeme tercih edilmiştir. Ana hatları ile camiler kırma çatılı ve tek mekanlı plan tipine sahiptir. Harim bölümü, kadınlar mahfili, son cemaat yeri gibi birimlerden oluşmaktadır. Harim bölümleri kare veya kareye yakın dikdörtgen planlıdır. Bu minvalde yapılar Sanat Tarihi disiplini içerisinde ele alınmış olup mimari plan özellikleri, malzeme, teknik ve tezyini açısından incelenmiştir. Çalışma; 20. yüzyılda inşa edilen ve yerel ustaların özel becerileri ile yapılmış cami tavanlarının geleneksel ahşap mimarisinin kırsaldaki örneklerini ele alması bakımından önemlidir. Araştırmanın, bölgede varlığı belirlenen sanatlı yapıların tanımını yapıp, korunması için farkındalık oluşturmaktır. Ayrıca Balıkesir İli ve Sındırgı İlçesi özelinde kırsal mimari çalışmalarına yol gösterici olması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sındırgı, Mimari, Cami, Tezyinat, Ahşap

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

FOUR EXAMPLES OF WOODEN CEILING MOSQUES FROM RURAL SETTLEMENTS IN SINDIRGI

Abstract

The use of wooden materials, prevalent throughout all periods of İslamic arts, found wide application in the geography of Anatolia. It was frequently preferred, especially in residential and mosque architecture, due to geographical conditions. The ease of availability from nature and its moldability played a significant role in this preference. This study examines four wooden ceiling mosque examples, which are part of the rural religious architecture located in the Sındırgı district of Balıkesir province. These structures are the mosques of Derecikören neighborhood, Kocakonak neighborhood, Osmanlar neighborhood, and the Yaylacık neighborhood Hatap location. Today, although the exterior walls of these structures are plastered, they draw attention with their wooden ceilings. The wooden ceiling applications of these Works are dated to the Republican period. During the field studies, the names of local craftsmen involved in the construction of these structures were identified. A common feature of these buildings is the similarity in their decorative compositions. The ceilings, constructed stepwise with geometric form, are adorned with geometric and vegetal decorative elements in detail. Additionally, they are painted in different colors. Wooden materials are also preferred in the minbar and the women's gallery. Generally, the mosques have hipped gallery and portico. The prayer halls are square or nearly square-shaped rectangular plans. In this context, the structures have been examined within the discipline of Art History, focusing on architectural plan features, materials, techniques and decoration. This study is significant in addressing the examples of traditional wooden architecture in rural areas, particularly focusing on mosque ceilings built in the 20th century with the unique skills of local craftsmen. The research aims to describe the artistic structures identified in the region and raise awareness for their preservation. Additionally, it is expected to guide rural architectural studies, specifically in the context of Balıkesir province and Sındırgı District.

Key Words: Sındırgı, Architecture, Mosque, Ornamentation, wood

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

BİR EĞİTİMCİ OLARAK PROF. DR. EROL AYYILDIZ (1945-2018)

Ahmet Ali ÇANAKCI

*Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi Anabilim
Dalı*

Özet

Bir şehrin kimliğinin oluşumunda kültürel miras öğeleri önem arz etmektedir. Bu bağlamda Balıkesir, Türkiye’de kültürel miras bakımından birçok alanda (tarih, coğrafya, din, turizm vb.) ön plana çıkan bir merkez konumundadır. Bu süreçte eğitim ve Balıkesir’in yetiştirdiği eğitimciler de dikkat çeken önemli alanlardandır. Bu çalışmada, çok yönlü bir din ve dil eğitimcisi olan Balıkesirli Prof. Dr. Erol Ayyıldız’ın eğitim anlayışı incelenmiştir. Çalışmanın amacı, Erol Ayyıldız’ın eğitim anlayışını, yüksek din öğretimi çalışmaları ve Arapça eğitimine katkısı bağlamında ortaya koymaktır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi, literatür taraması ve görüşme teknikleri kullanılmıştır. Bu kapsamda 2014 yılında konuyla ilgili kaynaklar taranmış, Prof. Dr. Erol Ayyıldız’ın öğrencileri, arkadaşları ve ailesiyle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmış ve eserlerinden faydalanılmıştır. Ulaşılan dokümanlar ve bulgular belirli temalar altında ele alınmış ve değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; Prof. Dr. Erol Ayyıldız’ın Türkiye’de genelde yüksek din öğretiminde, özelde İlahiyat fakültelerinde kullandığı dil, üslup, pedagojik yaklaşımı ve eserleriyle Arapça eğitiminin gelişiminde ve yüzlerce din eğitimcisinin yetişmesinde öncü şahsiyetler arasında yerini aldığı ifade edilebilir. Ayrıca Arap Dili ve Belagatı alanında Balıkesir’in son dönemlerde yetiştirdiği ve Türkiye’ye mül olmuş önemli eğitimcilerden olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim-Öğretim, Dil Eğitimi, Din Eğitimi, Erol Ayyıldız, Arapça, Balıkesir.

PROF. DR. EROL AYYILDIZ (1945-2018) AS AN EDUCATOR

Abstract

Cultural heritage elements are important in the formation of a city's identity. In this context, Balıkesir is a prominent center in Turkey in terms of cultural heritage in many areas (history, geography, religion, tourism, etc.). In this process, education and the educators trained by Balıkesir are also important areas that attract attention. In this study,

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

the educational approach of Prof. Dr. Erol Ayyıldız from Balıkesir, a versatile religious and language educator, was examined. The aim of the study is to reveal Erol Ayyıldız's understanding of education in the context of his contribution to higher religious teaching studies and Arabic education. Qualitative research method, literature review and interview techniques were used in the study. In this context, resources related to the subject were scanned in 2014, semi-structured interviews were conducted with Prof. Dr. Erol Ayyıldız's students, friends and family, and his works were used. The documents and findings obtained were discussed and evaluated under certain themes. According to the results of the research; it can be stated that Prof. Dr. Erol Ayyıldız took his place among the pioneer figures in the development of Arabic education and the training of hundreds of religious educators in Turkey with the language, style, pedagogical approach and works he used in higher religious teaching in general and in theology faculties in particular. In addition, it can be said that he is one of the educators that Balıkesir has recently trained in the field of Arabic Language and Rhetoric and who has come to the fore in Turkey.

Keywords: Education-Teaching, Language Education, Religious Education, Erol Ayyıldız, Arabic, Balıkesir.

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

BALIKESİR'İN MANEVİ ÖNDERLERİ: HAFIZ AHMET KARATOPRAK (BALIKESİR'İN DİNİ HAYATINA KATKILARI BAĞLAMINDA BİR DEĞERLENDİRME)

Burhan GÜLER & Ahmet Ali ÇANAKCI

Emekli DKAB Öğretmeni, Milli Eğitim Bakanlığı &

*Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi Anabilim
Dalı*

Özet

İlk insandan beri toplumların değişim ve dönüşümünde etkili olan manevi önderler ve yaşadığı dönemin dini ve sosyo-kültürel hayatına değer katan şahsiyetler var olagelmıştır. Balıkesir'de de geçmişten günümüze bu şahsiyetler (Birgivi Mehmed Efendi, Şeyh Lütfullah, Ali Şuuri, Hasan Basri Çantay, Gönenli Mehmed Efendi, Hafız Ahmet Karatoprak vb.) yaşadığı dönemde ön plana çıkmaktadır. Bu manevi önderlerin ve şahsiyetlerin araştırılması ise şehrin kimliğinin ve dini hayatının ortaya çıkarılmasına katkı sunması açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda çalışmada, 1923 yılında Gönen'de dünyaya gelen, babası Abdullah Efendi'de hafızlığını tamamlayan, daha sonra Gönenli Mehmet Efendi tarafından İstanbul'a götürülerek orada kendini yetiştiren ve İstanbul'un önemli camilerinde görev yaparak daha sonra Balıkesir'e gelen, burada görevine aktif devam etmiş olan Hafız Ahmet Karatoprak'ın Balıkesir'in dini hayatına çok yönlü katkılarının ortaya konulması ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş ve mülakat tekniğinden yararlanılmıştır. Bu bağlamda 2024 yılında Hafız Ahmet Karatoprak'ın ailesi ve öğrencileri ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; Hafız Ahmet Karatoprak'ın Balıkesir'deki dini hayat üzerinde; cami, Kur'an kursu, vaaz, hafızlık, imam hatip okulu, giyim-kuşam-dil ve üslup, vakıf/dernek, inşa-yardım faaliyetleri, sosyal yaşam gibi dini hayatı şekillendiren dinamikler bağlamında ve bireysel/toplumsal rol modellik, dini ve ahlaki değerler gibi temalar çerçevesinde etkili olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi-Öğretimi, Dini Hayat, Hafız Ahmet Karatoprak, Balıkesir.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

SPIRITUAL LEADERS OF BALIKESİR: HAFİZ AHMET KARATOPRAK (AN EVALUATION IN THE CONTEXT OF THEIR CONTRIBUTIONS TO THE RELIGIOUS LIFE OF BALIKESİR)

Abstract

Since the first human being, there have been spiritual leaders who have been effective in the change and transformation of societies and personalities who have added value to the religious and socio-cultural life of the period in which they lived. In Balıkesir, from the past to the present, these figures (Birgivi Mehmed Efendi, Şeyh Lütfullah, Ali Şuuri, Hasan Basri Çantay, Gönenli Mehmed Efendi, Hafız Ahmet Karatoprak etc.) came to the fore during the period in which they lived. Researching these spiritual leaders and personalities is important in terms of contributing to the discovery of the city's identity and religious life. In this context, the aim of this study is to reveal and evaluate the multifaceted contributions of Hafız Ahmet Karatoprak, who was born in Gönen in 1923, completed his hafız education with his father Abdullah Efendi, was later taken to Istanbul by Gönenli Mehmet Efendi and educated himself there, and served in important mosques in Istanbul, then came to Balıkesir and continued his active duty there, to the religious life of Balıkesir. In the study, qualitative research method was adopted and interview technique was used. In this context, semi-structured interviews were conducted with the family and students of Hafız Ahmet Karatoprak in 2024. According to the research results; it can be said that Hafız Ahmet Karatoprak had an impact on the religious life in Balıkesir within the context of dynamics shaping religious life such as mosque, Quran course, sermon, hafız, imam hatip school, clothing-garments-language and style, foundation/association, construction-aid activities, social life and within the framework of themes such as individual/social role modeling, religious and moral values.

Keywords: Religious Education-Teaching, Religious Life, Hafız Ahmet Karatoprak, Balıkesir.

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

İHTİYAÇ ODAKLI KUR'AN KURSLARINDA ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİNİN KULLANIMI: BALIKESİR ÖRNEĞİ

Özlem ÇALIK & Ahmet Ali ÇANAKCI

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
&*

*Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi Anabilim
Dalı*

Özet

Bu çalışmanın amacı Balıkesir ilindeki ihtiyaç odaklı Kur'an kursu öğrencilerinin güncel öğretim teknolojileri kullanımını incelemektir. Öğretim teknolojileri, öğrenme öğretme süreçlerinde bilginin etkinliğini arttırmak amacıyla kullanılan bilgi iletişim teknolojileridir. Günümüz eğitim sisteminde öğrenmeyi ilgi çekici hale getirmesi bakımında da önemli yere sahiptir. Din öğretimi soyut içeriklerin yoğun olarak bulunduğu bir alandır. Bu sebeple eğitim-öğretim sürecinde çeşitli zorluklar ortaya çıkarabilmektedir. Öğretim teknolojileri sahip olduğu özellikler sebebiyle din öğretiminde daha aktif, somut, kalıcı ve ilgi çekici bir şekilde öğrenme fırsatı sunmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın amacı doğrultusunda çalışmada, karma araştırma yöntemi ve açıklayıcı sıralı desen kullanılmıştır. Buna göre çalışmada veri toplama aracı olarak anket ve görüşme tekniklerinden faydalanılmıştır. Araştırma, 2023-2024 Eğitim-Öğretim yılında Balıkesir ili Altıeylül ve Karesi merkez ilçelerindeki ihtiyaç odaklı Kur'an Kurslarında görev yapan öğrencilerle anket ve görüşmeler yapılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; Kur'an Kursu öğrencilerinin öğretim teknolojisi ve materyal kullanımını birçok açıdan faydalı ve gerekli gördüğü söylenebilir. Öğretim teknolojilerinin kullanımının öğrenci motivasyonuna ve kurs ortamına olumlu etki yönde ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğretim teknolojileri kullanımı konusunda "materyalin hazırlama zorluğu", "sınıfın fiziki şartlarının elverişsiz olması", "öğretim teknolojilerini kullanım zorluğu", "materyalin maliyetli olması" ve "konuların uygun olmaması" sorunları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Yaygın Din Eğitimi, İhtiyaç odaklı Kur'an Kursları, Öğretim Teknolojileri, Materyal Kullanımı.

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

THE USE OF INSTRUCTIONAL TECHNOLOGIES IN NEED-FOCUSED QUR'AN COURSES: THE CASE OF BALIKESİR

Abstract

The aim of this study is to examine the use of current instructional technologies by needs-based Quran course instructors in Balıkesir province. Instructional technologies are information communication technologies used to increase the effectiveness of information in learning and teaching processes. It also has an important place in today's education system in terms of making learning interesting. Religious teaching is an area where abstract content is abundant. For this reason, it may cause various difficulties in the education-teaching process. Due to their features, instructional technologies offer the opportunity for more active, concrete, permanent and interesting learning in religious education. In this context, in line with the purpose of the research, mixed research method and explanatory sequential design were used in the study. Accordingly, survey and interview techniques were used as data collection tools in the research. The research was carried out by conducting surveys and interviews with instructors working in needs-oriented Qur'an courses in the central districts of Altıeylül and Karesi in Balıkesir province in the 2023-2024 academic year. According to the research results; It can be said that Qur'an Course instructors see the use of teaching technology and materials as useful and necessary in many aspects. It was concluded that the use of instructional technologies has a positive effect on student motivation and the course environment. Regarding the use of instructional technologies, the following problems were identified: "difficulty in preparing the material", "unsuitable physical conditions of the classroom", "difficulty in using instructional technologies", "costly materials" and "some subjects not being suitable".

Keywords: Religious Education, Non-formal Religious Education, Need-focused Qur'an Courses, Instructional Technologies, Use of Material.

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

İMAM HATİP LİSELERİNDE GÖREV YAPAN ÖĞRETMENLERİN TEKNOLOJİK ARAÇ-GEREÇ KULLANIMI ÜZERİNE BİR İNCELEME (SAVAŞTEPE ÖRNEĞİ)

Esra SOYLU & Ahmet Ali ÇANAKCI

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
&*

*Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi Anabilim
Dalı*

Özet

Öğrenme-öğretme süreçlerinde teknolojik araç-gereç kullanımı, çağımızın eğitim anlayışında önemli bir yere sahiptir. Bu eğilim, öğretim yöntemlerini zenginleştirirken, öğrencilere de daha interaktif ve etkili öğrenme deneyimleri sunmakta ve modern eğitim sisteminin de önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Eğitime araç-gereç kullanımının dâhil edilmesiyle, öğrenme-öğretme süreci daha etkili hale getirilmiş olmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın amacı, imam hatip lisesinde derse giren farklı branş öğretmenlerinin derslerde teknolojik araç-gereç kullanma eğilimlerini ortaya koymaktır. Çalışmada karma araştırma yöntemi ve açıklayıcı sıralı desen benimsenmiş, bu çerçevede anket ve görüşme tekniklerinden faydalanılmıştır. Araştırmanın örneklemini Balıkesir'in Savaştepe ilçesinde yer alan Anadolu İmam Hatip Lisesi'nde görev yapan farklı branştaki öğretmenler (Türk Dili ve Edebiyatı, Coğrafya, Felsefe, Kimya, Matematik, İngilizce, İHL Meslek Dersleri vb.) oluşturmaktadır. Bu kapsamda 2024 yılında öğretmenlerle anket ve görüşmeler yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; teknoloji kullanımının, öğretim sürecinde öğretmenler için kolaylık sağladığı, öğretmenlerin çağa ayak uydurabilmek için eğitim süreçlerinde teknolojik araç-gereç kullanımının gerekliliğine dair düşüncelere sahip oldukları, teknolojik araç-gereç kullanımının çoğunlukla da gerekli olduğunu ifade ettikleri ve bu yönde derslerde farklı teknolojik araç-gereç kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim-Öğretim, Öğretmen, Teknoloji, Araç-Gereç.

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

AN EXAMINATION ON THE USE OF TECHNOLOGICAL TOOLS - EQUIPMENT BY TEACHERS WORKING IN IMAM HATIP HIGH SCHOOLS (THE CASE OF SAVAŞTEPE)

Abstract

The use of technological tools in teaching-learning processes has an important place in the educational understanding of our age. This trend enriches teaching methods, provides students with more interactive and effective learning experiences, and constitutes an important part of the modern education system. By including the use of tools - equipment in education, the teaching-learning process becomes more effective. In this context, the aim of the study is to reveal the tendencies of different branch teachers teaching at Imam Hatip High School to use technological tools - equipment in their classes. In the study, a mixed research method and explanatory sequential design were adopted, and survey and interview techniques were used within this framework. The sample of the research consists of teachers from different branches (Turkish Language and Literature, Geography, Philosophy, Chemistry, Mathematics, English, Imam Hatip High School Vocational Courses etc.) working at the Anatolian Imam Hatip High School in the Savaştepe district of Balıkesir. In this context, surveys and interviews were conducted with teachers in 2024. According to the results of the research; it was concluded that the use of technology provides convenience for teachers in the teaching process, that teachers have thoughts about the necessity of using technological tools - equipment in the education process in order to keep up with the age, that the use of technological tools - equipment is often necessary and that they use different technological tools - equipment in the lessons in this direction.

Keywords: Education-Teaching, Teacher, Technology, Tools-Equipment.

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

MEZUNLARIN GÖZÜYLE HAFIZLIK KUR'AN KURLARI: İMKÂNLAR-SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ (BALIKESİR ÖRNEĞİ)

İsmail ÇOLAK & Ahmet Ali ÇANAKCI

Lisans Öğrencisi, Balıkesir Üniversitesi ilahiyat Fakültesi

&

*Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi ilahiyat Fakültesi, Din Eğitimi Anabilim
Dalı*

Özet

Bu çalışmada Balıkesir'de Hafızlık eğitimi veren Kur'an kursları, yine bu kurslardan mezun olan hafızların gözüyle incelenmiştir. Çalışmanın amacı, hafızlık Kur'an kurslarını mezunların perspektifinden öğrenme-öğretme süreci ekseninde çok yönlü olarak analiz etmek ve değerlendirmektir. Çalışmada, karma araştırma yöntemi ve açımlayıcı sıralı desen kullanılmış, bu kapsamda anket ve görüşme tekniklerinden yararlanılmıştır. Bu bağlamda 2024 yılında 75 hafız ile anket, 10 hafız ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda; hafızların aile yapısı ve veli özellikleri, hafız kardeş sayısı, hafızlık yapmada etkili olan faktörler, hafızlık süresi, kursların fiziki şartları (sınıf, oda, kantin vb.) , memnuniyet durumu, sosyal donanım, sosyal-sportif faaliyetler, rehberlik, öğretici/yardımcı personel, öğrenci sayısı, öğreticilerin pedagojik yaklaşımı/iletişim becerisi, materyal kullanımı, yeterli durumu, dersler, bireye katkısı ve karşılaşılan problemler gibi kursların imkânları, sorunları ve bunlara yönelik çözüm önerilerine ilişkin bulgulara ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Hafızlık, Kur'an Kursu, İmkân, Sorun, Çözüm Önerisi, Mezun, Balıkesir.

HAFIZ QUR'AN COURSES THROUGH THE EYES OF GRADUATES: OPPORTUNITIES-PROBLEMS AND SOLUTION SUGGESTIONS (THE CASE OF BALIKESİR)

Abstract

In this examination, Qur'an courses providing hafiz education in Balıkesir were examined through the eyes of the hafiz who graduated from these courses. The aim of the study is to analyze and evaluate hafiz

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Qur'an courses in a multifaceted way from the perspective of the graduates in terms of the learning-teaching process. In the study, mixed research method and explanatory sequential design were used, and survey and interview techniques were used in this context. In this context, a survey was conducted with 75 hafiz and interviews were conducted with 10 hafiz in 2024. As a result of the research; findings were reached regarding the family structure and parent characteristics of the hafiz, the number of hafiz siblings, the factors affecting hafiz, the duration of hafiz, the physical conditions of the courses (classroom, room, canteen etc.), satisfaction status, social equipment, social-sports activities, guidance, teaching/assistant staff, the number of students, the pedagogical approach/communication skills of the instructors, the use of materials, the proficiency status, the courses, their contribution to the individual and the problems encountered, as well as the opportunities of the courses, their problems and the solution suggestions for these.

Keywords: Religious Education, Hafiz, Qur'an Course, Opportunity, Problem, Solution Proposal, Graduate, Balıkesir.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

BALIKESİRLİ BİR OSMANLI ÂLİMİ: HACİHASANZÂDE MUHAMMED ŞÂH VE FIKİH İLMİNE KATKILARI

Mehmet ÖZKAN

Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı

Özet

Osmanlı Devleti'nde Balıkesir'de çok sayıda âlim yetişmiştir. Genellikle ilk tahsillerini Balıkesir'de tamamlayan ilme istidadı olan talebeler yükseköğrenimlerini İstanbul medreselerinde tamamlamışlar, devlet bürokrasisinde yer almış, medreselerde hoca olarak görev yapmışlardır. Yazdıkları kitap ve risalelerle, yetiştirdikleri öğrencilerle ilim dünyasına katkıda bulunmuşlar, eserleri ve hizmetleriyle insanlar üzerinde derin etkiler bırakmışlardır. Sarıgürz Nureddin Efendi, Pir Ali Efendi, Birgivi Mehmet Efendi, Kadızade Mehmet Efendi, Ali Şuuri (Koca Müftü) bu âlimlerden sadece bir kaçıdır. Söz konusu âlimlerden biri de II. Bayezid, Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman döneminde yaşamış Hacı Hasanzâde Muhammed Şah'tır. Hacı Hasan er-Rûmî el-Hanefî olarak bilinen Muhammed Şâh, İstanbul müftülüğü, sahn-ı seman müderrisliği ve uzun yıllar Anadolu ve Rumeli kazaskerliği yapan Hacı Hasanzâde'nin (ö.911/1505) torunudur. Bu çalışmada fıkıh, tefsir, hadis, Arap Dili ve Belagati gibi ilimlerde kendini yetiştirmiş, Edirne, Bursa ve İstanbul medreselerinde müderris olarak görev yapmış olan Muhammed Şah'ın fıkıh ilmine katkıları yazma eser kütüphanelerinden temin edilen *Tenviru'l-Usul* adlı risalesi çerçevesinde ortaya konulmaya çalışılmıştır. Risale tanıtılarak, ele aldığı fıkıh usulü konuları, yöntemi ve değerlendirmelerine yer verilmiştir. Ayrıca yaşadığı dönemde yazılan fıkıh eserleriyle mukayese edilerek ona özgü yaklaşımlara yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hacıhasanzade, Muhammed Şah, Balıkesir, Ottoman, Tenviru'l-usul

AN OTTOMAN SCHOOL FROM BALIKESİR: HACİHASANZÂDE MUHAMMED ŞAH AND HIS CONTRIBUTIONS TO THE SCHOOL OF FIQH

Abstract

Many scholars were educated in Balıkesir in the Ottoman Empire. Generally, students with scientific talents who completed their primary education in Balıkesir completed their higher education in Istanbul madrasahs, took part in the state bureaucracy, and worked as teachers in madrasahs. They contributed to the world of science with the books

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

and pamphlets they wrote and the students they educated, and left a deep impact on people with their works and services. Sarıg r z Nureddin Efendi, Pir Ali Efendi, Birgivi Mehmet Efendi, Kad zade Mehmet Efendi, Ali  uuri (Koca Mufti) are just a few of these scholars. One of the scholars in question is II. Hacı Hasanzâde Muhammed Shah, who lived during the reign of Bayezid, Yavuz Sultan Selim and Suleiman the Magnificent. Muhammed  ah, known as Hacı Hasan er-R m  el-Hanefî, is the grandson of Hacı Hasanzâde (d.911/1505), who was the mufti of Istanbul, the teacher of Sahn-ı Seman, and the Kazasker of Anatolia and Rumelia for many years. In this study, the contributions of Muhammad  ah, who educated himself in sciences such as fiqh, tafsir, hadith, Arabic Language and Rhetoric, and worked as a professor in the madrasahs of Edirne, Bursa and Istanbul, to the science of fiqh are presented within the framework of his treatise titled Tenviru'l-Usul, obtained from manuscript libraries. has been studied. The treatise is introduced and its fiqh subjects, method and evaluations are included. In addition, his unique approaches are included by comparing them with the fiqh works written during his lifetime.

Key Words: Hacıhazanzade, Muhammed Shah, Balıkesir, Ottoman, Tenviru'l-usul

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

BALIKESİRLİ KADIZÂDE İLMİ MEHMED EFENDİ'NİN NAZM-I AKÂİD ESERİNDE DİNİ HAYATA İLİŞKİN TESPİTLER VE FİKHİ UNSURLAR

Yılmaz FİDAN

*Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri
Bölümü, İslam Hukuku Anabilim Dalı, abdullahyilmazfidan@gmail.com*

Özet

Osmanlı ulemasından Balıkesirli Kadızâde İlmî Mehmed Efendi, yaşadığı dönemde topluma önemli katkılar sağlamış bir âlim olarak öne çıkmaktadır. Onun şahsiyeti ve eserleri, Balıkesirli bir âlim olarak öne anlaşılmayı ve tanıtılmayı hak etmektedir. Bu çalışmada, Kadızâde'nin *Nazm-ı Akâid* adlı eseri incelenmiş ve Balıkesir toplumundaki dinî hayat ve düşünce yapısı ele alınmıştır. Amacımız, ilmî tartışmaların yoğun olduğu bir dönemde, akâid konularını işleyen şiirler üzerinden Balıkesir'in dinî inançlarını ve ilmî seviyesini tespit etmektir. Kadızâde İlmî Mehmed Efendi, Osmanlı toplumunda Kadızâde ve Sivasiler gibi düşünce ekollerinin temsilcilerinden biri olarak tanınmaktadır.

Bu çalışma, dönemin Balıkesir gündeminde hangi meselelerin öne çıktığını, dinî ve itikâdî meselelerin nasıl yazıldığını ve işlendiğini, edebî zevk ile satır aralarındaki imalara nasıl yer verildiğini araştırmayı amaçlamaktadır. Araştırma sürecinde kütüphanelerdeki yazma eserler taranmış, elde edilen eserlerden sağlam nüshalar temin edilerek okunmuş ve fıkıh sahasına da ışık tutulmuştur. İtikâdî-tasavvufî bir eserde zaman zaman fıkıh konularına da temas edildiği gözlemlenmiş olup, bu önemli bir bulgu olarak değerlendirilmektedir. Çalışma kapsamında, benzer basılı eser ve makalelerden yararlanılarak karşılaştırmalı analizler yapılmıştır.

Kitaptaki bazı temel konulara açıklık getirecek olursak, sahih itikâdî meselelere dikkat edilmesi, Kur'an ve sünnete bağlılık, Hz. Peygambere ve onun yolunu izleyen büyük sahabe din âlimlerine saygı gösterilmesi önemli vurgulardır. Ayrıca, İmam Azam, İmam Mâlik, Şâfiî ve Ahmed b. Hanbel gibi mezhep imamlarına atıflar bulunmaktadır. Akâid konularına ek olarak iman, amel, içtihat ve usul meseleleri de ele alınmış olup, bunların fıkıhla ilişkisi belirtilmiştir.

Osmanlı ilmî ve edebî tarihinde “şerh, haşiye, metin, risale, reddiye, nazım ve şiir” gibi türlerle karşılaşılacaktır. İncelediğimiz eser de nazım türünde yazılmış olup, halk arasında yaygın bir şekilde dolaşmış ve inanç dünyasında yer bulmuştur. Eserin yazma nüshaları, Balıkesir başta olmak üzere birçok ilde mevcuttur. Balıkesir'in yetiştirdiği

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

âlimlerin Osmanlı dinî hayatına katkıları inkâr edilemez. Balıkesirli Kadızâde İlmi Mehmed Efendi, manzum bir din kitabı yazarak bu katkılara önemli bir eser eklemiştir. Bu eserin tanıtılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Çalışmamızda, yazma eserler portalında on sekiz adet nüshanın varlığı tespit edilmiştir. Bu nüshalar farklı eser isimleri altında görülmekle birlikte, muhteva bakımından aynıdır. Kadızâde İlmi Mehmed Efendi'nin ilmiyal niteliğindeki eserleri de kayıtlıdır, ancak bu çalışma, *Nazm-ı Akâid* adlı eserle sınırlandırılmıştır. Eserin içindeki fıkıh temelli konuların dikkati çekmesi, bu çalışmayı yapmamızdaki temel motivasyonlardan biridir.

Eserde, Osmanlı toplumunu ve dinî düşüncüyü temelden etkileyen şahsiyetlere de göndermeler yapılmıştır. İbn Kemal, Ebussuûd Efendi, Sâdî Efendi ve Çivizâde gibi isimler bu bağlamda öne çıkmaktadır. Kadızâde'nin eserinde tasavvufî ricalin isimleri de yer almakta, tasavvufun on iki erkânından bahsedilmektedir. Ayrıca, dönemin sultanına hayır dualar edilmesi, sapkın mezheplerin zuhur ettiği ve ümmet içinde münafıkların türediği bir dönemde itidale çağrıda bulunulması dikkat çekicidir.

Eserin ilgili kısımlarındaki şiirler, yayın dünyasıyla buluşturulmayı beklemektedir. Bu amaçla, yazma eserlere dayanılarak yapılan bu çalışma, Balıkesir'in tarihî dinî hayatına ışık tutma amacını taşımaktadır. Böylece, geç kalınmış bazı eserlerin yeniden güncellenip tanıtılması hedeflenmektedir. *Nazm-ı Akâid* gibi eserlerde, akâid, mezhep, ibadet ve hayatın gerçeklerinin nazım diliyle tasvir edilmesi, Balıkesir'in dinî ve edebî hayatındaki yerini ortaya koyacaktır.

Araştırmamızda temel kaynak olarak Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar Koleksiyonu 3542/02 numaralı yazma eser kullanılmıştır. Bu özet metin, Balıkesir'de Dinî Hayat Sempozyumu'nda sunulmak üzere hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Balıkesir, Osmanlı dönemi dinî hayatı, Kadızâde İlmi Mehmed Efendi el-Balıkesirî, *Nazm-ı Akâid*, Fıkıh, Tasavvuf

Abstract

Kadızâde İlmi Mehmed Efendi, a scholar from Balıkesir and part of the Ottoman ulema, is recognized for his significant contributions to society during his time. His character and works deserve recognition and study as a scholar from Balıkesir. In this study, we examine Kadızâde's *Nazm-ı Akâid* and explore the religious life and thought in Balıkesir. The aim is to analyze the religious beliefs and intellectual level of Balıkesir during a period of intense scholarly debates, focusing on the akâid poetry. Kadızâde İlmi Mehmed Efendi is known as a representative of the Kadızâde and Sivasî schools of thought in the Ottoman Empire.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

This study investigates the key issues that were prominent in Balıkesir at the time, how religious and theological matters were written and discussed, and how literary elements and subtle references were incorporated. Manuscripts from various libraries were reviewed, and intact copies of the texts were obtained and studied, shedding light on topics related to fiqh. It was observed that fiqh topics were occasionally addressed in what is primarily a theological-sufi work, a significant finding. The study also draws upon similar printed works and articles for comparative analysis.

Some key themes in the book include the emphasis on sound theological issues, adherence to the Qur'an and sunnah, and respect for the Prophet and the great religious scholars who followed him. Notable references are made to Imams such as Abu Hanifa, Malik, Shafi'i, and Ahmad ibn Hanbal. Alongside akâid matters, the issues of faith, deeds, interpretation, and methodology are also addressed, with clear links to fiqh.

In Ottoman intellectual and literary history, sharh, glosses, texts, treatises, refutations, poetry, and poetry are encountered. The work we examined, written in verse, was widely circulated and held a place in the religious beliefs of the public. Manuscript copies of the work exist in several cities, including Balıkesir. The contributions of Balıkesir scholars to the shaping of Ottoman religious life are undeniable. By composing a religious text in verse, Kadızâde İlmi Mehmed Efendi made an essential contribution that requires recognition.

In our research, we identified 18 manuscript copies in the manuscript portal. These copies appear under different titles but are substantively the same. There are also records of other works by Kadızâde İlmi Mehmed Efendi, but this study is confined to *Nazm-ı Akâid*. The focus on fiqh-related themes in the text is one of the main motivations behind this research.

The work also makes references to key figures who significantly influenced Ottoman society and religious thought, including İbn Kemal, Ebussuud Efendi, Sâdi Efendi, and Çivizâde. Additionally, it mentions notable figures in tasawwuf and discusses the twelve principles of Sufism. The text also contains prayers for the sultan of the time and warnings against the rise of heretical sects and hypocrites within the Muslim community, calling for moderation.

Portions of the poetry from the work are intended to be published, and this research, based on manuscript sources, aims to shed light on the religious history of Balıkesir. Through this work, we hope to update and bring attention to overlooked texts. In works such as *Nazm-ı Akâid*, themes of creed, sect, worship, and the realities of life are depicted in verse, highlighting Balıkesir's place in both religious and literary life.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Our primary source for this research is the manuscript from the Süleymaniye Library, Yazma Bağışlar Collection, No. 3542/02. This abstract was prepared for presentation at the Symposium on Religious Life in Balıkesir.

Keywords: Balıkesir, Ottoman religious life, Kadızâde İlmî Mehmed Efendi al-Balıkesîrî, *Nazm-ı Akâid*, Fiqh, Sufism.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

KÜRENDERELİ HACI SALİH EFENDİ

Mehmet KAHRAMAN

Dr.

Öz

Sındırgı'ya bağlı Kürendere Köyü'nde 1872 yılında doğan Hacı Salih Efendi, Bigadiç'in Alan Köyündeki medresede eğitim gördü. Kendisine medreseyi bitirdiği için Efendilik beratı verildi. Medresede okuduğu yıllarda nişanlandı, kendisini nişanlısı 7 yıl bekledi. Tahminen 1900'lü yıllarda evlendi. 6 çocuğu oldu. En küçükleri Veli 1920'de doğdu.

Efendilik beratı aldığı için Balıkesir'de bazı görevler için çağırıldı ama o gitmedi ve kendi köyünde çiftçilik yapmaya devam etti. Efendilik beratı nedeniyle askere alınmadı. Uzun süre köyünde muhtarlık yaptı.

Kendini köyünün insanların eğitilmesine adadı. Ancak genç kuşakla bu bağlamda bağ kuramadı. Çünkü o yıllar dini eğitimin yapılması bir tarafa tamamen yasaklanmıştı. O da daha çok çevresindeki yetişkinlerle ilgilendi .

Genç kuşakla ilgilenemeyişinin en ilginç örneği kendi oğluydu. O eğitmek istedikçe oğul geri durdu, hatta adeta kaçtı. Efendi de baktı ki onda bir şeyler öğrenme gayreti yok, peşini bıraktı. Veli, arkadaşları ile birlikte keçi çobanı oldu. Ama Efendi'nin yaşadığı hayâl kırıklığının tarifi mümkün değildi.

Ancak sonradan ortaya çıkan tabloya bakınca Efendi'nin çok yüreктen dualar ettiği anlaşılıyor. Onun ölümünden sonraki yıllarda köyünün çocuklarının neredeyse tamamı Simav'ın Yağıllar köyünde Kur'an öğrenmeye gönderildi. Kendisinin okuduğu Alan Köyündeki medrese yıkılmış, köyde çocukları okutacak birileri de kalmamıştı. Yağıllar köyünde de medrese kapalıydı ama Kur'an okutabilecek hocalar vardı. Hocaların odaları, okumak isteyenlere açıktı .

Efendi'nin oğlu Veli Ankara'da Genel Kurmay'da askerlik yaparken kendisindeki eksikliğin farkına varmış, bir arkadaşının yardımıyla Kur'an'ı öğreniş, hatim duası bile yapmıştı. Asker dönüşü o da Yağıllar'da bir yıl eğitim aldı .

Bir ara Efendi'nin torunlarından Kur'an öğrenenlerin yüzden fazla olduğu hesap edilmişti .

Kürendere'de ilkokul açıldıktan sonra da gençler İmam-Hatip okullarına teveccüh ettiler. Sındırgı İmam-Hatip lisesinde bir ara Kürendereli 42 öğrenci okumaktaydı .

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Hacı Salih Efendi, köyündeki bu gelişmeleri göremeden rahmet-i Rahman'a göç etmişti .

Anahtar Kelimeler: Hacı Salih Efendi, Kürendere Köyü, Alan Köyü, efendilik, dua.

Abstract

Hacı Salih Efendi, born in 1872 in Kürendere Village of Sındırgı, studied for 7 years at the madrasah in Alan Village of Bigadiç. He was given a Master's Certificate (Efendilik Beratı) for completing the madrasah. He got engaged when he started the madrasah, and his fiancée waited for him for 7 years. He probably got married in the 1900s. He had 6 children. The youngest, Veli, was born in 1920.

He was called for some duties in Balıkesir because he received a Master's Certificate, but he did not go and continued farming in his own village. He was not drafted into the army because of his Master's Certificate. He served as the headman of his village for a long time.

He devoted himself to educating the people of his village. However, he could not establish a connection with the younger generation in this context. Because religious education was completely forbidden in those years. He was more interested in the adults around him.

The most interesting example of his inability to care for the younger generation was his own son. When he wanted to educate him, his son stood back and even ran away. When Efendi saw that he had no desire to learn anything, he gave up. Veli became a goat shepherd with his friends.

But Efendi's disappointment was indescribable. However, when we look at the picture that emerged later, it is understood that Efendi prayed very heartily. In the years following his death, almost all of the children in his village were sent to learn the Quran in Yağıllar village of Simav. The madrasah where he studied in Alan Village was demolished and there was no one left in the village to educate the children. The madrasah in Yağıllar village was also closed, but there were teachers who could teach the Quran. The rooms of the teachers were open to those who wanted to study.

Efendi's son Veli realized his shortcomings while he was doing his military service at the General Staff in Ankara, learned the Quran with the help of a friend and even performed the hatim prayer. When he returned from military service, he also received a year of education in Yağıllar.

At one point, it was estimated that more than a hundred of Efendi's grandchildren had learned the Quran. After the primary school was opened in Kürendere, young people turned to Imam-Hatip schools. At

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

one time, 42 students from Kürendere were studying at Sındırgı Imam-Hatip High School. Hacı Salih Efendi passed away without seeing these developments in his village.

Keywords: Hacı Salih Efendi, Kürendere Village, Alan Village, Master's Certificate (Efendilik), prayer.

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

BALIKESİR ESKİ MÜFTÜSÜ MEHMET EMRE HOCA'NIN FETVALAR ADLI ESERİNİN FIKIH AÇISINDAN TAHLİLİ

Ramazan AKSOY

Öğr. Gör. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

Özet

25.05.1927 tarihinde Manisa'nın Turgutlu İlçesinde doğmuş, ilk eğitimini medrese tahsili görmüş bir köy imamı olan, babası Hasan Emre'den almıştır. Daha sonra medrese tahsilini tamamlayarak icazet almaya hak kazanmıştır. Bununla beraber ilkokul ve ortaokulu dışarıdan bitirmiştir. Akabinde 1952 yılında Manisa'da bulunan Demirci Şeyh-i İlahi (Kıran) Camii İmam-Hatipliğine atanmıştır. Çeşitli il ve ilçelerde müftülük yapan Mehmet Emre Hoca 07.02.1963 - 25.02.1972 tarihleri arasında 6. Balıkesir müftüsü olarak atanmıştır. Bu yönüyle Cumhuriyet tarihinin ve dolayısıyla Balıkesir'in ilk müftülerindendir. Telif edilen pek çok eseri bulunmakla birlikte en çok temayüz edenlerden biri “Zamanımız Meselelerine Açıklamalı Fetvalar” adlı eseridir.

Söz konusu eser, başlangıçta okuyuculardan gelen sorulara cevap cevaplarıyla haftalık çıkan bir dergide yayımlanmaya başlamıştır. Bu soru ve cevaplar belirli sayıya ulaşınca yazar tarafından tekrar tahkiki yapılarak hacimli bir kitap olarak basılmıştır. Eser iki ciltten oluşmakta ve 4850 soru ve bu soruların cevaplarını içermektedir. Birinci cilt tamamıyla günümüz fıkıh meseleleriyle ilgili sorular ve cevaplarından oluşmaktadır. Yazar bu sorulara kaynaklarından araştırıldıktan sonra cevap verdiğini beyan etmiştir. Fakat bu cevapları hangi kaynaktan aldığını zikretmemiştir. İkinci ciltte ise günümüze ışık tutacak konularla ilgili fetvaları Hanefi mezhebi üzere yazılan muhtelif fetva kitaplarından derleyerek bir araya getirmiş ve okuyucuya sunmuştur.

İkinci cildin muhtevası ile ilgili bir diğer özellik ise sorulmuş soruların yanı sıra sorulması muhtemel farazi sorulara da yer verilmesidir. Ayrıca sorular ve cevapların hangi fetva kitabında yer aldığını da cilt ve sayfa numarasıyla birlikte verilmiştir. Netice olarak Mehmet Emre Hoca'nın “Zamanımız Meselelerine Açıklamalı Fetvalar” isimli eseri fikhî bir eserdir. Bu yüzden konuları tasnif ederken tıpkı klasik fıkıh eserlerinde olduğu üzere taharet bahsi ile başlamış, ardından namaz ile devam ederek ibadât konularına yer vermiş, daha sonra da muamelât bahsinin aile hukuku gibi en çok soru sorulan alanlarından olan konulara yer vermiştir. Kanaatimizce birçok Müslüman gerek ibadât gerekse muamelât konularında karşılaştığı problemlere bu eser ile cevap bulabilir.

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Anahtar Kelimeler: Mehmet Emre Hoca, Fıkıh, Fetvalar, Balıkesir, Eser

ANALYSIS OF BALIKESİR FORMER MUFTI MEHMET EMRE HOCA'S WORK TITLED FATWAS IN TERMS OF FIKIH

ABSTRACT

Born on 25.05.1927 in Turgutlu District of Manisa, he received his first education from his father Hasan Emre, a village imam who had a madrasah education. Later, he completed his madrasah education and was entitled to receive an icazet. He also completed primary and secondary school from outside. Subsequently, in 1952, he was appointed as Imam-Katip of Demirci Şeyh-i İlahi (Kıran) Mosque in Manisa. Mehmet Emre, who worked as a mufti in various provinces and districts, was appointed as the 6th Mufti of Balıkesir between 07.02.1963 - 25.02.1972. In this respect, he is one of the first mufti in the history of the Republic and therefore in Balıkesir. Although there are many of his works, one of the most prominent ones is his work titled "Explained Fatwas on the Issues of Our Time".

This work was initially published in a weekly magazine with answers to questions from readers. When these questions and answers reached a certain number, they were re-edited by the author and published as a voluminous book. The work consists of two volumes and contains 4850 questions and their answers. The first volume consists entirely of questions and answers related to contemporary fiqh issues. The author has stated that he answered these questions after researching them from their sources. However, he did not mention from which source he got these answers. In the second volume, he has compiled the fatwas on the issues that will shed light on the present day from various fatwa books written in the Hanafi madhhab and presented them to the reader.

Another feature of the content of the second volume is the inclusion of questions that have been asked as well as hypothetical questions that are likely to be asked. In addition, the volume and page number of the fatwa book in which the questions and answers are included are also given. As a result, Mr. Mehmet Emre's work titled "Explained Fatwas for the Issues of Our Time" is a fiqhical work. For this reason, while classifying the topics, he started with the mention of taharah, just like in classical fiqh works, then continued with prayer and included the topics of ibadat, and then included the topics from the most frequently asked areas of muamalat, such as family law. In our opinion, many Muslims can find answers to the problems they face both in matters of worship and in matters of transactions with this work.

Keywords: Mehmet Emre Hodja, Fiqh, Fatwas, Balıkesir, Work

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

BİGADIÇ'IN HAFİZ HOCALARI

Recep AYIK

Uzm. Öğrt., MEB, reayik@gmail.com

Özet

Hafızlık, tarih boyunca Müslümanların üzerine titrediği bir husus olmuştur. Tarih boyunca milyonlarca hafız Anadolu topraklarında yetişmiş ve yetismeye devam etmektedir. Sadece büyükşehirlerde hafız yetiştiren kurumlar açmakla kalınmamış, küçük vilayetlere, kasabalara ve köylere kadar hafız yetiştiren müesseseler kurulmuştur.

Cumhuriyet'in ilanıyla Diyanet Riyaseti'nin çatısı altında toplanan bu kurslar Anadolu'yu aydınlatan önemli bir kaynak olmuştur. Balıkesir de birçok Kur'an Kursu ile hafız yetiştiren illerden biridir. Balıkesir ilçelerinde de hafızlık müesseseleri Balıkesirlilerin gayretiyle kurulmuş ve yaşatılmıştır.

Bigadiç, Balıkesir'in en eski ve köklü ilçelerinden biri olmakla beraber hafızlık müessesesine önem veren ilçelerden biridir. Yetiştirdiği hafızlarla hem Balıkesir hem Türkiye çapında hayırlı hizmetlere vesile olmuş bir ilçedir. Çeşitli zorluklar altında hafız yetiştirmeye çalışan hocaları hatırlamak ve hatırlatmak da Balıkesir'in dinî hayatına yapılacak önemli bir katkı olacaktır. 1940'lı yıllardan itibaren ilçede aktif bulunan Kur'an Kursu'nda görev yapmış resmi ve fahri hocalar çalışmamızın konusudur. Hayatta olanlarla kişisel görüşme yapılmış, hayatta olmayan hocalar hakkında yakınları ile görüşülmüştür. Görüşmeler neticesinde hocaların biyografileri kaleme alınmış ve Bigadiç'te hafızlık eğitime dair çıkarımlarda bulunulmuştur. Çalışmamıza konu olan hafızlık hocaları; Mustafa Sillelioğlu, Yahya Topal, Şakir Kırdar ve Hasan Dereli'dir.

Anahtar Kelimeler: ilahiyat, din eğitimi, hafızlık eğitimi, Kur'an Kursu, Bigadiç

HAFİZ TEACHERS OF BIGADIC

Abstract

Hafizah has been a matter that Muslims have been concerned about throughout history. Throughout history, millions of hafiz have been trained and continue to be trained in Anatolia. Not only in metropolitan cities, but also in small provinces, towns and villages, institutions were established to train hafiz.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

With the proclamation of the Republic, these courses, which were gathered under the roof of the Directorate of Religious Affairs, became an important source enlightening Anatolia. Balıkesir is also one of the provinces that train hafız with many Qur'an courses. Hafız institutions in the districts of Balıkesir were established and kept alive with the efforts of the people of Balıkesir.

Bigadiç is one of the oldest and deep-rooted districts of Balıkesir and a district that has given importance to the hafız institution. It has been instrumental in good services both in Balıkesir and Turkey with the hafız it has trained. Remembering and reminding the teachers who tried to train hafız under various difficulties will be an important contribution to the religious life of Balıkesir. Official and honorary teachers who served in the Qur'an Course, which has been active in the district since the 1940s, are the subject of our study. Personal interviews were made with those who were alive, and their relatives were interviewed about the teachers who were not alive. As a result of the interviews, the biographies of the teachers were written and inferences were made about hafızah education in Bigadiç. The hafız teachers who are the subject of our study are Mustafa Sillelioğlu, Yahya Topal, Şakir Kırdar and Hasan Dereli.

Key Words: theology, religious education, hafız education, Qur'an Course, Bigadiç

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

SABAHADDİN ŞUÛRÎ ALÎ EFENDİ'NİN EL-KAŞİFE İSİMLİ ESERİ

Süleyman AKKUŞ

Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

ÖZ

1285/1864 tarihinde vefat etmiş olan Sabahaddin Şuûrî Ali Efendi, eğitim-öğretim ve sosyal faaliyetleriyle tanınan Balıkesir'in önemli şahsiyetlerindendir. Balıkesir'de başladığı öğrenim hayatını İstanbul'da tamamlamış, memleketine dönerek farklı medreselerde müderrisliklerde bulunmuştur. Öğretim faaliyetleri yanında hayırsever kişiliği, imar hizmetleri ve şehre yaptığı katkılarıyla da tanınmıştır. On beş yıl Balıkesir müftülüğünde bulunmuştur. Kendisine ölümünden yaklaşık on beş yıl öncesinde 1850 yılında tamamladığı tahmin edilen **el-Kâşife** isimli eseriyle çocuklar için yazdığı ifade edilen manzum **Sûpha-yı sibyan** sözlüğü nispet edilmektedir.

Kütüphane kayıtlarında başka müelliflere ait *Sûpha-yı sibyan* isimli eserler kaydedilmekle birlikte şu an için Ali Şuûrî'ye ait böyle bir eser yer almamaktadır. Tahkikli neşrini tamamlamak üzere olduğumuz **el-Kâşife**'nin ise birçok yazma nüshası bulunmaktadır. Eser, girizgâh haricinde bir mukaddime, yedi bab ve bir hâtimedden oluşmaktadır. Risâlenin “Bilinmeyen gizli bir hazine idim, bilinmek istedim, beni tanısinlar diye kâinatı yarattım” (Aclûnî, II, 132) kudsi hadisi üzerinde düşünmek ve bilinmesi gerekenleri açığa çıkarmak amacıyla yazıldığı ve isminin de bu nedenle **el-Kâşife** olarak adlandırıldığı beyan edilmiştir.

Eserin mukaddimesinde, tasavvufa ait birçok terimin tanımı ve kısa açıklamaları verilmektedir. Varlıklar âlemi maddi âlem, maddi dünya ile ruhlar âlemi arasında bulunan âlem, Hak tarafından var edilen ve bir sebebe bağlı olmaksızın vücûd bulan âlemü'l-melekût ve âlemü'l-emr, Allah'ın isimleri ve sıfatlarından ibaret âlemü'l-ceberut ve âlemü'l-heybe âlemi, âlemü'l-lâhût/âlemü'l-ehadiyye/âlemü'l-'amâ denilen zât ve hüviyetten ibaret âlem olmak üzere beş kısımda ele alınmaktadır.

Sonuç kısmından ibaret “hâtime” eserin özeti mahiyetindedir. Ali Şuûrî burada âlemlerin yaratılmasındaki hikmet ve maslahatı anlamının, yoktan yaratan ve tekrar diriltenin yardımıyla O'na ibadet etmek, O'nun âyetlerini araştırmak, derinlemesine düşünmekle gerçekleşeceğini beyan eder. Bunun gerçekleşmesinde fıkıh, kelâm ve tasavvuf ilimlerinin önemine değinir. İnsanın kemale ermesinde, erdemlerden ve kötülükler üzerinde durur. Ayrıca nefsin kuvvelerinden söz ederek ilim, gazap, şehvet, akıl güçlerine dair açıklamalara yer verir. Mutlak iyiliğe yakın

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

olanın, mutlak çirkine yakın olandan daha mutlu olduğunu ve aralarında sayısız derecelerin bulunduğunu belirtir.

Anahtar Kelimeler: Sabahaddin Şuûrî Ali, Koca Müftü, Balıkesir, el-Kâşife.

ABSTRACT

Sabahaddin Şuûrî Ali Efendi, who died in 1285/1864, is one of the important figures of Balıkesir known for his educational and social activities. He started his education in Balıkesir, completed his studies in Istanbul, returned to his hometown and worked as a muderris in different madrasas. In addition to his teaching activities, he was also known for his philanthropic personality, construction services and contributions to the city. He served as the mufti of Balıkesir for fifteen years. He is attributed to his work *al-Kâshifa*, which is estimated to have been completed in 1850, about fifteen years before his death, and the poetic dictionary *Sûpha-yı sibyan*, which is said to have been written for children.

Although there are works by other authors titled *Sûpha-yı sibyan* in the library records, there is currently no such work by Ali Şuûrî.

There are many manuscript copies of *al-Kâshifa*, whose edited edition we are about to complete. Apart from the introduction, the work consists of a muqaddima, seven chapters, and a hâtima. It is stated that the treatise was written in order to reflect on the holy hadith "I was a hidden treasure that was unknown, I wanted to be known, I created the universe so that they might know me" (al-Ajlûnî, II, 132) and to reveal what needs to be known, which is why it is called *al-Kâshifa*.

In the introduction to the work, definitions and brief explanations of many Sufi terms are given.

The realm of beings is the material realm, the realm between the material world and the realm of the spirits, the realm of the angels and the realm of al-amr, which are created by the Almighty and come into existence without a cause,

The book is divided into five parts: the realm of Allah's names and attributes, the realm of al-jabarut and the realm of al-haybah, and the realm of essence and identity, which is called the realm of al-laḥût/the realm of al-ahadiyya/the realm of al-'amā.

The concluding "khâtâma" is a summary of the work. Here, 'Ali Shûrî declares that understanding the wisdom and purpose of the creation of the worlds can be realized by worshipping Him with the help of the One who created out of nothing and resurrected from the dead, researching

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

His revelations, and reflecting deeply. He emphasizes the importance of the sciences of jurisprudence, theology and mysticism in the realization of this. He dwells on virtues and vices in human perfection. He also talks about the faculties of the soul and gives explanations about the powers of knowledge, wrath, lust, and reason. He states that the one who is close to absolute goodness is happier than the one who is close to absolute ugliness and that there are countless degrees between them.

Keywords: Sabahaddin Şuûrî Ali, Koca Mufti, Balıkesir, al-Kāshifa.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

BALIKESİR İL HALK KÜTÜPHANESİNDE SÜLEYMAN B. SÜLEYMAN'A İSNATLA KAYIT ALTINA ALINAN YÂSİN-İ ŞERİF TEFSİRİ ADLI ESERİN İNCELEME VE DEĞERLENDİRMESİ

Fahri ÇAKAN

Dr. Öğr. Üyesi, Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Özet

Büyük bir kısmı Kültür bakanlığı gibi kamu idaresindeki kütüphane ve müzelerin koruması altında bulunan yazma ve nadir eserler hem maddi değerleri hem de ait oldukları toplumun tarihsel hafızasını inşa edici rolleriyle öne çıkan kültürel unsurlardır. Bu öneme binaen bu unsurlarla ilgili özellikle son yıllarda inceleme/tahkik, kataloglama, tıpkıbasım, dijitalle aktarma, tanıtım ve erişim gibi hususlarda büyük bir çaba ortaya konulmaktadır. Ne var ki bütün bu çabaya rağmen söz konusu unsurlarla dair bu çabanın dile getirilen boyutlarıyla ilgili yine de bazı hataların yapılmış olduğuna şahit olunmaktadır. Nitekim Balıkesir İl Halk kütüphanesinde Süleyman b. Süleyman'a isnatla kayıt altına alınan "Yâsin-i şerif tefsiri" adlı nüshanın, tarafımızdan gerçekleştirilen inceleme ve değerlendirmesinde kataloglama ve tanıtım noktasında böyle bir hataya sahip bulunduğu tespit edilmiştir. Şöyle ki toplamda 55 varaktan müteşekkil olan bu nüsha "Yâsin-i şerif tefsiri" olarak kaydedilmiş olmasına rağmen tefsir 5. varakta ve adı geçen surenin 28. ayetinin yarısına gelindiğinde son bulmakta; bu kısımdan itibaren ise tefsirle alakası bulunmayan Esîrû'd-din el-Ebherî'ye ait Hidâyetü'l-hikme adlı esere Emîr Hüseyin Mir b. Muînüddin Meybüdü'nin yaptığı şerhin heyulanın ispatının ele alındığı ikinci faslının ortasından başlayarak sonuna kadar devam eden kısmını ihtiva etmektedir. Ayrıca mezkûr kütüphanede 1244 kayıt numarasıyla zaptedilmiş olan bu nüsha hem birinci kısmı itibarıyla meşhur müfessir Kâdî Beyzâvî'nin Envârü't-tenzîl ve esrârü't-te'vîl adlı eserindeki Yâsin suresi tefsirinin 28. ayetine kadar olan kısmının hem de ikinci kısım itibarıyla Mir b. Muînüddin Meybüdü'ye ait şerhin birebir kopyasından oluşmaktadır. Bu ise söz konusu nüshanın te'lif açısından Süleyman b. Süleyman adlı şahsa ait olmadığını adı geçen şahsın ancak bu nüshanın müstensihî olabileceğini göstermektedir. Nüshanın bu şekilde kataloglanmasının sebebi ise zannımızca iyice gözden geçirilmeden sadece başlangıç ve sonuç kısımlarına göz atılarak kayıt altına alınmış olmasıdır. Zira nüsha Yâsin suresinin tefsiriyle başlamakta Süleyman b. Süleyman tarafından tamamen erdirildiği bildirilen bir tetimme kaydıyla nihayete ermektedir. Bu ise nüshanın Yâsin suresinin tefsiri, müellifinin ise Süleyman b.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Süleyman olduğunun zannedilmesine ve yanlış biçimde bu şekilde kaydedilmiş olmasına sebebiyet vermiştir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Yâsin-i Şerif, Süleyman b. Süleyman, Nüsha, Müstensih

REVIEW AND EVALUATION OF THE WORK NAMED YASİN-İ ŞERİF COMMENTARY REGISTERED WITH REFERENCE TO SÜLEYMAN B. SÜLEYMAN IN BALIKESİR PROVINCIAL PUBLIC LIBRARY

Abstract

Manuscripts and rare works, most of which are under the protection of public administration libraries and museums such as the Ministry of Culture, are cultural elements that stand out with both their material value and their role in constructing the historical memory of the society they belong to. Due to this importance, great efforts have been made in recent years regarding these elements, especially in terms of examination/correction, cataloging, facsimile, digital transfer, promotion and access. However, despite all this effort, it is still witnessed that some mistakes have been made regarding the dimensions of this effort expressed regarding the elements in question. Indeed, in Balıkesir Provincial Public Library, Süleyman b. The copy named “Yasin-i Sharif Tafsir”, which was recorded with the attribution to Süleyman, has been found to have such an error in terms of cataloging and presentation during our examination and evaluation. Namely, although this copy, which consists of 55 pages in total, was recorded as “Yasin-i Sharif Tafsir”, the commentary ends in the 5th page and halfway through the 28th verse of the mentioned sura; from this part onwards, it includes the part starting from the middle of the second chapter of the commentary made by Emir Hüseyn Mir b. Muînüddin Meybüdi on the proof of the ghost, which is a work named Hidâyetü'l-hikme by Esîru'd-dîn el-Ebheri, which has nothing to do with the commentary, and continuing until the end. In addition, this copy, which was recorded in the aforementioned library with the record number 1244, consists of both the first part of the part up to verse 28 of the commentary of the Yasin sura in the work of the famous commentator Kâdi Beyzâvî called Envâru't-tenzîl ve esrâru't-te'vîl, and the second part of the commentary belonging to Mir b. Muînüddin Meybüdi. This shows that the copy in question does not belong to a person named Süleyman b. Süleyman in terms of its copyright, and that the said person can only be the copyist of this copy. The reason why the copy is cataloged in this way, we think, is that it was recorded by only glancing at the beginning and conclusion parts without reviewing it thoroughly. Because the copy starts with the commentary of

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

the Yasin sura and ends with a final note that is reported to have been completed by Süleyman b. Süleyman. This has led to the copy being thought to be a commentary on the Yasin Surah and its author being Süleyman b. Süleyman, and this has been incorrectly recorded as such.

Keywords: Tafsir, Yasin-i Sharif, Süleyman b. Süleyman, Manuscript, Scribe

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

BALIKESİR HALK KÜLTÜRÜNDE ULUCANLAR, ERENLER, MANEVİ MİMARLAR

Yaşar KALAFAT & Şükran OĞUZ & İsmail OĞUZ

*Dr., Halk Bilimi Araştırmaları Kültür ve Strateji Merkezi Manisa Celal
Bayar Üniversitesi Manisa Celal Bayar Üniversitesi*

*yasarkalafat@gmail.com & Dr. sukranoğuz71@gmail.com & Dr.,
ismailoğuz70@gmail.com*

Özet

Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran halk Türk milletidir. Bu kurucu halkın, milletin kültürü de Türk kültürüdür. Türk kültürü Anadolu'da asırlar boyunca kök salmıştır. Kültürümüzün köklerini oluşturan unsurlardan biri ilim ve irfan mirasıdır. Üzerinde yaşadığımız coğrafyada üretilen ve sonraki nesillere bırakılan bu mirasın günümüzde karşı karşıya kaldığımız sorunların çözümüne katkı sunduğu bir gerçektir. Bu miras aynı zamanda üzerinde yaşadığımız toprakların mayasıdır. Bu nedenle ilim ve irfan mirasımızı araştırmak, incelemek, elde edilen bulgular yoluyla analizler yaparak gün yüzüne çıkarmak bilim insanlarının en önemli görevlerindendir.

Anadolu kentlerinden biri olan Balıkesir, Türk kültürünün ilmek ilmek işlendiği bir coğrafyadır. Çok çeşitli kültürel özellikleriyle öne çıkan Balıkesir'de aynı zamanda zengin bir dinî hayat ve manevi ortam oluşmuştur. Emir Sultan ve Hacı Bayram Veli'nin öğretilerini izleyen pek çok tasavvuf ehli Balıkesir'de yaşamış ve Balıkesir'in inanç ve kültür coğrafyasını etkilemiştir. Bu manevi önderler, Balıkesir bölgesinin İslamlaşma ve Türkleşme sürecine de hizmet etmiştir. Halkbiliminin incelediği konulardan biri de dini inançlardır. Dini inançlarımız arasında türbeler ve türbe etrafında oluşan inanışlar önemlidir. Türbeler, tanınmış şahsiyetlerin anıt mezarlarıdır. Türbelerde halkın nazarında ulucan, eren, manevi mimar olarak tanımlanan manevi şahsiyetler gömülüdür. Türbeler etrafında halk arasında pek çok inanış da oluşmuştur. Çalışmada Balıkesir ili genelindeki türbelerdeki ulucan, eren ve manevi mimarlar araştırılmış ve halkın sahip olduğu inanışlar incelenmiştir. Böylece Balıkesir ilinin dini ve sosyo-kültürel kimliğine yönelik bazı tespitler yapılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Balıkesir, Türbe, Ulucan, Eren, Manevi Mimar, Halkbilimi, Kültür

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Abstract

The people who founded the Republic of Turkey are the Turkish nation. The culture of this founding nation is also Turkish culture. Turkish culture has taken root in Anatolia for centuries. One of the elements that form the roots of our culture is the heritage of knowledge and wisdom. It is a fact that this heritage, produced in the geography we live in and left to future generations, contributes to the solution of the problems we face today. This heritage is also the yeast of the lands we live on. For this reason, researching, examining, and revealing our heritage of knowledge and wisdom by making analyses through the findings obtained are among the most important duties of scientists.

Balikesir, one of the cities of Anatolia, is a geography where Turkish culture is processed stitch by stitch. Balikesir, which stands out with its diverse cultural characteristics, has also developed a rich religious life and spiritual environment. Many Sufis who followed the teachings of Emir Sultan and Hacı Bayram Veli lived in Balikesir and influenced the belief and cultural geography of Balikesir. These spiritual leaders also served the Islamization and Turkification process of the Balikesir region. One of the subjects that folklore studies is religious beliefs. Among our religious beliefs, shrines and beliefs formed around shrines are important. Shrines are the monumental graves of well-known figures. Spiritual figures defined as *ulucan*, *eren*, and spiritual architects are buried in shrines. Many beliefs have also formed among the public around shrines. In the study, *ulucan*, *eren*, and spiritual architects in shrines throughout Balikesir province were investigated and the beliefs of the public were examined. Thus, some determinations were made regarding the religious and socio-cultural identity of Balikesir province.

Key Words: Balikesir, Shrine, Ulucan, Eren, Spiritual Architect, Folklore, Culture

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

BALIKESİRLİ BİR UŞŞÂKÎ ŞEYHİ: SİDDÎK NACİ EREN (1925-2018)

Elif ÖZCAN METİN

elifozcan1054@gmail.com

Özet

XV. yüzyılda Anadolu'ya gelen ve Halvetî tarikatının bir şubesi olan Tarikat-ı Âliye-yi Uşşâkiyye, XVI. yüzyılda Uşak'ta kurulmuştur. Buhâralı Seyyid Hasan Hüsameddin Uşşâkî (ö. 1001/1593) tarafından kurulan tarikatın ikinci piri Cemâleddin Uşşâkî (ö. 1164/1751), üçüncü piri ise Abdullah Selâhaddin Uşşâkî'dir (ö. 1197/1783). Abdullah Selâhaddin Uşşâkî'nin Balıkesirli olmasına rağmen tarikat, ancak XIX. yüzyılda Ahmed Tâlib İrşâdî (ö. 1298/1881) vasıtasıyla Balıkesir'e gelmiştir. Tarikatın kısa sürede Balıkesir'de açılan iki tekkesi, 1925 yılında çıkan tekke ve zaviyeler kanunu ile kapatılmıştır. Cumhuriyet dönemindeki durumu hakkında herhangi bir bilgiye sahip olmadığımız tarikat, Sıddık Naci Eren (1925-2018) vasıtasıyla tekrar Balıkesir'de yaygın hale gelmiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Balıkesir'in Aktarma köyünde dünyaya gelen Naci Efendi'nin babası Hacı Hâfız Ali Efendi, iyi bir müderristir. Hâfız Ali Efendi, medreselerin kapatılmasıyla görevinden ayrılarak Aktarma köyüne yerleşmiştir. Naci Efendi, eğitimine Aktarma köyündeki ilkokulda başlamış ancak üçüncü sınıfa kadar okuyabilmiştir. Daha sonra babasının rehberliğinde eğitimine devam eden Naci Efendi, dinî bilgileri ve Kur'an eğitimini babasından almıştır. Naci Efendi'nin dünyevî ilimlerden uzak kalması ve yetiştiği sakin köy ortamı sanki onu ilerideki tasavvufî hayata hazırlamıştır. Köyde çiftçilikle uğraşan Naci Efendi 19 yaşında askerlik için Balıkesir'den ayrılmıştır. Askerlik yaptığı sırada bir arkadaşının vesilesiyle Uşşâkî tarikatına intisap eden Naci Efendi, bundan sonra tarikattan aldığı vazifeleri eksiksiz yapmaya çalışmıştır. Naci Efendi 1950 yılında Bekir Visâli Efendi (ö. 1962) ve Mehmet Ruhi Efendi'nin (ö. 1977) Balıkesir ziyaretleri sırasında düzenlenen sohbet ve zikir halkasına katılmıştır. Burada şeyhi ile tanışan Naci Efendi'nin hayatında yeni bir dönem başlamıştır. Naci Efendi, bundan sonra tasavvufun mânevî iklimine öyle dalmıştır ki, mürşidinin himmet ve teveccühü ile seyrü sülûkunu tamamlamış ve beş yıl gibi kısa bir sürede şeyhinden hilafet almıştır. 1980 yılında Uşşâkî tarikatının şeyhi olan Naci Efendi, ömrünü tarikata hizmete adamıştır.

Naci Efendi, bir taraftan yaptığı sohbetlerle irşad faaliyetlerinde bulunup talebe yetiştirirken, bir taraftan da kitap yazmıştır. Kendini ümmî olarak niteleyen Naci Efendi, şeyhlerinden ve mânevî âlemden aldığı feyizle son

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

zamanlarına kadar yazmaya devam etmiştir. Naci Efendi'nin kitapları herkesin anlayabileceği sade bir dille yazılmış hem nazım hem de nesir şeklindedir. Aşık ve halk tarzındaki bu kitaplar toplumun büyük bir ihtiyacını karşılamıştır. Naci Efendi'nin tasavvufun hedefi olan insân-ı kâmil yetiştirme amacıyla yazdığı eserlerinde, Allah (c.c.) ve Peygamber (s.a.s.) aşkı, sahabe (r. anhum) sevgisi öne çıkmaktadır.

Hayatını Hakk'a ve halka hizmet etmeye adanmış Naci Efendi, 2018 yılında Balıkesir'de vefat etmiş; talebelerini, eserlerini ve birçok hayır işinde bulunan Uşşâkî Vakfı'nı sadaka-i cariyeye olarak ardında bırakmıştır.

Anahtar Kelimeler: Balıkesir, Uşşâkî Tarikatı, Sıddîk Naci Eren

A BALIKESİR-BORN UŞŞÂKÎ SUFÎ SHAYKH: SİDDÎK NACI EREN (1925-2018)

Abstract

The Tarikat-ı Âliye-yi Uşşâkiyye, a branch of the Halveti Sufi order that arrived in Anatolia in the 15th century, was established in the town of Uşak in the 16th century. The second leader (pir) of the Sufi order founded by Buhâralı Seyyid Hasan Hüsâmeddin Uşşâkî (d. 1001/1593) was Cemâleddin Uşşâkî (d. 1164/1751), and the third leader was Abdullah Selâhaddin Uşşâkî (d. 1197/1783). Despite Abdullah Selâhaddin Uşşâkî being originally from Balıkesir, the Sufi order only made its way to Balıkesir in the 19th century through Ahmed Tâlib İrşâdî (d. 1298/1881). The Sufi order's two lodges that were established in Balıkesir in a short period were closed down in 1925 due to the law on lodges and zawiya issued in that year. Information about the order's status during the Republic period is not available, but it was revived in Balıkesir through the efforts of Sıddîk Naci Eren (1925-2018).

Naci Efendi, who was born in the village of Aktarma in Balıkesir during the early years of the Republic, had a father named Hacı Hâfız Ali Efendi, who was a well-regarded teacher. Hâfız Ali Efendi, when the religious schools were closed down, left his position and settled in the village of Aktarma. Naci Efendi began his education at the primary school in the village of Aktarma, but he could only attend up to the third grade. Later on, Naci Efendi continued his education under the guidance of his father, receiving religious knowledge and Quranic education directly from him. Naci Efendi's distance from secular knowledge and the peaceful village environment in which he grew up seemed to have prepared him for his future in the world of Sufism. Naci Efendi, who worked as a farmer in the village, left Balıkesir at the age of 19 to complete his military service. While serving in the military, Naci Efendi became affiliated with the Uşşâkî Sufi order through the influence of a friend. Afterward, he

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

diligently endeavored to fulfill the responsibilities and duties assigned to him by the Sufi order. Naci Efendi participated in the gatherings of spiritual discourse and remembrance of God that were organized during the visits of Bekir Visâli Efendi (d. 1962) and Mehmet Ruhi Efendi (d. 1977) to Balıkesir in the year 1950. Naci Efendi's life entered a new phase after he met his shaykh during this period. Afterward, Naci Efendi immersed himself so deeply in the spiritual atmosphere of Sufism that, with the guidance and blessings of his spiritual guide, he completed his spiritual journey and received authorization from his shaykh in a remarkably short period of about five years. Naci Efendi, who became the shaykh of the Uşşâkî Sufi order in 1980, dedicated his life to serving the order.

Naci Efendi engaged in guiding disciples and conducting spiritual discourse sessions on one hand, while on the other hand, he wrote books. Naci Efendi, who humbly referred to himself as an unlettered, continued writing until his later years, inspired by the guidance from his spiritual mentors and the spiritual realm. Naci Efendi's books are written in a simple language that anyone can understand, and they encompass both poetry and prose forms. These books, written in the style of lover, poet and folk literature, fulfilled a significant need within the society. In Naci Efendi's works, which are aimed at nurturing the concept of the perfected individual in Sufism, themes of love for God and the Prophet and reverence for the Companions are prominently featured.

Naci Efendi, who devoted his life to serving both God and the community, passed away in Balıkesir in 2018. He left behind his disciples, his written works, and the Uşşâkî Foundation, which had been involved in various charitable activities, as an enduring form of continuous charity.

Keywords: Balıkesir, Uşşâkî Sufi Order, Sıddik Naci Eren.

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

EMİR SULTAN'IN BALIKESİR'DEKİ İZLERİ

Elif ÖZCAN METİN

elifozcan1054@gmail.com

Özet

Tarih boyunca çeşitli din ve inanışa ev sahipliği yapan Balıkesir, erken dönemde İslâm dini ve tasavvuf kültürü ile tanışmış olduğundan birçok tarikatın faaliyet gösterdiği yerlerden biridir. Tasavvuf kültürünün hızla yayıldığı XV. yüzyılda birçok mutasavvıf Anadolu'da irşad faaliyetlerinde bulunmuştur. Bu mutasavvıflardan biri de Balıkesir ve çevresinde etkisi görülen *Emir Sultan'dır* (ö. 833/1429 [?]).

Asıl adı Şemseddin Muhammed olan Emir Sultan Buhara'da doğmuştur. Bursa'ya Yıldırım Bayezid (ö. 805/1403) zamanında geldiği bilinen Emir Sultan, daha sonra kurduğu külliye de derin bir zühd ve takvâ içinde ibadet ve irşadla ömrünü geçirmiştir. Emir Sultan'ın hangi tarikata mensup olduğu hakkında farklı görüşler bulunsada yaygın olan görüş, onun Kübreviyye tarikatına mensup olduğu yönündedir. Emir Sultan, daha hayatta iken başta Bursa olmak üzere Balıkesir, Edremit ve Mihaliç'e, Karaman sınırlarına, Aydın ve Saruhan sancaklarına kadar birçok yerde tanınmış bir mutasavvıftır.

Hasan Baba (ö. 845/1441-42), Emir Sultan'ın sağlığında Balıkesir'e gelen halifelerindendir. Hakkında birçok efsane bulunan Hasan Baba dindar ve âlim bir zat olup Balıkesir'de bulunduğu sürede zâviye açarak birçok talebe yetiştirmiştir. Emir Sultan'ın vefatından sonra posta oturan Hasan Baba, on bir yıl halifelik yapmıştır. Hasan Baba'nın kabri, Balıkesir'deki Hasan Baba Çarşısı'nın içinde bulunmaktadır.

Emir Sultan'nın Balıkesir'deki halifelerinden biri de asıl ismi Mahmud olan *Bedreddin Halife* (ö. 863/1458-1459)'dir. Emir Sultan, Bedreddin Halife'yi Hasan Baba'ya yardım etmesi için Balıkesir'e göndermiştir. Bedreddin Halife, bir süre Balıkesir'de irşad görevi yaptıktan sonra Balıkesir'in İvrindi ilçesine tayin edilmiştir. Hasan Baba'dan sonra Emir Sultan'ın halifesi olan Bedreddin Halife, Balıkesir'den sonra Ece Ovası'na, oradan da Gelibolu'ya giderek irşad faaliyetlerinde bulunmuştur. Bedreddin Halife, on dokuz yıl halifelik yapmıştır.

Emir Sultan'ın Balıkesir'deki diğer bir halifesi ise *Veli Şemseddin Efendi*'dir. Âlim bir zat olan Veli Şemseddin Efendi, Hasan Baba'nın talebesidir. Kabri Balıkesir'de Atatürk Parkı'nın batı kısmındaki yolun ortasında bulunan Veli Şemseddin Efendi'nin âlim, dünyaya meyletmeyen, takvâ sahibi bir insan olduğu bilinmektedir.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Balıkesir'in Gönen ilçesinde doğan *Yahyâ bin Bahşî* (ö. 840/1436-37), Emir Sultan'ın halifelerinden bir diğeridir. İcâzetini Emir Sultan'ın üçüncü halifesi Şeyh Lütfullah Karamanî'den alan Yahyâ bin Bahşî, Çanakkale'nin Ezine ilçesine bağlı Yaylacık köyünde bir tekke kurarak vaaz ve irşadla meşgul olmuş ve burada vefat etmiştir.

XV. yüzyılın sonlarında Emir Sultan'ın dördüncü halifesi Dâvud Efendi'nin (ö. 900/1494) oğlu Memi Çelebi de, Balıkesir'in Edremit ilçesinde açtığı zâviyelerle irşad faaliyetlerinde bulunarak şehrin tasavvuf kültürüne katkı sağlamıştır.

Bu çalışmada Emir Sultan'nın Balıkesir'deki etkilerinin görevlendirdiği halifeler ve ilçelere kadar yayılan faaliyetlerle ortaya çıkması amaçlanmıştır. Bu etkiler Emir Sultan'ın vefatından sonra da devam ederek günümüze ulaşmıştır.

Anahtar Kelimeler: Balıkesir, Uşşâkî Tarîkatı, Sıddîk Naci Eren

THE TRACES OF EMIR SULTAN IN BALIKESİR

Abstract

Throughout history, Balıkesir has been home to various religions and beliefs, and since it was introduced to Islam and Sufi culture early on, it became one of the places where many Sufi orders were active. In the 15th century, when Sufi culture rapidly spread, many Sufis engaged in spiritual guidance activities across Anatolia. One of these Sufis, who had an influence in Balıkesir and its surroundings, was Emir Sultan (d. 833/1429 [?]).

Emir Sultan, whose real name was Semseddin Muhammed, was born in Bukhara. He is known to have come to Bursa during the reign of Yıldırım Bayezid (d. 805/1403), and later spent his life in deep devotion and asceticism, worshiping and guiding others in the complex he established. Although there are differing views on which Sufi order he belonged to, the prevalent opinion is that he was associated with the Kubrawiyya order. During his lifetime, Emir Sultan became well-known not only in Bursa but also in many places, including Balıkesir, Edremit, Mihaliç, the Karaman borders, and the provinces of Aydın and Saruhan.

Hasan Baba (d. 845/1441-42) was one of Emir Sultan's deputies who came to Balıkesir during his lifetime. A devout and scholarly figure, Hasan Baba, who has many legends surrounding him, opened a dervish lodge in Balıkesir and educated many students during his time there. After Emir Sultan's death, Hasan Baba served as a deputy for eleven years. His grave is located within the Hasan Baba Market in Balıkesir.

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Another of Emir Sultan's deputies in Balıkesir was Bedreddin Khalifa (d. 863/1458-1459), whose real name was Mahmud. Emir Sultan sent Bedreddin Khalifa to Balıkesir to assist Hasan Baba. After serving in spiritual guidance for a while in Balıkesir, Bedreddin Khalifa was appointed to the İvrindi district of Balıkesir. After Hasan Baba, Bedreddin Khalifa became Emir Sultan's deputy and, after Balıkesir, continued his spiritual guidance activities in Ece Plain and then in Gallipoli. Bedreddin Khalifa served as a deputy for nineteen years.

Another deputy of Emir Sultan in Balıkesir was Veli Semseddin Efendi. A scholarly figure and a student of Hasan Baba, Veli Semseddin Efendi's grave is located in the middle of the road on the west side of Atatürk Park in Balıkesir. He was known as a devout, scholarly man with a life of asceticism, avoiding worldly desires.

Yahya bin Bahşi (d. 840/1436-37), who was born in the Gönen district of Balıkesir, was another of Emir Sultan's deputies. Yahya bin Bahşi, who received his authorization from Emir Sultan's third deputy, Sheikh Lutfullah Karamani, founded a lodge in Yaylacık village, Ezine, in the Canakkale province and engaged in preaching and spiritual guidance there, where he also passed away.

At the end of the 15th century, Memi Çelebi, the son of Emir Sultan's fourth deputy, Davud Efendi (d. 900/1494), contributed to the Sufi culture of the city by engaging in spiritual guidance activities through the lodges he established in the Edremit district of Balıkesir.

It aims to highlight the influences of Emir Sultan in Balıkesir through the activities of his appointed successors and their outreach to various districts. These influences have continued even after Emir Sultan's passing and have reached the present day.

Key Words: Balıkesir, Emir Sultan, Hasan Baba

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

BALIKESİR KÜTÜPHANELERİNE KAYITLI MAHTÛTÂT ÜZERİNE DÜŞÜLEN OKUYUCU NOTLARI

Esra HACİMÜFTÜOĞLU & İsmail BAYER

*Doç. Dr. Atatürk üniversitesi/İlahiyat Fakültesi & Prof. Dr., Artvin Çoruh
Üniversitesi/İlahiyat Fakültesi*

Özet

İlim ve kültür tarihimizde kitapların üzerine okuyucuları tarafından düşülen notlar özel bir önem arz eder. Buradan elde edilecek verilerle zaman ve mekân koordinatlarına göre toplumların sosyal, dini, edebî, kültürel veya ilgili diğer alanlardaki eğilimleri ve yetkinlikleri tespit edilebilir. Ferâğ, temellük ve vakıf kayıtları, mühürler, doğum ve vefat tarihleri, önemli tarihi olaylar, kitapla ilgili kanaat veya nakiller, hastalık halleri, şifa arayışları, aşk dizeleri, dini malumatlar, ahlâk ilkeleri, tasavvuf anlayışları, fal ve tılsım dünyası, nesep bilgileri, dua talepleri, özlem ifadeleri, vecizeler ve hadis-i şerîfler gibi pek çok türdeki notlar o günkü hayatı ve okuyucu profilini tanımlamak için engin bir malzeme mahiyetindedir. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı internet sitesinde “Balıkesir” anahtar kelimesiyle arama yapıldığında görüntüsü olan 2.622 ve görüntüsü olmayan 250 eserin var olduğu anlaşılmaktadır. Bunlardan 2.523 tanesi Arapça, 332 tanesi Türkçe ve 36 tanesi Farsçadır. Bunların da 2.857 tanesi yazma eser, 15 tanesi ise matbu eserdir. Bu çalışmada daha az araştırma yapılacağını tahmin ettiğimiz Farsça eserler esas alınmıştır. Tarih sürecinde okuyucu niteliğini tespit etmemize yardımcı olabilecek Farsça, Osmanlıca ve Arapça derkenar ve kayıtlar söz konusu bu kitaplar çerçevesinde incelenecektir. Bu bağlamda Balıkesir kütüphaneleri üzerine kayıtlı şu eserler incelenecektir: Menkûlât, Kasâ'id, iki ayrı nüshası olan Risâle-i Hatt, Sarf-ı Fârisî, Hâlnâme, Divân-ı Şehîdî, Kenzû'l-Letâ'if fî mâ Yehtâcû ileyhi Tashihi'l-Mesâhif, sekiz ayrı nüshası olan Gülistân, Mantıku't-Tayr, Vuslatnâme, üç ayrı nüshası olan Pendnâme, iki ayrı nüshası olan Nakdû'n-Nusûs fî Şerhi Nakşi'l-Fusûs, Zahîretü'l-Mülûk, üç ayrı nüshası olan Divân-ı Hâfız, Tefsîru'l-Kur'ânî'l-Kerîm, Misbâhu'l-Hidâye ve Miftâhu'l-Kifâye, Risâle der İlmi Hey'et, Şerh-i Dibâce-i Gülistân ve es-Sihâhu'l-Acemiyye. Bu çalışmanın dört amacı bulunmaktadır. Yukarıda türlerini belirttiğimiz kayıtlardan (fal ve tılsım hariç) bazı örnekler vererek ilim ve kültür hayatımıza, okuyucuların dil gelişimine, eski yazıları okuyabilme becerisine ve son olarak tarih algısının gelişimine çok cüz'î de olsa katkıda bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Balıkesir, Osmanlı, Doğu Dilleri, Din, Kültür.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

READERS' NOTES ON MANUSCRIPTS REGISTERED IN BALIKESİR LIBRARIES

Abstract

In our scientific and cultural history, the notes written by readers on books are of special importance. With the data obtained from here, the tendencies and competencies of societies in social, religious, literary, cultural or other related fields can be determined according to time and space coordinates. Many types of notes such as records of ferâğ, ownership and foundation, seals, dates of birth and death, important historical events, opinions or transfers related to books, illnesses, healing quests, love verses, religious information, moral principles, Sufi understandings, the world of fortune telling and talismans, lineage information, prayer requests, expressions of longing, aphorisms and hadiths constitute a vast material for defining the life of that day and the profile of the reader. When the keyword “Balıkesir” is searched on the website of the Presidency of Turkish Manuscripts Institution, it is understood that there are 2,622 works with images and 250 works without images. 2,523 of these are in Arabic, 332 in Turkish and 36 in Persian. 2,857 of these are manuscripts and 15 are printed works. Persian works, which we expect to be less researched, are taken as basis in this study. Margins and records in Persian, Ottoman and Arabic that can help us determine the quality of readers in the historical process will be examined within the framework of these books. In this context, the following works registered in Balıkesir libraries will be examined: Menkûlât, Kasa'id, Risâle-i Hatt, Sarf-ı Fârisî, Hâlnâme, Divân-ı Şehîdî, Kenzül-Letâ'if fî mâ Yehtâcü ileyhi Tashihi'l-Mesâhif, Gülistân, Mantıku't-Tayr, Vuslatnâme, Pendnâme, which has three separate copies, Nakdû'n-Nusûs fî Şerhi Nakşî'l-Fusûs, which has two separate copies, Zahiretül-Mülûk, Divân-ı Hâfız, which has three separate copies, Tefsiru'l-Kur'âni'l-Kerîm, Misbâhu'l-Hidâye and Miftâhu'l-Kifâye, Risale der İlmi Hey'et, Şerh-i Dibâce-i Gülistân and es-Sihâhu'l-Acemiyye. This study has four purposes. It is to contribute, even if very little, to our scientific and cultural life, the language development of the readers, the ability to read old writings and finally the development of the perception of history by giving some examples from the records whose types we have mentioned above (excluding fortune-telling and talismans).

Key Words: Balıkesir, Ottoman, Eastern Languages, Religion, Culture.

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

BALIKESİR'İN DİNİ HAYATI VE GASTRONOMİK KÜLTÜRÜN ETKİLEŞİMİ: İNANÇ VE YEMEĞİN ORTAK RİTÜELLERİ

İrfan YURT & Mustafa YILMAZ

*Dr. Öğretim Üyesi, Karabük Üniversitesi , irfanyurt@karabuk.edu.tr & Dr.
Öğretim Üyesi, Karabük Üniversitesi , mustafa.yilmaz@karabuk.edu.tr*

Özet

Bu çalışma, Balıkesir'in tarihi boyunca sahip olduğu zengin dini yaşam ve gastronomi arasındaki ilişkileri inceleyerek, inancın ve yemeğin ortak kültürel ve ritüel bağlarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Balıkesir, farklı inanç ve kültürlerin buluşma noktası olması nedeniyle, dini ritüeller ve yeme içme kültürü açısından önemli bir mirasa sahiptir. Şehirde dini bayramlar, ibadetler ve özel günler sırasında tüketilen yemeklerin sembolik anlamları, dini inançlarla bağlantıları ve bu yemeklerin sosyal hayattaki yeri bu çalışmanın odak noktası olacaktır.

Bu çalışmanın amacı, Balıkesir'de dini hayatın gastronomiyle olan etkileşimlerini incelemek ve dini ritüellerin, özel günlerin, bayramların yemek kültürü üzerindeki etkilerini araştırmaktır. Ayrıca, dini mekanlar ve ibadet alanları çevresinde gelişen gastronomik faaliyetlerin sosyo-kültürel önemini analiz etmek de hedeflenmektedir.

Çalışma kapsamında literatür taraması, tarihi belgeler ve yerel kaynaklar kullanılarak Balıkesir'deki dini ve gastronomik kültürler analiz edilecektir. Ayrıca, bölgedeki yerel halkla yapılacak görüşmeler ve katılımcı gözlem yöntemleriyle, dini ritüeller ve yemek kültürü arasındaki bağlar derinlemesine incelenecektir.

Balıkesir'de dini hayatın, yerel mutfak kültürü üzerinde önemli bir etkisi olduğu gözlemlenmiştir. Dini bayramlarda ve özel günlerde hazırlanan yemekler, dini inançlarla bütünleşmiş sembolik bir rol üstlenmektedir. Bu yemeklerin hem ibadetlerde hem de toplumsal bağları güçlendirmede önemli bir yere sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

Balıkesir'in dini ve gastronomik mirası daha geniş çapta tanıtılmalı ve bu miras turistik açıdan da değerlendirilmeli, gastronomi turizmi kapsamında yeni projeler geliştirilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Balıkesir, Dini Ritüeller, Gastronomi, Yemek Kültürü, Dini Bayramlar, İnanç

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

THE INTERACTION OF BALIKESİR'S RELIGIOUS LIFE AND GASTRONOMIC CULTURE: COMMON RITUALS OF FAITH AND FOOD

Abstract

This study aims to reveal the common cultural and ritual ties of faith and food by examining the relationships between the rich religious life and gastronomy of Balıkesir throughout its history. Balıkesir has an important heritage in terms of religious rituals and food and beverage culture as it is the meeting point of different beliefs and cultures. The symbolic meanings of the meals consumed during religious festivals, worships and special days, their connections with religious beliefs and the place of these meals in social life will be the focus of this study.

The aim of this study is to examine the interactions of religious life with gastronomy in Balıkesir and to investigate the effects of religious rituals, special days and festivals on food culture. It is also aimed to analyse the socio-cultural significance of gastronomic activities that develop around religious places and places of worship.

Within the scope of the study, religious and gastronomic cultures in Balıkesir will be analysed through literature review, historical documents and local sources. In addition, through interviews with local people and participant observation methods, the links between religious rituals and food culture will be analysed in depth.

It has been observed that religious life in Balıkesir has a significant impact on local culinary culture. The dishes prepared on religious holidays and special occasions assume a symbolic role integrated with religious beliefs. It has been revealed that these dishes have an important place both in worship and in strengthening social ties.

Balıkesir's religious and gastronomic heritage should be promoted more widely and this heritage should be evaluated in terms of tourism and new projects should be developed within the scope of gastronomy tourism.

Key Words: Balıkesir, Religious Rituals, Gastronomy, Food Culture, Religious Holidays, Belief

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

OSMANLI BALIKESİR'İNDEKİ DİNİ HAYATIN İZİNDE: İLK DÖNEM KARESİ GAZETESİNDEKİ DİNİ-EDEBİ METİNLER

Ekrem SAKAR

*Dr. Öğr. Üyesi, Balıkesir Üniversitesi / İlahiyat Fakültesi
ekrem.sakar@balikesir.edu.tr*

Özet

Karesi ve Biga sancaklarının birleştirilerek Karesi adıyla müstakil bir vilayet teşkil edilmesinin ardından vilayet matbaası kurulmuş ve vilayetin resmî yayın organı olarak Karesi gazetesi yayın hayatına başlamıştır. Karesi gazetesinin ilk dönemi, 17 Mart 1886 tarihinde neşredilen ilk sayısıyla başlayıp 11 Nisan 1888 tarihinde çıkan 105 no'lu sayısıyla sona ermiştir.

Gazete, halkın haberdar olması istenen havadisın, duyuruların ve ilanların neşredildiği bir yayın organı görevi üstlenmesinin yanı sıra Balıkesir'de ikamet eden ahali arasında duygularını ve düşüncelerini paylaşmak isteyen kimseler için de seslerini duyurabilecekleri bir mecra haline gelmiştir. Makale, şiir, hikaye, deneme, eleştiri ve tercüme metin örneklerinin görülebildiği gazete sayfalarının bir kısmını dinî muhtevada yazılmış metin örnekleri oluşturmaktadır. Muhtelif türdeki metinlerin ihtiva ettiği dinî içerik bazen manzume yahut düz yazı şeklinde neşredilmiş metinlerin temelini oluşturmuş, bazense doğrudan dinî bir mevzu ele alınmadığı halde konuyu tamamlayıcı bir işlev görmüştür. Bu yazıların saptanması ve yorumlanması, Balıkesir'de yaşayan kimselerin dinî meselelere dair ilgilerini ve bilgilerini bir ölçüde tespit etmeyi olanaklı kılacaktır.

Gazetede dinî temayı, tek bir kişinin elinden çıkmış neşriyatın yanı sıra gazete tarafından aktarılan olaylarda ve duyurularda bulmak da mümkündür. Dinî temanın hakim olduğu metinler, Osmanlı Balıkesir'indeki dinî hayatı anlamak adına faydalı veriler sunmaktadır. Mesela vilayette bayramların nasıl geçtiğinin ve kandil gecelerinde neler yapıldığının anlatılmasından cami ve şadırvan inşası gibi hayır maksadıyla yapılan icraatların aktarılmasına değin gazetede neşredilmiş pek çok yazı, Balıkesir'de yaşanan dinî hayat üzerine bir takım gözlemleri havidir.

Dinî hadiseler Karesi gazetesinin çekirdeğini oluşturmamasına ve gazetenin yayımlanma amacını teşkil etmemesine karşın gerek gazetenin çıkartılmasında ve gerekse yazıların tertibinde büyük rol oynamıştır. Örneğin dinî bayramlarda tesadüf eden günlerde gazete neşredilmediği

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

gibi tebrik veya duyuru kabilinden herhangi bir dinî gün hakkında yazılan yazılara, gazetenin manşet sayfası addedilebilecek ilk sayfada yer verilmiştir. Keza eski Edirne müftülerinden Mehmed Fevzi Efendi gibi zatların gazeteye gönderdikleri dinî-edebî metinlerin kimileyin gazetenin ilk sayfasına yerleştirilmesi, gazete yazarlarının ve okurlarının dinî içerikli yazılara önem verdiklerine işaret etmektedir.

Karesi gazetesinin ilk dönemindeki dinî-edebî metinler üzerine yapılacak bütüncül bir değerlendirme ile Osmanlı'nın son döneminde Balıkesir'de yaşanan dinî hayatı bizzat Balıkesirlilerin kaleminden tasvir eden yazıların gün yüzüne çıkartılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Balıkesir, Karesi, Gazete, Din, Edebiyat.

IN THE TRACE OF RELIGIOUS LIFE IN BALIKESİR IN THE OTTOMAN ERA: RELIGIOUS-LITERARY TEXTS IN KARESİ NEWSPAPER IN ITS INITIAL PERIOD

Abstract

Upon the amalgamation of the Karesi and Biga districts, an autonomous province named Karesi was established. Following this, a provincial printing press was founded, and the Karesi newspaper commenced its official publication as the province's primary organ. The inaugural period of the Karesi newspaper commenced with its first issue on March 17, 1886, and concluded with its 105th issue on April 11, 1888.

The newspaper served as a platform for disseminating news, announcements, and public notices, while also providing a forum for the residents of Balıkesir to express their thoughts. It featured a diverse range of content, encompassing articles, poems, stories, essays, criticism, and translated texts, some of which were imbued with religious themes. These religious elements sometimes formed the focal point of the texts, while at other times they played a supporting role without directly addressing religious matters. An analysis of these writings can offer insights into the religious inclinations of the Balıkesir community and contribute to a nuanced understanding of their beliefs.

The newspaper features an array of religious themes in both singularly authored publications and the coverage of events and announcements. These writings rich in religious content serve as valuable resources for comprehending the religious landscape of Ottoman Balıkesir. Numerous articles in the newspaper offer observations on religious practices in Balıkesir, including how holidays are commemorated, activities during sacred nights, and philanthropic endeavors such as the establishment of mosques and fountains.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

The Karesi newspaper did not prioritize religious events as its primary focus. However, they played a significant role in both the publication and organization of the articles. For instance, the newspaper abstained from publishing on religious holidays, and articles about religious occasions were prominently featured on the first page, akin to a headline page. Moreover, religious-literary texts contributed by individuals such as Mehmed Fevzi Efendi, a former mufti of Edirne, were occasionally featured on the first page, indicating the importance accorded to articles with religious content by both the writers and readers of the newspaper.

The objective of conducting a comprehensive evaluation of the religious and literary texts from the initial period of the Karesi newspaper is to illuminate the writings that depict religious life in Balıkesir during the wandering years of the Ottoman Empire, as authored by the residents of Balıkesir themselves.

Keywords: Balıkesir, Karesi, Newspaper, Religion, Literature.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

BALIKESİR İL HALK KÜTÜPHANESİNDE BULUNAN YAZMA TASAVVUFÎ ESERLER

Fatih ÇINAR

*Dr., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam
Bilimleri Tasavvuf Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, fcinar@nkü.edu.tr,
ORCID: 0000-0001-8192-1714.*

Öz

Balıkesir, jeo-politik konumu ile ülkemizin kadim tarihinde önemli yeri olan bir şehirdir. Balıkesir'in şehir tarihine ışık tutan ve şehrin ülke tarihimizdeki seçkin konumuna şahitlik eden en önemli yapılarından biri Balıkesir İl Halk Kütüphanesi'dir. Özellikle bu kütüphanede yer alan yazma eserler şehrin hafızası ve kadim bilgi birikiminin şahidi niteliğindeki kıymetli eserlerdir. Şehrin ve ülkemizin ilmî birikimine olan katkısı bakımından bu yazma eserler üzerinde çeşitli çalışmaların yapılması elzem bir adım durumundadır. Fıkıh, tefsir, hadîs, kelâm, mantık, ahlâk, Arap Dili ve Belagati gibi diğer İslâmî ilimlere hatta pozitif bilimlere dair yazma eserler üzerinde de çalışmalar yapılarak Balıkesir İl Halk Kütüphanesi'ndeki yazma eserler bir bütünlük içerisinde ele alınmalı ve ilim dünyasının dikkati bu yazma eserlere çekilmelidir. Tebliğde, Balıkesir İl Halk Kütüphanesi'nde bulunan yazma eserler içerisinde tasavvuf içerikli yazma eserlere dikkat çekilmiştir. Bu çalışmada kütüphanede bulunan 4157 yazma eser taranmış, 38 Arapça, 6 Türkçe ve 6 Farsça tasavvufî eser tespit edilmiştir. Yazma eserlere dair bilgi verilirken "Müellif, Eser Adı, Demirbaş Nu, Müstensih Adı, Dili, Telif Tarihi, İstinsah Tarihi, Ölçü, Yaprak, Satır, Yazı Türü, Kağıt Türü" şeklinde bilgi sunumu yapılmış, hakkında bilgi bulunmayan başlıklar "?" ile gösterilmiştir. Sonuç kısmında bazı istatistiksel bilgilere ve kütüphanedeki tasavvufî yazma eserler üzerinden bazı değerlendirmelere de yer verilmiştir. Kütüphanede ağırlıklı olarak Gazâlî, Attâr, Abdurrahmân-ı Câmî, Necmeddîn-i Kübrâ, İbnü'l-Arabî, Hâdimî, Kutbüddîn İznîkî ve Yazıcıoğlu Mehmed gibi müelliflere ait tasavvuf içerikli yazma eserlerin yer alması Balıkesir'in ilmî birikimi içerisinde tasavvuf ilminin temsil edildiği isimleri ve hangi tasavvufî çizgiyi takip ettiğini tespit noktasında önemlidir. Bu noktada başka ilim dallarına ait eserler ve burada faaliyet yürüten diğer sûfiler gibi etkenler de göz önünde bulundurularak, Balıkesir Yazma Eser Kütüphanesi'ndeki tasavvuf içerikli yazma eserlerden hareketle Balıkesir'in Sünnî ve vahdet-i vücûd merkezli bir tasavvuf çizgisi ile temsil edildiği söylenebilir.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf, Balıkesir, İl Halk Kütüphanesi, Tasavvufî, Yazma Eserler.

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS ULUSAL ENVANTER LİSTESİNDE BALIKESİR İLİNİN GÖRÜNÜRLÜĞÜ – KÜLTÜREL VE DİNİ HAYAT

Bülent İNCİ

Dr., Bağımsız Araştırmacı, bulet.inci90@gmail.com

Özet

UNESCO tarafından 2003 yılında çıkartılan Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi (SOKÜM), taraf ülkelerin sahip olduğu kültürel değerler ile ilgili uluslararası farkındalık oluşturulması ve bu unsurların koruma altına alınıp gelecek kuşağa aktarılması bakımından önem arz etmektedir. UNESCO, bu kapsamda oluşturduğu SOKÜM listeleri ile uluslararası farkındalık oluştururken, taraf devletlerden de kendi ülke sınırları içerisinde çalışmalar yapmasını beklemektedir. Ülkemizde de bu çalışmalar Somut Olmayan Kültürel Miras Türkiye Ulusal Envanteri ve Yaşayan İnsan Hazineleeri Ulusal Envanteri kapsamında T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yaşayan Miras ve Kültürel Etkinlikler Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. Bu kapsamda İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri öncülüğünde ilgili paydaşlarla her ilde o yöreye ait kültürel unsurlar tespit edilerek ulusal envanter listesine aktarılmaktadır. Yapılan bu çalışmalar ile kültürel miras unsurlarını tespit etme, farkındalık oluşturma, canlandırma ve gelecek kuşağa aktarma gibi SOKÜM koruma yöntemlerine katkı sağlanmaktadır. Buradan hareketle bu çalışmada Balıkesir ilinin kültürel değerlerinin SOKÜM ulusal envanter listeleri içerisinde ne kadar yer aldığı ve bu kültürel değerler içerisinde yer alan dini hayat değerlerinin neler olduğu tespit edilmek istenmiştir. Bu amaçla çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması yöntemi kullanılmış ve doküman incelenmesi tekniğinden yararlanılmıştır. Bu çerçevede SOKÜM ulusal envanter listesi incelenmiş ve listedeki unsurlar gruplara göre analiz edilmiştir. Değerlendirmeler sonucunda SOKÜM ulusal envanter listesinde bulunan 1497 unsur içerisinde Balıkesir iline ait 12 farklı grup içerisinde 18 kültürel unsur bulunduğu tespit edilmiştir. Balıkesir iline ait olan bu kültürel unsurlardan ikisinin (köy hayırları, Çepni ve Tahtacılar da Kamberlik geleneği) dini hayatla ilişkili olduğu görülmüştür. Yapılan araştırmalarda Balıkesir ilinin zengin kültürel değerlere sahip olduğu ancak SOKÜM ulusal envanter listelerinde yeterince yer almadığı tespit edilmiştir. Başta yerel yönetim unsurları belediyelerin ve ardından sivil toplum kuruluşlarının, üniversitelerin, Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğünün ve ilgili kişi ve kurumların, Balıkesir ilinin dini hayatını da içeren kültürel değerlerini koruma altına

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

alma ve yaşatma adına çalışmalar yapması ve bu alana öncelik vermesi önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Balıkesir, SOKÜM, Ulusal Envanter Listesi, Kültür, Dini Hayat

VISIBILITY OF BALIKESİR PROVINCE IN THE NATIONAL INVENTORY LIST OF INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE- CULTURAL AND RELIGIOUS LIFE

Abstract

The Convention on Intangible Cultural Heritage (ICH), which was enacted by UNESCO in 2003, is important in terms of creating international awareness about the cultural values of the state parties and protecting and transferring these elements to the next generation. While UNESCO creates international awareness with the ICN lists created in this context, it also expects the state parties to carry out studies within their own country borders. In Turkey, these studies are carried out by the General Directorate of Living Heritage and Cultural Activities of the Ministry of Culture and Tourism within the scope of the National Inventory of Intangible Cultural Heritage Turkey and the National Inventory of Living Human Treasures. In this context, under the leadership of Provincial Directorates of Culture and Tourism, cultural elements belonging to that region are identified in each province with relevant stakeholders and transferred to the national inventory list. These studies contribute to ICH protection methods such as identifying cultural heritage elements, raising awareness, revitalizing and transferring them to the next generation. From this point of view, this study aims to determine how much the cultural values of Balıkesir province are included in the ICH national inventory lists and what are the religious life values within these cultural values. For this purpose, case study method, one of the qualitative research methods, was used in the study and document analysis technique was utilized. In this framework, the ICH national inventory list was examined and the elements in the list were analyzed according to groups. As a result of the evaluations, it was determined that there are 18 cultural elements in 12 different groups belonging to Balıkesir province among 1497 elements in the ICH national inventory list. Two of these cultural elements belonging to Balıkesir province (village charities, the tradition of Kamberlik in Çepni and Tahtacı) were found to be related to religious life. In the researches conducted, it was determined that Balıkesir province has rich cultural values but is not sufficiently included in the national inventory lists of ICH. It is important that municipalities, which are primarily local government elements, and then non-governmental organizations, universities, Balıkesir Provincial Directorate of Culture and Tourism,

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

and relevant persons and institutions should work to protect and preserve the cultural values of Balıkesir, including its religious life, and prioritize this area.

Key Words: Balıkesir, ICH, National Inventory List, Culture, Religious Life

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

BALIKESİR'DEKİ OSMANLI DÖNEMİ VAKIF KÜTÜPHANELERİNİN İNCELENMESİ: MUTASARRIF ÖMER ÂLİ BEY YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ ÜZERİNDEN KAYNAK TESPİTİ

Mustafa POLAT

*Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi ve
Sanatları Bölümü, mustafa.polat@balikesir.edu.tr*

Özet

Osmanlı döneminde, genellikle ilmiye mensuplarına ait şahıs kütüphaneleri yaygın bir şekilde görülmüş, bunun yanı sıra cami, medrese ya da dergâhlara bağışlanan kitaplarla kurulan vakıf kütüphaneleri de önemli bir yer edinmiştir. Hicri 1305 (Miladi 1887-1888) yılına ait Karesi Vilayetine Mahsus Salname’de, vilayet merkezinde Yeni ve Eski olmak üzere iki kütüphanenin varlığı tespit edilmektedir. Ayrıca, 1900 yılına ait Maarif Salnamesi’nde, liva merkezinde banilerinin isimlerini taşıyan üç kütüphane yer almaktadır. Bu kütüphaneler Hacı Mehmed Efendi, Hacı Şuûri Efendi ve Cingeli Hacı Mehmed Ağa kütüphaneleridir.

Karesi mutasarrıfı Ömer Âli Bey, 1898 yılında meydana gelen büyük deprem sonrasında yalnızca şehrin imar faaliyetlerine değil, aynı zamanda bölgenin eğitim ve kültür hayatına da önemli katkılarda bulunmuştur. Bu bağlamda inşa ettirdiği kütüphanenin açılışını, padişah II. Abdülhamid’in cülûs törenine denk getirerek kütüphaneye “Hamidiye Kütüphanesi” adını vermiş ve kütüphaneye pek çok kıymetli kitap bağışlamıştır. Bu kütüphane, II. Meşrutiyet sonrasında “Maarif Kütüphanesi” adını almış, 1922-1962 yılları arasında ise “Vatan Kütüphanesi” olarak anılmıştır. 1962 yılında gerçekleştirilen VII. Milli Eğitim Şûrası’nın ardından kütüphanenin adı “İl Halk Kütüphanesi” olarak değiştirilmiştir. 2009 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın onayı ile kütüphane “Mutasarrıf Ömer Âli Bey İl Halk Kütüphanesi” adını almıştır. Ancak, 26 Ağustos 2011 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile “Balıkesir Mutasarrıf Ömer Âli Bey Yazma Eser Kütüphanesi” kurulmuş ve bu kütüphaneye Mutasarrıf Ömer Âli Bey’in adı verilmiştir. Bu gelişmeyle birlikte İl Halk Kütüphanesi’ndeki “Mutasarrıf Ömer Âli Bey” ismi kaldırılmıştır. Yazma Eser Kütüphanesi, 1911 yılında inşa edilmiş olan ve bir süre Ziraat Bankası olarak hizmet veren tarihi binaya 2015 yılında taşınarak faaliyetlerine bu binada devam etmiştir.

Osmanlı Devleti’nin yıkılışıyla birlikte, vakıf kütüphanelerinde bulunan birçok eser ya kaybolmuş ya da çeşitli yollarla muhafaza edilerek yeni

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

kurulan kütüphanelere aktarılmıştır. Bu süreçte, Balıkesir'deki vakıf kütüphanelerinden kalan yazma eserlerin önemli bir kısmı korunarak günümüze ulaşmayı başarmış ve günümüzde Balıkesir Mutasarrıf Ömer Ali Bey Yazma Eser Kütüphanesi'nde koruma altına alınmıştır. Bu çalışmada, Mutasarrıf Ömer Ali Bey Yazma Eser Kütüphanesi'nde bulunan koleksiyonlar incelenerek, kitaplarda yer alan mühürler üzerinden bu kütüphaneye aktarılan eserlerin kaynakları tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma kapsamında, kütüphanede yer alan 1451 yazma eser titizlikle incelenmiş, yaklaşık 160 bin sayfa taranarak üzerlerindeki mühürler belirlenmiş ve değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular ışığında, Osmanlı döneminde Balıkesir'de önemli bir kültürel rol oynayan şahıs kitaplıklarına ve çeşitli kütüphanelere ait eserler gün yüzüne çıkarılmıştır. Bu bağlamda, özellikle Kütüphane-i Atik, Eski Kütüphane ve Ali Şuûri Efendi tarafından kurulan Seyyid Müftü Kütüphanesi'ne ait eserler tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, söz konusu kütüphanenin tarihi membanı ve bölgenin kültürel zenginliğini daha iyi anlamaya yönelik önemli veriler sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Dönemi, Balıkesir Kütüphaneleri, Mühürler, Mutasarrıf Ömer Âli Bey Yazma Eser Kütüphanesi

EXAMINATION OF OTTOMAN PERIOD FOUNDATION LIBRARIES IN BALIKESİR: SOURCE IDENTIFICATION THROUGH GOVERNOR ÖMER ÂLİ BEY MANUSCRIPT LIBRARY

Abstract

During the Ottoman period, personal libraries, generally belonging to scholars, were common, and foundation libraries established with books donated to mosques, madrasahs, or dervish lodges also gained an important place. In the Yearbook for Karesi Province dated 1305 Hijri (1887-1888), it is determined that there were two libraries: the New Library and the Old Library, in the center of the province. In addition, in the Maarif Yearbook of 1900, three libraries are named after their patrons in the center of the liva: Hacı Mehmed Efendi, Hacı Şuûri Efendi, and Cingeli Hacı Mehmed Ağa libraries.

The governor of Karesi, Ömer Âli Bey, made significant contributions not only to the city's development activities but also to the educational and cultural life of the region after the great earthquake that occurred in 1898. In this context, the opening of the library he built was made by Sultan II. Abdulhamid during his ascension ceremony. He named the library 'Hamidiye Library' and donated many valuable books to it. After the II. Constitutional Monarchy, this library was renamed 'Educational Library,' and between 1922 and 1962, it was called 'Homeland Library.' Following the VII. National Education Council in 1962, the library was

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

renamed 'Provincial Public Library.' In 2009, with the approval of the Ministry of Culture and Tourism, the library was named 'Mutasarrıf Ömer Âli Bey Provincial Public Library.' However, as a result of the Council of Ministers' decision dated August 26, 2011, 'Balıkesir Governor Ömer Âli Bey Manuscript Library' was established, and this new library was named after Governor Ömer Âli Bey. With this development, the name 'Mutasarrıf Ömer Âli Bey' in the Provincial Public Library was removed. In 2015, the Manuscript Library moved to the historical building, which was built in 1911 and served as a branch of Ziraat Bank for a while, and continued its activities in this building.

With the collapse of the Ottoman Empire, many works in foundation libraries were either lost or preserved in various ways and transferred to newly established libraries. During this process, a significant number of manuscripts from the foundation libraries in Balıkesir managed to survive and are now under protection in the Balıkesir Governor Ömer Ali Bey Manuscript Library. In this study, the collections of the Mutasarrıf Ömer Ali Bey Manuscript Library were examined, and the sources of the works transferred to this library were determined through the seals in the books. As part of the research, 1451 manuscripts in the library were meticulously examined, approximately 160 thousand pages were scanned, and the seals on them were identified and evaluated. In the light of the findings, artifacts from private libraries and various institutions that played an important cultural role in Balıkesir during the Ottoman period were unearthed. In this context, especially works belonging to the Library-i Atik, the Old Library, and the Seyyid Mufti Library founded by Ali Şuûri Efendi were identified. These results provide important data to better understand the historical origins of the library in question and the cultural richness of the region.

Key Words: Ottoman Period, Balıkesir Libraries, Seals, Governor Ömer Âli Bey Manuscript Library

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

ANADOLU'NUN İLK KAZASKERİ HACİHASANZÂDE EFENDİ

Abdullah ELMAS

*Öğr. Gör., Siirt Üniversitesi/ Sosyal Bilimler MYO,
abdullahelmas@siirt.edu.tr*

Özet

1453 yılında İstanbul'un fethinin akabinde kurulan İstanbul kadılığı makamı için bu makama getirilen kişilere "taht kadısı, İstanbul efendisi, İstanbul mollası ve kâdi-i Kostantîniyye" tabiriyle de zikredildiği görülmektedir. Taht kadılığı, Devlet-i Aliyye-i Osmaniye'nin başkentinin kadılığı olması hasebiyle ve yoğun bir iş yükü olması hasebiyle de imtiyazlı bir konumda olmuştur. İstanbul'un fethinin akabinde taht kadılığı makamına devrin meşhur alimlerinden Hızır Bey Çelebi getirilmiş Hızır Bey'den sonra bu makama Molla Hüsrev tayin edilmiştir. İstanbul'un fethinden sonra peş peşe devrin tanınmış alimlerinin taht kadılığına getirilmesi bu makamı gözde makam haline getirmiş ve makamın itibarını arttırmıştır. Bu çalışmada İstanbul kadılığı ve Anadolu'nun ilk kazaskerliğini yapan Balıkesirli Hacıhasanzade Efendi'nin hayatı, eserleri, kadılık ve kazaskerlik dönemindeki icraatlarına yer verilmiştir. Asıl adı Mehmet olan Hacıhasanzade Efendi'nin künyesi Mehmed b. Mustafa b. Hacı Hasan olup babası ve dedesi Balıkesir'in ulemalarındandır. İlk tahsilinden sonra İstanbul'da Hacıhasanzâde Molla Yegân'dan tahsilini tamamlamış ve ondan icazet almıştır. Balıkesirli Hacıhasanzade Efendi hocası Molla Yeğân'dan mülâzemet aldıktan sonra kazasker oluncaya dek Dimetoka ve Malkara'da müderrislik ve Gelibolu'da kadılık görevlerinde bulunmuştur. Ayrıca Mahmud Paşa'nın Fatih Sultan Mehmed'e Hacıhasanzade Efendi'nin ilim ve faziletinden övgü ile bahsetmesi onun önce Bursa Murâdiye Medresesi müderrisliğine daha sonra Bursa kadılığına tayin edilmesini sağlamıştır. Bursa kadılığından sonra önce Sahn-ı Semân müderrisliğine tayin edilmiş daha sonra taht kadılığına getirilmiştir. Fatih Sultan Mehmet zamanında Anadolu'nun ilk kazaskeri olan Hacıhasanzade Efendi bu görevde 7 yıl kalmış ve II. Bayezid döneminde Rumeli kazaskerliğine tayin edilmiştir. Bu görevde de - öldüğü yıla kadar-18 yıl kalan Hacıhasanzade Efendi 25 yıllık kazaskerlik makamında kalan nadir alimlerdendir. Hacıhasanzade Efendi, uzun süre kaldığı kazaskerlik makamında hangi icraatlarda bulunduğu kaynaklarda pek geçmemesine rağmen ilmiye sınıfında mülâzemet uygulamasının gelişmesinde önemli rol oynamış ve günümüzde eldeki verilere göre II. Bayezid devrinde tutulan mülâzemet defterlerinden birinin Hacıhasanzade Efendi'nin Rumeli kazaskerliği

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

döneminde tutulduğu ve bu defterin en eski mülâzemet defteri olduğu sanılmaktadır. Öte yandan birçok talebinin Hacıhasanzade Efendi'den mülâzım olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Balıkesirli Hacıhasanzade Efendi, Anadolu'nun İlk Kazaskeri, Taht Kadısı, mülâzemet

THE FIRST KAZASKER OF ANATOLIA HACIHASANZADE EFENDI

Abstract

It is observed that the people who were brought to this position for the position of Istanbul kadi established after the conquest of Istanbul in 1453 were also mentioned with the phrase “throne kadi, lord of Istanbul, mullah of Istanbul and kâdi-i Kostantiniyye”. The throne kadiship has also been in a privileged position due to the fact that she is the kadi of the capital of the State Aliyye Osmaniye and because she has an intense workload. After the conquest of Istanbul, Hızır Bey Çelebi, one of the famous scholars of the period, was brought to the throne as the kadi's of the throne, and Mullah Hüsrev was appointed to this position after Hızır Bey. After the conquest of Istanbul, the succession of well-known scholars of the period to the throne made this office a favorite position and increased the reputation of the office. In this study, the life, works, actions of Balıkesir Hacıhasanzade Efendi, who was the first kadi's of Istanbul and the first kazasker of Anatolia during the kadi's and kazasker's periods are included. The identity disc of Hacıhasanzade Efendi, whose real name is Mehmet, is Mehmed B. Mustafa b. He is Hacı Hasan and his father and grandfather are among the ulemas of Balıkesir. After his first collection, he completed his collection from Hacıhasanzade Molla Yegan in Istanbul and received permission from her. Hacıhasanzade Efendi from Balıkesir served as a teacher in Dimetoka and Malkara and as a kadi in Gallipoli until she became a kazasker after receiving permission from her teacher Molla Yeğen. In addition, Mahmud Pasha's praising of Hacıhasanzade Efendi's knowledge and virtue to Fatih Sultan Mehmed enabled him to be appointed first as a teacher of the Muradiye Madrasa in Bursa and then as a Bursa kadi's. After being a kadi of Bursa, she was first appointed as a teacher of the Stage and then brought to the throne as a kadi. Hacıhasanzade Efendi, who was the first kazasker of Anatolia during the reign of Fatih Sultan Mehmet, stayed in this post for 7 years and was appointed to II. During the Bayezid period, he was appointed as a Rumeli kazasker. Hacıhasanzade Efendi, who stayed in this position for 18 years - until the year she died- is one of the rare scholars who stayed in the kazasker's office for 25 years. Hacıhasanzade Efendi, although it is not mentioned in the sources which actions he performed in the kazasker office where he stayed for a long time, played an important role in the development of the practice of

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

kindness in the science class and according to the data available today, II. It is believed that one of the books of mulazemet kept during the Bayezid period was kept during Hacıhasanzade Efendi's Rumeli kazasker's and this book is the oldest mulazemet book. On the other hand, it is seen that many students are mulâzım with Hacıhasanzade Efendi.

Key Words: Balıkesirli Hacıhasanzade Efendi, the First Kazasker of Anatolia, the Throne kadi, mulâzemet

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

TÜRKİYE'DE BALIKESİR ÖZELİNDE YAPILMIŞ DİN KONULU LİSANSÜSTÜ TEZLERİN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ VE SONUÇLARININ DİN PSİKOLOJİSİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Mustafa ÇALIŞKAN

Dr., MEB/Ezine İmam Hatip Ortaokulu, mustafacaliskan86@hotmail.com

Özet

Din, insanlığın her döneminde var olan ve her daim araştırılan en önemli olgulardan biridir. Literatürde de din olgusuyla ilgili yapılmış araştırmalara rastlanmaktadır. Bir konunun veya bir sorunun doğru bir şekilde tespit edilebilmesi, belli bir zaman içerisindeki değişimin ortaya konulabilmesi ve çözüm önerileri üretilebilmesi açısından ilk başvurulacak yöntemlerden birisi literatür taramasıdır. Balıkesir, dini yaşantısı, velileri ve dini ziyaret yerleriyle öne çıkmış şehirlerimizden birisidir. Balıkesir'in dini yaşantısının tespit edilmesi ve bunun gelecek nesillere aktarılması da önemli bir hedeftir. Bu anlamda araştırmanın amacı, Türkiye'de Balıkesir özelinde yapılmış din konulu lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizini yapmak, var olan durumu tespit etmek ve sonuçlarının din psikolojisi açısından değerlendirmektir. Araştırmanın amacına ulaşabilmek için Eylül 2024'te Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi'nin web sitesindeki tez arama bölümüne tez adı "Balıkesir", konusu "din" yazılarak tarama yapılmıştır. Tarama sonucunda kriterleri sağlayan 11 lisansüstü teze ulaşılmıştır. Elde edilen veriler bibliyometrik analiz yöntemi ve doküman inceleme tekniğinden yararlanılarak analiz edilmiştir. Analiz sonucunda ulaşılan sonuçlara göre lisansüstü tezlerin %91'i yüksek lisans, %09'u doktora tezidir. Araştırmaların 2005 ile 2024 yılları arasında sekiz farklı üniversitede yapıldığı görülmektedir. En çok araştırmayı yapan üniversite (%28) ise Balıkesir Üniversitesi'dir. Araştırmanın yapıldığı ana bilim dalları ise İlahiyat (%09), Temel İslâm Bilimleri (%27,27) ve Felsefe ve Din Bilimleri (%63,63) anabilim dalıdır. Bilim dalına bakıldığında ise İslam Tarihi (%16,66), Din Sosyolojisi (%16,66) ve Din Eğitimi Bilim Dalı'nda (%66,68) yapıldığı görülmektedir. İnsanın dini hayatını derinlemesine inceleyen bir bilim dalı olan Din Psikolojisinde yapılmış hiçbir araştırmaya rastlanmamıştır. Araştırmalarda en çok nitel (%54,54) yöntem kullanılmakla birlikte nicel (%27,27) ve karma (%18,19) yöntem de kullanılmıştır. Veri kaynağı olarak kişiler, dini ziyaret yerleri ve doküman inceleme örneklemelerinden yararlanılmıştır. Tezlerin ulaştığı sonuçlar ve öneriler de incelenmiştir. Sonuç olarak Balıkesir'in dini hayatıyla ilgili yeterli araştırmanın olmadığı görülmektedir. Özellikle din psikolojisi bilim dalı başta olmak

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

üzere Balıkesir'in dindarlığı ilgili araştırmaların yapılmasına ihtiyaç vardır. Bu araştırmaların Balıkesir'in her kesimini kapsayacak şekilde ve belli aralıklarla yapılması konunun gelişim sürecinin görülmesi açısından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: *Din Psikolojisi, Balıkesir, Lisansüstü Tez, Din, Dindarlık*

BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF GRADUATE THESES ON RELIGION MADE IN BALIKESİR, TURKEY AND EVALUATION OF THEIR RESULTS IN TERMS OF PSYCHOLOGY OF RELIGION

Abstract

Religion is one of the most important phenomena that has existed in every period of humanity and has always been researched. There are also studies conducted on the phenomenon of religion in the literature. In order to correctly identify a subject or a problem, to reveal its changes over a certain period of time and to produce solution suggestions, one of the first methods used is literature review. Balıkesir is one of our cities that stands out with its religious life, saints and religious places to visit. Determining the religious life of Balıkesir and transferring it to future generations is also an important goal. In this sense, the aim of our research is to conduct a bibliometric analysis of postgraduate theses on religion made specifically for Balıkesir in Turkey, to determine the current situation and to evaluate the results in terms of religious psychology. In order to achieve the purpose of the research, a search was conducted by writing the thesis name "Balıkesir" and the subject "religion" in the thesis search section on the website of the Council of Higher Education Thesis Center in September 2024. As a result of the search, 11 postgraduate theses that met the criteria were reached. The obtained data were analyzed using the bibliometric analysis method and document review technique. According to the results obtained as a result of the analysis, %91 of the postgraduate theses are master's theses and %09 are doctoral theses. It is seen that the researches were conducted in eight different universities between 2005 and 2024. The university that conducted the most research (%28) is Balıkesir University. The main branches of science where the research was conducted are Theology (%09), Basic Islamic Sciences (%27,27) and Philosophy and Religious Sciences (%63,63). When the branch of science is examined, it is seen that it was conducted in Islamic History (%16,16), Sociology of Religion (%16,16) and Religious Education (%66,68). No research was found in the Psychology of Religion, which is a branch of science that examines the religious life of people in depth. Although the qualitative method (%54,54) was used the most in the researches, quantitative (%27,27) and mixed (%18,19) methods were also used. As a data source, individuals,

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

religious places of visit and document review samples were used. The results and suggestions reached by the theses were also examined. As a result, it is seen that there is not enough research on the religious life of Balıkesir. There is a need for research on the religiosity of Balıkesir, especially in the field of religious psychology. It is important to conduct these studies at regular intervals and in a way that covers every segment of Balıkesir in order to see the development process of the subject.

Key Words: Psychology of Religion, Balıkesir, Graduate Thesis, Religion, Religiosity

PANDEMİ SÜRECİNDE DKAB ÖĞRETMENLERİNİN MATERYAL KULLANIMI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Beyza Nur GÖRMÜŞ

*Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek
Lisans Öğrencisi, beyzanurgormus@gmail.com*

Özet

Eğitim-Öğretimde materyal kullanımı önemlidir. Materyal kullanımının her derse olduğu gibi DKAB derslerine olan katkısı da büyüktür. Özellikle Covid-19 sürecinde bu konuda eksiklikler ortaya çıkmıştır. Yaşanan salgın süreciyle birlikte öğretmenin materyali ne zaman kullandığı, dersini hangi teknolojik araçla anlattığı ve ne kadar zamanını materyale harcadığı, öğrencilerine materyal hazırlamada yardımcı olup olmadığı, öğrencilerin derse karşı tutumlarında yaşanan değişiklikler gibi konularda bilgi sahibi olmak hedeflenmektedir. Çalışmada pandemi sürecinde uzaktan eğitim veren DKAB öğretmenlerinin materyal kullanımı üzerine değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışma 2021/2022 Eğitim-Öğretim yılının bahar döneminde uygulanmıştır. Bu bağlamda araştırmanın ampirik bulguları için anket tekniği kullanılmıştır. Ayrıca bu çalışmada ihtiyaç ve beklentileri ortaya koyarak konu ile ilgili bir durum tespiti yapmak, bunların beraberinde getireceği problemlere de çözüm üretmek hedeflenmiştir. Bu çerçevede hazırlanan anket formu Balıkesir iline bağlı Burhaniye, Edremit ve Bigadiç ilçelerinde; ortaokul ve liselerde görev yapan 69 DKAB öğretmenine uygulanmıştır. Araştırma sürecinde DKAB öğretmenlerinin materyal kullanım düzeyi incelenmiştir. Teknolojik materyal kullanımı noktasında yetersizlik, uzaktan eğitimde teknolojik materyal tasarlama konusundaki hizmet içi seminerlere katılım azlığı, derse ek özgün materyal tasarımı yerine hazır materyal kullanımının tercih edilmesi, akademik çalışmalar yapan öğretmen sayısının sınırlılığı ulaşılan sonuçlardandır. Ders kitabı, yazı tahtası gibi araçları daha çok kullanan DKAB öğretmenlerinin özellikle teknolojik araçları (bilgisayar, projeksiyon vb.) kullanma konusunda pek yeterli olmadıkları ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda öğretmenlerin görüşlerinden de yararlanılarak bazı öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Salgın, DKAB Öğretmeni, Uzaktan Eğitim, Teknolojik Materyal

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

A STUDY ON THE MATERIAL USE OF DKAB TEACHERS DURING THE PANDEMIC

Abstract

The use of materials in education and training is important. The contribution of material use to DKAB courses, as in every course, is also great. Especially during the Covid-19 process, deficiencies have emerged in this regard. With the ongoing pandemic process, it is aimed to obtain information on issues such as when the teacher uses the material, which technological tool he/she uses to teach his/her lesson and how much time he/she spends on the material, whether he/she helps his/her students in preparing the material, and the changes in the attitudes of the students towards the course. The study aimed to evaluate the material use of DKAB teachers who provided distance education during the pandemic process. The study was implemented in the spring semester of the 2021/2022 Academic Year. In this context, the survey technique was used for the empirical findings of the research. In addition, this study aimed to determine the situation on the subject by revealing the needs and expectations, and to find solutions to the problems that these will bring. The survey form prepared within this framework was applied to 69 DKAB teachers working in middle and high schools in Burhaniye, Edremit and Bigadiç districts of Balıkesir province. The material use level of DKAB teachers was examined in the research process. Inadequacy in the use of technological materials, low participation in in-service seminars on designing technological materials in distance education, the use of ready-made materials instead of designing original materials for the course, and the limited number of teachers doing academic studies are among the results obtained. It has been revealed that DKAB teachers, who use tools such as textbooks and blackboards more, are not very competent in using technological tools (computers, projectors, etc.). In line with these results, some suggestions have been developed by benefiting from the opinions of the teachers.

Key Words: Covid-19, Epidemic, DKAB Teacher, Distance Education, Technological Material

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

BALIKESİR İLYAS PAŞA MELEVİHANESİ VE MEDRESESİ

Murat Mustafa ÖNTÜĞ

*Prof. Dr. Uşak Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Tarih
Bölümü muratmustafa.ontug@usak.edu.tr*

Özet

Balıkesir şehrindeki dini, eğitim ve sosyal hayatın fiziki ve kültürel gelişimine katkı sunan tarihi şahsiyetlerden biri İlyas Paşa'dır. Babası padişahın korunmasından sorumlu solak sınıfından Maden Ağa olup Paşa, cesareti ve çevikliği ile kısa sürede devlet kademesinde ilerleme göstermiş, mutasarrıflık, Anadolu ve Rumeli Beylerbeyliği yapmış daha sonra vezirlik rütbesi ile Balıkesir ve civarında eşkiya teftişi ile görevlendirilmiştir. Balıkesir'deki görevi esnasında şehir merkezine cami, han, mevlevihane ve değirmen gibi farklı türde yapılar inşa ettirmiştir. Maalesef bu eserlerden hiçbirisi günümüze ulaşamamıştır. Tarihi belgelerde ve XVII. yüzyıl şairi ve meşhur hattat Cevri'nin İlyas Paşa için yazdığı bir kaside de Paşa'nın Balıkesir'de yaptırdığı cami ve mevlevihane hakkında bilgiler vardır. Mevleviliğe intisap etmiş bir devlet adamı olmasından dolayı ve devrinde bir gerekliliği neticesinde kendi adıyla müsamma mevlevihane yaptırmıştır. Elimizdeki bilgiler bu tekkenin şehirdeki ilk Mevlevihane olmadığı şeklindedir. Daha önce mevcut tekkenin Paşa tarafından tekrar ihya edilmiş olması muhtemel gözükmektedir. Mevlevihane yapımı tamamlanmadan ve hizmete açılmadan önce İlyas Paşa'nın maktulen vefat etmesi sonucu bu müessese uzunca bir süre boş ve atıl kalmıştır. Sonraki yıllarda tekkenin yeri medreseye dönüştürülerek eğitim kurumu olarak değerlendirilmiştir. XVIII. yüzyılın başlarından itibaren vakıf belgelerinde İlyas Paşa Mevlevihane Medresesi diye ifade edilmeye başlanması dikkat çekicidir. Nitekim bu yüzyılın ilk çeyreğinde medreseye yapılan müderris tayin beratında medresenin müderrisi olmadığı açıkça ifade edilmiştir. Bu haliyle İlyas Paşa'nın Mevlevihane şeklinde inşa ettirdiği eser yaklaşık bir asır sonra medreseye dönüştürülerek işlevsel hale getirilmiştir. Bu bildiride cami, han ve mevlevihanenin banisi İlyas Paşa hakkında bilgiler verilecek, inşa ettiği eserlerin kısa tanıtımları yapıp Mevlevihanenin inşası, görevlileri ve medreseye dönüştürülmesi, görevli müderrisler, aldıkları ücretler gibi konular Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Cevri'nin kasidesi, Nefi'nin divanı ve diğer çalışmalardan değerlendirilecektir. Böylece şimdiye kadar üzerinde ciddi bilimsel araştırma bulunmayan Balıkesir'de Mevlevilik, Mevlevihane ve Mevlevihane Medresesi gibi konular akademik bir bakış açısıyla ele alınacaktır.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Anahtar Kelimeler: Balıkesir, İlyas Paşa, Mevlevilik, Mevlevihane, Medrese.

BALIKESİR İLYAS PASHA MEVLEVI LODGE AND MADRASA

Abstract

One of the historical figures who contributed to the material and cultural development of religious, educational and social life of Balıkesir is İlyas Pasha. His father was Maden Agha from the solak unit who were responsible for the protection of the sultan. Pasha, with his courage and agility, made progress in the state ranks in a short time, served as mutasarrıf, governor of Anatolia and Rumelia, and later was assigned to inspect bandits in Balıkesir and its surroundings as vizier. During his duty in Balıkesir, he built different types of buildings such as mosques, inns, Mevlevi lodges and mills in the city center. Unfortunately, none of these works have survived to the present day. There is information about the mosque and Mevlevi Lodge built by the Pasha in Balıkesir in historical documents and in an eulogy written for İlyas Pasha by the seventeenth century poet and famous calligrapher Cevri. Because he was a statesman who was affiliated with Mevlevi order and as a necessity of his time, he had a Mevlevi lodge built under his own name. The information we have is that this lodge was not the first Mevlevi lodge in the city. It seems likely that the previously existing lodge was revived by the Pasha. As a result of the death of İlyas Pasha before the construction of the Mevlevihane was completed and put into service, this institution remained empty and idle for a long time. In the following years, the place of the lodge was converted into a madrasa and used as an educational institution. It is noteworthy that it began to be referred to as “İlyas Paşa Mevlevihane Medresesi” in vaqf documents starting from the early eighteenth century. As a matter of fact, in the berat of appointment of a mudarris to the madrasah in the first quarter of this century, it was clearly stated that the madrasa did not have a mudarris. Thus, the building built by İlyas Pasha as a Mevlevi lodge was converted into a madrasa and made functional approximately a century later. In this paper, information will be given about İlyas Pasha, the founder of the mosque, inn and Mevlevi lodge; brief introductions of the buildings he built will be made, and topics such as the construction of the Mevlevi lodge, its staff and its conversion into a madrasa, the mudarris in charge, the wages they received will be explored from Prime Ministry Ottoman Archives, General Directorate of Vaqfs Archives, Cevri's eulogy, Nefi's divan and other studies. Thus, topics such as Mevlevi order, Mevlevi lodge and “Mevlevihane Medresesi” in Balıkesir, which have not been subjected to serious scientific research until now, will be discussed from an academic perspective.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Key Words: Balıkesir, İlyas Pasha, Mevlevi order, Mevlevi lodge, Madrasa.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

SUSURLUK MEZAR TAŞLARI

Yusuf ACIOĞLU

*Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi / İnsan ve Toplum
Bilimleri Fakültesi / Sanat Tarihi Bölümü, yacioglu@comu.edu.tr*

Özet

Mezar taşları ölen kişiler hakkında bilgi vermenin yanı sıra, bulunduğu bölgenin dini ve sosyal hayatı, demografik yapısı, tarihi geçmişi ve kültürel özellikleri gibi birçok konuda da bizleri aydınlatmaktadır. Bu nedenle her geçen gün yok olan mezar taşları çeşitli araştırmalarla kayıt altına alınarak gelecek nesillere ulaştırılmaya çalışılmaktadır. Bazen bir bildiri, bazen bir makale, bazen de bir kitaba konu olan bu kültür varlıklarımız öncelikle arazi çalışmaları ile tespit edilmektedir. Ülkemizde bu arazi çalışmaları daha çok Sanat Tarihçiler tarafından yürütülmektedir. Bu bildirinin konusunu da Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın izniyle yürütülen Ortaçağ'dan Günümüze Balıkesir Yüzey Araştırması kapsamında Susurluk'ta tespit edilen mezar taşları oluşturmaktadır. Balıkesir'in bir ilçesi olan Susurluk, antik Mysia'nın sınırları içerisinde yer almakta olup tarihi geçmişi hakkında yeterince bilgi bulunmamaktadır. Uzunca bir süre Roma ve Bizans hakimiyetleri altında bulunduğu bilinen Susurluk, önce Karesi Beyliği daha sonra da bu beyliğin Osmanlı devletine ilhakıyla birlikte artık tamamen bir Türk yurdu olmuştur. Susurluk "Fırt" ve "Susıgırlığı" adlarıyla 1864 yılına kadar Karesi Sancağı'nın bir kazası olmuş daha sonra ise nahiye olarak Bigadiç Kazası'na bağlanmıştır. 1873'ten sonra da Karesi'nin merkez nahiyesi olmuştur. Karesi vilayetinin 1926'da Balıkesir adını almasıyla birlikte aynı vilayetin bir ilçesi olmuştur. Günümüzde Susurluk 8 mahalleli ilçe merkezi ve ilçe merkezine bağlı 46 köyden oluşmaktadır. Susurluk ilçe merkezi ve köylerinde yapılan çalışmalarda; ilçe merkezi Şehir mezarlığında 6 adet, Alibey'de 2 adet, Aziziye'de 4 adet, Balıklıdere'de 1 adet, Beyköy'de 2 adet, Dereköy'de 6 adet, Göbel'de 2 adet, Gökçedere'de 4 adet, Günaydın'da 2 adet, Karapürçek'de 4 adet, Kayıkçı'da 1 adet, Kepekler'de 2 adet, Muradiye'de 4 adet, Ömerköy'de 13 adet, Söğütçayırı'nda 2 adet, Söve'de 1 adet, Sultançayırı'nda 1 adet, Yahyaköy'de 17 adet, Yaylaçayırı'nda 1 adet, Yıldız'da 3 adet mezar taşı tespit edilmiştir. Diğer köy ve mahallelerde Eski Türkçe kitabeli mezar taşına rastlanılmamıştır. Tespit edilen mezar taşlarının tarih aralığı H.1104 (M.1692/1693) – H.1386 (M.1966) arasında değişmektedir. Okunabilen mezar taşları kitabelerinde; meslek isimleri, unvanlar, lakaplar, yer isimleri, nereden geldikleri, akrabalık ilişkileri ve Allah'a yakarış, af dileme, dua isteme gibi kişinin dini hayatıyla ilgili birçok bilgi bulunmaktadır. İncelenen mezar taşlarının gövde biçimleri daha çok

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

dikdörtgen olup başlık türleri ise; fes başlık, bitkisel tepelik, sarıklı başlık, sivri kemerli tepelik, kâtibî başlık, hotoz başlık, üçgen tepelik, güneş tepelik ve örfî destarlı başlık şeklindedir. Bu bildiride mezar taşları, üzerinde yer alan bilgiler ile teknik ve süsleme özellikleri üzerinden değerlendirilerek Susurluk tarihine katkı sunulması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Balıkesir, Susurluk, Osmanlı Dönemi, Mezarlık, Mezar Taşları

SUSURLUK TOMBSTONES

Abstract

In addition to providing information about the deceased, tombstones also enlighten us on many issues such as the religious and social life, demographic structure, historical past and cultural characteristics of the region where they are located. For this reason, efforts are being made to record the tombstones that are disappearing day by day through various studies and to convey them to future generations. These cultural assets, which are sometimes the subject of a report, sometimes an article and sometimes a book, are first identified through field studies. In our country, these field studies are mostly conducted by Art Historians. The subject of this report is the tombstones identified in Susurluk within the scope of the Balıkesir Surface Research from the Middle Ages to the Present, conducted with the permission of the Ministry of Culture and Tourism. Susurluk, a district of Balıkesir, is located within the borders of ancient Mysia and there is not enough information about its historical past. Known to have been under Roman and Byzantine rule for a long time, Susurluk became a completely Turkish homeland first with the Karesi Principality and then with the annexation of this principality to the Ottoman Empire. Susurluk was a district of Karesi Sanjak with the names of "Fırt" and "Susıgırlığı" until 1864, and then it was connected to Bigadiç District as a sub-district. It became the central sub-district of Karesi after 1873. With the name of Karesi province taking on the name of Balıkesir in 1926, it became a district of the same province. Today, Susurluk consists of a district center with 8 neighborhoods and 46 villages connected to the district center. In the studies carried out in Susurluk district center and villages; In the district center, 6 tombstones were identified in the city cemetery, 2 in Alibey, 4 in Aziziye, 1 in Balıklıdere, 2 in Beyköy, 6 in Dereköy, 2 in Göbel, 4 in Gökçedere, 2 in Günaydın, 4 in Karapürçek, 1 in Kayıkçı, 2 in Kepekler, 4 in Muradiye, 13 in Ömerköy, 2 in Söğütçayırı, 1 in Söve, 1 in Sultançayırı, 17 in Yahyaköy, 1 in Yaylaçayırı, and 3 in Yıldız. No tombstones with Old Turkish inscriptions were found in other villages and neighborhoods. The date range of the identified tombstones varies between A.H.1104

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

(A.D.1692/1693)- A.H.1386 (A.D.1966). In the inscriptions of the tombstones that can be read; there are many information about the religious life of the person such as occupational names, titles, nicknames, place names, where they came from, kinship relations and petitions to Allah, asking for forgiveness, asking for prayer. The body shapes of the examined tombstones are mostly rectangular and the types of headings are; fez heading, herbal headdress, turbaned headdress, pointed arched headdress, scribe headdress, hotoz headdress, triangular headdress, sun headdress and customary destarled headdress. In this report, it is aimed to contribute to the history of Susurluk by evaluating the tombstones in terms of the information on them and their technical and decorative features.

Key Words: *Balıkesir, Susurluk, Ottoman Period, Cemetery, Tombstones*

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

BALIKESİR'DE İKİ HAYIRSEVER KADININ VAKFİYESİ (1692/1899) ÜZERİNE DİPLOMATİK BİR KARŞILAŞTIRMA

Ayşe ŞİMŞEK

*Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi,
İslam Tarihi ve İslami Türk Edebiyatı Bölümü,
ayse.simsek@medeniyet.edu.tr ORCID: 0000-0001-6006-2746.*

Özet

Vakıf müessesesi İslam dünyasında toplum ve kültür hayatında önemli rol oynayan hayır kurumudur. Temelinde insanlığa karşı sorumluluk duygusunun, merhamet, yardımlaşma, iyilik gibi ahlaki erdemlerin bulunduğu vakıf müessesesi insanın özgür iradesi ile gerçekleştirdiği bir tasarruf olması bakımından kıymetlidir. Vakıf kelimesi esasında hukuki bir akdi anlatmaktadır. Zaman içerisinde akar ve hayrat için kullanılır olmuştur. Vakfiye ise vâkıfın vakıf işlemi konusunda ikrar ve beyanını, vakfettiği malların özelliklerini, vakfetme şartlarını, vakfın idare şeklini ve vakıf mallarının tasarruf yerlerini gösteren, kadının (hâkimin), şahitlerin şehadeti ile tasdik ettiği ve kadı sicillerine kaydettirdiği resmi belgedir. Vakfiyeler İslam Medeniyetinde önemli bir yere sahiptir ve Osmanlı tarihi araştırmalarında birincil kaynaklardır. Bu çalışmanın amacı vakfiyelerin diplomatik açıdan özelliklerini incelerken bunu Balıkesir’de iki farklı kadı sicilinde yer alan 1692 ve 1899 tarihli iki hayırsever kadının vakfiyesi özelinde değerlendirmektir. Vakfiye’de yazan yer isimlerinin günümüze kadar değişmediği ve halen kullanıldığı gözlemlenmiştir. Balıkesir’de yer alan bu vakfiyelerin tarihi arasında yaklaşık iki yüzyıl bulunmaktadır. Vakfiyelerin bölümlerini, diplomatik özelliklerini, benzer özelliklerini incelemek amaçlanmaktadır. Bu araştırmada sorun belirleme, veri toplama, verileri analiz ederek sonuçları yorumlama yöntemleri uygulanmıştır. Vakfiyeler sırasıyla 707 ve 788 numaralı Balıkesir Şer’iyye Sicilleri incelenerek belirlenmiştir. 1692 ve 1899 tarihli iki vakfiyede Gülistan binti Abdullah ve Fatma Hatun yaşarken kendileri kullanmak şartıyla evlerini vakfetmişlerdir. Gülistan, Balıkesir’in Martlı Mahallesi’ndeki evini vakfederken mütevelliliğine mahalle sakinlerinden Hasan Çelebi b. Mehmed’i tayin etmiştir. Fatma Hatun ise Balıkesir’in Kasablar Mahallesi’ndeki evini kendisi öldükten sonra kiraya verilip ilk kira geliri ile evinin tamir edilmesini ve bundan sonra gelecek gelirleri Kasablar Camii Şerifi’nde müezzinlik eden Hafız İsmail Efendi’ye verilmesini şart koşturmuştur. Hafız İsmail Efendi’nin vakfiyeye uygun hareket ettiği ifade edilmektedir. Ayrıca vakfiyelerde vakfedilen evlerin özellikleri, vâkıfın şartları, vakıftan

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

rücû meselesi, vakfın geçerliliğinin müctehidlerin görüş ayrılıklarının zikredilerek belirtilmesi, vakfı değiştirenin vebalinin anlatıldığı Bakara Suresi'nin 181. ayeti, vakfiyenin sicile kayıt tarihi ve şahitlerin vakfedilen evlere şehadeti yer almaktadır. Aralarında yaklaşık iki yüz sene bulunan iki vakfiye diplomatik açıdan birbirine benzemektedir. Vakfiyelerin aradan geçen zaman zarfında özelliklerini korudukları, birbirlerine benzedikleri, dua cümlelerinin farklılığı dışında birbirlerine uyum içinde oldukları görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Vakıf, Vakfiye, Balıkesir Sicilleri, Kadı, Kadın

A DIPLOMATIC COMPARISON ON THE FOUNDATION OF TWO PHILANTHROPIC WOMEN IN BALIKESİR (1692/1899)

Abstract

Foundations are charitable institutions that play an important role in social and cultural life in the Islamic world. The foundation institution, which is based on a sense of responsibility towards humanity, moral virtues such as compassion, solidarity and goodness, is valuable in terms of being a savings made by human beings with their free will. The word "foundation" essentially refers to a legal contract. In time, it has been used for assets and charities. The waqfiye, on the other hand, are the official documents that show the vâqif's assertion and declaration about the waqf transaction, the characteristics of the endowed properties, the conditions of endowment, the administration of the waqf, and the places of disposal of the endowed properties, which the judge certifies with the testimony of witnesses and records in the kadi registers. Waqfs have an important place in Islamic Civilization and are primary sources in Ottoman historical research. The aim of this study is to examine the diplomatic characteristics of endowments. It is aimed to evaluate this analysis in the case of two charitable women's endowments dated 1692 and 1899, which are found in two different kadi registers in Balıkesir. It has been observed that the place names written in the waqfiye have not changed and are still used today. There are approximately two centuries between the dates of these endowments in Balıkesir. It is aimed to examine the sections, diplomatic features and similar features of the foundations. In this research, problem identification, data collection, data analysis and interpretation methods were applied. The endowments were determined by analyzing Balıkesir Qadi Registers numbered 707 and 788 respectively. In two endowments dated 1692 and 1899, Gülistan binti Abdullah and Fatma Hatun endowed their houses on the condition that they would use them while they were alive. Gülistan binti Abdullah endowed her house in Maratlı neighborhood of Balıkesir and appointed Hasan Çelebi ibn Mehmed, a resident of the neighborhood, as her trustee. Fatma Hatun stipulated

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

that her house in the Kasablar neighborhood of Balıkesir be rented out after her death and that the first rental income be used to repair her house and that the future income be given to Hafız İsmail Efendi, who was a muezzin at the Kasablar Mosque. It is stated that Hafız İsmail Efendi acted in accordance with the foundation. In addition, the waqfiyyahs include the characteristics of the endowed houses, the conditions of the waqf, the issue of recourse from the endowment, the validity of the endowment by mentioning the differences of opinion of the mujtahids, the 181st verse of Surah al-Baqarah, which describes the guilt of the one who changes the endowment, the date of registration of the endowment in the registry, and the testimony of the witnesses to the endowed houses. The two waqfiyas, which are two hundred years apart, are diplomatically similar. It is seen that the endowments have preserved their characteristics in the intervening time and are in harmony with each other except for the difference in the prayer sentences.

Key Words: Foundation, Vakfiye, Balıkesir Registers, Qadi, Woman

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

BALIKESİR'DE YAŞANAN DİNİ BAYRAM VE KANDİL GECELERİNİ KARESİ GAZETESİ SÜTUNLARINDAN TAKİP ETMEK

Işıl GÖKTAŞ

yaziciisil@gmail.com

Özet

Yaşanan hayata tutulan ayna olarak da tanımlanan süreli yayınların, geçmişte olabildiğince net takibe imkân verdiği açıktır. Buradan hareketle biz hâlihazır tebliğimizde, dini bayramların ve Müslüman Türk toplumlarının hemen tamamında, özel bir itina ile kutlanan kandil gecelerinin, Balıkesirlilerin dinî hayatlarındaki tezahürlerini görmeyi ve göstermeyi hedefliyoruz.

Yaptığımız araştırmalar sonucunda *Karesi* gazetesinin hem dini bayramlara hem de kandil gecelerine sütunlarında genellikle yer verdiğini tespit ettik. Dikkat çekici olan, bu konudaki kayıtların *Karesi*'nin yayın politikası ve yaşanan dönemlerin şartlarından önemli ölçüde etkilenmiş olmalarıdır. Nitekim gazetenin 1886-1888 dönemi ile 1914'te başlayan ikinci devresi arasında bu durumu açıkça fark etmek mümkün olmaktadır. Bunun yanı sıra bizzat ikinci dönemde, *Karesi*'nin savaş içerisindeki bir ülkenin gazetesi olduğu net biçimde görülmekte, hatta konuların yazım üslubundan Hasan Basri (Çantay)'ın yönetimde bulunduğu da net biçimde anlaşılabilmektedir.

Biz tebliğimizde *Karesi*'nin ilk döneminin tamamını, ikinci döneminin ise ilk dört senesini eksiksiz tarayarak bayramlar ve kandillerle ilgili metinlerin tamamını tespit ederek, benzerlik ve farklılıkları açısından değerlendirmeyi hedeflemekteyiz. Bu çalışmamızla Balıkesir'in dini hayatın bir bölümüne mütevazı bir katkıda bulunma çabasındayız.

Anahtar Kelimeler: Kandil, Karesi, Dua, Kadir gecesi, Bayram

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

BİRGİVİ MEHMED EFENDİ'NİN TARİKAT-I MUHAMMEDİYE ESERİNDE İNSAN TASAVVURU

Halis DEMİR & Murat KAYA

*Prof. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi
Email. halisdemir@cumhuriyet.edu.tr*

Özet

Birgivi Mehmed Efendi (1522-1573), Osmanlı İslam alimi ve sufidir. Osmanlı toplumunda, yozlaşmanın arttığı bir dönemde İslamî değerleri canlandırmayı hedeflemiştir. Tarikat-ı Muhammediye, Ahlakî ihya etmek, İslam'ın özünü korumak ve bozulmalara karşı uyarı niteliğinde yazılmış bir eserdir.

Birgivi'nin eseri yazma amacı, Sufi bir yaklaşımı ve şeriat anlayışını birleştirerek, insanların sorumluluklarını yerine getirmesine rehberlik etmektir. İnsan, Allah'a karşı sorumluluğunu ve topluma karşı olan görevlerini yerine getirmelidir.

Tarikat-ı Muhammediye'de İnsan Tasavvuru şöyledir: Birgivi, insanın dünyadaki varoluş amacını İslam'ın temel inançlarına dayandırır: Allah'a kulluk etmek. İnsanın asli görevi, yaratılış gayesine uygun hareket etmektir. İnsanın yaratılışı, bir imtihan süreci olarak değerlendirilir ve dünya hayatı, ahiret saadetini kazanmak için bir fırsat olarak sunulur. İnsanın bu dünyada yaptığı her fiil ve davranışın, ahiret hayatındaki karşılığı önemlidir.

İnsanın en büyük düşmanı görülen nefis, Birgivi'nin eserinde ele alınır. Nefsin, insanı kötü fiillere sürükleyen bir yönü olduğuna inanılır. Nefsini kontrol edemeyen bir insan, Allah'a gerçek anlamda kul olamaz ve manevi bir yükseliş yaşayamaz. Nefsin terbiye edilmesi, bir insanın en büyük sorumluluğudur. Nefs terbiyesinde sabır, tevazu, ihlas ve şükür gibi ahlakî erdemler öne çıkar. Bu erdemler, bir insanın manevi gelişimi için anahtar rol oynar.

İnsanın toplumsal sorumlulukları da vurgulanır. Komşuluk hakkı, akrabalık bağı, yardımlaşma ve dayanışma gibi kavramlar, İslam toplumunun temel taşlarıdır. Bu değerler, insanın topluma karşı sorumluluğunu belirler. Toplumsal düzenin korunması için her bireyin adaletli, dürüst ve ahlaklı davranması gereklidir. Birgivi, insanın toplumsal görevlerini yerine getirmediği takdirde, toplumsal bozulmaların kaçınılmaz olacağını söyler. İslam toplumunun en küçük birimi olan aile, Birgivi'nin eserinde önemli yere sahiptir. Eserde, eşler arası ilişki, çocukların terbiyesi ve aile içi ahlakî değerler sıkça

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

vurgulanır. Aile yapısının sağlam temeller üzerine kurulması, bireyin manevi gelişimine de katkı sağlar.

Ahlak, insan tasavvurunun temel unsurlarından biridir. İnsan, Allah'a kulluk ederken, aynı zamanda ahlaki prensiplerle yaşamını şekillendirmelidir. Öne çıkan ahlaki erdemler şunlardır: Doğruluk, sabır, alçakgönüllülük, şükür ve merhamet. Bu erdemler, insanın hem Allah ile ilişkisini güçlendirir hem de topluma karşı görevlerini yerine getirmesine yardımcı olur.

Günahlar, insanın ruhunu karartır ve manevi gelişimini engeller. İnsanın bu günahlardan sakınması, manevi yükseliş için kaçınılmazdır. Allah'a tövbe ve istiğfar ile yönelmek, insanın tekrar doğru yola dönmesini sağlar.

Birgivi'nin insan tasavvuru, modern toplumundaki manevi arayışla örtüşebilir. teknolojinin ve materyalizmin ön plana çıktığı bir dünyada, insanlar boşluklar yaşayabiliyor. Birgivi'nin önerdiği manevi yükseliş ve ahlaki erdemler, bu boşlukları doldurabilecek niteliktedir.. Birgivi, toplumsal düzelme ve ahlaki kalkınma için bireyin manevi sorumluluklarını yerine getirmesinin önemini vurgular. Tarikat-ı Muhammediye'nin birey ve toplum üzerindeki etkileri, tartışılabilir.

Anahtar kelimeler: Birgivi, Tarikat-ı Muhammediye, ahlak, yozlaşma, İnsan.

THE CONCEPT OF HUMAN BEING IN BIRGIVI MEHMED EFENDI'S WORK "TARIQAT-I MUHAMMEDIYE"

Abstract

Birgivi Mehmed Efendi (1522-1573) was an Ottoman Islamic scholar and Sufi. During a time of increasing corruption in Ottoman society, he aimed to revive Islamic values. "Tariqat-i Muhammediye" is a work written as a warning against moral decay and to preserve the essence of Islam.

The purpose of Birgivi's work is to guide individuals in fulfilling their responsibilities by combining a Sufi approach with an understanding of Sharia. A person must fulfill their responsibilities to Allah and their duties to society.

The concept of human being in "Tariqat-i Muhammediye" is as follows: Birgivi bases the purpose of human existence in this world on the fundamental beliefs of Islam: to worship Allah. The primary duty of a person is to act in accordance with their creation's purpose. Human creation is viewed as a process of examination, and worldly life is presented as an opportunity to attain happiness in the afterlife. Every

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

action and behavior a person performs in this world has significance in the afterlife.

The greatest enemy of man, as seen by Birgivi, is the nafs (the self). It is believed that the nafs has a tendency to lead a person towards sinful actions. A person who cannot control their nafs cannot truly be a servant to Allah and cannot experience spiritual elevation. The training of the nafs is one of the greatest responsibilities of a person. Moral virtues such as patience, humility, sincerity, and gratitude are emphasized in the training of the nafs. These virtues play a key role in a person's spiritual development. The social responsibilities of individuals are also emphasized. Concepts such as the rights of neighbors, kinship, mutual assistance, and solidarity are fundamental pillars of Islamic society. These values determine a person's responsibility to society. For the preservation of social order, each individual must behave justly, honestly, and ethically. Birgivi states that if a person fails to fulfill their social duties, social corruption is inevitable. The family, as the smallest unit of Islamic society, holds an important place in Birgivi's work. The relationships between spouses, the upbringing of children, and moral values within the family are frequently highlighted. Establishing a family structure on solid foundations also contributes to the individual's spiritual development.

Ethics is one of the fundamental elements of the concept of human being. While worshiping Allah, a person must also shape their life according to moral principles. The prominent moral virtues include: truthfulness, patience, humility, gratitude, and compassion. These virtues strengthen a person's relationship with Allah and help fulfill their duties to society.

Sins darken the human soul and hinder spiritual development. Avoiding these sins is essential for spiritual elevation. Turning to Allah with repentance and seeking forgiveness allows a person to return to the right path.

Birgivi's concept of human being can resonate with the spiritual quests of modern society. In a world where technology and materialism are prominent, individuals may experience emptiness. The spiritual elevation and moral virtues proposed by Birgivi can fill these voids. Birgivi emphasizes the importance of individuals fulfilling their spiritual responsibilities for social improvement and moral development. The effects of "Tariqat-i Muhammediye" on individuals and society are open to discussion.

Key words: Birgivi, Tariqat-i Muhammediye, ethics, corruption, human.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

ARŞIV BELGELERİNE GÖRE SON DEVİR BALIKESİR ULEMASI

Nevzat SAĞLAM

*Doç. Dr. İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İslami İlimle Fakültesi,
nevzat.saglam@medeniyet.edu.tr.*

Özet

Bu çalışmada, Osmanlı'nın son döneminde Balıkesir'de doğmuş, müderrislik, müftülük ve muallimlik gibi muhtelif görevlerde bulunmuş dört âlimin biyografisi konu edilmektedir.

Hacı Emin Ağa-zâde Osman Nuri, ilim ve irfanıyla meşhur bir zât olup, Balıkesir Bidayet Mahkemesi üyeliği, Balıkesir İdâdî Mektebi muallimliği ve Balıkesir Müftülüğü görevlerinde bulunmuştur. Perçeli-zâde İbrahim Sadık, hem Balıkesir hem İstanbul'da iyi bir tahsil görmüş, Balıkesir Dârünnâfia Medresesi müderrisliği, Balıkesir Müftü müsevvidliği ve Balıkesir Müftülüğü görevlerini yürütmüştür. Balıkesir Eski Kuyumcular Mahallesi'nde doğmuş olan Kandenaz zade Hacı Ahmed Vehbi, Balıkesir Alaybey Medresesi'nde tahsilini tamamlayarak icazet aldığı gibi Desaadet'te, Fatih Dersiâmlarından Hoca Hafız Şakir Efendi'den de icazet almıştır. Balıkesir'de müderrislik yapmış, birçok talebe yetiştirmiş, onlara icazetname vermiştir. Bir yandan müderrislik yaparken diğer taraftan Balıkesir Müftü müsevvidliği, evkaf riyâseti görevlerinde bulunmuş, daha sonra da uzun süre Balıkesir Müftülüğü yapmıştır. Mustafa Fakı Mahallesi'nde doğmuş olan Birgivi-zâde Mehmed Âsım Efendi, İstanbul'da Sinan Paşa Medresesi'nde Bayezid Dersiâmlarından Bursalı Ali Efendi'den ilim tahsil etmiş, daha sonra Balıkesir'de Yıldırım Camii müderrisi Yeniköylü Hacı Süleyman'dan okumuştur. Tekrar İstanbul'da Fatih Medresesi'nde Şeyhülislam Musa Kâzım Efendi'nin ilim halkasına katılmış ve ondan da icazet almıştır. Balıkesir'de müderrislik yapmış, birçok talebeye icazet vermiştir. Balıkesir'de Dârümuallimin hocalığı, Kastamonu Sultânisi Arapça hocalığı, Bursa Dârümuallimât Müdürlüğü, Eskişehir Sultânisi'nde muallimlik, medaris müfettiş muavinliği gibi görevlerde bulunmuştur.

Yukarıda adı geçen ulemaya ait Meşihat Arşivi'nde bulunan sicil dosyalarında çok sayıda belge ve icazetnamelerinin sureti yer almaktadır. Bu çalışmada belgelerin tamamı gözden geçirilerek söz konusu âlimlerin biyografilerinin ortaya konulması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Balıkesir, Ulema, Hacı Emin Ağa-zâde Osman Nuri, Perçeli-zâde İbrahim Sadık, Kandenaz-zâde Hacı Ahmed Vehbi, Birgivi-zâde Mehmed Âsım Efendi, icâzetname,

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

ACCORDING TO THE ARCHIVAL DOCUMENTS, THE LAST PERIOD OF BALIKESİR ULEMA

Abstract

In this study, the biographies of four scholars who were born in Balıkesir during the last period of the Ottoman Empire and served in various positions such as teacher, mufti and teacher are discussed.

Hacı Emin Ağa-zade Osman Nuri is a person famous for his knowledge and wisdom, and has served as a member of the Balıkesir Bidayet Court, a teacher of the Balıkesir Idadi School and a Mufti of Balıkesir. Perçeli-zade İbrahim Sadık received a good education both in Balıkesir and İstanbul, served as the teacher of Balıkesir Darünnafia Madrasa, the Mufti of Balıkesir musevidi and the Mufti of Balıkesir. Kandenaz zade Hacı Ahmed Vehbi, who was born in the Old Jewelry Store District of Balıkesir, received an authorization by completing his education at the Alaybey Madrasa in Balıkesir, and also received an authorization from Teacher Hafız Şakir Efendi, one of the Fatih Lectureships, in Desaadet. He served as a professor in Balıkesir, trained many students, and issued ijazetname of authorization to them. While he was working as a professor, he also served as the secretary of the Balıkesir Mufti, the head of foundations, and then served as the Mufti of Balıkesir for a long time. Later, he served as the Müftü (Islamic judge) of Balıkesir for a long period. Born in Mustafa Fakı neighborhood, Birgivi-zâde Mehmed Âsım Efendi studied under Bursalı Ali Efendi, a lecturer from Bayezid, at the Sinan Paşa Medrese in İstanbul. He later studied with Yeniköylü Hacı Süleyman, the professor at Yıldırım Mosque in Balıkesir. He later joined the scholarly circle of Şeyhülislam Musa Kâzım Efendi at the Fatih Medrese in İstanbul and received a ijazetname of authorization from him. He served as a professor in Balıkesir and issued ijazetname of authorization to many students. He held various positions including teaching at the Dârümuallimin in Balıkesir, Arabic instruction at the Kastamonu Sultânî School, director of the Bursa Dârümuallimât, teaching at the Eskişehir Sultânî School, and serving as an assistant inspector of madrasas.

There are a large number of documents and copies of their ijazetname in the registry files located in the Mashihat Archive belonging to the above-mentioned ulama. In this study, it is aimed to review all the documents and reveal the biographies of the scholars in question.

Key Words: Ottoman Empire, Balıkesir, Ulema, Hacı Emin Ağa-zâde Osman Nuri, Perçeli-zâde İbrahim Sadık, Kandenaz-zâde Hacı Ahmed Vehbi, Birgivi-zâde Mehmed Âsım Efendi, ijazetname,

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

BALIKESİR YILDIRIM BAYAZIDHAN MEDRESESİ DERSİÂMLARINDAN YAĞCILARLI AHMET NÂFİZ

Mücahid ÇOLAK

*Doç. Dr., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi/ İlahiyat Fakültesi/ Temel
İslam Bilimleri/ muc.colak@gmail.com*

Özet

AHMET NÂFİZ

Babasının ismi Ahmet Lütî Efendi olup Yağcılı Ahmet Lütî olarak tanınmıştır. 20 Cemaziyevvel 1272 de Balıkesirde doğmuş, yedi yaşında sıbyan mektebine başlamıştır. İlk üç senede kıraat-ı Kur'an, tedris-i tecvid ve ilm-i hal okumuştur. 1282 tarihinden itibaren babasından ilm-i sarf, nahiv, mantık ve meâni, kalam, miras hukuku (ferâiz), usûl-ü fıkıh okumuş ve bir miktar da Farsça öğrenmiştir. 14 sene bu eğitimleri gördükten sonra 29 Cemaziyelahir 1296 da icazet almıştır. Bu dönem zarfında Rumi 1294 tarihinde askerlik görevini yapmıştır. İcazet aldıktan sonra bir taraftan eğitimle meşğul olurken diğer taraftan da ilm-i tefsir, hadis, hikmet (felsefe), İlm-i vücuhtan aşere gibi ilimlerin yanısıra cebir ve coğrafya üzerine de çalışmıştır. Balıkesirde Yıldırım Bayazid Han tarafından yapılan medresenin ilk müderrisidir. Kudvetü'l Ulemâ olarak tavsif edilen Ahmet Nafiz Efendinin icazet namesi ve muhtavasî tebliğde ayrıntılı olarak incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Ahmet Nâfiz, Balıkesir, Medrese, Yıldırım Bayazıdhan, Müderris

YAĞCILARLI AHMET NAFİZ FROM BALIKESİR YILDIRIM BAYAZIDHAN MADRESSA DERSİÂM

Abstract

AHMET NÂFİZ

His father's name is Ahmet Lütî Efendi and he was known as Yağcılı Ahmet Lütî. He was born on 20 Cemaziyalevvel 1272 in Balıkesir and started primary school at the age of seven. In the first three years, he studied recitation of the Quran, education of tajwid and ilm al-hal. Since 1282, he studied science of grammar, grammar, logic and meaning, kalam, inheritance law (feraiz), usul-u fiqh from his father and also learned some Persian. After receiving these trainings for 14 years, he received his permission on 29 Cemaziyelahir 1296. During this period, Rumi completed his military service in 1294. After receiving his license,

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

while he was busy with education, he also studied algebra and geography, as well as sciences such as ilm-i tafsir, hadith, wisdom (philosophy), ilm-i vucuhtan aşere. He was the first teacher of the madrasah built by Yıldırım Bayazid Han in Balıkesir. The license and content of Ahmet Nafiz Efendi, who is described as Kudvetü'l Ulema, will be examined in detail in the notification.

Key Words: Ahmet Nâfiz, Balıkesir, Madrasa, Yıldırım Bayazıdhan, Professor

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

BALIKESİRLİ BİR SÜFÎ ŞÂİR: KEŞKEKZÂDE FATMA KAMİLE HANIMIN TASAVVUFÎ VE EDEBÎ ŞAHSİYETİ

Kübra YILMAZ

*Dr. Öğr. Üyesi, (Afyon Kocatepe Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İslam
Tarihi ve Sanatları Bölümü), k.yilmaz@aku.edu.tr*

Özet

19. asır Osmanlı hanım şâirlerinden Fatma Kamile Hanım 1255/1835'te Balıkesir'de doğmuş, yine bu şehirde hayatını idame ettirmiş ve vefat etmiş bir Nakşibendî müntesibidir. Küçük yaşlarından itibaren hafızlık eğitimi ile birlikte çeşitli hocalardan Arapça, feraiz ve akait gibi dersler almıştır. İlerleyen yaşında Şeyh Mazhar'a intisab ederek Nakşî tarikine dâhil olmuştur. Tarikate intisabının ardından kendisini ibadete ve riyazete adanmış Fatma Kamile Hanım, hanımlara mahsus meclislerde vaaz ve nasihatlerde bulunmasının yanı sıra mevlit de okutmuştur. 1339/1921'de 82 yaşındayken vefat eden Kamile Hanım, Fatma/Fatıma mahlasıyla şiirler kaleme almıştır. Onun şiirlerinin yer aldığı bir mecmuası ve ayrıca *Hâdiyyü'l-cinân* ismini verdiği bir mevlid-i şerifi bulunmaktadır. Eldeki biyografik bilgilerden Fatma Kamile Hanım'ın geceleri kaleme aldığı şiirlerini ertesi sabah ziyaretine gelenlere büyük bir heyecanla okuduğu anlaşılmaktadır. Kaynaklara göre bir de miraciyyesi bulunmaktadır ancak henüz neşredilmemiştir. Fatma Kamile Hanım'ın şiirlerinin yer aldığı mecmuadaki 21 manzumesi ve mevlid metni bu çalışmada incelenecektir. Ayrıca onun mevcut şiirlerinden ve biyografisinden hareketle şâirane ve sufiyane tabiatına, şiirlerindeki üsluba ve ana temalara dair açıklamalar yapılacaktır. Akıcı ve sade bir dille yazdığı şiirlerinden hareketle Fatma Kamile Hanım'ın Yunus Emre muakkibi olduğu iddia edilebilir. Yunusvarî ilahileri, münacatları ve naatlarında başka izler ve tesirler de bulmak mümkündür. Hece ve aruzla kaleme aldığı şiirleri hakkında araştırmacılar "sanat fikrinden uzak, sufiyane şiirler" görüşünü ifade etseler de detaylı bir tetkikle Fatma Kamile Hanım'ın eserlerinde estetikten hâli olmayan bir tavrın bulunduğu da öne sürülebilir. Şiirlerinde muhteva itibarıyla, çoğu zaman öncelikle nefsini/kendini ihtar eden şâirin kimi zaman bir mürşide bağlılığın ve bulunduğu yolun irşad ediciliğinin övgüsü ve propagandası da şiirlerinin satırlarında yer almaktadır. Fatma Kamile Hanım'ın meclislerde mevlit okuttuğu bilgisinden hareketle ve kendisinin de mevlid yazarı olması akla meclislerde kendi mevlidini de okutuyor olabileceği ihtimalini getirmektedir. Sonuç itibarıyla bu çalışmayla hem şâirin eserlerine hem de toplumsal tesirine dair birtakım tesbit ve hatırlatmalarda bulunulacaktır.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Anahtar Kelimeler: Balıkesir, Fatma Kamile Hanım, şâir, sufi, mevlid

A SUFI POET FROM BALIKESİR: THE MYSTICAL AND LITERARY PERSONALITY OF KEŞKEKZADE FATMA KAMİLE

Abstract

Fatma Kamile Hanım, one of the 19th century Ottoman female poets, was born in Balıkesir in 1255/1835, lived her life in this city and died as a Naqshbandi follower. From a young age, along with her Quran memorization training, she took lessons in Arabic, faraz and akait from various teachers. In her later years, she joined the Naqshbandi order by becoming a follower of Sheikh Mazhar. After her affiliation with the order, Fatma Kamile devoted herself to worship and asceticism, and in addition to giving sermons and advice in gatherings for women, she also recited mawlid. Kamile Hanım, who died in 1339/1921 at the age of 82, wrote poems under the pseudonym Fatma/Fatima. There is a journal containing her poems and also a mevlid-i sharif called Hâdiyyü'l-cinân. From the available biographical information, it is understood that Fatma Kamile read the poems she wrote at night with great excitement to her visitors the next morning. According to sources, she also has a mi'râjiyya, but it has not been published yet. In this study, 21 poems and the mawlid text in the journal where Fatma Kamile's poems are included will be examined. In addition, based on her poems and biography, explanations will be made about her poetic and sufi nature, the style and the main themes of her poems. Based on her poems written in a fluent and plain language, it can be claimed that Fatma Kamile is a follower of Yunus Emre. It is possible to find other traces and influences in her Yunus-like hymns, supplications and eulogies. Although researchers express the view that her poems written in syllabic and aruz are "The sufi poems far from the idea of art", it can be claimed with a detailed examination that there is an attitude that is not aesthetic in Fatma Kamile's works. In terms of the content of her poems, the poet often warns herself first, and sometimes praises and propagates the devotion to a mentor and the guidance of the path she is on are also included between the lines of her poems. Based on the information that Fatma Kamile had mevlids read in the assemblies and that she was a mevlid writer, it brings to mind the possibility that she might have had her own mevlids read in the assemblies. As a result, this study will make some observations and reminders about both the poet's works and her social impact.

Key Words: Balıkesir, Fatma Kamile Hanım, poet, sufi, mawlid

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

BALIKESİR ULEMASINDAN İBRAHİM SADIK EFENDİ (1858-1924)

İbrahim TAMAR

*Doktora Öğrencisi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Tarih Ana Bilim Dalı, ibrahim.tamar@hotmail.com*

Özet

Osmanlı topraklarında her yüzyılda çok sayıda alim yetişmiştir. Bu kimselerin gayretleri neticesinde birçok bilgi ve tecrübe nesilden nesile aktarılmıştır. Böylece inançlı ve ahlaklı insanlar yetiştirmek, birçok alanda gelişim sağlamak ve karşılaşılan zorluklara çözümler üretebilmek mümkün hale gelmiştir. Devletin gelişim sağlamasına ve toplumun refah içerisinde yaşamasına doğrudan katkı sağlayan bu ilim insanlarından bir tanesi de Yırcalzâde İbrahim Sadık Efendi'dir. Kendisi 1858 yılında Balıkesir'in Kasaplar Mahallesi'nde dünyaya gelmiştir. Celaleddin Efendi İbtidai Mektebi'nde ilk eğitimini alan İbrahim Sadık Efendi, daha sonra Balıkesir'de bulunan Dâru'n-Nâfia adlı medresede tahsil görmüştür. Ardından İstanbul'a giderek tanınmış önemli ilim insanlarından çeşitli dersler almış ve uzun süre İstanbul'da kalarak kendisini geliştirmiştir. Belli bir seviyeye geldikten sonra doğduğu topraklara geri dönen İbrahim Sadık Efendi'nin uzun yıllar medresede müderrislik yaptığı, daima kendisini geliştirdiği, birçok talebeye eğitim verdiği ve hakkında hiçbir zaman şikâyetle rastlanmadığı söylenebilir. Böylelikle Balıkesir'de sevilen bir şahsiyet olmuş ve zamanla önemli makamlara tayin edilmiştir. Nitekim müderris-i sanilik görevinden müderris-i evvelliğe ve ilerleyen yıllarda müftü müsevvidliğine kadar yükselmiştir. Ardından 1920-1923 yılları arasında müftülük yapmıştır. Hem sağlık sorunlarından hem de yaşlılığından dolayı 1923 yılında görevini bırakmış ve kısa bir süre sonra da vefat etmiştir. İbrahim Sadık Efendi'ye ait herhangi bir eser tespit edilememiştir. Kendisinin genel olarak talebe yetiştirmeye odaklı bir hayatının olduğu anlaşılmaktadır. Zira uzun yıllar müderrislik yapmış, birçok talebeye icazetname vermiş, etrafında bulunan talebe ve diğer devlet görevlileriyle de herhangi bir sorun yaşamamıştır. Bu gibi alimlerin hayatına dair bilgilerin gün yüzüne çıkarılması, Osmanlı son dönemlerinde yaşanan birçok olumsuzluğa rağmen eğitime değer veren liyakatli insanlar olduğunu görebilmek açısından oldukça önemlidir. Bu çalışmada tahsil hayatını tamamladıktan sonra bütün ömrünü doğduğu memleket olan Balıkesir'de ilim öğretmekle geçiren İbrahim Sadık Efendi'nin hayatı ve ilmi şahsiyeti ele alınmıştır. Böylece İbrahim Sadık Efendi'nin kişisel ve fiziksel özellikleri, ailesi, tahsil hayatı, eğitim aldığı hocaları, etrafındaki insanlarla ilişkisi ve tayin edildiği görevler

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

hakkındaki bilgiler Meşihat Arşivi'nde bulunan belgeler ışığında aktarılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Balıkesir, İbrahim Sadık, Medrese, Müftü, Müderris.

İBRAHİM SADIK EFENDİ ONE OF THE SCHOLARS OF BALIKESİR (1858-1924)

Abstract

Many scholars were raised in the Ottoman lands in every century. As a result of the efforts of these people, many knowledge and experience have been passed down from generation to generation. Thus, it has become possible to raise people with faith and morals, to develop in many fields and to find solutions to the difficulties encountered. One of these scholars who directly contributed to the development of the state and the welfare of the society is Yırcalızade İbrahim Sadık Efendi. He was born in 1858 in the Kasaplar neighbourhood of Balıkesir. İbrahim Sadık Efendi received his first education at Celaledin Efendi İbtidai School and then studied at the madrasah named Daru'n-Nafia in Balıkesir. Afterwards, he travelled to Istanbul and took various courses from prominent scholars and improved himself by staying in Istanbul for a long time. It can be said that İbrahim Sadık Efendi, who returned to his homeland after reaching a certain level, worked as a mudarris in the madrasah for many years, always improving himself, teaching many students, and there were never any complaints about him. Thus, he became a popular figure in Balıkesir and was appointed to important positions in time. As a matter of fact, he was promoted from second mudarris to first mudarris and later mufti musawvid. Afterwards, he served as a mufti between 1920-1923. Due to both health problems and old age, he left his post in 1923 and died shortly afterwards. No work belonging to İbrahim Sadık Efendi has been identified. It is understood that his life was generally focussed on raising students. Because he worked as a mudarris for many years, gave leaving certificate to many students, and didn't have any problems with the students and other state officials around him. It is very important to unearth information about the lives of such scholars in order to see that there were meritorious people who valued education despite the many negativities experienced in the late Ottoman period. In this study, the life and scholarly personality of İbrahim Sadık Efendi, who spent his whole life teaching science in Balıkesir, his hometown, after completing his education, is discussed. Thus, information about İbrahim Sadık Efendi's personal and physical characteristics, his family, his education life, his teachers, his relationship with the people around him and the duties he

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

was appointed will be conveyed in the light of the documents in the Mashihat Archive.

Key Words: Balıkesir, İbrahim Sadık, Madrasah, Mufti, Mudarris.

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

TOPLUMA ETKİSİ VE KATKISI BAĞLAMINDA BALIKESİRLİ OSMANLI ALİMİ BİRGİVİ'NİN ÜÇ YÖNÜ: MUTASAVVIF, KELAMCI VE MÜDERRİS-VAİZ

Mehmet DALKILIÇ

*Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi/İlahiyat Fakültesi/Temel İslam
Bilimleri/İslam Mezhepleri Anabilim Dalı , dalkilic@istanbul.edu.tr*

ÖZET

Bu tebliğ, Balıkesir'de doğan (1523/1573) ve asıl adı Takıyyüddin Mehmed olan iman Birgivi'nin sosyo-kültürel bağlamda Osmanlı toplumuna etkisi ve katkısı söz konusu edilecektir. Bu çerçevede aslında üç Birgivi söz konusudur. Mutasavvıf Birgivi, bid'ad ve hurafelerler mücadele eden kelamcı Birgivi, medreselerde sahih akaid dersleri veren müderris Birivî'nin yanında camilerde verdiği vaazlarla halk arasında bid'ad ve hurafelerin yayılmasını engellemeye çalışan vaiz Birgivi söz konusudur.

Bu yönüyle Birgivi, 16. yüzyıl Osmanlı tasavvuf ve ilahiyat düşünürü olarak bilinir. Özellikle tasavvuf anlayışı ile dikkat çekmiştir. Onun tasavvuf anlayışı, genel olarak Sufi geleneği içinde yer almasına rağmen, bazı farklılıklar ve özgün yorumlar da barındırmaktadır. Bu tebliğde onun benimsediği tasavvuf ilkelerinin önemi, zahir ve batin dengesi, sürekli arınma; nefsin terbiyesi ve kötü alışkanlıklardan uzaklaşma, İslam inanç esasları (itikad) ve ahlak prensiplerine sadık kalma, toplumsal sorunlara duyarlılık ve eleştirisel yaklaşım gibi ilkelerini açıklayıp Osmanlı toplumundaki etkileri ve katkılarına dikkatleri çekeceğiz.

Birgivi sadece tasavvuf alanında değil aynı zamanda fıkıh ve kelam alanında da önemli eserler verip, toplumu yönlendirmiştir. Bu da Birgivi'nin ikinci yönünü ortaya koymaktadır. Bu çerçevede onun görüşleri mezhep anlayışı ile yakından ilgilidir. O hayatı boyunca Hanefi mezhebi üzerine odaklanmıştır. Dinin özüne dönüşü, sahih kaynaklardan hareketle anlamayı ve uygulamayı teşvik etmiştir. Bu çerçevede Birgivi'nin, dinin sadece bir ritüel olmadığına, aynı zamanda bir ahlak ve yaşam biçimi olduğunu dair vurgularını eserlerinden örneklerle ortaya konulacaktır. İslam ahlakı, ibadetler ve günlük yaşamla ilgili konular üzerinde duran "*Tuhfetü'l-Müslimin*" adlı eseri önem arz etmektedir. Mezheplerin varlığına saygı göstermekle birlikte doğru bilgi ve uygulamanın önemi üzerinde durarak, İslam'da birliğin sağlanması gerektiğini savunur.

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Balıkesirli Birgivi'nin kalam ve akaid anlayışı, bir taraftan dönemin İslami düşünce yapısı ile şekillenmiş diğer taraftan da kendinden sonrakilere etki etmiştir. Bu çerçevede onun, kalam ilminde akıl ve nakil arasındaki dengeyi önemsemesinin yanında geleneksel İslam inançlarının korunmasına büyük önem verisi açıklanacaktır. Birgivi, özellikle Ehl-i Sünnet akidesine bağlı kalmayı savunmuş ve bu bağlamda, İslam inancının temel unsurlarını belirgin bir şekilde ortaya koymuştur. Bütün bunları hem yöneticilere hem de halkına yönelik dini ve ahlaki öğütler içeren "Tuhfetü'l-Muluk" adlı eseri ile Kalam ve akaid konularında inanç esaslarını sistematik bir biçimde ele alan "Mecmuatü'l-Akaid" adlı eseri dikkate alınarak açıklanacaktır.

Sonuç olarak, Balıkesirli Osmanlı âlimi Birgivi'nin mutasavvıf, kalamcı, müderris ve vaiz olarak Osmanlı toplumuna etkisi ve katkısı ortaya çıkarılacaktır. Onun eserleri ile İslam düşüncesine katkıları üç yönlü olarak tanıtılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Balıkesir, Birgivi, Osmanlı, Kalam, Mutasavvıf, Müderris

THREE ASPECTS OF THE OTTOMAN SCHOLAR BİRGİVİ FROM BALIKESİR IN TERMS OF SOCIAL IMPACT AND CONTRIBUTION: SUFİ, THEOLOGİAN, AND TEACHER-PREACHER

ABSTRACT

This paper will examine the impact and contributions of Birgivi, born in Balıkesir (1523/1573), whose real name was Takiyyüddin Mehmed, within the socio-cultural context of the Ottoman society. In this context, there are essentially three facets of Birgivi. The Sufi Birgivi, the theologian Birgivi who fought against bid'ah (innovation) and superstitions, and the teacher-preacher Birgivi who provided authentic theological lessons in madrasahs and worked to prevent the spread of bid'ah and superstitions among the public through his sermons.

In this regard, Birgivi is known as a 16th-century Ottoman Sufi and theologian, particularly noted for his unique Sufi understanding. Although his Sufi views are part of the broader Sufi tradition, they also include some distinct differences and interpretations. This paper will highlight the importance of his adopted Sufi principles, such as the balance between the apparent and the hidden, continuous purification, self-discipline, avoidance of bad habits, adherence to Islamic beliefs (itâqâd) and ethical principles, sensitivity to social issues, and a critical approach. His impact and contributions to Ottoman society will be discussed in light of these principles.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Birgivi was influential not only in the realm of Sufism but also in the fields of jurisprudence and theology. This reveals Birgivi's second aspect. His views are closely related to his understanding of sectarianism, as he focused throughout his life on the Hanafi school. He encouraged a return to the essence of religion, understanding and practicing it based on authentic sources. In this context, the paper will provide examples from his works to demonstrate his emphasis on the fact that religion is not merely a ritual but also a moral and way of life. His work "*Tuhfetü'l-Müslimin*" is particularly significant as it addresses Islamic ethics, worship, and daily life issues. While respecting the existence of different sects, Birgivi emphasized the importance of accurate knowledge and practice and advocated for unity within Islam.

Birgivi's approach to theology and belief systems was shaped both by the Islamic thought of his time and by his influence on later generations. This aspect will be explained by discussing his importance of balancing reason and tradition in theological sciences, and his commitment to preserving traditional Islamic beliefs. Birgivi, particularly emphasizing adherence to the Sunni creed, clearly defined the fundamental elements of Islamic belief. This will be illustrated using his works "*Tuhfetü'l-Muluk*," which provides religious and moral advice to rulers and the public, and "*Mecmuatü'l-Akaid*," which systematically addresses theological and belief issues.

In conclusion, this paper will reveal Birgivi's impact and contributions to Ottoman society as a Sufi, theologian, teacher, and preacher. His contributions to Islamic thought through his works will be presented from these three perspectives.

Keywords: Balıkesir, Birgivi, Ottoman, Theology, Sufi, Teacher

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

‘AVÂMİLİ BİRGİVÎ İLE ED-DÜRERÜ’L-FETHİYYE Fİ’L- ‘AVÂMİLİ’N-NAHVİYYE’NİN MUKAYESESİ

Mahfuz GEYLANİ

Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Arap
Dili ve Belagatı, mahfuz@comu.edu.tr

ÖZET

Fetih hareketleriyle birlikte İslâm toprakları genişlemiş, farklı inanç, dil ve kültüre sahip birçok kimse İslâm’a girip Arapça’yı konuşmuşlardır. Bu durum Arap dili üzerinde olumsuz birtakım etkilere sebep olmuş, zamanla Arap dilinde lahn ortaya çıkmıştır. Dil âlimleri Arap dilini lahn tahribatından kurtarmak için Arap dili gramerinin kaidelerini muhteva yönünden çok muhtasar olan eserlerde toplamışlardır. *Avamil* türünde telif edilen eserler de bu amaca yönelik yapılan çalışmalar olmuştur.

Avâmil âmil kelimesinin çoğulu olup Arap dilinde kelimelerin irabına tesir eden amillerin özeti mahiyetindeki kitap türüne verilen isim olmuştur. Avâmil türü eserler Arap dili gramer kurallarının öğretiminde önemli bir yere sahip olmuş ve başvurulmuş temel kaynaklar arasında yerlerini almışlardır. İlk avamil kitabı Halil b. Ahmed’e (v. 170/786) nispet edilmiştir. Kisâi’nin (v. 189/805) *Râ’iyye* ismindeki manzum risâlesi ve Ebû Ali el-Fârisî’nin (v. 377/987) *el-‘Avâmil(ü’l-mi’e)* veya *Muhtaşaru ‘Avâmilî’l-i-râb* adlı eseri bu türün ilk örnekleri sayılır. Bunlardan sonra ise klasik medrese usulünde asırlarca ders kitabı olarak okutulan ve günümüze kadar büyük bir şöhrete sahip olan Cürçânî’nin (v. 471/1078) *el-‘Avâmilü’l-mie* ve Birgivî’nin (v. 981/1573) *Avâmil* adlı eserleri gelir. Türkiye’nin Güneydoğu bölgesinde yetişmiş Osmanlı’nın son dönem âlimlerinden olan Şeyh Fethullah Verkânisi’nin (v. 1317/1899) telif etmiş olduğu *ed-Dürerü’l-fethiyye fî’l-‘avâmilî’n-nahviyye* adlı eseri de bu üslupla yazılmış eserlerdendir.

Avâmil türü metinlerde Arap dili gramerini yeni öğrenenlerin kolay bir şekilde anlamaları ve ezberlemeleri için çok teferruata girilmeyip kısa örneklerle basit bir dil kullanılmıştır. Avâmil türü eserlerin müelliflerin her biri kendilerine göre farklı bir tasnif üslubu benimsemiştir.

Osmanlı döneminin meşhur ulemasından olan Birgivî 1523 tarihinde Balıkesir’de doğmuştur. Şeyh Fethullah Verkânisi ise 1846 yılında Siirt’in Baykan ilçesine bağlı Verkanis köyünde doğmuştur.

Bu çalışmada XVI. yüzyılda yaşamış meşhur osmanlı ulemasından Birgivî’nin *Avâmil* adlı eseri ile Şeyh Fethullah Verkânisi’nin telif etmiş olduğu *ed-Dürerü’l-fethiyye fî’l-‘avâmilî’n-nahviyye* adlı eserlerinin ortak ve farklı yönleri ele alınmaya çalışılacaktır. Çalışmamızda öncelikle iki

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

eserin müellifinin hayatları hakkında özet bilgi verilecek ardından iki eser muhteva, yöntem ve konu tasnifi açısından mukayeseli bir şekilde karşılaştırmaya tabi tutulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili, Birgivi, Avâmil, Şeyh Fethullah Verkânisi, ed-Dürerü'l-fethiyye fi'l-'avâmilî'n-nahviyye

Abstract

With the conquest movements, the lands of Islam expanded and many people with different beliefs, languages and cultures entered Islam and spoke Arabic. This situation caused some negative effects on the Arabic language, and over time, lahn emerged in the Arabic language. In order to save the Arabic language from the destruction of lahn, linguistic scholars collected the rules of Arabic grammar in works that were very brief in terms of content. The works compiled in the Avamil genre were also works for this purpose.

Avamil is the plural of the word 'amil, and it is the name given to the type of book that summarizes the amils that affect the pronunciation of words in the Arabic language. Avamil type works have had an important place in the teaching of Arabic grammar rules and have taken their place among the basic sources consulted. The first avamil book was attributed to Khalil b. Ahmad (v. 170/786). Kisâ'î's (v. 189/805) verse treatise entitled Râ'iyya and Abû 'Alî al-Fârisî's (v. 377/987) al-'Awâmil(ü al-mî'e) or Muhtaşaru 'Awâmil al-i'râb are considered the first examples of this genre. These are followed by al-Jurjânî's (v. 471/1078) al-'Awâmil al-mî'a and Birgivi's 'Awâmil (v. 981/1573), which were taught as textbooks in the classical madrasa method for centuries and have a great reputation to this day. Sheikh Fethullah Verkânisi (v. 1317/1899), one of the late Ottoman scholars who grew up in the southeastern region of Turkey, wrote al-Dürer al-fethiyya fi'l-'Awâmil al-nahwiyya in this style.

Avâmil texts do not go into too much detail and use simple language with short examples so that new learners of Arabic grammar can easily understand and memorize Arabic grammar. Each of the authors of the Avâmil genre works adopted a different classification style according to themselves.

Birgivi, a famous scholar of the Ottoman period, was born in Balıkesir in 1523. Sheikh Fethullah Verkânisi was born in 1846 in the village of Verkanis in the Baykan district of Siirt.

In this study, the common and different aspects of the works of Birgivi, one of the famous Ottoman scholars who lived in the 16th century, named Avâmil and Sheikh Fethullah Verkânisi's ed-Dürer al-fethiyya fi'l-'avâmil al-nahwiyya will be discussed. In our study, first of all, brief information will be given about the lives of the authors of the two works,

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

and then the two works will be subjected to a comparative comparison in terms of content, method and subject classification.

Keywords: Arabic Language, Birgivî, Avâmil, Sheikh Fethullah Verkânîsî, al-Dürerü'l-fethiyye fi'l-'avâmili'n-nahwiyye

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

BALIKESİRLİ İSLÂM ÂLİMİ İMAM BİRGİVÎ'NİN İRADE ANLAYIŞI VE BİR EHL-İ SÜNNET MÜDAFİİ OSMANLI ÂLİMİ AHMED EL-MARAŞÎ ÜZERİNDEKİ TESİRİ

Mustafa KESKİN

*Dr. Öğr. Üyesi, Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi,
mustafakeskin39@hotmail.com*

Özet

İmam Birgivi, Osmanlı döneminde XVI. yüzyılda yaşamış önemli bir İslâm âlimidir. Asıl adı Takıyyüddin Mehmed olup, Birgivi Mehmed Efendi adıyla şöhret olmuştur. İmam Birgivi, 1523 yılında Balıkesir'de doğmuş ve 1573 yılında vefat etmiştir. Eğitimi devrin önde gelen âlimlerinden alan ve medrese hocalığı da yapan İmam Birgivi, hayatının en verimli dönemini Birgi' de geçirmesinden ve oradaki müderrisliği esnasında meşhur olmasından dolayı "Birgivi" adıyla anılmıştır.

İslâmî ilimlerin pek çok alanında ilim tahsil etmiş olan Birgivi, özellikle Arapça gramer, ahlak, fıkıh, akâid, tefsir, hadis ve tasavvuf alanlarında eserler kaleme almıştır. Kur'an'a ve Sünnet'e uygun bir dinî hayatın esaslarını ortaya koyduğu ve bid'atlara karşı uyarılarda bulunduğu "et-Tarikatü'l-Muhammediyye" adlı eseri ile İslâm ahlakı üzerine yazdığı ve Osmanlı coğrafyasında uzun yıllar el kitabı olarak okunan "Vasiyetname", bilinen en meşhur iki eseridir. Eserlerinde genel olarak, İslâm'da sade bir yaşam tarzının yanı sıra Kur'an ve Sünnet'e sıkı sıkıya bağlılığı savunan Birgivi, İslâm'ın temel prensiplerine ve geleneklerine uyulması gerektiğini de vurgulamıştır. Çeşitli konularda zaman zaman sert eleştirileri de bulunan Birgivi'nin düşünceleri, Osmanlı toplumunda ve İslâm dünyasında geniş bir etkiye sahip olmuştur.

İslâm düşüncesinde özellikle kader inancıyla bağlantılı olarak ele alınan ve yaygın olarak "cebiri" ve "kader" tartışmaları çerçevesinde şekillenen irade ve hürriyet anlayışı, Müslümanlar arasında İslâm'ın ilk devirlerinden itibaren tartışma konusu olmuş, üzerinde ciddi fikir ayrılıklarının yaşandığı ve günümüzde de güncelliğini sürdüren önemli hususlardan biridir. Kullanın işledikleri fiillerde irade sahibi olduğu fikrini benimseyen Birgivi, aynı zamanda bu iradenin Allah'ın iradesine tabi olduğunu vurgulamaktadır. Birgivi'ye göre insanın yaptığı her eylem, kendi iradesiyle gerçekleşmekle birlikte bu irade Allah'ın mutlak iradesiyle sınırlıdır. İrade ve hürriyet kavramlarını ahlaki bir çerçevede değerlendiren Birgivi'ye göre insan, kendi iradesiyle iyi ve kötü arasında seçim yapar ve bu seçimler onun ahlaki sorumluluğunu oluşturur.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

İmam Birgivi, fikirleriyle gerek kendi döneminde yaşayan âlimleri gerekse kendisinden sonra gelen âlimleri etkilemeyi başarmıştır. Birgivi'nin fikirlerinden etkilenen âlimlerden biri de kendisinden yaklaşık iki asır sonra yaşamış olan Ahmed el-Maraşî ed-Debbâğî'dir (ö. 752). Kendisini Hanefî-Mâtürîdî bir Ehl-i Sünnet âlimi olarak konumlandıran Maraşî, kulların fiillerinde kendi ihtiyarının etkisini ve kulun irade sahibi olduğunu delilleriyle ele aldığı "er-Risâletü'l-Münciyye" adlı eserinde İmam Birgivi'ye sık sık atıfta bulunmuş ve insanın fiil işlerken iradesinin ve ihtiyarının etkisinin olduğunu kanıtlayabilmek için Birgivi'nin görüşlerini referans olarak göstermiştir. Bu tebliğde İmam Birgivi'nin irade anlayışı ve Ahmed el-Maraşî'nin fikirleri üzerindeki tesiri araştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mezhepler Tarihi, Birgivi, İrade, Kader, Maraşî.

THE UNDERSTANDING OF WILL OF IMAM BIRGIVÎ, AN ISLAMIC SCHOLAR FROM BALIKESİR, AND HIS INFLUENCE ON AHMAD AL-MARASHÎ, AN OTTOMAN SCHOLAR AND A DEFENDER OF THE AHL AL-SUNNAH

Abstract

Imam Birgivi is an important Islamic scholar who lived in the Ottoman period in the 16th century. His real name was Takıyyüddin Mehmed and he became famous as Birgivi Mehmed Efendi. Imam Birgivi was born in Balıkesir in 1523 and died in 1573. Imam Birgivi, who received his education from the leading scholars of the period and also worked as a madrasah teacher, was known as 'Birgivi' because he spent the most productive period of his life in Birgi and became famous during his mderriship there.

Birgivi, who studied in many fields of Islamic sciences, wrote works especially in the areas of Arabic grammar, ethics, fiqh, creed, exegesis, hadith, and Sufism. Two of his most famous works are 'al-Tarîkat al-Muhammadiyya', in which he sets out the principles of a religious life in accordance with the Qur'an and Sunnah and warns against bid'ahs, and 'Vasiyetname', which he wrote on Islamic ethics and was read as a handbook in the Ottoman geography for many years. In his works, Birgivi generally advocated a simple lifestyle in Islam as well as strict adherence to the Qur'an and Sunnah and emphasised the need to follow the basic principles and traditions of Islam. Birgivi, who sometimes criticised harshly on various issues, had a wide influence on Ottoman society and the Islamic world.

In Islamic thought, the understanding of will and freedom, which is especially dealt with in connection with the belief in fate and is widely shaped within the framework of the debates on 'compulsion' and 'fate',

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

has been a subject of debate among Muslims since the early periods of Islam, and is one of the important issues on which serious differences of opinion have been experienced and which continues to be topical today. Birgivi, who adopts the idea that the servants have will in the acts they commit, also emphasises that this will is subject to the will of Allah. According to Birgivi, every action of human beings is realised by their own will, but this will is limited by the absolute will of God. According to Birgivi, who evaluates the concepts of will and freedom in a moral framework, man chooses between good and evil with his own will and these choices constitute his moral responsibility.

Birgivi's thoughts, which were influential both in his own time and in the following centuries, had an impact on the Ottoman scholar Ahmad al-Marashī al-Debbāgī (d. 752), who lived about two centuries after him. Positioning himself as a Hanafi-Māturīdī Ahl al-Sunnah scholar, Marashī frequently referred to Imam Birgivi in his work 'al-Risālat al-Munjiyya', in which he discussed the effect of the servant's own will in his actions and the servant's will, and he cited Birgivi's views as a reference in order to prove that the human being's will and will have an effect on his actions. In this paper, Imam Birgivi's understanding of will and its influence on Ahmad al-Marashī's ideas will be investigated.

Key Words: History of Sects, Birgivi, Will, Predestination (Qadar), Marashī.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

ELEŞTİREL DÜŞÜNCE TARZI VE TAVİZSİZ TAVRI ÖRNEKLİĞİNDE BİRGİVİ'NİN ÜCRET KARŞILIĞINDA KUR'ÂN OKUNMASI HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

Ayhan ŞEN

Dr, Diyanet İşleri Başkanlığı, senayhan38@gmail.com

Özet

Bilindiği üzere Balıkesir de doğmuş olan Birgivi (ö. 981/1573) Arap dili grameri, tasavvuf, akaid, fıkıh, tefsir, hadis gibi alanlarda eserler telif etmiş büyük bir âlimdir. Birgivi, ilmî şahsiyetinin yanında yaşadığı dönemde yaygın olan bid'at ve hurafelerle mücadele etmiş, kendi dönemindeki sosyal gelişmeleri takip ederek toplumun bazı kesimlerinde görülen olumsuz sosyal ve ahlâkî davranışlara karşı tenkitçi bir tavır almıştır. Bu çerçevede ahlâk ve fıkha dair eserlerinde klasik görüşleri aktarırken dinî, ahlâkî ve sosyal meselelere de itina göstermiş, bu konularla ilgili şahsî görüşlerini ve eleştirilerini açıkça ortaya koymuştur. Örneğin ücretle Kur'ân okunması ve para vakfetmekle ilgili görüşlerini eleştirel bir bakış açısıyla dile getirmiştir.

Kur'ân-ı Kerim'in öğrenim-öğretim, vaaz ve irşad, güzel sesle başkalarını etkileme, tedavi ve sevabını vefat etmiş kişiye bağışlamak gibi amaçlarla okunduğu bilinmektedir. Her ne vesileyle okunursa okunsun Kur'ân tilâvetinin salt Allah rızası için; ibadet maksadıyla yapılması ehemmiyet arz etmektedir. Bu nedenle ibadetlerin icrası esnasında onların ruhuna zarar verecek işlemlerden kaçınmak gerekmektedir. Ücret karşılığında Kur'ân okunmasının, bu bakış açısıyla araştırılması gerekmektedir. Geçmişten günümüze güncelliğini koruyan ücret karşılığında Kur'ân okunması meselesi geçmişte tartışıldığı gibi günümüzde de tartışılmaktadır. Ücret karşılığında Kur'ân okunmasını icâre veya cuâle kapsamında değerlendirerek câiz kabul edenler olduğu gibi âlimlerin çoğunluğu ücret karşılığında Kur'ân okumayı câiz görmemişlerdir. Bu konunun önemine binaen Birgivi de bu konu hakkında müstakil bir eser kaleme almıştır. Ücret karşılığında Kur'ân okunmasının câiz olup olmadığı tartışıldığı gibi okunan Kur'ân'dan sevap kazanılıp kazanılmayacağı da tartışılmıştır.

Bu çalışmada ücret karşılığında Kur'ân okunmasının hükmü ile ilgili âlimlerin görüşleri, bu âlimlerin görüşlerine referans olan deliller, bu meselenin icâre veya cuâle kapsamına girip girmediği ve Birgivi'nin bu mesele ile ilgili görüşlerine ve eleştirilerine temas edilecektir.

Anahtar Kelimeler: İslâm Hukuku, Kur'ân, Ücret, İcâre, Cuâle

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

AN ANALYSIS OF BİRGİVİ'S VIEWS ON THE PAID RECITATION OF THE QUR'AN IN THE CONTEXT OF HIS CRITICAL THINKING AND UNCOMPROMISING ATTITUDE

Abstract

As is well known, Birgivi (d. 1573), who was born in Balıkesir, was a great scholar who authored works in fields such as Arabic grammar, Sufism, creed, jurisprudence, exegesis, and hadith. In addition to his scholarly personality, Birgivi fought against the widespread innovations (bid'ah) and superstitions of his time and took a critical stance towards the negative social and moral behaviors observed in some segments of society. In this context, while transmitting classical views in his works on ethics and jurisprudence, he also paid close attention to religious, moral, and social issues, clearly expressing his personal views and criticisms on these matters. For example, he presented his critical perspective on the practice of reciting the Qur'an for a fee and endowing money.

It is known that the Qur'an is recited for various purposes, such as teaching and learning, sermons and guidance, influencing others with a beautiful voice, healing, and offering its reward to deceased individuals. Regardless of the occasion, the recitation of the Qur'an should be done solely for the sake of Allah and with the intention of worship. Therefore, it is important to avoid actions that may harm the essence of worship during its performance. The practice of reciting the Qur'an for a fee needs to be examined from this perspective. The issue of reciting the Qur'an for a fee, which remains relevant from past to present, has been a subject of debate both in the past and today. While some scholars have deemed reciting the Qur'an for a fee permissible by considering it within the scope of **Ijara** (hiring) or **Ju'ala** (reward), the majority of scholars have regarded it as impermissible. Due to the importance of this issue, Birgivi also wrote an independent work on this topic. Along with the debate on whether reciting the Qur'an for a fee is permissible, it has also been discussed whether any reward can be gained from such recitations.

In this study, the rulings of scholars regarding the permissibility of reciting the Qur'an for a fee, the evidence these scholars refer to, whether this issue falls within the scope of **Ijara** or **Ju'ala**, and Birgivi's views and criticisms on this matter will be examined.

Key Words: Islamic Law, Qur'an, Fee, Ijara, Ju'ala

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

BALIKESİRLİ BİR ALİM BİRGİVÎ'NİN BERZAH ALEMİ GÖRÜŞÜ

Eyüp GÜR

*Dr., Gaziosmanpaşa Üniversitesi/ İslami İlimler Fakültesi / Kelam,
eyupgur60@gmail.com*

Özet

Asıl adı Takıyyüddin Mehmed olan İmam Birgivi (ö. 929/1523), hayatının bir kısmını İzmir'in Birgi köyünde müderrislik, irşad ve telif faaliyetleriyle geçirmesinden dolayı Birgivi ismiyle mâruf olmuştur. Birgivi, Balıkesirli olup Osmanlılar döneminde yetişmiş tefsir, fıkıh, hadis, akâid, ahlak ve tasavvuf gibi ilmi disiplinlerde çok sayıda telifâtı bulunan çok yönlü velûd bir âlimdir. Daha çok fıkıh ve ahlak alanında adından söz ettiren bilginimiz, inanç esaslarında konunun keyfiyetini tartışmaktan imtina etmiştir. Bu sebepten olsa gerek kelimadan daha ziyade akâide ilgili eser vermiştir. Onun ilim ve irşad faaliyetlerinde bulunan bir alim olması, kendisinin akâide yönelmesinde ve avamın idrak seviyesine uygun bir dili kullanmasında etkili olduğu kanaatindeyiz. Birgivi'nin akâide dair *Ahvalü etfâli'l-müslimin* adlı risalenin üçüncü bâbında yer alan "Ruhların Berzahtaki Durumları" başlıklı bölüm tebliğimizin omurgasını oluşturacaktır. Bu bölüm, "ruhların berzahtaki mertebesine göre tasnifi ve kabir azabının imkânı" olmak iki temel konuyu içermektedir. Bu bağlamda İmam Birgivi, ruhu, bedenden farklı fakat bedenle kâim olan ölümden sonra da idrak etme niteliği devam eden latif bir cisim olarak tanımlar. Birgivi'ye göre ruhlar, salih amel ve Allah'a yakınlık bakımından berzahta belli mertebelerde bulunacaklardır. En üst mertebede peygamberler olmak üzere şehitler, müminler, müminlerin çocukları, kafirlerin çocukları, günahkâr müminler, kafir ve münafıkların ruhları berzahta derecelerine göre konumlanacaklardır. Birgivi'nin ruh tasnifatında konu somutlaştırılarak anlatılmış, halkın anlayacağı bir dil kullanılmış, konu rivayetler üzerinden şekillendirilmiştir. Referans kaynakları olarak *Şerhu Şir'atü'l-İslâm*, *Mecmeu'z-zevâid*, *Kenzü'l-ummâl*, *İhyâü ulûmi'd-dîn*, *Tenbihu'l-gâfilîn*, *Keşfü'l-hafâ* gibi tasavvuf, ahlak ve muteber kabul edilmeyen hadis kaynakları kullanılmıştır. Eserde Birgivi'nin üzerinde söz söylediği diğer bir konu kabir azabı hakkındadır. O, kabir azabının kitap ve sünnet ile sabit bir geçeklik olduğu yönündeki tespiti ifade ettikten sonra bu mevzudaki ihtilafın varlığına dikkat çeker. Akabinde kendisinin de kanaati olan sahih görüşü verir. Buna göre ruh ve beden nimette ve azapta ortak olduklarından dolayı kabir azabına birlikte duçar olacaktır. İmam Birgivi metnin sonunda dünyanın geçiciliği, kabir azabının ve ahiret hayatının kaçınılmazlığına vurgu yaparak dünyadaki bugünlerin

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

fırsatlara çevrilerek dua, zikir, tefekkür ve salih amel ile ahiret hayatını kazanma yönündeki telkin, tavsiye ve temennisini dile getirir. Bunu yaparken “kardeşim” diyerek samimi bir dil kullanmıştır. Böylece Birgivi çağının bilgini olarak halkın içerisinde bulunmuş vaaz ve irşatlarıyla halkın dini hayatını şekillendirmede etkin rol oynamıştır.

Anahtar Kelimeler: Kelâm, Birgivî, ruh, berzah, kabir azabı.

BALIKESİR SCHOLAR BIRGIVÎ'S VIEW OF THE REALM OF THE AFTERLIFE

Abstract

Imam Birgivî (d. 929/1523), whose real name was Taqiyyüddin Mehmed, was known as Birgivî because he spent part of his life in the village of Birgi in Izmir, where he worked as a mudarris, did irshad and wrote works. Birgivî was a versatile and prolific scholar from Balıkesir who grew up during the Ottoman period and wrote numerous works in disciplines such as tafsir, fiqh, hadith, aqā'id, ethics and mysticism. Our scholar, who made a name for himself mostly in the fields of fiqh and ethics, refrained from discussing the arbitrariness of the subject in the principles of belief. For this reason, he wrote more works on aqā'id than kalam. We believe that the fact that he was a scholar engaged in scholarship and guidance activities was effective in his orientation towards aqā'id and his use of a language suitable for the level of comprehension of the common people. The third chapter of Birgivî's treatise on 'aqā'idah, Aḥwālū eṭfālī al-muslimīn, titled “The State of Souls in the Hereafter” will form the backbone of our paper. This chapter includes two main topics: “the classification of souls according to their rank in the afterlife and the possibility of the torment of the grave”. In this context, Imam Birgivî defines the soul as a transparent body that is different from the body, but which is in continuity with the body and whose perception continues after death. According to Birgivî, souls will be at certain levels in the afterlife in terms of righteous deeds and closeness to God. The souls of martyrs, believers, children of believers, children of infidels, sinful believers, infidels and hypocrites, with prophets at the highest level, will be positioned in the afterlife according to their degrees. In Birgivî's classification of souls, the subject is explained in a concretized manner, a language that the public can understand is used, and the subject is shaped through narrations. As reference sources, sources of Sufism, ethics, and hadiths that are not considered reliable, such as Sharḥ Shir'at al-Islam, Majmeu'z-zawā'id, Kenz al-ummāl, Ihyâ al-'ulûmī'd-dīn, Tenbihu al-gâfilīn, and Keşfü'l-hafâ were used. Another subject that Birgivî speaks about in the work is the torment of the grave. After expressing the determination that the torment of the grave is a reality fixed by the Book and the Sunnah, he draws

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

attention to the existence of disagreement on this issue. He then gives the authentic view, which is also his opinion. According to this, the soul and body will suffer the torment of the grave together since they are partners in blessing and torment. At the end of the text, Imam Birgivi emphasizes the transience of the world, the inevitability of the torment of the grave and the afterlife, and expresses his suggestion, advice and wish to turn these days in the world into opportunities and gain the afterlife through prayer, dhikr, contemplation and righteous deeds. In doing so, he used a sincere language by calling him “my brother”. Thus, Birgivi, as a scholar of his time, was present in the public and played an active role in shaping the religious life of the people with his preaching and guidance.

Key Words: Kalām, Birgivi, soul, afterlife, torment of the grave.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

HASAN BASRÎ ÇANTAY'IN KUR'AN KISSALARINA YAKLAŞIMI

Hasan KILIÇ

*Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
/ Temel İslam Bilimleri Bölümü/Tefsir Anabilim Dalı, hkilic@comu.edu.tr*

Özet

Kıssalar tarihi olayların ibretlik yönünü somut örnekler çerçevesinde belirgin hale getirerek insanı hidayete sevk etme amacı taşıması bakımından Kur'an'da en fazla öne çıkan anlatım teknikleri arasındadır. Bu nedenle kıssalardaki muhteviyat geçmişten günümüze tefsir çalışmalarının daima ana konularından birini teşkil etmiştir. Klasik tefsir kaynaklarında konuyla ilgili rivayet malzemesi kıssaları tahlil etmenin başlıca yöntemi iken; modern dönemde kıssanın olay örgüsünü belirlemekten ziyade genellikle ihtiva ettiği mesaj ön plana çıkmıştır. Bu durum rivayetlerin yanı sıra müfessirlerin kanaat ve tercihlerini kıssaları değerlendirme noktasında önemli hale getirmiştir. Günümüz ilim adamlarından Hasan Basri Çantay (öl. 1964) da kıssalar konusuna eğilen simalar arasında yer almaktadır. Çantay "Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm" isimli Kur'an'ın açıklamalı tercümesi niteliğindeki üç ciltlik hacimli eserinde âyetlerin tefsiri bağlamında yaptığı yorum ve izahları dipnotlar halinde kayda geçirmiştir. Bu dipnotların önemli bir bölümü, kıssalardaki tarihi olay ve hadiseleri açıklama mahiyetindedir. Çalışma bu bakımdan Çantay'ın kıssaları anlama ve yorumlamada başvurduğu bilgi malzemesini inceleme üzerine yoğunlaşmaktadır. Böylelikle Çantay'ın kıssalarla ilgili yaklaşımının özgünlüğü, orijinalitesi ayrıca klasik tefsir literatürü çerçevesinde benzerlik, farklılık arz eden yönleri hakkında belirli bir sonuca ulaşma amaçlanmaktadır. Çalışmada bu düşünceden yola çıkılarak Çantay'ın kıssalara yaklaşımı analitik ve mukayeseli bir yöntemle incelenecektir. Bunun için Çantay'ın kıssaları yorumlamada kullandığı rivayet malzemesinden hangi amaçla yararlandığı, rivayetleri tevil ve tercihte göz önünde bulundurduğu ilkeler belirlenmeye çalışılacaktır. Ayrıca kişisel kanaat ve tercihlerine dayanarak yaptığı değerlendirmelerde öne çıkan yorumlar bazı klasik ve modern tefsirlerdeki bilgilerle mukayese edilecektir. Çantay'ın kıssalarla ilgili malumata yaklaşımı göz önüne alındığında anlam ve yorumun merkezinde genellikle rivayetlerin bulunduğu göze çarpmaktadır. O, Beyzâvî ve Nesefî'nin eserleri başta olmak üzere klasik tefsir kaynaklarından aktarmış olduğu rivayet malzemesini çeşitli amaçlar için kullanmıştır. Olayın tarihi örgüsünü doğru şekilde tespit ederek konunun anlaşılmasını sağlamak, âyetlerdeki müphem ve müşkillik arz eden hususları açığa çıkarmak, rivayetlerle ilgili ihtilafları çözümlemek

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

bu amaçların bir kısmıdır. Çantay bazen kıssaların zâhiri anlamının yanı sıra işâri yönüne işarette bulunmak için de tefsir ve hadis kaynaklarının dışındaki eserlere müracaat etmektedir. Onun kıssalara yaklaşımı rivayet merkezli olmakla birlikte kendi görüş ve düşüncelerini yansıttığı bölümlere rastlamak da mümkündür. Bunlar daha çok insanın tahayyül sınırını zorlayan mûcizevî unsurları açıklama, vuku bulan olay ve hadiselerin sebep ve hikmetini belirleme üzerine yoğunlaşmaktadır. Söz konusu bilgilerden hareketle Çantay'ın kıssalara yaklaşım yönteminin klasik tefsir literatürü çerçevesinde benzerliğin yanı sıra farklılık ve çeşitlilik arz ettiği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Hasan Basri Çantay, Kur'an, Kıssa, Yöntem.

HASAN BASRI ÇANTAY'S APPROACH TO THE QUR'ANIC PARABLES

Abstract

The parables are among the most prominent narrative techniques in the Qur'an in that they aim to guide people to guidance by making the exemplary aspect of historical events evident within the framework of concrete examples. For this reason, parables have always constituted one of the main subjects of exegetical studies. While in classical exegetical sources, the narration material on the subject was the main method of analyzing the parables; in the modern period, the message of the parable has generally come to the fore rather than determining the plot of the parable. Hasan Basri Çantay, one of today's scholars, is also among the figures who focus on parables. In his voluminous three-volume work titled "Qur'an al- Hakîm ve Meâl-i Kerîm", which is an annotated translation of the Qur'an, Çantay recorded his interpretations of the verses in the form of footnotes. A significant portion of these footnotes are explanations of historical events in the parables. In this respect, the subject of this study is the information material that Çantay used in understanding and interpreting the parables. For this purpose, it will be tried to determine for what purpose Çantay utilized the narration material he used in interpreting the parables and the principles he took into consideration in choosing the narrations. In addition, the interpretations that stand out in his evaluations based on his personal convictions and thoughts will be compared with some classical and modern exegesis. Considering Çantay's approach to the information about the parables, it is noticeable that narrations are usually at the center of meaning and interpretation. He used the narration material from classical tafsir sources, especially the works of al-Bayzâwî and al-Nasafi, for various purposes. Some of these aims are to provide an understanding of the subject by accurately determining the historical pattern of the event, to clarify the issues in the verses, and to resolve the conflicts related to the narrations. Although his approach to

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

the parables is narration-centered, it is also possible to find passages in which he reflects his own thoughts. These are mostly focused on explaining the miraculous elements and determining the reasons and wisdom of the events. Based on the aforementioned information, it can be said that Çantay's approach to parables is similar to the classical tafsir literature as well as different and diverse.

Key Words: Tafsir, Hasan Basri Çantay, Qur'an, Parable, Method.

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Görkemli Geçmişin Hayalet Kalıntıları ve Gerçek İslâm'ın Doğuşu: Hasan Basri Çantay'ın Türkiye'de İslâm, Tasavvuf ve Tarikatlar Hakkındaki Görüşleri

Aynur SİNGİN

Dr., MEB, temuralayaynur@yahoo.com.tr

Öz

Bu bildirinin konusu Balıkesirli bir âlim olan Hasan Basri Çantay'ın Türkiye'de İslâm, tasavvuf ve tarikatlar hakkındaki görüşlerinin incelenmesini konu edinmektedir. Bu çerçevede bildirinin kapsamı, Çantay'ın Kenneth W. Morgan'ın 1958 yılında Batılı okuyucular için hazırladığı *Islam-The Straight Path* başlıklı derleme çalışmasına katkı sunduğu “es-Sekâfetü'l-İslâmiyye fi'l-menâtıkı't-Türkiyye” (Türk Bölgelerinde İslâm Kültürü) adlı makalesi ile sınırlıdır. Morgan, İslâm'ı oryantalistlerin bakış açısıyla Batıya sunmak yerine dönemin seçkin Müslüman aydınlarından yaşadıkları bölgelerdeki İslâm yorumunu ve kültürünü anlatmalarını istemiştir. Aralarında Mısır, Suriye, Lübnan, Irak, İran, Pakistan, Endonezya ve Çin'den Müslüman aydınların yer aldığı bu kapsamlı editöryal çalışmaya Türkiye'den davet edilen isim H. B. Çantay olmuştur. Şimdiye kadar yapılan çalışmalar daha ziyade Çantay'ın bir tür *opus magnumu* olarak kabul edilebilecek Kur'an-ı Kerim meali ile Mehmet Akif Ersoy ile dostluğuna odaklanmış görünmekle birlikte Türklerin yaşadığı bölgelerde İslâm kültür ve mirasını enine boyuna tartışan mezkûr makalenin göz ardı edildiği tespit edilmiştir. Çantay'ın bu makalesi hem yayınlandığı tarih itibarıyla hem de Batılı okuyucular için kaleme alınmasıyla hem de makalenin içeriği bakımından önemli bir takım hususiyetlere sahiptir. Türkiye'de çok partili hayata geçişle birlikte eş zamanlı olarak Türkiye ve İslâm dünyası hakkında Avrupalı yoklama ve araştırmaların da ivme kazanmaya başladığı bir dönemdir ve Çantay'ın makalesi tam da böyle bir tarihsel aralıkta kaleme alınması nedeniyle Batının mezkûr ilgisinin bir parçası olarak değerlendirilebilir. Çantay'ın makalesinin alt-başlıkları şöyledir: İslam kültüründe Türk etkisinin büyümesi, Türk imparatorlukları, İslam'ın temelleri, Türkiye'de tasavvuf, Günümüzde Türkiye bölgesi, Müslüman kültürü bugün neden bu kadar geri?, Bugünkü durum. Çantay'ın vefatının 1964 yılı olduğunu hesaba katacak olursak, müellifin 1958 yılında İslâm dünyasını, kültür ve mirasını genel hatları ile ortaya koyan bu çalışması onun fikri olgunluk döneminin bir eseri olarak kabul edilebileceği gibi, İslamcılık, Türkçülük ve Batıcılık konusunda benimsediği yaklaşımın ana hatları hakkında da bir fikir verebilir. Bu makalenin incelenmesi neticesinde Çantay'ın Türkiye'de

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

İslâm, tasavvuf ve tarikatlar hakkındaki görüşleri hakkında şu tespitlere ulaşılmıştır: 1-Çantay, Türkiye'yi hali hazırda dünyadaki Müslümanların kültürel bir merkezi olarak değerlendirmektedir. 2-Türklük ile İslâm arasındaki ilişkiyi öz ve içerik itibarıyla birbiriyle uyumlu olduğunu düşünmekte, tarihte bu iki ilke arasında ideal bir sentezin gerçekleştiğini öne sürmektedir. 3-İslâm'ın kader anlayışı ve tasavvufi geleneğin insan ve ahlâk görüşünde bazı problemli alanlar görmekte, bu nedenle imanın şartlarında kader ile ilgili maddeye insanın akıl sahibi ve sorumlu bir varlık olduğunu ilave ederken; tekke ve medreselerin skolastik eğitim nedeniyle işlevlerini yitirdikleri için kapatıldıklarını ve laik eğitim kurumları olan ilahiyat ve imam hatip okullarından gerçek İslâm'ın yükseleceğini öne sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çağdaş İslâm Düşüncesi, Hasan Basri Çantay, Türkiye, İslâm, Laiklik, Tasavvuf.

GHOSTLY REMNANTS OF A GLORIOUS PAST AND THE BIRTH OF TRUE ISLAM: HASAN BASRİ ÇANTAY'S VIEWS ON ISLAM, MYSTICISM AND TARIQAS IN TURKEY

Dr., Ministry of National Education, Aynur Singin

Abstract

The subject of this paper is to analyze the views of Hasan Basri Çantay, a scholar from Balıkesir, on Islam, Sufism and Sufi orders in Turkey. Within this framework, the scope of the paper is limited to Çantay's article "Islamic Culture in the Turkish Regions", which he contributed to Kenneth W. Morgan's compilation work titled *Islam-The Straight Path*, prepared for Western readers in 1958. Instead of presenting Islam to the West from the perspective of Orientalists, Morgan asked the elite Muslim intellectuals of the period to explain the interpretation and culture of Islam in the regions where they lived. Çantay was invited from Turkey to participate in this comprehensive editorial work, which included Muslim intellectuals from Egypt, Syria, Lebanon, Iraq, Iran, Pakistan, Indonesia and China. While the studies conducted so far seem to have focused on Çantay's friendship with Mehmet Akif Ersoy and his translation of the Holy Qur'an, it has been determined that the aforementioned article, which discusses the Islamic culture and heritage in the regions where Turks live, has been ignored. This article by Çantay has a number of important features, both in terms of the date of its publication, the fact that it was written for Western readers, and the content of the article. The sub-titles of Çantay's article are as follows: The growth of Turkish influence in Islamic culture, Turkish empires, The foundations of Islam, Sufism in Turkey, The region of Turkey today, Why Muslim culture is so

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

backward today, The situation today. As a result of the analysis of this article, the following findings have been reached about Çantay's views on Islam, Sufism and Sufi orders in Turkey: 1-Çantay considers Turkey as a cultural center for Muslims in the world. 2-He considers the relationship between Turkishness and Islam to be compatible in essence and content, and argues that an ideal synthesis between these two principles has been realized in history. 3-Islam's understanding of fate and the Sufi tradition's view of human beings and morality have some problematic areas; for this reason, while adding that man is a rational and responsible being to the article on fate in the conditions of faith, he argues that dervish lodges and madrasas were closed down because they lost their function due to scholastic education and that true Islam will rise from theology and imam hatip schools, which are secular educational institutions.

Keywords: Contemporary Islamic Thought, Hasan Basri Çantay, Turkey, Islam, Secularism, Sufism.

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

OSMANLI DÖNEMİ'NDE ÇOCUKLARIN DİNİ EĞİTİMİ:

BALIKESİR ÖRNEĞİ

Melek COŞGUN SOLAK

Öğr.Gör., Yozgat Bozok Üniversitesi, melek.cosgun@bozok.edu.tr

Özet

Osmanlı İmparatorluğu, 14. yüzyıldan itibaren üç kıtada geniş topraklara yayılarak çeşitli kültür ve dinleri barındıran bir devlet olmuştur. Bu çeşitlilik, eğitim sistemine yansımış ve dini eğitim, toplumsal yapı içinde merkezi bir rol üstlenmiştir. Osmanlı dönemindeki eğitim kurumları, bireylerin bilgi edinim süreçlerinin yanı sıra toplumsal norm ve değerlerin aktarımını da sağlamıştır. Zengin kültürel ve sosyal yapısıyla dikkat çeken bu dönem, çocukların dini eğitimi açısından da önemli bir dönemdir. Bu dönemde çocukların dini eğitimine yönelik uygulamalar, sadece bireysel inanç ve ibadetlerini şekillendirmekle kalmayıp, aynı zamanda toplumsal değerlerin ve ahlaki normların aktarılmasında kritik bir rol oynamıştır. Balıkesir gibi yerel merkezlerde, bu eğitim süreçleri, hem devletin politikaları hem de toplumun ihtiyaçları doğrultusunda gelişmiştir. Osmanlı toplumunun temel yapı taşlarından biri olan dini eğitim, çeşitli kurumlar aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Medreseler, camiler ve mahalle mektepleri, çocukların dini bilgilerini pekiştirdikleri, Kur'an ve diğer dini metinlerle tanıştıkları önemli mekânlar olmuştur. 18. ve 19. yüzyıllarda medreseler ve sıbyan mektepleri aracılığıyla sunulan dini eğitim, bölgedeki sosyal yapının temel taşlarını oluşturmuştur. Bu eğitim kurumları, dini bilgilerin yanı sıra ahlaki değerlerin ve toplumsal normların pekişmesine katkıda bulunmuştur. Sıbyan mektepleri, çocuklara temel dini bilgiler, Kur'an okuma ve ahlaki değerler öğretmiş; medreseler ise fıkıh ve kelim derslerinin yanı sıra fen bilimleri konularına da yer vermiştir. Bu çalışmada, Osmanlı Dönemi'nde Balıkesir'deki çocukların dini eğitimine dair yöntemler, içerikler ve toplumsal etkiler ele alınacaktır. Bu çalışmanın amacı, Osmanlı döneminde Balıkesir'deki çocukların dini eğitim uygulamalarını incelemektir. Bu çalışma, Balıkesir'deki dini eğitimin toplumsal dayanışma, ahlaki gelişim ve sosyal normların şekillenmesindeki rolünü vurgulamaktadır. Sonuç olarak, Osmanlı döneminde çocukların dini eğitimi, bireylerin kişisel gelişimlerinin yanı sıra toplumun genel değerlerinin korunmasında önemli bir işlev üstlenmiştir. Bu bağlamda, Balıkesir örneği, Osmanlı eğitim sistemini anlamaya yönelik önemli bir katkı sunmakta ve eğitim ile toplum ilişkisi üzerine derinlemesine bir anlayış geliştirmektedir. Çalışma, Osmanlı eğitim sisteminin çağdaş eğitim politikalarına ışık tutacak dersler sunduğunu ortaya koymaktadır. Çalışmada tarihsel araştırma yöntemi

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

benimsenmiştir. Bu yöntem, Osmanlı dönemindeki eğitim kurumları ve çocukların dini eğitim süreçlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, tarihsel doküman analizi yoluyla Osmanlı dönemi arşiv belgeleri, vakıf kayıtları ve dini eğitimle ilgili literatürü tarayarak Balıkesir'deki çocukların dini eğitimi üzerine veriler toplamıştır. Ayrıca, Balıkesir'deki medreseler ve sıbyan mekteplerinin işlevleri detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Osmanlı dönemi, dini eğitim, çocuk eğitimi, sıbyan mektepleri, medreseler

RELIGIOUS EDUCATION OF CHILDREN IN THE OTTOMAN PERIOD: THE BALIKESİR EXAMPLE

Abstract

The Ottoman Empire became a state that encompassed a variety of cultures and religions by spreading over vast lands on three continents from the 14th century onwards. This diversity was reflected in the education system, and religious education assumed a central role in the social structure. Educational institutions during the Ottoman period provided the transmission of social norms and values as well as the processes of individuals gaining knowledge. This period, which draws attention with its rich cultural and social structure, is also an important period in terms of children's religious education. During this period, practices aimed at children's religious education not only shaped their individual beliefs and worship, but also played a critical role in the transmission of social values and moral norms. In local centers such as Balıkesir, these educational processes developed in line with both the policies of the state and the needs of the society. Religious education, one of the fundamental building blocks of Ottoman society, was carried out through various institutions. Madrasahs, mosques and neighborhood schools were important places where children consolidated their religious knowledge and were introduced to the Quran and other religious texts. The religious education provided through madrasahs and primary schools in the 18th and 19th centuries formed the cornerstones of the social structure in the region. These educational institutions contributed to the reinforcement of moral values and social norms as well as religious knowledge. Primary schools taught children basic religious knowledge, reading the Quran and moral values; while madrasahs included science subjects as well as jurisprudence and theology courses. This study will examine the methods, contents and social effects of religious education of children in Balıkesir during the Ottoman Period. The purpose of this study is to examine the religious education practices of children in Balıkesir during the Ottoman Period. This study emphasizes the role of religious education in Balıkesir in the

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

formation of social solidarity, moral development and social norms. As a result, the religious education of children during the Ottoman Period played an important role in the protection of the general values of society as well as the personal development of individuals. In this context, the example of Balıkesir makes an important contribution to understanding the Ottoman education system and develops an in-depth understanding of the relationship between education and society. The study reveals that the Ottoman education system offers lessons that will shed light on contemporary education policies. The study adopted a historical research method. This method aims to examine the educational institutions and religious education processes of children in the Ottoman period. The research collected data on the religious education of children in Balıkesir by scanning the Ottoman period archive documents, foundation records and literature on religious education through historical document analysis. In addition, the functions of madrasahs and primary schools in Balıkesir were discussed in detail.

Keywords: Ottoman Period, religious education, child education, primary schools, madrasahs

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

HASAN BASRÎ ÇANTAY'IN KUR'ÂN-I HAKÎM VE MEÂL-İ KERÎM'İNDEKİ HADİSLERİN KAYNAKLARI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Ahmet CİHANGİR

*Doktora Öğrencisi, Yermük Üniversitesi / İrbid / Ürdün,
a.cihangir68@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-9145-7078>*

Özet

Bu tebliğde, 20. yüzyılın meşhur âlim ve mütefekkirlerinden biri olan Hasan Basri Çantay'ın "Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm" adlı eserinde yer verdiği hadislerin kaynakları incelenmiştir. Balıkesir'de yetişen son devir âlimlerinden olan Hasan Basri Çantay'ın Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm isimli açıklamalı tercümesi, Türkçe Kur'an tercüme ve tefsirleri içerisinde çok önemli bir yere sahiptir. Zengin bir dipnot yöntemine sahip Çantay'ın açıklamalı mealinde, hadislerden de önemli ölçüde faydalandığı gözlemlenmiştir. Ayrıca, çok yönlü bir âlim olarak bilinen Çantay'ın eserinin mukaddimesinde; izahlı Kur'ân-ı Kerîm mealinde bulunması gereken nitelikleri zikrederken, açıklamalarda başvurulacak hadislerin uydurma olmaması ve sahih olması gerektiğini vurgulaması, bu çalışmanın hem durum tespiti hem de eserin hadis ilmi açısından taşıdığı değerin anlaşılması adına ayrı bir önem taşımaktadır. Bu çalışma, Çantay'ın izahlı Kur'ân-ı Kerîm mealinde kullandığı hadislerin kaynaklarının tespitini ve bu kaynakların tahlilini amaçlamaktadır. Bu çerçevede eserindeki hadis kullanımında genel metodu ve hadisleri doğrudan aslı hadis kaynaklarından mı yoksa tefsir kaynaklarından mı naklettiğinin yanında bu rivayetler içinde mevzu rivayetlerin olup olmadığı incelenmiştir. Hangi konularda hadislerle müracaat ettiği ise ayrıca belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmanın neticesinde, eserde kullanılan hadis rivayetlerinin birçoğunun ulema tarafından muteber kabul edilen hadis kaynaklarında yer aldığı tespit edilmiştir. Hasan Basri Çantay, aktardığı hadislerin kaynağına dair yalnızca alim isimlerini zikretmiş, ancak onların eserlerinin isimlerine ve kitap/bâb/rakam/sayfa detaylarına yer vermemiştir. Eserde başta Kütüb-i sitte olmak üzere, çeşitli musannef eserler kaynak olarak kullanılmıştır. Sahih-i Buhârî, Sahih-i Müslim, Sünen-i Ebû Dâvûd, Sünen-i Tirmizî, Sünen-i Nesâî, Sünen-i İbn Mâce, Müsned-i İmam Ahmed, Sünen-i Beyhaki, Mu'cem-i Taberânî ve Hakîm'in el-Müstedrek'i istifade edilen başlıca eserler olarak söylenebilir. Bununla birlikte mevzu rivayetlere dikkat çekmiş, yer yer konuyla ilgili sahih hadisleri zikretmiş ya da konu hakkında herhangi bir zayıf yahut sahih hiçbir hadisin rivayet edilmediğini belirtmiştir. Çantay'ın zikrettiği veya işaret ettiği

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

hadisleri bazen istifade ettiği tefsir kaynaklarından, bazen ise hadis ilmindeki yetkinliğini kullanarak doğrudan aslı hadis kaynaklarından naklettiği tespit edilmiştir. Ayrıca, bazı hadislerin tahrirlerini dipnotlarda zikrettiği de gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Hasan Basri Çantay, Kur'an-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm, Hadis Eserleri, Balıkesir.

THE SOURCES OF HADITHS IN HASAN BASRI ÇANTAY'S

KUR'AN-I HAKÎM VE MEÂL-I KERÎM AND THEIR EVALUATION

Abstract

In this paper, the sources of the hadiths included in the work "Kur'an-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm" by Hasan Basri Çantay, one of the famous scholars and thinkers of the 20th century, have been examined. Hasan Basri Çantay, one of the last scholars raised in Balıkesir, holds a significant place in Turkish translations and commentaries on the Qur'an with his annotated translation Kur'an-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm. It has been observed that Çantay, whose work features a rich system of footnotes, made extensive use of hadiths in his commentary. Furthermore, in the preface of his work, Çantay, known as a versatile scholar, emphasizes that the hadiths referred to in the commentary of the Qur'an should not be fabricated and must be authentic. This emphasis adds particular significance to the study both in terms of assessing the situation and understanding the value his work holds in the field of hadith science. This study aims to identify the sources of the hadiths used in Çantay's annotated Qur'anic commentary and to analyze these sources. Within this framework, the general method of hadith usage in his work was examined, including whether the hadiths were directly taken from original hadith sources or from tafsir (exegesis) sources, and whether there are any fabricated narrations among them. The topics on which hadiths were referred to were also determined. As a result of this study, it was found that most of the hadith narrations used in the work were drawn from hadith sources deemed reliable by scholars. Hasan Basri Çantay mentioned only the names of the scholars regarding the sources of the hadiths he narrated but did not provide the titles of their works or details such as book/chapter/number/page. Various musannaf works, particularly the Kutub al-Sittah, were used as sources in the work. Sahîh al-Bukhârî, Sahîh Muslim, Sunan Abû Dâwûd, Sunan al-Tirmidhî, Sunan al-Nasâ'î, Sunan Ibn Mâjah, Musnad of Imam Ahmad, Sunan al-Bayhaqî, Mu'jam al-Tabarânî, and al-Mustadrak by Hakim can be mentioned as the main sources used. Additionally, he has drawn attention to fabricated narrations, occasionally citing authentic hadiths related to the topic or stating that no weak or authentic hadiths

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

have been narrated on the matter. It was determined that Çantay sometimes referenced the hadiths he mentioned or pointed out from the tafsir sources he consulted, and sometimes directly from the original hadith sources, using his expertise in hadith science. Additionally, it was observed that he included the takhrij of some hadiths in the footnotes.

Key Words: Hadith, Hasan Basri Çantay, Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm, Hadith Books, Balıkesir.

BALIKESİR'DE DİNİ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

Sarı Hoca'nın Hayatı ve "Mefhumu's-Sarf" Adlı Eseri

Asem Hamdy Ahmed ABDELGHANY

Dr. Öğr. Üyesi, Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Özet

Bu çalışma, Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne geçiş döneminde yaşamış olan Şeyh Sarı Hoca'nın (Mehmet Ruhi Turan) hayatını ve Arap dili öğretim metodunu incelemektedir. Araştırma, onun geleneksel medrese eğitimini modern pedagojik yaklaşımlarla birleştirdiği, "Mefhumu's-Sarf" olarak da bilinen "Cümletü's-Sarf" adlı eserine odaklanmaktadır. Çalışma, Sarı Hoca'nın sarf ilmini net ve belirgin bir amaç, metod ve içerik üzerinden nasıl sunduğunu ortaya koymayı hedeflemektedir.

Sarı Hoca, Arap dilini şer'i ilimlere ulaşmada temel bir araç olarak görmüştür. Arapça öğrenimindeki amacı, "Kur'an-ı Mübin ve Sünnet-i Nebeviye'den şer'i meseleleri istinbat etmek" olup, sarf ve nahiv ilimlerinde uzmanlaşmanın diğer ilimlerin anlaşılmasını hızlandıracağını vurgulamıştır. Bu nedenle, sarf ilmini "ilimlerin anası", nahiv ilmini ise "ilimlerin babası" olarak nitelendirmiştir.

"Cümletü's-Sarf", "Emsile", "Bina", "Maksûd", "Kafiye", "Şafiye" gibi klasik medrese kitaplarındaki sarf kurallarının bir özeti niteliğindedir. Ancak bu eser, sadece bir özetten ibaret olmayıp, kendine özgü, yenilikçi unsurlar içermektedir. Bu yenilikçi yaklaşım sayesinde, sistematik tekrar, içerik düzenlemesi, kavram haritaları ve tabloların kullanımı, günlük hayata yakın örneklerin Osmanlı Türkçesine çevrilerek verilmesi ve her dersin sonuna bir değerlendirme eklenmesiyle öğrenme süresi kısalmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sarı Hoca, Mefhumu's-Sarf, Cümletü's-Sarf, Arapça.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

(17-18 EKİM 2024)

SARI HOCA'NIN ARAPÇA EĞİTİMİNDE METODU

Asem Hamdy Ahmed ABDELGHANY

Dr. Öğr. Üyesi, Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Özet

Bu çalışma, Sarı Hoca'nın Arap dili ve edebiyatı alanında öğrencilerine okuttuğu ve yazdırdığı ders notlarının içerikleri ve üslubu hakkında bilgi vermektedir. Sarı Hoca, şehir ve köylerde oluşturduğu eğitim-öğretim halkalarında, Osmanlı'da uygulanan medrese türü eğitim geleneğini informal olarak devam ettirmiştir. Bu çerçevede o, eğitim halkalarında ilmi yeteneği olan öğrencilerine yaş sınırı gözetmeksizin medreselerde okutulan başta sarf nahiv olmak üzere belâgat konularından oluşan alet ilimlerini, ardından da mantık, kelim ve fıkıh gibi alanlardaki bazı kitapları okutmuştur.

Bu bildiri, Sarı Hoca'nın Arapça öğretim yöntemini, bu amaçla hazırladığı eserler üzerinden incelemektedir. Çalışmadan anlaşıldığı üzere, Sarı Hoca sarf ve nahiv eğitiminde, geleneksel medrese eğitiminde uzun süreler alan öğrenim süresini kısaltan bir metod benimsemiştir. Normalde üç-dört yıl süren sarf ilmi, onun metodu sayesinde on beş haftada tamamlanabilir hale gelmiştir. Nahiv ise dört ay gibi kısa bir sürede öğrenilebilmektedir. Bu başarının sırrı, derslerin küçük parçalara bölünmesi, günde üç kez tekrarlanması ve yoğun ezber ve tekrar yöntemine dayanmaktadır. Öğrenciler her gün yeni bir bölümü ezberler ve hocalarına dinletir, ayrıca daha önceki bölümleri de tekrar ederler. Ders kitapları sistematik bir şekilde düzenlenmiştir. Sarf kitabı altı bölümden (on sekiz ünite, yetmiş iki ders) oluşurken, nahiv kitabı altı bölümden (seksen yedi ders) meydana gelmektedir. Konular kolaydan zora doğru sunulmuş, kavram haritaları, tablolar ve şemalarla desteklenmiştir. Geleneksel "nasara" fiili gibi örnekler yerine, günlük hayattan seçilmiş farklı fiillerden örnekler verilmiştir. Sarf kitabında her dersin sonunda "sorular" bölümü bulunurken, nahiv kitabında ise en önemli noktaların özetlendiği bir "hulasa" bölümü yer almaktadır.

Metodolojisi üç temel prensibe dayanmaktadır: 1. Kolaydan Zora: Öğrencinin seviyesine uygun, açık ve basit bir anlatım benimsenmiştir. 2. Yoğun Tekrar: Öğrenilenlerin pekiştirilmesi için günde üç kez ve kısa aralıklarla tekrar yapılması teşvik edilmiştir. 3. Uygulamalı Öğrenim: Aktif katılımı sağlamak amacıyla örnekler, tablolar ve sorular kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sarı Hoca, Arapça Eğitimi, Sarf, Nahiv, Belâgat, Medrese Geleneği, Öğretim Yöntemi.

BALIKESİR'DE DİNÎ HAYAT

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

RELIGIOUS
LIFE IN
BALIKESİR
INTERNATIONAL
SYMPOSIUM

17-18
EKİM
OCTOBER
2024

BALIKESİR
ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT
FAKÜLTESİ

BALIKESİR
İL MÜFTÜLÜĞÜ

BALIKESİR İL
MİLLÎ EĞİTİM MÜD.

İLMÎ MÜZÂKERE
TOPLULUĞU

Detaylı Bilgi ve Başvuru için;

For Detailed information and Application:

blkdinihayat@gmail.com

dinihayat.balikesir.edu.tr